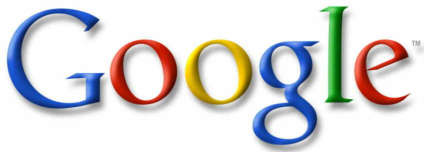
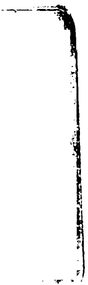

B G

Hier beghint een boec datmē hiet summe le roy Of des conincs summe Ende leert hoe datmen die sonden biechten eñ beteren sal.

Onderlinghe lieue eñ seer gheminde neue in xpō ihesu. Want ic broeder ian vā brederoede cōvaers der carthuser oerden tot zeelom. grote begheerte hebbe tot uwer salicheit. eñ sonderlinghe dat ghi naden gheboden gods v leuen leydē moecht. Hoe en heb ic mi niet een luttel arbeits laten verdrietē eñ hebbe ouergheset vten franchoyse in duytsche Int iaer ons liefs heren Dusent vierhondert ende achte. Een boec dat een groet clerc vader predicaer oerden. den coninc philips van vrācrijc maecte. In den iaer ons heren dusent tweehondert eñ neghen eñ tseuentich. Eñ hiet in franchoyse. Somme le roy Dat is in duytsche des conincs summe. Eñ men hietet een sūme. Wanter veel goeder materien in vergadert sijn tot eenre sūmen. die tot enē redeliken leuen dienē Eñ si hiet des conincs sūme. Wāt se den coninc vā vrancrijc ghemaect was alst voerscreuen is. Of gheestelic te verstaen. Soe macht des conincs sūme van hemelrijcs hietē. Want het leert ons. hoe wi onse rekeninghe maken sullen teghens den groten rekendach die wi ymmer tē iōxten daghe doen moeten. Daermen sūma sūmarū voerden groten coninc brenghen moet. Onder alle boeken die ic ghehoert hebbe. so dunct mi dit enē

leken mensche .also nutten boec wesen in te lesen
die gaern naden geboden gods leuen soude . als ic
ye las of hoerde . Want het tracteert eerst väden
thien gheboden. Dan vanden twaelf articulen des
kersten gheloues. Dan vanden zeuen sacramenten
der heilighen kerken. Dan vanden seuen doot son
den. diemen die hoeft sonden hiet. mittē sondē die
daer wt spruten. daghelix of dootlix . Dan hoe een
mensche sal lerē steruen der hi sterft. op dat hi dan
mach connen steruen. als hi ymmer steruen moet
Eñ hoe een mensche die sonden sal leren verdriuē.
eñ die doechden vercrighen. Dan vanden achte sa-
licheden . Eñ dus veel heb ic ouer ghefet in duyt-
sche. Eñ datter dan nauolget heeft een ander ouer
ghefet . Ende dan dat pater noster mitter glosen.
Eñ hoe wi inden pater noster biddē om die zeuen
gauen des heilighen geests . Dan dat onderscheit
vanden seuen gauē hoe si hieten. Eñ hoe si wtrodē
die seuē hoeft sonden mitten wortelen wten gaer-
de des herten . eñ planten daer weder in die zeuen
principael doechdē . die contrari sijn den seuē hoeft
sonden voerscreuen. Dan vandē zeuen ander doech
den. daer die drie eerste of hieten godlike doechden
eñ die ander vier cardinael doechden. Eñ dan bren
ghet hi alte suuerlic ouer een. die seuen principael
doechden voerscreuen mitten seuē gauē des heili-
gen gheests . daer hi also veel suuerlike eñ goede
materien roert. dat ic die niet al repeteren en can.

ende daer besluut dat eynde mede. Mer want men die franchoeyse woerde niet wel al proper-like in duytsche en can ouersetten alsoe als si staen. wantet een ander manier van spreken heuet. dan dat duytsche doet. Soe heb ic onderwilen meer woerden daer toe gheset. onderwilen min. Mer ic hope dat ic den sin ende die grote materie heel ghelaten hebbe. Ende ic begheer dat ghi v leuen na rade des boecs ordineren wilt. Wat al dattet leert is nutte enen kersten mensche te weten. want hyer veel sculdich is of te weten wil hi die gheboden gods houden. die een yghelic ymmer sculdich is te houden die sin of wit heuet. en̄ tot sinen iaren ghecomen is. wil hi die verdomenis ontgaen. Ic en der mi niet onderwinden enighe capitelen te delen in desen boke. of enighe tafel te maken. Want die gode man diet maecte. die heeftet slecht sonder prologhe en̄ sonder tafel ghesett. En̄ beghint aldus.

Vanden eersten ghebode.

Dat eerste ghebot is. Dat god gheboot. Du en sultste niet menigerande gode hebben. Dat is te seggē. Du en sultste genen god hebbē dan mi. noch du en sultste aen beden noch dienen. noch dynen hoep setten in

niemāt van in mi. Want wie sijn hoep principa
liken set in ādere creaturē of in ādere ghelouē dan
in gode. die sondicht doot lic. ende duet teghens dit
ghebot. Dit sijn die afgodē aenbeden. of hoerē god
maken van enighen creaturē oeck wat dat is.
Teghens dit ghebot doen die ghene. die horen scat
te lief hebben. hoer gout hoer silner of enighe an-
der aertsche dinghen. Of die in verganclike din-
ghen al hoer hert of horen hoep setten. Ende ver-
gheten eñ laten horē schepper die hem al hoer guet
verleent heeft. dien si sculdich sijn te dienen eñ te
dancken. al sijns guets eñ bouen alle dinc te min-
nen ende te eren. Hoe ons dit eerste ghebot leert.

Het ander ghebot is. Dat ander ghebot
Du en sultste den naem dijns gods niet ydel-
liken noemen. Dat is te segghen. Du sultste niet
zweren om niet. of sonder zake die guet is. Want
dat selue verbiet ihesus onse here indē ewangelie
Datmen niet zweren en sal bi hemel noch bij aer-
de. noch bij ghenen creaturen. Mer om guede za-
ken. Als voer recht of des ghelijcs machmen wel
zweren sonder sonde. daer eer of oerbaer aen leget
Ende anders en salmen in gheenre manieren zwe-
ren. Eñ daer ō. wie om niet eñ sōder redē bidē naē
ons liefs heeren zweert. eñ wetens onrecht zweert
die verzweert gode. eñ duet tegens dit gebot gods
eñ sondicht dootlike. wāt hi zweert tegens sine cō
sciēcie. Dit is te verstaē die god wetēde verswee rt

Mer wie die waerheit zweert na sijnre meninghe en oec om niet en sonder saec. ende niet leeliken en zweert mer lichteliken ende sonder blasphemi. die sondicht daghelix. Mer die ghewoent. is zeer anxtelic. en mach lichtelike dootsonde worden. die hem niet nauwe en hoet. Mer alle die. die veruaerlike en grote leelike ede zweren van onsen lieuen here of van sijnen heiligen. En die blasphemi of smeenisse daer of spreken. die en sijn niet te ontsculdigen mit geenre redenen. si en sondigen dootliken En wie hem daer meest toe went. die sondicht alre meest.

Dat derde ghebot is. Dat derde ghebot. Sich datstu den saterdach vierste. Dit is te segghen. Du en sultste niet des saterdaghes dinen onleden noch dijn werken doen als du plegheste in anderen daghen. mer du sultste dan rusten. ende stille wesen. om te bet te beden en te dienen dinen scepper. Die hem ruste des zeuenden daghes van sinen werken die hi inden ses daghen voer ghedaen hadde. Inden welken hi hemel en aerde sciep en maecte. Dit ghebot veruolt die gheen gheesteliken. die na sijnre machten den vrede sijnre conscientie bewaert. om gode soe veel te bequameliker te dienen. Want dit woert saterdach. dat die ioden hieten sabboth. bedupt so veel als rust. Dit ghebot en mach nyemant gheesteliken houden. die wroghen genoelt in sijnre conscientie van dootliken sonden. Want die conscientie en mach niet

te vreden wesen. alsoe langhe alse in sulken staet is. ¶ In die stat des saterdaghes die zeer strenghe liken ghehouden wort. inder ouder ewe. heeft on se moeder der heiligher kerken inder nyewer ewe den sonnendach ghesete ende ghehouden. Want onse here doe verrees van der doot. Daer om is men dan sculdich te vieren ende in rusten te wesen vā daghelixe werken. Ende ymmer noch meer van sondelike werkē. op dat hem een mensche te meer gheuen mach tot gheestelike werken. onsen lieuen here te dienen hem te bidden. ende aen hem te dencken die ons ghemaect heeft. hem te dancken ende te louen. van al sijnen guede. ¶ Ende soe wye den sonnendach breect. of die ander heilich daghe die die heylighe kerc ghebiet te vieren. die son dicht dootliken. Want hi doet teghens dat ghe bot gods ende der heiligher kerken. ten si dattet nootsaken sijn. dattet die heylige kercke oerloeft Nochtan sondicht hi veel meer. Die den sonnen dach of ander heilich daghe toebrenget mit grote sonden. Als mit droncken te drincken. mit houerē. mit spelen. of mit anderen ydelheden die teghens gode sijn. ¶ Dese drie gheboden voerscreuen. ordineertmen tot gode waert sonderlinghe.

¶ Dat vierde ghebot.

Dat vierde ghebot is. Eer dijn vader ende dijn moeder. want du sultste langher le uen op aertrike. Dit ghebot leert ons. dat wy

sculdich sijn ons zeer te hoeden. vader of moeder wetende te vertoernē. Eñ wie vader of moeder on eert. of wt boesheden qualikē toe spreect. dit doet dootsonde, ende breect dit gebot. Ende in desen ge bode is oec te verstaen. dat wi sculdich sijn te eren onse prelaten die wi beuolen sijn. dat si ons sullen leren ende regeren. Ende meest den prelaten der heiligher kerken. die onse zielen te bewaren hebbē Eñ wie dē genē niet gehoersaē en is. diē hi beuolē is die sōdicht swaerlikē. Ja die gehoersaēh3 mach sulc wesen dat hi dootlike sōde doet Dat vijfste

Dat vijfste gebot is. Du en sultste niet doet slaen. Dit ghebot seit. datmen nyemāt do den en sal om wraec of om tsijn te hebben of om enighe ander quade redenen. Mer quaetdadighe menschen te doden mit recht. ende vonnis te doen ende te houden. Eñ om sulke guede saken. ist ghe oerloft inder wet ende inden recht. Ja den ghenen diet beuolen is. Ende hier in is verboden. hat ende nijt ende alle ander saken die rechtuaerdich vōnis deren moghen. Want so die scrift seit. Wie sijnē broeder hatet die is manslachtich mitten wille. ende doet dootsonde. Ende so doet oec die teghens anderen menschen langhe toern draget. Want wie den toorn langhe in sijn herte draghet. daer comt of hat ende nijt. dat dootsonde is. ende teghens dit ghebot. Ende oec sondicht hi zeer. die ander lude scade of scāde beiaghet tonrecht. het si mit rade of

mit dade om hem te wreke. ¶ Mer toren of ōwaer de. die lichtelic heen gaet sonder consenteringe yemant te hinderen. die en is gheen dootlike sonde.

Dat seste ghebot is. Du en sult. ¶ Dat seste ste gheen ouerspul doen. Dat is te segghē Du en sultste geen vleyschelic gheselscap hebben mit ander lude wijuen. In desen ghebode is ons al len vleyschelike sonde verboden. die luxurie hiet. eñ is oec een vanden doetsonden. Eñ si heeft wel zōmighe tacken. die gheen dootsonde en sijn. Als die eerste becoringhe des vleysches. of den eersten inval die ghemeenlike nyemant scuwen en mach. Mer men isse sculdich naerstelike te wedertaen mit alre machten. Eñ te scuwen datmense niet en voet. of self geen oersake daer of worde. mit te veel of te leckerlike te eten. eñ te drincken. of mit quade ghedachten. of mit te langhe daer op te merren. of mit onbehoede handelinge. Wāt in allen desen puncten zeer grote vrese te hebben is. ¶ In dit ghebot is oec verboden Alle sonde die teghen natuer is In wat manieren datsi ghedaen wert. In eens mē schen eyghen persoen. of in anderen menschen.

Dat seuēde gebot is. Du en sult ¶ Dat seuēde ste gheen dieft doen. Dit ghebot verbiet ander lude dinc te nemen of te onthouden. wat dattet si In desen gebode is verbodē. rouē. wokeren ontnemen. ontweghē. ontmetē. ontrekenē: of den luden thoer of te dreigē. ¶ Eñ wie teghēs dit gebot

duet. die ist sculdich weder te geuen. dat hi mit on recht heeft. dē ghenen daer hijt of heeft. Also verre als hijt machtich is. eñ hize vinden kan. of dē horē Want wie den anderē sijn ōthout mit wil eñ mit onrecht die duet dootsonde. Hi en gheeftet hē weder. Eñ weet hize niet te vindē. soe is hijt sculdich om gods willē te geuen. bi rade der heiliger kerkē

Dat achtste gebot is Du en sult ¶ Dat achste ste gheen valsch ghetughe doen ieghē dinen naestē. In desen ghebode is ons verboden. liegē ende versweren voer recht. of buten ghrecht. om ander lude te scaden. Of van yemāt quaet te segghen. om hem te scaden of sijnen gueden naem te vermindoren. Want dit is al dootsonde. Tegen dit ghebot doen alle die ghenē. die wetende quaet sprekē achter gueder ludē rugghe wt boesh3. Welke sonde wi achtersprake of verraderie hieten. Eñ oec die gene die quade lude hoer boesheit prisen. of sterken daer sijt sien of horē. of vernemē mo[illegible] Dat wi plupinstrikers of flatterers hietē. [illegible] al die ghene die valsch3 of loghentael segghē Of den mēschē āders achter hoer rugge seggē. dan in hoer iegēwoerdicheit Wāt dit eñ deser gelijc sijn al valsche ghetughe ¶ Dat neghende ghebot

Dat negēde gebot is. Du en sultste niet begerē dijns vrients wijf Dat is te seggē. du en sultste niet cōsentenerē sonde mit dijnen liue daer mede te doen Dit gebot verbiet begeert of consenteringe

enigher ghesellscap vleyschelic mit wijuen buyten echtscap te hebben. Ende oec alle quade hantierin ghe daer die quade begheertē of wassen mochten. Als daer van te spreken. of an te tasten. of ghiftē te nemen of te gheuen in vier manieren. Ende die differentie of dat onderscheit tusschen dat seste ghebot ende dit ghebot is. Dat seste ghebot verbiet dat werc van buyten. Mer dit verbiet consent van binnen. Dat is enighe begheerte te hebben tot enighen wiuen dat sijns selfs ghetrouwede wijf niet en is. Ende wie oncuusheit mit vollē consent mit anderen wijuen. dan mit sijn ghetroude wijf begheert te doen. die doet dootsonde nader sententien der ewangelien. Want daer staet in ghescreuen. Wie een wijf siet eñ hise begeert inder herten die heeft daer mede gesondicht. In der herten dat is te verstaen. Wie dat ghedacht wetende consenteert ¶ Dat thiende ghebot.

Dat thiende ghebot is Du en sultste gheen dinc begheren dat dijns naesten is. Dit gebot verbiet den wil of die begheert tot enich anders menschen guet te hebben sonder guede zake In desen ghebode is verboden. Nijt of wāgonst te hebben. van ander ludewelvaren. Want sulke ghedachtē comē wt quader ghiericheit. Ende volde si dan mitter herten gheconsenteert. soe sijnt dootsonden ende teghens dit ghebot. Mer ander lude guet te begeren sonder hē te verōrechtē niet

sijn is. dat en is gheen dootsonde. Eñ des ghelijcs
Die eerste beroeringhe vā wāgonsten. Of yemāt
te willē hinderen sonder volmaecten wil of cōsent
en is oec geen dootsōde. Hier hebdi nv gehoert die
thien ghebodē gods. Hoe ōs die eerste drie dienen
tot gode. eñ die ander zeuē tot onsen euē menschē
Dese thien gebodē is een yghelic sculdich te houdē
die tot sijnen iaren ghecomē is of sin eñ wit heeft
Eñ wie daer enich of breect. die doet een dootlike
sonde ¶ Hier volgē nv die articulen vandē ker
sten geloue. Die elc mensche sculdich is te geloue
vast eñ sonder achterdencken. Want sonder die en
mach nyemant behouden blijuen. die sijn iaren
eñ sijn verstant heuet.

Twaelf isser deser articulen. nadē ghetal
vandē twaelf apostolen diese ghesett heb
ben te houden eñ te hoedē. Daer die eer
ste drie of toebehoren der godhz. Dat een dē vader
dat ander dē soen. dat derde dē heiligē geest. Wāt
dat is dat fondament vandē kerstē geloue. dat wi
geloue. die heilighe drieuoudichz. Dat is andē va-
der. andē zoē eñ andē heilighen geest. Een god in
drie personē Dit eñ al die twaelf articulē sijn indē
Credo. dat die twaelf apostolen maecten. Ende elc
van hem sette tsijn. Petrus ¶ Dat eerste is. Ic
ghelove an god den vader almachtich scepper he-
melrijcs eñ aertrijcs Johannes ¶ Dat ander be
hoert toe der godheit des soens. Dat is te segghē

om dat hi god is. ende is aldus. Ic ghelone in ihe sum cristum onsen here. gods zoen des vaders. Hier sullen wi verstaen ende gheloven. dat hi ge lijc is den vader in allen dinghen die der godheit toebehoren. Want hi een dinc is mitten vader an ders dan die persoen des vaders. Jacobus sinte jans broeder

Dat derde artikel ende oec die vijf dier nae volghen. behoren toe sijnre menscheit. Dat is te segghen. In dien dat hij een sterflic mensche was. Want dat derde artikel is. Dat hi ontfanghen wert vanden heilighē geest Ende gheboren vander maghet maria. ouermits werc ende cracht des heiligen gheestes. niet ouermits menschen werc. Ende dat die reyne maghet altijt onbevlect bleef. Andreas. Dat vierde artikel behoert tot sijnre passien. Ende is Dat hi onder poncio pilato ghepassijt is. die een heiden was. Ende op die tijt een rechter in iherusalem vander romeynen weghen. die onsen ghebenedi den here ihesus mit onrecht ter doot verwijsde. Bi consent vanden ioden ghecruust ghedoot. Eñ van sijnen vrienden begrauen. Philippus.

Dat vijfste artikel is. Dat hi neder clam ter hellen na sijnre doot. om wt te halen eñ te verlossen die zielen der heiligher vaderē. ende al der gheenre die van beghin der werelt in goeden regimente of in gueden gheloue ghestoruen sijn. eñ in hē hoeptē. dat si ouermits hē verlost souden worden.

Want ouermits dat sonde ons eerstē vaders mos
te alle mēschē ter hellen. Mer dat en is niet te ver
stan. dat si bidē bosē eñ verdoemden mēschē die in
hoer sondē eñ ī ongelouē gestoruē warē alle gader
pet saten of warē. Wāt die en toech die rechtuaer
dighe heer niet wt. die liet hi sitten inder ewi
gher verdomenissen. Mer hi nam sijn vriendē die
hem ghedient hadden. eñ in hē ghehoept hadden
Thomas Dat seste artikel is van sijnre opver
risenisse. Als dat hi des derden dages vander doot
opstont mit sijnre eyghenre macht. om die scrift
te veruollen. Eñ vertoende hem sijnen vrienden
tot veel tiden. veertich dagē lanc. Eñ proefde sine
verrisenis in meniger manieren Bertholomeus
Dat zeuende artikel is. Hoe hi optē veertichsten
dach na sijnre verrisenissen. doe hi mit sijnē ionge
ren ghegetē eñ gedronckē hadde. daer sijt alle ga
der aensaghen. voer hij ten hemel wert mit sijnre
eyghenre macht. Daer hi sit ter rechter hāt sijns
vaders Matheus. Dat achste artikel is Dat hi tē
iōxtē dage comē sal rechtē ouer leuē eñ ouer dode.
ouer guede eñ ouer quade Eñ geuē elc na dat hi in
deser tijt verdiēt heeft Jacobus sinte Symon eñ
Dat negēde eñ die drie sinte Judas broeder
leste behorē dē hiligē geest toe. Eñ dat negē
de is Ic geloue īdē heiligē geest Dit artikel gebiet
datmē geloue. dat die heilige geest is. die gift des
vaders. eñ des zoēs. eñ dat middel tusschē hē eñ ōs

ouermits hem coemt ons alle gratie en̄ guet. En̄ dat hi een heel god is. en̄ een onuerscheiden god is mitten vader en̄ mitten zoen. Anders dan hi een ander persoen is dan die persoen des vaders of des zoens. Simon. Dat thiende artikel is. Ic ghe loef in die heilighe kerc. Ende in ghemeen vergaderinghe der heiligen. Dat is te verstaen. Dat ge selscap. Alre heilighen en̄ alle saligher menschen. die sijn of wesen sullē tot dat eynde der werelt toe ende ghewesest hebben vergadert inder ghelouen ons liefs heren ihesu cristi. In desen artikel sijn te verstaen die seuen sacramentē der heiligher kerkē Als dat doepsel. Vormwijnghe. Dat heilich sacrament des outaers Hilic in echtscap. biechte. die heilighe oerden des priesters wijnghe. ende die leste olinghe. Sinte iudas Dat elfste artikel is. Te gelouen verghifnes der sonden. Die god vergeeft ouermits cracht der hiligher sacramenten die inder heiligher kerken sijn Mathias Dat twaelfste artikel is. Te ghelouen ghemeen verrisinghe des vleisches alre menschen. En̄ dat ewighe leuen Dat is glorie des hemels. die god den ghenen gheuen sal. diet na hoer vermoghen verdient hebben. mit ghelouen en̄ mit guede werken. In desen artikel salmen oec verstaen Den ewigen doot die god gheuen sal den ghenen die verdoemt wesen sullen Oec salmen hier in verstaen dat een yghelic. is hij guet is hij quaet ten ionxsten daghe verrisen sal

vander doot eñ ontfanghen leuen.in sijn selfs pro-
per vleysch eñ ziel.Eñ die almachtige god sal een
yghelic gheuen na sijnre verdienten in desen leuen
Eñ daer om sullen die guede gheglorificeert wor
den.in liue eñ in ziele.eñ die ewige blijscap besittē
Eñ die quade sullen mit liue ende mit ziele ewelic
verdoemt wesen.Eñ wie dese twaelf artikulē niet
en ghelouet.eñ sijn sin ende sijn iaren heeft.die en
mach niet salich wesen. vanden seuen hoeft

Vanden seuen hoeft sonden. sonde

SInte ian ewangelist scrijft int boec sijnre
reuelatiē. datmē apocalipsis hiet. Hoe dat hi een
wōderlic beest wter zee sach comē.dat zeer wanscē
pen was.ende anxteliken ende veruaerlikē te sien
was. Want dat lijf was als een luperts lijf Die
voeten waren als beren voeten. Die keel als eens
leeuwen keel. Eñ dit beest had seuen hoefden eñ
thien hoernen Eñ bouē die thien hoernē hadt thiē
cronen. Eñ sinte ian sach dat dit beest macht had
de mittē heiligen te vechten te vanghen eñ te ver
winnen. ¶ Dese wanscapen.onsien.conterfeyte.
ghelapte. veruaerlike beest. Is beteykent biden
duuel die wter hellen coemt. die vol is van alre
droefnisse ende bitterheit. ¶ Dat lijf van desen
beeste. Als sinte ian seyt was ghelijc den lupert.
Recht als die lupert menichfoudich is van ster-
ken of van sproeten. Alsoe is die duuel menich-
fout van consten ende listen. die menschen mede

te tempteren.ende te bedrieghen. Die voeten van
desen beeste waren ghelijc des beeren voetē Recht
als die beer seer vast hout. wat hi in sijn voeten of
in sijn armen grijpt eñ niet lichteliken en laet gaē
Also hout die duuel oec vast al die geen die hi ouer
mits sonden mit sijnen armen der becoringhe ter
neder ghewo̾pen heeft. Die keel vā dit beest was
ghelijc des leeuwen keel. Alsoe is des duuels keel.
want hi sout gaerne al verslinden. dat van die mē
sche gheboren wart. Die seuen hoefden van desen
beeste. sijn die seuen hoeft sonden. daer die duuel
meest al die werelt mede na hem trect. Want hēt
is nau datter yemāt ontgaet. hi en valt in een keel
deser hoefden voerscreuen. Eñ daer om seit sinte iā
wel: dat dit beest macht hadde teghen die heilighē
te vechten eñ te verwinnē. Want in al die werelt
en is so heilighen man niet. die claerliken scuwen
mach al die manierē van sondē. die van desen hoef
den comen of spruten. ten waer dat yemant sonder
linghe preuilegien of gratie vā gode hadde. Als die
ghebenedide moeder gods maria hadde of des ghe
lijcs. Die thien hoernen van desen beeste. bedudē
dat breken der thien gheboden gods. dat die duuel
beiaghet waer hi can. mit desen voerscreuen seuen
sonden. Die thien cronen beduden die victorie die
hi ouer den sondaer heeft die hi verwint.

Dat eerste hoeft van desen beeste is houerdie
Dat ander hoeft is nijt. Dat derde hoeft toorn.

Dat vierde traecheit. Dat vijfste gieticheit. Dat seste gulsicheit van monde. Dat sevende oncuysheit. Van desen seven sonden comen alle ander sonden wt. Daer om hietmense hoeft sonden. Want si dat recht fundament sijn en̄ hoeft van alre quaetheit. En̄ elc vā desen sonden wert gheleit ende ghedeilt in veel manieren als veel tacken die wt een boem wassen of sprutẽ. ¶ Van houaerdicheit

Eerst willen wi segghen vā die sonde der houerdien. Wāt dat was die eerste sonde. en̄ beghinsel alles quaets. Want houerdie brac eerst dat ghesellscap. ende oerdē. Doe lucifer die enghel overmits sijnre consten en̄ sijn verstant boven al die ander wesen woude. en̄ hi woude wesen gelikē gode. die hem so schoen en̄ so wijs ghemaect hadde En̄ daer om so viel hi vten hemel. en̄ wort een duvel en̄ al sijn ghesellscap. En̄ si ghelikē hem seer wel. Al die ghene. die mit hoerre houerdien een ghesellscap of een oerden der menschen te niet maken of breken om selue die ouerste te wesen bouē den anderen. Of meer ghelooft ende gheprijst te willen wesen dā ādere lude die beter sijn dan si. ¶ Dese sonde der houerdien is alte seer anxtelic. want si verleit den mensche dat hi hem seluen niet en kēt noch en siet Houerdie is een starc lastich wijn des duuels. daer hi mede drōcken maect die hoghe ludē. die schone. die rike. die wise. die vrome ende die eerbaerste. en̄ gemeenlic alle manier vā mēschē

mer sonderlinge die grote heren of vrouwē. Want die worden alsoe vol van desen dræncke. datsi niet en sien noch en bekennen haer misdaet noch hoer dwaesheit Daer om is houerdie die quaetste sucht en̄ dat ōgeneselixte ōgemac dat enich mēsche hebbē mach. Wāt hi is ymmer seer ghevreest. als die draykel venijn wort inden liue. of als medecijn ver giffenisse wort. Also wert oec die leer of castijnge indē houerdigē mēschē. Wāt hoe mēse meer leert. of castijt. hoe si meer toernich en̄ quader worden.

Houerdie is des duuels outste dochter. die dat meeste deel heeft aē hoers vaders erue. dat is die pine der hellē. Si oerloget tegēs god. Si berouet die doechdē die gode toebehorē. En̄ god die slaetse weder ewelic daer voer ter neder inder hellē gront Houerdie is een wortel alre quaetheit. si is die grīpēde leeu diet al verslint. Houerdie verdriuet die graciē die inden menschē sijn. Want si maect vander aelmis sonde. Vā doechdē quaethz. En̄ mitten guede daermen aelmis mede verdienē soude en̄ hemelrijc. daer duetse die helle mede verdienē. ¶ Houerdie is die eerste viāt. die dē ridder gods bestrijt en̄ die lest oflaet. Wāt als een mēsche alle āder ō doechdē oflaet en̄ verwōnē heeft so strijt en̄ vecht die houerdi alre clokelicste Dese sōde steit hoer en̄ deelt hoer ī allso veel delē datmēse qualikē tellē soude Mer daer wassen zeuē pricipael stuckē wt hoer Als zeuē tackē wt eēre quader wortelē. Dat eerste

is ontrou. Dat ander bespijt of versmanis. Dat derde vermetinghe of presũpsi. Dat vierde is een ghecke begheerte der hoecheyt Dat vijfste is ydel glorie. Dat seste is ypocrisie. Dat seuende is onrecht anxt of onrechte scaemte. dat hi hem van houerdien scaemt dat voer gode noch voer guede of wise menschen gheen scande en is ❧ Wt dese zeuen delẽ comẽ al die ander sonden voert. die der houerdien toe behoren. Eñ wt elc van desen zeuen tacken spruten veel cleyner telgherẽ Vã ontrou

Die eerste tac der houerdien. diemen ontrou hiet. die deelt hoer an drien telgherẽ. Die eerste is dorperheit. eñ die is quaet. Die ander is verwoetheit. eñ die is quader. Eñ die derde is verlochinghe eñ die is alre quaetste ❧ Dorperheit is ghemeenlic in allen sonden. Wãt daer en is gheẽ sonde sonder dorperheit of õdanchaerheit. of vergheetinghe gods. datmen god niet en danct alsmen sculdich is te doen. Want voerwaer hi is een dorper. of een wreet karel. die ontrou is teghẽ sijnen here ist dat hi hem niet en danct. Also veel guets als hi hem ghedaen heeft. dat hi eens seide danc hebt. Mer sijns guetdoens alte mael vergeet. eñ en duet hem nymmermeer lief. mer altoes leet ende dorperheit voer hoesheit. Dese dorperheit duet een ygelic. die dat guetdoen vergheet. dat hẽ god gedaẽ heeft. eñ noch daghelix duet. Eñ hem niet en dãct mer vertorẽt eñ brẽget qualikẽ ouer

dat guet dat hē god ghegeuē heeft. teghēs dē wille gods. Mi dunct dattet een seer grote dorperheit is giftē vā enē sterflikē mensche te nemen. eñ van on waerde niet eens te segghen. dant hebt Noch veel meer dorperheit ist. dat een dat vergheet dat hem guet gedaen is. Eñ noch alre meest ist dorperheit. Dat een d[illegible] guede mit quade loent. Die hem dan te recht bedenct. eñ siet an dat grote guet dat hi hē ghedaen heeft. eñ noch daghelix duet. Wāter doch nyemāt niet en heeft. dan dat ouermits sijnre gra cien vā hē comt. Noch guet van naturē. Als gesont heit. subtijlhz. wijshz cracht geringhz. Noch [illegible] lende guet. Als rijchz. groethz van stade. of hoerhz Noch guet van gratien. Als duechde eñ guede wer kē. Het coēt al[illegible]mael vā hē. Eñ daer of is een yge lic sculdich hē naerstelikē te danckē eñ te louē. eñ te erē van al sijnen guede. Wāt die een doecht ver soect die āder [illegible] Die ander ontrou die wt houerdiē coemt. Dat is verwoethz. Men scit dat een woet of raest die sijn sinnen quijt is. Mer hi raest veel meer die sijn sinnē noch heeft. eñ neemt sinē here sijn guet. eñ wel weet dat hi daer geen recht toe en heeft. Eñ nochtā zeer scarpe rekeninge daer of doē moet ende sal. wanneer die here wil. Ende breng ghet dat guet qualikē ouer. Dat is te verstaen die costelike tijt. daer hi soe veel guets in verdienen mocht. Want sijn sinnen. sijn verstant. ende sijn consciencie die tughet hē wel. waert guet of tquaet is. dat hi denct of spreect. duet

of laet. En oec sijn tijtlike guede die hi van sijnen here heeft te bewaren brenghet hi zeer qualikē eñ scādeliken ouer. daert sijn here self aensiet. in ghetheden eñ in ouertallicheden. eñ weet nochtan wel dat hi daer rekeninge of geuen moet eñ betalē. Eñ hi is onseker wāneert wesen sal. hudē of morghen Dese ghecheit mach wel raserie hietē. Och hoe zeer rasen die grote heren. die god so veel goeds be volen heeft. eñ seer luttel om die scarpe rekeninge sorghen. Och hoe vrilic dorren sijt verteren. ende qualiken eñ ouertalliken ouerbrenghen. mit hoers heren viande. Eñ seer luttel of niet brēgen si horē here te hant. Voerwaer van desen sonden sijn die grote houaerdige ludē zeer vol Mer die guedertierēheit goods is groet eñ machtich Die derde ontrou die vander houerdien comt. is vernoyinge of verraderie Hi is ymmer een verrader. Die een lāt of een slot dat hi van sijnē here heeft te bewaren. sonder noetsake ouer geeft sijns heren viant. ende wort sijn ghehulde man. Dese sonde duet een ygelic die dootsonde duet. die scept van gode. eñ duet den duuel mā scap. eñ draghet hē op al dat hi heeft lijf eñ ziel eñ al dat hi van gode heeft ontfanghen So is hi ymmer ghenoech vernoyeert of verscheiden vā dē kersten gheloue. Als hi mitten werken bewijst dat hi gheen en is. Eñ onkerstelikē leuet na des duuels rade Ende sonderlinghe hiet men den mensche vernoyeert. of verscheidē vāden

vāden kerstē gheloue.om drie saken. Eerst om dat hi niet en gheloeft dat hi ghelouen soude. Als die heretici ēn die ketters diemē veel vit.of die aposto tē.dat sijn kersten menschen.die kerstendom ver saken ende worden heiden of ioden. Dit is die een sake. Of om dat hi teghens sijn gheloef doet. Als die ghene die hem versweren.of meenedich worden of trouweloes. Dat is die ander saec. Of om dat hi meer gheloeft dan hi sculdich is te ghelouen. Als waerseghers of die daer in geloue of vādē nachte merie vāden of guedē oudē of beelwittē of des ghe lijcs daer dese oude wijuē of sprekē bi wilē .ēn wa nen self dattet waer is . datse op besemen te moet pleghen te riden totē scheersteen wt . Of dat die witte wiue. of die varende vrouwen.die vrouwen wten craem plegē te leiden. Of al die ghene die to ueren of wighelen of seghenen.of gheloue of hope daer op hebben. Want dese doen alle dootlike son de.ēn sijn vernoyeerde menschē. Want al dese din ghen sijn ieghen dat kersten gheloue. Ēn daer om heeftse die heilighe kerke verboden. Aldus sijn de se drie dorperheit verwoetheit. ēn vernoeyinghe. drie risen van ontrouwe.ende van ongheloue. Dat die eerste tack is die wter houerdien sprupt . Als voerscreuen is .

Die ander Despijt.

Die āder tac der houerdiē is despijt of versmade nes dat zeer grote sōde is Ēn mē sōdichter mede ī

drien manieren sonderlinge Eerst .om dat een mē
sche den anderen niet also groot en prijst in sijnre
herten als hi is. Dat is dat eerste. Of om datmen
niet eer eñ waerdicheit en biet diemē se sculdich is
te bieden. Dat is dat ander. Of datmē niet gehoer
saem en is diemen sculdich is ghehoersaem te we
sen. Dat is dat derde. No denct in uwer hertē. hoe
dicke dat gi hier in gesondicht hebt. Hoe dicke mo
ghestu ander lude valscheit gheprijst hebben. Of
quade menschen geprijst. die guede ghelaket. Hoe
dicke hebstu ghewetē in dijnre hertē. dat ander lu
de beter waren dan du. eñ dat ghi nochtā v seluen
beter hielt. eñ bouē hē prijsde. om enighe gracie die
v god ghegheuen hadde. het si edelheit of rijcheit
of schoenheit of wijsheit. daerstu ander lude om
versmaet hebtste in dijnre hert[illegible] die na dijnē denc-
ken dat niet en hadden. Eñ hier om hebstu ander
lude verdruct. eñ di seluen verheuen in dijnre her
tē Tē āderē mael. so denct hoe dickē datstu cleen
eer eñ waerdicheit ghedaen hebtste. den ghenē die
ghise sculdich waert te doen. ¶ Ten eersten gode
van hemelrijc. eñ sijnre waerder moeder. Alle hey-
lighe engelē. eñ alle heilighē van hemelrijc. Daer
re niet een of en is. du en hebster teghens misdaen
in [illegible] i cleenre er[illegible] du hem be[illegible]
hebtste in horen heylighe daghen. of horen [illegible]
te vasten of hoer daghen te vieren diestu ghebro-
ken hebtste ende gespottet daer mede. Denct oec

hoe dicke datstu gode versmaet hebtste. Dat di syjnen dienst verdroet. Als misse te horen of ander getiden of sermoen. Of wanneer dat ̄tuse horē soutste. Hoe dicke hebtstu staen callen of spotten. voer die heilighe enghelen gods. daermē sijnen heilighen dienst dede. Denct oeck hoe dicke datstu dat lichaem ons liefs heren crākē eer bewijst hebtste. Als ghijt saghet. of als ghijt ontfanghen soudt Wantstu qualikē daer toe bereit waerste. cräckelic ghebiecht hadste. en̄ mit cleynē berou. en̄ mit cräcker deuotien daer toe ghincste. En̄ hoe luttel was dijn opset. di voert van sonden te wachten. en̄ die sake der sonden te scuwen. En̄ dat noch alre quaetste is. bi aueturē wetende in dootsondē daer te gaē Dat die alre meeste versmadenis is. diemen god hier doen mach. Ende daer na denct hoedicke datstu ongehoersaem hebste gheweest den gheboden gods ende der heiligher kerken. Dijnen prelaten. dijnen vader dijn moeder dijn heren. ende al die gene diestu sculdich biste ōderdanich en̄ gehoersaem te wesen. Wiltstu in deser manierē dijn leuē ouerdencken. Du sultste vinden. datstu in desen tack der houerdiē. die despijt en̄ versmadenis hiet. alsodicke gesōdicht hebste datstu niet tellē en sultste connen. Presumci. Der derde tac

Die derde tac der houerdien hiet presumpsi. of vermetenheit. Dat is dat een mensche meer dā hem seluen waent dā hi is. Of dat een waent meer

connē. of doghen of moghen dan hi duet. of dā een ander. Dese sōde is des duuels starcste slot. daer hi alle die starcste gheestelicste sondē in verwaert
Dese sonde toent hoer in veel manieren. mer son derlinghe in ses manieren. ¶ Dat eerste is sonder lingheit. eñ opdragen verweantheit. dat hÿ waent meer weten. of moghen of connen dan ander men schen. Eñ versmaet te doen ghelÿc een ander. die nochtan beter is dan hi. Mer hi wil sonderlinghe wesen in allen dingen. ¶ Die ander sonde is. Dat si dencke̅ veel eñ costelic te teren. om datmēse pri sen of louen mach datsi milde of hoech sÿn ¶ Dat derde is in sceldinghe. Als salomon seit. ieghē den houerdighen moetmē alle tÿt scelden eñ plepten. ¶ Die vierde sonde is berominghē. die gheh..t is van gode. eñ vanden menschen. Wāt een be..m en is anders niet dan een kuckuc die niet singhē en can dan van hem seluen. Het is ymmer alte grotē scande. Dat een self seit van sÿns selfs wÿsheit of guede werken. of van sÿnen edelen gheslacht. tsy der scandē Dat vÿfste rijs vā desen tac is. bespot tinghe. Wāt dat is der opdragēder lude zede. Dat si hē niet en latē ghenogen. hē seluen bouē den an deren te duncken. mer oec daer mede te scempen. eñ qualiken toe te spreken: of te belachen den genē die die gracie niet en hebbē. die si wanē hebbē. Eñ dat quaetste is Si en connen niet lidē dat hem ye māt wel tiert te gode waert. anders dan nae horē

wil.si en segghen daer quaet of. Wantet hier in hoer hart snijt. datmen yemants dinc of goedencken prijst van thoor. Dese sonde is seer anxtelikē wātse seer veel ludē hoer salicheit belettet. Die seste manier is wederspānicheit.datmē rebel heet Dat is dat een mensche wederspannich is. alden ghenē die sijn beste menē. Want wanneermē den wederspānige mensche berispt.so verantwoort hi hem. Steltmen hē.so heeftet hem toren Raetmē hē dat best. hi en gelouet nyemant dan sijns selfs sin. Dese menschen hebben des duuels cāker.wāt hoemen die cāker meer roert.hoe hi quader wort so doen dese. Het is een anxtelic seer datmen niet roeren en mach. Want dat seer en is niet te ghenesen.

Begheert van hoecheden.

Die vierde tac der houerdiē is. Dwase begeerte vā hoechedē Dat geen proper naem in duytsche en heeft. Dit is des duuels pan.daer hi sijn spise in kropt. Dese tac spreit haer wide.eñ verre ter rechter hāt eñ ter luchter hāt. Wāt wie gaerne hoghe waer verheuē. Die wil dē enē behagē eñ dē anderen mishagen. Die hi behaghē wil die set ic ter rechter hāt. daer moet hi mede flatteren eñ pluymstrikē. Hi moet oec ghiftē gheuen eñ ghetbelic of dwaselic tsijn verterē.eñ voer ander lude betalē.die hi meent dat hē hulpē mogē. Eñ dē anderē die hi mishaghen wil set ic ter luchter hant. Die vermaect hi die besiecht hi.om hoer officie

te vercrighen. Ia hi begheert horen doot. op dat hi in horen staet comen mocht. hi seit standen vā hē eñ hi verraetse can hi. Hi set heimelikē mit anderen menschen raet of opset. hoe dat hise verdriuen mach. Datmē in clercscap cōspiracie hiet. Eñ veel ander quader sonden die wt desen ambici comen.

Die vijfste tack. Ydel glorie. die vyfste tac

DIe vÿfste tack der houerdien is ydel glorie. Dat is ghecke ghenoecht vā louinghe. Als wanneer een in sÿnre herten voelt een vroechde. om dat hi meent datmē van enigē dinghē prÿst of loeft dat hi duet. of an hem heeft. Aldus begheert hÿ lof. daer hi billix gode of louen soude. Ende daer om ist ydel glorie. ende dieuerie des duuels. Want hÿ steelt gode dat hem alleen toe behoert. Want vā allē duechdelikē werken. behoert gode alleen die eer ende dat lof. daer of toe. ende ons die baet of die vrucht. ¶ Ydelglorie is een groet stormende wint die dese grote toernen of clockhuysē ter neder waeyt. Die dese hoghe bomen des veldes ter neder werpt. Ende dat hoghe ghebercht duet stortten ende vallen. Ic meen die hoghe moghende ludē. Die hoghe gheleerde ludē. Ende gheestelike heylighe ludē. Daer om machmen ydel glorie wel hieten of noemen des duuels penninc. Want hi die beste waer ende die costelicste. die in die marct deser werelt is. daer mede optroept. Eñ wāt ōse milde here ōs mit die

manieren van gauen begauet. So deelt die duuel oeck dese ydel glorie in drien. om dese drie gauen daer mede te copē. Die eerste gaue is, die gaue der naturen. Die ander der auonturen. Die derde is die gaue der gratien. ¶ Die gaef der naturē geeft god in drien manierē. Als indē liue. inder zielen. eñ in beyden. Erst indē liue als in schoenheden. In ghesontheden. In edelheden. in gherigheden. In singhen. in spreken ende dier ghelijc. Nu inder zielē Als in clare sinnē nau een dinc te verstaē In goe der memorien. langhe een dinc te onthoudē. ende des ghelijcs. Nu in beiden. Als in allē natuerliche den. In zedicheden. in miltheden in gherechtiche den. Eñ dier ghelijc. Dit sijn al gauen der naturē daermen gode sonderlinghe of te louen eñ te danc ken heeft Mer die houaerdige mēschen. die dit vā gode ontfanghē hebbē. lopen daer mede totten du uel eñ vercopen hem dese waer. om dē pēninc der ydelre glorien voerscreuen. Aldus wort gode daer mede vertorent daermē hem mede dienē eñ danc ken soude Ende alsment wel merken wil. so doet men mit ydelre glorie in menigher manierē son de in al dese gauen der naturen die ic mit corten woerden auerlopen hebbe. Als een yghelic in hē seluen alre best merkē mach. ¶ Die gauen der auē tuere sijn rijcheit hoecheit ghelijc eñ alle tijtlike dinghen. Daermen in menigherhande manieren in sondicht. Want als dat rat der auonturē is int

hoechste gekeert. eñ die mensche boven sit. recht of hi optē ouersten vloghel of zwinghel vander molē zaet. Soe waeyen daer alle die twaelf winden der ydelre glorien. Eñ die mensche is in groter glorie eñ denct in sijnre hertē. Eerst op sijn grote waer- dicheit. Dā op sijn vroem starcheit. dā op sijn ouer vloedige rijchz. dan op sijn grote gheselscap dat hē volcht. dan op sijn gesin. dan op sijn schone wonin ghe. dan op sijn costelike cleder. eñ juwelē. dan op sijn costelike huysraet. dā op sijn paerdē eñ op sijn harnas. Eñ dā op sijn grote eer diemē hē doet. Eñ des ghelijcs seer veel. Aldus sit die katijf dan ende gloriert. dat hi self niet en weet waer hi is in dat hi hē selnen niet en kent. Dit sijn die winden der ydelre glorien. dat is te segghen. die manierē daer die ydel glorie mede tempteert. den ghenen die in hoghē stadē sijn al so wel idē clerkē als idē leken.

Die derde gaue diemen die gaue der gracië hiet Dat sijn doechden. eñ guede werken. daer die wint der ydelre glorie alre meest eñ alre harste teghen waeyt. Ende dicwil soe waeyt hi die meeste boem ende die hoechste toren eerst ter neder. Ic meen die beste eñ die rackelicste menschen. Ende ghij sult weten dat in deser gauen der gracien. so temp teert die duuel dē mēsche mit ydelre glorië. in drie manierē. Die eerste tēptacie is inwēdich indē men sche. wāneer hē verwondert van heimelike guede werken die hi ghedaen heeft in beden of in waken

of in anderē heimelikē guedē werkē. Ende dat hi heiligher eñ heimeliker mit onsen here waent we sen dā hi is. Dat ander is wāneer hi een ghecke blijscap voelt in hē seluen. om dat hi siet of hoert datmē hem voer tackelic eñ voer gheestelic hout Dat derde is wanneer hi begheert des menschen lof. Eñ properlic daer om sijn guede werken doet meer dan om gods wille Aldus hebdi ghehoert die manieren daer hem die mensche mede beson dicht in ydelre glorien. Inder gaue der gratiē. Gi hebt oec ghehoert. Hoe die duuel in die āder twe gauen voerscreuen mit ydelre glorien tempteert Als inder gaue der naturē. eñ der auenturē. Daer om machmense wel des duuels penninc hieten. daer hi dese gaue mede coept. Nv hebdi vijf tackē

Ie seste tac der houerdien is Ypocrisie ypocrisie Dat is een sonde die den mensche anders duet schinen van buytē dan hi is van bin nē. Daer om sijnt al ypocritē die dē geesteliken man makē. of conterfeitē. ende niet en sijn inder waerheit. Eñ die meer dē naem begeren dan die daet Eñ dese ypocrisie deelt hoer in drien. Dat eer ste is eē vuyl onreyn ypocrisie Dat ander is een ghecke of eē sotte ypocrisie. Dat derde is een sub tijl ypocrisie Het is eē vuyl ōreyn ypocrisie die dat werc der ontuysheit doen of begerē. daert ver borgē blijuen mach eñ makē dē geestelikē mēsche vā buyten voer die lude. Dit sijn wel gemaelde

graue. Als ihesus seit. Want si sijn buyten schoen eñ binnē vol verrotter vuylnissen. Die ander moghē wel sotte of ghecke ypocritē hieten. Eñ sijn die in reynicheidē haers lichaems leuē. eñ in veel abstinēcien. eñ in groter penitentiē leuē. Eñ dat principalikē om der werelt lof. eñ om dat mēse voer heilige menschē houden soude. Dit sijn ymmer rechte gecken. Want si wordē lieuer des duuels merte laers. dan gods confessoren. Dese lude makē van gueden goude quade valsche peningē. Die derde diemē subtijl ypocriten hiet. Dat sijn die mit subtijlre geueynsdicheit stelē of crighē willen waerdicheit of prelaetscap of ādre hoechz vā stade Dese ludē en sijn niet te kēnē eer si dē staet der hoechedē verteregē hebbē. Wāt si doen al dat guede lude billix doē soudē. eñ si veynsen hē oetmoedich geestelic mit allen gueden werken. tot dier tijt datsi totter hoecheit climmē of comē Mer wanneer dat sij inden staet van machten sijn. soe tonen si eerst datsi langhe inder herten hebben ghedraghen. soe sijn si houerdich ghierich wreet eñ wreet. So mach men aen die vruchten sien dat die boem nye guet en was hoe schoen hi bloeyde. Wāt si schenē guet eñ men vintse quaet

Onrechte scaemte

Die seuende tac der houerdiē is ōrechte scaēte of ōrechte anxt. Als dat een mēsch laet guet te doen vā scaētē Wāt die waerlike lude soudē seggē. Siet hi begint te lollen of hi wort een lollaert

of een pilaernebiter of des gelijcs. Dese menschẽ ontsien hem meer der menschẽ scimpĩge. of woer den dan des strenghen rechters oerdel. Dese stat te comt wt eenre ghecker begheerten. den quaden te behaghen. Daer om ist oec een dochter der ho-uerdien. eñ die zeuende principael tac die wt die duyl wortel der houerdien wast. Daer menich mẽsch dat guede werc om laet. eñ dat quade duet ¶ Aldus sijn dese zeuẽ voerscreuẽ. Als ontrou. der smeenes. verweentheit. Ambici. idel glori. eñ on rechte scaemte. zeuen principael tacken. die wter quader wortelen der houerdien wassen. dat die ouerste dochter des duuels is. Eñ dat eerste hoeft vanden beeste der hellen als voerscreuen is.

Dat ander hoeft ¶ Dat ander hoeft is nijt. vander helscher beesten is nijt. Nijt dat is een serpẽt. dat alle dinc venijnt wattet siet. Nijt is des duuels dochter. eñ des doots moeder. Wãt ouermits nijt des duuels so quam die doot eerst in die werelt. Nijt is een sonde die den bosen mẽ sche alre ghelijcste maect den duuel horen vader Want die duuel haet alre luden weluaren. ende mint alre luden qualic varen. Also doet oeck die nidighe mensche ¶ Die nidighe mensche is des duuels vleermuys. Wãt hi en mach niet bet sien die claerheit der doechden in anderen menschẽ. dan die vleermuys die claerheit der sonnen mach sien. ¶ Dese sonde deelt hoer in vzie principael

tacken. Want eerst sciet dat serpent den nidighen dat vyer inder hertẽ. Als in ghedochten. Dan indẽ monde. Als inden woerden. Dan in al dat lijf als in allẽ werken. Eerst inder herten in drien manieren. Want een nydich mensche is dat herte alsoe vol venijns. Al hoert hi of siet hi wat guets vā enē anderen. hi oerdeltet quaet ende trecket altoes ten quaetstē. Hi slacht der spinnē. die altoes wt die bloemkijns venijn trect. Aldus duet hi altoes sijns selfs scade in allen dinghen. Ten anderen als die nidige enich quaet hoert vā yemāt. het si indē liue Als siecte. of quetsinghe of datter yemant doot is Of inden auentuerliken guede. Dat een scade geleden heeft of arm wort. Of in gheesteliken guede. dat hi van yemāts gueders hoert segghē. die in sonden of in sca[illegible]ē gheuallē is. Of datter yemāts guedē naem verminret is. des verblijt hem die nydighe mensche in sijnre hertē. soe datmēt aen sijn ghelaet ghewaer wort. Ten derde mael. Als die nydighe mensche yet guets van yemant hoert. het si in guede der naturen. of der auonturen. of der gratien. daer ic voer of gesproken hebbe. So comt hem een droeffenis ouer dat hē sijn [illegible]erte smertet daer of. Ja dat duet hem soe wee. dat hi nyemant vrolic toe ghelaten en can. noch dat hi gheen blijscap hebben en mach. Aldus moechdi sien. dat die nydighe mensc[illegible] mitter herten in drie manieren sondicht. Als ī valsche oerdelē. In quader vruechdē

Ende in duuelscher droeffenis. ¶ Des ghelijcs sondicht hij mede mitten monde. Want sulken wijn als inden vate is. soe moet ymmer uten bon ghegate wt pruysten. Ende want des nydighen menschen herte vol venijns is. soe borstet oeck totten monde wt in drien manieren van venijn-den woorden. Daer dauid of seyt inden souter. Die mont des nydighen mensche is vol bitterheden ende bedrochs. Want een nydich mensche. Als hij van yemant enich quaet hoert segghen. so seyt hyer rechtevoerts tsijn toe. ende helpt tet breyden. Hoert hij yemants scade. hij lachter om. ende hi en kan hem niet gheveynsen. tē moet wt borsten datter in is. Hi seit dattet hem alsoe leet is oft sijn selfs kue of sijn calf waer. of des ghelijcs. dat is die eerste maniere. ¶ Die ander maniere is. Gheliken als hi die ludē mitter herten valscheliken oerdeelt. Alsoe duet hij oeck mitten monde. Als dat hij nymmermeer doecht de van yemant en seit. mer al dat quaetste dat hi weet. eñ dic ghenoech meer dā hi weet. Want hij veel daer toe liecht. Ende hi oerdeelt al hoer duechden ypocrijtscap. ¶ Dat derde is. hoert hij yet guets van yemant dat verclaynt hij. ende hij vermindertet waer hij can. Ende en der hier gheen openbaer quaet of segghen. soe cleet hijt mit eenre valscher gheueynstheit. ende seyt Ic hoert gaeren van v dat ghij die mensche soe wel prijst. want

dat comt ymmer wt doechden Mer ic weet wel. dat ghi wel wat anders van hem weet. Dan seyt die ander. Ic en weet daer niet van dan guet. Soe seit die nydige. Ic en wil die eerste niet wesen diet v dan segghen sal. want ghi sultet wel vā hondert menschen horen moechdi een corte tijt leuē. Sijn ghe[illegible]ynstheit en mach niet langher verholen bli uen. Sijn tuyscherie valt te veel. Of des ghelijcs daer si ander lude quaet vermoeden mede maken op gueden rackeliken gheesteliken mensche. hoer doechden die beniden si: daer si nye hinder of en hadden. eñ niet dan van rechter venijnder nidichz Eñ si en moghen nyemāt horē prisen dan hem sel uen. Nu heeft die nydighe mensche oec drie manieren van venijn in sijn werken: gheliken als hij heeft in sijnre herten. eñ in sijnen monde. Als ghi ghehoert hebt. Wat die natuer vanden nydighen mensche is. Dat hi zeer gaerne al des menschen doechden te niet maken. of lesschen soude. sijn sij cleen. of middelbaer of groet. Daer om is hi van dier naturen dat die baseliscus is. want waer die is daer en mach geen groen blijuen. ist gras of boē of cruyt. Alsoe en mach een recht nydich mensche niet ghedoghen. datter yemant inden werelt voer spoet heeft in enighen zaken. Ende siet hi yemant die hem beghint te beteren in doechden: of dat hi voertgaet in doechden. Of dat hi volcomen wert in doechden. daer arbeit hij om al dat hij mach.

mit raden eñ mit werken. mit arbeiden ia menich werue sijn slaep daer ō te stoꝛt op dat hi wat visieren conde daer hi dat mede benemen mochte. Ende hoe dat hi der gueder lude guede werken mochte achterwaert settē. Ja hi eet sijns selfs hert datmē so veel guets vanden luden seit. eñ daer duet hi al sijn macht toe. dat te benemen waer hi kan. ¶ Dese sonde is soe seer anxtelic. datse selden ghebetert wert. Want si is puerlic contrari ieghens den heiligen geests. die een fonteyn is alre guetheit. daer alle duechden wt vloeyen ende spꝛuten. Eñ ihesus seit inder ewangelien. Wie inden heiligen gheest sondicht. dat en sal nymmermeer verghevē woꝛdē in deser werelt. noch in die āder. Wāt hi sondicht wt sijn pꝛoper quaetheit. Mer dat salmen geestelic verstaen. Want daer en is gheen sonde so groet god en vergheeftse dē ghenē die guet betrouwē in hē hebben. eñ volmaetten rouwe vā hertē hebben. Mer waer crighet een mensche berou van sulker sonden. Want berou is een die groetste gratie ende gaue. die god ouermits den heylighen gheest yemant gheeft. Ende dese sonde benijt die gratie des heylighen gheest. Want hi beroeft na sijn vermoghen ander lude guede werken. mit ghedachtē mit woerden ende mit werken. Als voerstreuen is. Die dese sonde duet die veruolcht die guede mēschē mit venijnder nijdicheit. Als die iodē ihesū deden. ¶ Wat sonde inden heylighen geest sijn

D sultstu weten datter ses sonderlinge son den sijn daermen ieghen den heilighē gheest mede sondicht. ¶ Die eerste is vermetelheit. Dat een dunct hi en behoeft der ōtfermhertichheit gods niet. Hi hoept dat hi guet genoech is onverdoemt te bliuen. Dese doen die ontfermhertichheit vā hē vlien. eñ die rechtuaerdicheit sal hē te zwaer worden. Aldus doen veel menschen zeer lastighe sonde in onredeliken te hopē. Die ander sonde is mistroest of wanhoep. Dat is een meent dat hem god niet vergheuen en sal. so veel sonden als hi ghedaen heeft. Dese sondē neemt god sine ontfermhertichheit: ghelike als vermetelheit hem sijn rechtuaerdicheit neemt als voerscreuen is ¶ Die derde sonde is volherdicheit van herten: datmē in latijn abstinacie hiet Dat is dat een mensche so versteent. eñ so verhert is inder boesheit. dat hi hem niet en wil veroetmoedighen ghenade te bidden of sijn sonden te beteren. ¶ Dat vierde is versumenis vā penitencien. Dat is dat een mensche denct. Ic en wil dese penitencie niet doen. het is alte mael queteringe. ic en wil doch die sonde niet latē. Of wat heeft god mit dese vizenaze te doen. mit mijn vasten of mit beden of des ghelijcs. Hi en denckē niet. hoe veel een waerachtich oetmoedich cleen penitencie hier of legghen mach ¶ Die vijfste sonde is te wederstaen die gracie gods. Of die gaue des heilighē gheests in hem seluen. of in anderen menschen.

als voerscreuen is vanden nydighē mensche. Die seste sonde is. Die waerheit te wederstaē willen ende wetens. Sonderlinge die waerheit ons kersten ghelouen. ¶ Alle dese sonden voerscreuen. sijn teghen die goedheit. des heilghen gheests. Eñ sijn so groet datmen sonder waerachtighe penitencie daer niet of coemē en can of en mach. ten waer dat hier seer groet berou of hadde. Ende daer om wordense selden vergheuen

Van toerne. Van toerne.

Dat derde hoeft deser helscher beestē is toerē Mer du sultste weten.. Datter een manier van toorn is. dat gheen sonde en is. mer duechde. Dat is die toorn die guede gheestelike menschen ieghens die quade hebben. om hem tot beteringhe te brenghen of des ghelijcs. ¶ Mer die ander toren is seer grote sonde. Ende is een felheit van herten. daer veel tacken wt wassen. Ende sonderlinghe vier. dat sijn vier oerloghe. die een fel mensche altoes heeft. ¶ Dat eerste oerloghe is ieghen hem seluen. Want als toren enen fellen mensche verwint. soe quelletse hem aen ziel ende aen lijf. want soe en mach die mensche niet slapen noch rusten. Ja hij en mach bi wilen eten noch drincken van toorn. dan crijcht hij dē redē op sijn kinnebackē. of een ander droefnis of quael dat hij gaet quellen. ende soe valt hij dan ten lesten in een ziecte. daer hij of sterft.. Aldus is toeren

een oper. dat sijns selfs huys verbarnt ¶ Dat ander
oerloghe is teghen gode ¶ Want toren of felheyt
brenct een mensche dicke daer toe. als hem dunct
dat hem enich ongheliic ghesciet. aen sijn tijtlijc
guet. of aen sijn lijf mit siecten. of sijn vriendē ver
liest. of des gelijcs dat hem niet te wille en is. Dat
hi iegē god daer om murmureert eñ quaet spreect
Ende hi wilē oec zweert eñ vloect. god eñ alle sijn
heilighen mit meniger leliker blasphemiē ¶ Dat
derde oerloghe dat die felle mensche heeft is iegē
die gheen die onder hem sijn. Als sijn wijf. sijn kin
derē: eñ sijn huysgesin. Want een fel mēsche wert
wel somtijt soe wtsinnich van toren dat hi slaet.
wijf kinder of al dat bi hem is. Eñ breect scalē kan
nen potten. eñ al dat hem in die weghe staet. van
rechter quaetheit. recht of hi puer rasende waer.
als hi oec inder waerheit is. ¶ Dat vierde oerloge
dat die toernighe fel[le] mensche heeft. Dat is te-
ghens sijn gheburen eñ naesten die bi hem sijn.
Eñ hier wassen veel stucken wt die zeer quaet sijn
Mer sonderlinghe seuen. die die een naeander
volghen. eñ altoes die leste die quaetste. Dat eer
ste is sceldinghe. Die ander bliuende toren ¶ Dat
derde is haet ¶ Dat vierde is vechtelic. Dat vijf-
ste begheerte vā wraken ¶ Dat seste is doetslach
datter dicke of coemt. Dat zeuende is heel oerloge
dat dan onder die maghen of vrienden daer van
opstaet ¶ Want waer twe machtighe lude iegens

malcander beghinnen te oerloghen .daer coemt bij wilen wel zeer veel quaets of. Daer blijft al bi wilen menich onnosel mēsche om doot.dier nie scout toe en creech . ende veel armer luden hoer huyskijns verbrant haer guet beroeft.ende veel kerken verderft Eñ zeer veel des gelijcs dat daer van coēt daer eens menschen toren eñ felheit dat eerste oerspronc of is.Ende daer om is hi voer gode dē rechtuaerdighen rechter. altemael dese voerseidē dingē sculdich te beteren. ende weder te gheuen.die ghene die daer een fondament of een saeck of heeft ghe weest.ende oeck al die ghene die daer toe geholpen hebben . mit rade of mit dade.die sijnt al sculdich te beteren . Ende daer om soe staen si seer in die waechscael van hoerre salicheit . Want si en hebbens gheen macht te beteren.of weder te keren die scade die si ghedaen hebben . Of men doets niet Ende als die wael seit. Il couient rendre o pendre. Men moet wederkeren of hanghen leren.

Traecheit van tracheit

Dat vierde hoeft van deser hellscher beesten die dicke voerseit is.is tracheit Dat is luyheit ende verdriet in allen gueden werken.
Dese sonde werpt alte veel quader tacken wt. Want traecheit doet den mensche quellen ende lueplikē ende traechliken beghinnen te beteren. Noch qualiker voert te gaē in beterīghe. Ende alre qualicste te eynden. Die traghe mensche

heeft een quaet beghinsel.om ses ghebreken.
Dat eerste is laenheit of slapheit. Dat is dat een mensche sijn scepper ende sijn verlosser slappeliken mint.dien hi sculdich is sterkelic mit al sijnre crachten eñ mit al sijnre zielen.te minnen. Ende daer om is die mensche laeu eñ cout enich guet te doen. Dat ander is vertenheit van hertẽ. Dat is des duuels bedde daer hi op rust. ende seit tot ten traghen mensche. Du bilte alte teerliken of verteliken op ghehouden.du biste een recht edel mensche inder naturen.ende teder van complexien du en moechste dese strenghe penitencie niet doen du soutste steruen voer dijn tijt in deser herdicheit
Dat derde is ledicheit. Dat vreselike sonde is. die zeer veel quaets duet. soe die scrift seit. Want wanneer die duuel een mensche ledich vint. soe werpt hij hem een beenkijn in die mont aen te knauwẽ. soe brenct hi hem quade ghedachten in. eñ duet hem begheren bouerupie of ander onreyne sonden.daer hij sijn costelike tijt onnuttelic mede ouer brenghet eñ verliest. daer hi dat ewighe leuen in verdienen mocht mit gueden ghedachten. of mit oetmoedighe werken van buyten. Daer om is die ledicheit alte seer te scouwẽ. Dat vierde is zwaerheit. Dat een mensche allso zwaer moedich is.dat hẽ gheens dincs en lust.dã te leggẽ rustẽ of slapẽ. Mer tot wereltlike dingẽ te doẽ sijn si wel zeer watker.die hem ghenoechlike sijn. Eñ tot

gheestelikeu dinghen sijn si alte zwaer. En si ver sumen veel lieuer hoer mitten of hoer misse. dan hoer slapen of hoer zweten. ¶ Dat vijfste is luper nije. dat een zeer vreselike sonde is. Als wãneer eē mensche in sonden leit. ende voelt tēptacie des du uels eñ des vleysch die hem aenvechten. eñ en can noch en wil van rechter lupernije sijn. Heeft niet op rechten noch god aen roepē dat hi hem verlost eñ si en pinen hem niet te biechten noch te beterē Dese slachten enen lupen katijf. die in enē vuylē stinckenden kerker gheuangen leyt. Ende siet die dore des kerkers open. eñ blijft lieuer ligghē rottē in die stinckende kerker. dan hi also veel arbeits dede. dat hi die trappen op clom of ghinc. eñ liep sijnre straten sonder verboren. ¶ Dat seste gebrec is cleenmoedicheit ¶ Dat is anxt te hebben voer niet. Dat een gheen guet leuen en der an nemen om dat hi anxt heeft datsijt niet volherdē en son den moghen ¶ Si duchten datse god laten soude. die nie mensche en liet. die sijnen troest gheheelli ken aen hem settē woude. Hem gruwet voer der vaerliken droem. of des gelijcs. Si slachtē die kin der die voer die gansen niet gaen en dorren. want si tissen ende blasen. Si en dorren in die pat niet gaen. daer die slacken in legghen die hoer hoernē opstekē. Aldus hebdi nv ghehoert die ses punctē die dē mensche sijn guet beginsel benemen. ¶ Nu sijn daer noch ses puncten daer die trage mēsche

ghenen gueden voertgāc of hebben en kan. Eñ sijn ses vlecken des quaden dienstknechts. Want nye mant gueders en soude gaern enen knecht bij hem houden. die dese ses puncten aen hem hadde. Dat eerste is vertreckenis of verlantsaemheit. Dat ander is onachtsaemheit. Dat derde is verghetenheit. Dat vierde is tederheit. Dat vijfste is ofnementheit in doethden. Dat seste is ledicheit of ontblijuen. ¶ Ten eersten sondicht die traghe mensche in vertreckenis. Dat is als hem onse lieue here enighen gueden inval gheeft of verleent yet guets te doen. ende hij dat vertreet ende volcht des duuels raet. die tot hem seyt. Du biste noch ionck. du coemste noch alden dach wel daer toe. guet te doē Eñ dit is des duuels officie te beletten waer hi can den menschen wel te doen. ¶ Nader verlantsaemheit so coemt rokeloesheit Want wie een dinc vertreet of verlanc duet. ten is gheen wonder dat hijt onachtsaemlic duet. Eñ die vertreckende menschen. die altijt anxt hebbē datsi horen oerbaer te vroech doen sullen. dat sijn die onachtsaēste mēschen. Eñ die te recht merken wil. so is onachtsaēh; eē sōde daer al die werlt gemeēlikē mede beulect is Wāt daer sijn luttel mēschē si en doē ōachtsaēlikē dat si sculdich sijn te doē. gode te vorsten eñ hoer euen menschē ¶ Nae onachtsaem heit coemt verghetenheit. Want die onachtsaem is. verghet dicke. Ouermits dese twee sonden

onachtsaemheit ende verghetelheit ¶ Tot coemt
dicke toe . dat hem die mensche niet te recht
biechten en can. Want als een mensche onachtsaē
is van sijn sonden. eñ dan mede verghetelic is. die
weet weynich te segghen. Als hi biechten sal. wat
hi ouer lane ghedaen heeft dat zeer anxteliken is
Want men mach nyemāt absolueren sōder waer
achtighe biecht. eñ daer hoert toe waerachtich be-
rou. kennes der sonden mittē monde. eñ gehoer
saemheit in penitencien ¶ Dese biecht eñ beterin
ghe is een ygehelic sculdich. eñ daer en is nyemant
so guet van leuen. saghe hi te recht sijn gebrec hij
en soude altoes wel ghenoech vinden te biechten
Mer dese twe sondē voerscreuen . Als onachtsaē
heit eñ verghetelheit die verblinden enen men
sche also dat hi int boec sijnre cōsciencīē niet sien
en can . Na deser verghetelheit comt weecheit ōf
tederheit . ende dat comt wt ghebrec van goeder
herten . ende van quader ghewoenten . dat hem
een mensche tot luyerdien of tot tederheden wēt
Onderwilen coemtse wel . van te veel te doen
Dat is dat hem een mensche in sijnre eerster
yuericheit zeer ghecrkelic wt arbeit . mit vasten
mit waken. ende mit ander werken so dat hi ten
lesten in tederheit valt . ende dat hem daer nae
ghheen gueden werken en smaken. mer hi blijft
cout ende laeu sonder deuocie enich guet te doen
Aldus is tederheit dat vierde poent. ¶ Hier na

coemt verslappinghe of afnemenheit in doech-
den. dat dat vijfste punt is. Eñ dat maect die men
sche van daghe te daghe slapper ende couder in
allen gueden werken. ¶ Nader verslappinghe soe
coemt dat seste puntt. Dat een ten lesten mit alle
laet varen. ende verledicht ende ontblijft van al-
len gueden werken. Ende het is een out segghen
Wye niet en voldient die verliest sijnen arbeit
ende sijn loen ende sijn danck van al dat hij voer
ghedaen heeft. ¶ Aldus benemen dese ses punt-
ten. Als vertreckinghe. Onachtsaemheit. Ver-
ghetenheit. Tederheit. Verslappinghe ende
Ontbliuinghe. den traghen menschen sijn gheest
telike voertgant. ¶ Nu sijn daer noch ses
puncten. die den traghen mensche een quaet eynde
doen nemen. Dat sijn dese. Onghehoersaemheit
Ontlijtsaemheit. Murmureringhe. Droefheit.
Quale. Mistroest of Wanhoep. ¶ Ten eers-
ten onghehoersaemheit. Want alsmen die tra-
ghen yet hiet doen. in penitencien. of in ande-
ren gueden wercken. Soe weet hij sijn ontschult.
dat hijs niet en kan. noch en vermach. ¶ Dat
ander is onlijdsaemheit. Want so die traghe men
sche niet doen en mach van onghehoersaẽheit. Also
en mach hi oec niet doen van onlijdsaemheit. Soe
datmẽ hem qualiken sijn beste segghen der. Dat
derde is murmureringhe. Want wanneer dat-
mẽ den traghen mensche bestelt. soe murmureert

hi.eñ wert sonderlinghe toernich. ende hi meent. datmen hem versmadet. ¶ Dat vierde is. droefnis Want wanneer die traghe mensche meent datmē hem versmadet. soe gaet hi lupen eñ truerē. of hē altemael dat hem aengaet of gestoruen waer. Eñ watmen hem dan seit of doet of wat hi hoert of siet dat verdriet hem altemael ¶ Eñ hem en baet van gheen hulp of troest of ghenoecht diemen hē bewisen mach. ¶ So valt hi dan in eenre qualen. dat is dat vijfste punt. Ende hi gaet quelen dat hē gheen guet gheschien en can. eñ verderft altemael ¶ Na al desen punten die traghe mēsche heeft So comt die duuel eñ gheeft hem dan den rechtē dootsteec. dat is dat hi hē in mistroest doet vallen eñ dat is tseste punt. Soe denct die traghe mensche hi is doch verdoemt eñ doet al dat quaet dat hi ghedencken kan. of hi doot hēseluen van mistroest ¶ Aldus hebdi ghehoert die aiht ende thien puntē daer die duuel die trage menschē me de quelt. in sijn beghin. in sijn voertgane. in sijn eynde.

Ghiericheit.

Dat vijfste hoeft van deser voerscreuen helscher beesten is. ghiericheit of vrecheit. dat een wortel is vā allē quadē. Als sinte pauwels seit Dit is des duuels meesterse. die soe groet scoel hout. dat alle man daer in studeert. Als in ghierichedē of in vrechedē Sijn si princē. prelatē. clercken eñ lekē: geestelic of waerdelic. rijc ende arm

¶ Ghiericheit of vrecheit is een ongheordineerde liefte of minne op tijtlic guet Dese õgeordineerthz toent hoer in drien manieren. Eñ eerst in dat guet naerstelic te vercrigẽ Eñ in nau of vast dat guet te houden. Eñ in scaerschelicken of snoliken dat guet te verteren. Dit sijn die principael tacken. die wt den boem der giericheit wassen. Mer sonderlinge wassen wt ghiericheit thien tacken. die zeer grote dootsõde sijn. Eñ dese thien. delen hẽ voert in veel delen of tacken Dit sijn die thien voerscreuẽ tac kẽ. Woker Dieft. Roef Calengeringhe. Sacrilegie. Simonie boesheit. Onrechte comãscap. Quade ãbochtẽ. Eñ quaet spul. Mer elc tac deelt hoer in veel delen als voerscreuen is. Van Woker

WOker is die eerste tack vander ghiericheit Eñ deylt hoer voert in seuen tacken. ¶ Die eerste manier van woker. Dat sijn wokenaers die ghelt om ghelt lenen. ende nemen baet van horen ghelde het si ghelt of waer bouẽ thoeft gelt datsi eerst leenden. Ja si makẽ hoer voerwaerde. betaeld mense niet tot enẽ zekeren termijn. dat die woker die dan op dat termijn verschenen is. mede hoeft ghelt wesen sal. ende voertaen mede wokeren. Ende sij rekenen dat tweewarf of driewarf des iaers op dattet soe veel te meer oplopen sal ende dã willẽse tellen als si gerekẽt hebben tegen hoer sculdenaers ende willen ghiften hebben. om datsi soe hoechschelike mit hẽ geledẽ hebbẽ Dit sijn die

dorperste ende die wreetste wokenaers Die ander dat sijn lude die self niet en wokerē Mer dat hē hoer ouders aen gheerft hebben. eñ mit wokeren ghewonnē hebben. eñ dat wel weten : dat houden si sonder wederkeren Die derde manier dat sijn lude die self niet lenen en willen om woker .mer latent yemant van horen knechtē of vriendē doen mit horen ghelde. Van deser sonden en sijn oeck die grote heren niet ledich. die die lomberde of die ioden in hoer lant houden wonende die openbaer wokeren. eñ dat lant derderuen. dat die heren lidē om baet of om ghiften die si daer of crighen. ende gheuen hem brieue eñ vriheden also veel als si te deliken eyssche dorren. Ja die een iode of een lō berde misdede. die misdede dē heer self So [illegible] die duuel mit hoers selfs zegel prouen. dat si hoer ghelijc sijn. Want si hem gheloeft hebben te ver antworden gheliken hem seluen. Die vierde manier. Dat sijn die self ghelt lienen .om scade. ende lenent ander luden voert om meerre scade of woker. Dese willen ymmer die meeste helle hebben Of oec die van ander lude weghen wokeren. mit ander lude ghelt. Als die lomberde knapen. Dit sijn trouwe lude des duuels. si laten hem hanghē voer ander lude dieft. mit horen meester Die vijfste manier van woker ghesthiet in comanscap pen. Dat sijn lude die hoer waer vercopen op lan ghe dagheende gheuent veel dierre. want waert

is.of dan om gereet gelt gelden soude. eñ si geuen een iaer dach of meer of min. mer mit sulkeu voer waerden dat hise weder hebben mach wil hÿ. om veel min ghelts rede te betalen. Of die een paert mit een sadel vercoept õ eē sume gelts.eñ geuē lāge dage eñ geuēt veel dierre dāt waerdich is En co pē dat paert dā weder õ gereet gelt veel min Dese willen god enē vlassen baert maken. eñ maken hē wÿs dat hÿs niet en verstaet. Dese lude belenē oec ander lude guede min dant waerdich is. eñ ontfanghen die renten sonder ofcortinghe vander sumen Ende maken oec somtÿt hoer voerwaerde. lostmē se niet op een zeker termÿn datse dan verlozen sullen bliuen.of dat die pande dan verstaē sÿn. Siet dese lude doen veel quaets. want si verarmen ende verderuen menigen gueden man ridder eñ knecht dat si gheen macht en hebben te dienen dien si sculdich zÿn te dienē.noch die wapē te volghē. op die heiden te striden. die heilighe kerc.eñ weduwē eñ weesen te beschermen.daer si voer god toe ghehouden sÿn. Ander lude sondighen in voercopē. Dat si die arme tghelt te vozen geuen eñ copent daerom veel te beter coep õ dat die arm lude dat ghelt niet ontberen en mogen. Ander lude copent alst tguet guede coep is.eñ houdent bi hē op dattet duer worden soude. Dese lude begheren ander lude qualic varen. Als duer tÿt eñ des ghelÿts. Ander lude copent corn. het si tarwe of rogghe. Alst eerst wt

sciet. Of den wijn als hi eerst bloyt. mit sulker voerwaerden. dat si kiesen moghen alst tijt is. of si den coep houden willen of dat si hoer ghelt weder hebben sullen. ¶ Die seste manier van woker is. Die mit coepludē toeleit. om mede te winnen. eñ ymmer niet te verliesen. Of sijn beesten wtset te haluen. mit sulker voerwaerden dattet yseren beesten sullen wesen. Dat is. waert dat die beestē storuen. so sal die ontfangher die scade hebben alleen. ende die wtsetter en sal gheen scade daer of hebben ¶ Die zeuende tac van woker is Dat die rike ludē horen armen naburen wat ghelts of wat corens leenen of gheuen winter daghes of als sijs te doen hebben. mit sulker voerwaerden datsi hem weder teghens die tijt daer voer arbeiden sullen drie daghe of vier daghe Soe datsi ymmer voer die drie pēnicwaert waers ymmer ses pennīcwaerts wercs daer voer hebbē. of crigē of des gelijcs.

vander ghiericheit

Diefte is die ander tack der ghiericheit. Dat is datmen yemant tsijn ontneemt of weten de onthout sonder wedergheuen ¶ Dese diefte machmen deylen in vier manieren. Als openbaer dieuē Heimelike dieuē. Tamme dieue. Eñ dieuē mit gheselle. ¶ Die openbaer dieuē. dat sijn die openbaerlic stelen. eñ laten hem hanghē. Hiermē

ghenoech ouer al vint Die heymelike dieue sijn. die stelen connen subtiliken eñ lichtelikē. datmēs niet ghewaer en wort. Als wisselaers. of munters. of die tghelt minderen mit horen conste. of des ge lijcs. ¶ Die tamme dieuē. Dat sijn die niet buytē en varen stelen. den vreemden thoer. Mer si stelē al bider hant. Als horen naesten gheburē. of daer si macht ouer hebben. of hoer heren. Dese dieuē sijn also tam. datse wel enen mensche wter hāt etē souden. Eñ dese sijn van tween manieren. Die eē sijn grote tamme dieue. Die ander sijn cleyne tā me dieuekijns. Die grote tamme dieuē dat sijn de se baeliuwen scoutē rentemeesters drossaten. sulc lieue geselscap. die horē heren bi grotē hope thoer stelen. Si verghetē seer veel te rekenen van datsi van hoers heren weghen ontfanghen hebben. om datse som niet wel scriuen en connen. Eñ si scri kent ymmer alsoe. datsi an hoer wtgeuen niet en verliesen. Ic meen Alle die ontrouwe officiers wie se sijn. Also wel prouisoers. officiaels eñ āder gees stelike officiers. als waerlike. Eñ si sijn oec al me de in deser dieften gherekent Die ander lude coste like maeltidē of ghiften gheuē vander gemeenten guet. of van hoers heren guet heimelikē. om hoer selfs eer mede te breidē. Of om hoerē wil daer me de te verrighen. Dese diefte doen oec die vrouwē die kinder in ouerspul ghewonnē hebben. eñ latē die kinder hoers mans guet delen. die hem niet

en bestaen ende stelen soe den rechten erfnaemen haer guet. Dese sonde doen oeck die vrouwen. die hoers mans guet qualiken ouerbrenghen. daer hijs niet en weet. Of diet butē sijnen wil. hoer maghen of vrienden gheeuen. dies ghenen noot van armoeden en hebben. Ende dese selue dieft doen die moniken ende die nonnen. die yet buten hoers prelaets of conuents oerlof wech gheuen. hoe cleyn dattet oeck si. of hem yet vermeten eyghens Want dat is ieghens hoer oerden yet sonderlincs eyghen te hebben. Ende een monic of een nonne die een hallinc eyghens begheert te hebben. die en is niet een hallinc waert. Dit sijn die grote tamme dieuen. ¶ Die cleyn tamme dieuekijns dat sijn die ontrouwe dienstknechts. die heymeliken wt draghen. of stelen horen here dien si dienen. wijn of broet. spijs of dranc. of yet anders dat hem beuolen is te bewaren. datmen hem bi auenturen gaern meer gheuen soude. dan sijs stelen. Mer ghestolen water dat is dat soetste. Of sij stelen horen naegheburen hoenre vander balken. of hoer appelen of ander oeft wt hoer boemgaerdē of heimeliken die melckoyen te melken of dier ghelijc. Eñ si misdoē oec in dese selue sōde al die gene die wat vinden eñ houdent. ende en gheuens niet weer diet toehoert. ende al en weten sijs niet. sij wetent doch wel dattet hoer niet en is. daer om soudment weder gheuen bides priesters rade. of

hoer biechtvaders rade. alst godlixts en eerlixts waer ¶ Die vierde dief diemen hiet dief mit ghesel. Dat sijn die dieflic guet gebruken wetende. of mede delen. of copent: of ghiften daer van nemen in wat maten dattet si. En die ghene die ander lude raden te stelen of diet henghen. als sijt benemen moghen. En al die gheen diese verantwoerden. of diese onthouden. of sterken of herberghen. of die hem oerlof gheeft hoer ghestolen guet in hoer lant. of op hoer erue te brengen. En al die heren of rechters diese om ghelt. of om bede. of om enighe ander quade saken wetende ongheralengeert laten gaen. en daer niet ouer en rechten.. Dit sijn al dieuen mit gesel Aldus hebdi nu ghehoert. van vierrehande dieuen. Als openbaer dieue. heymelike dieue. Tame dieue. En dieue mit ghesel. Van Roef.

Roef is die derde tac der ghiericheit. die zeer veel tacken voert wtwerpt. Mer sonderlinge sijn daer seuen manieren van rouen. Die eerste manier dat sijn ruyters die hem mit rouen gheneren te water en te lande ¶ Die ander manier sijn die loze testamentoers. want die rouen den doden menschen thoer dat quader is dan simpel roef. Die derde sijn dese tyrannighe heren. sijn si groet of cleen. die den armen wichteren dat hoor of breken mit onrechte scattinghe mit merghenghelt of rypenghelt of bede of hoe dat sijt nomen. Si hietent bede. mer het sijn ghebode. want men moets hem niet weigheren

Die vierde manier sijn die mit heer cracht gheweldeliken trecken ende ouervallen ander heren lande. ende nemen hem thoer mit ghewelt. ende behoudent ewelike. het si lant lude of stedē. recht oft hem van horen ouders gheerft waer. Want sijt mit ghewelt doen sonder ontseggen Nochtan soe hietent. Coene heren. vrome ende stoute heelden. Mer deden si dat selue werck mit drien of mit vier paerden. soe soudent quade rouers ende straet scumers hieten. diemen daghelix op rade set. ¶. Dat vijffste. sijn lude die niet betalen en willen. dat sij sculdich sijn den luden van hoer verdiende loen. of anders. ende si hebbent wel macht te betalen. Mer wat si den luden of borghen. of onthouden connen. dat denct hem al ghewonnen wesen. Of die haren dienres ende hoer arbeiders quaet loen aen knibbelen willen of connen. ende gheuen hem min dan sij selue wel weten dat si verdient hebben. of dan si se gheloeft hebben. Ende wie hem sculdich is. dringhen sij te gheuen swaer payment. Ja altoes ymmer meer dan redē is.. Of die mit enighen ghedranghe horen nae gheburen haer guet veyl maken. dat hem anders niet veyl en waer. mochten si ongheדrucht of ongheדrongen sitten. Datmē dringende ghebuyerē pleecht te heten. Al dese sijn stoel rouers Die seste manier sijn dese grote prelatē. Of dese prouisoren. of anders officiers. Dit

sijnse die ander lude bescudden souden. eñ herden hieten souden ouer die scapen. mer tsijn gripende wolue ghewordẽ. eñ schorense ende villense. diesi bewaren souden. ¶ Die seuende mannier vã rouers dat sijn baelyuwen drossaten scouten bode. eñ al die waerlike officiers. die voer onder die groote tamme dieuẽ gheuoemt staen. Want ghelikẽ als dese dieuẽ sijn eñ stelen horen here. Alsoe sijn si oec rouers teghens hoers heren arme ondersatẽ dien si dicke thoer ontnemen. eñ mit cracht of drucken. Calange. ghiericheit

Calange is die vierde tac der giericheit. Dat is enich guet mit onrecht an te spreken of te calengeren. Of ander lude mit onrecht te moeyen om thoer te hebben. Dese sonde hoert toe alle die gene die loes eñ valsch sijn. eñ subtijl valsche vondẽ vinden connen in enigher playtinge. eñ ander lude bedrieghen connen. In deser scolen is vrou gierichcit die subtijlste clerc. ¶ Eñ sonderlinge sijn daer seuen manieren van ludẽ die in deser consten studeren. Die eerste sijn valsche pleiters. die valsche pleit maken iegen simpel ludẽ. Eñ sokẽ loese rechters daerse hoer boesheit best mede moghen volbrenghen. Die ander dat sijn lopers die om die bullen of om die brieue lopen te halen. simpel lude thoer mede quijt te maken om hoer loen datsij daer of hebben. Dat derde sijn. dese rode vossen. dese lose valsche oerstekers die dese valsche lose

vonden eerst vinden connen.ende dencken of visie ren hoemē best een logen mit schoenre redenē ver wen can datse een waerheit ghelikent. Dese aenbringhers doen menighen gueden man een valsch plapt beghinnen diet self niet en weet.ende waent recht hebben. Ende dit doen die aenbrenghers om hoer baet die sier in soken. ¶ Dat vierde sijn valsche ghetughe. die zeer veel quaets doen. Si maken valsche huweliken. Si ontugen dē ludē thoer Si doen alsoe seer veel quaets. dattet ontelliken is. Ende dat sijt oeck dēn luden nymmermeer en connen beteren. ende al om ghelt. ¶ Dat vijfste sijn valsche aduocaten. of valsche taelmans of voerspraкers. die wetende valsche onrechte saken aennemen te verantworden ende te veruolghē om ghelt of om myede.ende winnen dicwil guede lude thoer of. mit valscheit ende mit lose vonden. want si sijn doertoghen van alre bouernien. ende van alre scalcheit. ¶ Die seste sijn valsche notarij die valsche bullen ende instrumenten maken. Of den datum anders setten dan hi hoort.of ander lude hant.of ander lude teyken of zeghel contrafeptē daer dicke veel quaets in menighen landen of ghecomen is. ¶. Dat seuende sijn valsche rechters. die meer totter eenre ziden gheneghē zijn dan totter ander. Ende dat om ghiften die si daer of hebben. ¶ Aldus sijn dese zeuen. Als valsche pleiters lose ommelopers. Valsche aenbrenghers. Valsche

ghetughē. Valsche taelmaens. Valsche notarijs. Ende lose rechters. die principaelste studeren inder scolen der valschr calaengye. ende der gierichz

Sacrilegium die vijfste tac der gierecheit

Sacrilegium is die vijfste tac der ghiericheit Dat is datmen ghewiede dinghen breect of stoert. of ontameliken handelt. Of heylichdom oneerlike an tast. of die personen der heiligher kerkē Of datmen op ghewiede steden. die properlic totten dienst gods gheordineert ende gheheilicht sijn ontamelic dinc duet. Dat menich mensch om ghiericheit duet in veel manieren Die eerste manier is. Als yemant dat heilich sacrament des outaers ontameliken handelt. of enich der sacramenten der heyliger kerken. Als die ketters die toueraers ende die bose priesters. diet wel somtijt ghedaen hebben om ghiericheit of om ghelt. Want si pleghen wassen kinder te kerstenen. Of mols voeten te belighen etcetera. of veel ander ōmogelics dinges te doen. dat een kersten menschē ommogheliken te horen is Of die stelen ende breken ghewiet dinc. Als kelkē of ornamenten of des gelijcs. dat is die ander manier. Die derde. Alsmen kerkē cloesterē. of ānder gewiede godshuysen verbrant of destrueert Die vierde is datmen bluetstortinghe of oncuysheit of des ghelijcs duet. op ghewiede steden. Die vijfste manier is. Alsmē slaet stoet steect of vanget in aernst enighen

priester of clerc. of gheoerde mensche man of wijf
Van deser sonden en gaensi oec niet al quijt.die ghe
ne die dat gheestelike guet ontfaen. dat cristus
patrimoniū is.ēn verteren dat anders dan redeli-
ken tot gods erē. Dat is gulseliken of oncu[illegible]
liken. of des ghelijcs in groten sonden. Ēn [illegible]
alle die gheē dick van vrechedē in hoer kisten ver
gaderen dat hem ouerloept.dat mit recht den ar-
men toehoert. Want dese nemen god ymmer sijn
guet.alsoo waerlic of sijt wter kerkē namē. In de-
se sonde sijn die tyranne mede ghetelt .die der hei
ligher kerckē mit onrecht. ēn mit ghewelt. hoer
guet nemen. of ontweldighen. Als thienden. die
offerhande.ēn ander guedē. die properlic der hey-
ligher kerken toebehoren. Oeck en gaense niet al
quijt die die heilichdage niet en vierē. wāt alsoe
wel hebben die heilich daghe hoer vriheit. Als die
heillighe stedē hoer vriheit hebben. Symonye.

Symonye is die seste tac vander ghiericheit
Ende is ghehieten symonye.na een mēsche
die symon hiete .die sinte pieter den apostel cristi
die gratie woude of copē.dat hi mirakel doē moch
te.ēn hi boet hem een grot sūme ghelts daer voer
Ēn daer ō hetēt noch simonieci .die geestelike gra
tiē copē of vercopē.die ōder alle sonden een die mees
te van allen is. Ēn deelt hoer in veel tacken.
Die eerste tac der symonien is. die ghewiede oec
denen copen of vercopen of dat lichaem ons liefs

heren . of enich vanden anderen sacramenten.
Die ander sijn.die dat woert gods vercopen.dat is
die principaliken prediken om ghelt.ende niet om
gods willen.ende niet omder lude salicheit ¶
Die derde sijn.die mit ghiften . of mit bede . of
mit gheloften so veel doen . datmense bisscop.
of proost. of abt .of prior kiest.of tot enigen geeste
liken staet . diemen mit gueder ordinancien nae
den wille gods plach te kiesen. ¶ . Dat vier-
de is.datmen oeck om ghiften of om gonsten . of
van vresen.of om zulke zaken.prouenē . of kerken
of ander beneficien der heiliger kerken .gheeft .
diemen alte mael sculdich is te gheuen puerlic om
gods willen.sulke menschen.die daer bequaem eñ
oerbaerlic toe sijn. ¶ . Dat vijfste is. datmen
mit copen of mit voerwaerden van ghiften te ghe-
uen of des ghelijcs in religien coemt . Ende die sy
monie is oec in diē diese also ōtfangē Eñ noch seer
veel ander dinghen is symonye gheheten.mer het
behoert meest dē clercken toe Eñ dit boec is meer
ghemaect tot leiken luden behoef dan totten clerc-
ke[illegible]cken hebben boeken genoech [illegible]ef
ven si wel daer na . Mer nochtā ist guet datsi [illegible]at

vander symonien weten.om sommige saken. Die
eerste saeck is. Op datsi daer na niet en staen mit
simoniē hoer maghen of hoer vriendē in dignitatē
of ī prelaetscappē te brengē. Die ānder saec is Wāt
veel leeker lude beneficiē te gheuē hebbē.dat si hē

ymmer voer die symonie wachten. en puerlike om gods willen als voerscreuen hoer ghiften gheuen Die derde zaec is. Wanneer dat si hoer kinder of daer si macht ouer hebben in religien of in cloeste ren willen brenghen. dat si te voren ghenen coep. of des ghelijcs doen en sullē. Want maken si te voren coep of sonderlinghe voerwaerdē. of louen si enighe diensten. so en mogen si hem niet ontscul digen si en doen symonie. Want so die bescreuen rechten segghen. soe sijn daer drierhande ghiften. Als ghiften mit woerden. mit werken. en mit tijtlic guet. Ghiften des mondes of der woerden dat sijn. groter lude beden. Ghiften der werken dat sijn eerbaer lude diensten. In al desen soect men tijtelic ghewin meer dan gods eer. want in die grote lude te horen. en horen wil te volghen. daer meentmen danc of gonst weder of te hebben. En van eerbaer lude dienst meentmē waerlic profijt af te hebben. Mer van tijtliken guede dat wijst hē seluen En want dit al ghiften sijn ende men gheen gheestelic guet om giften geuen en moet. so ist oec al symonie

Boesheit der ghiericheit

Boesheit is dat seuende tac der ghiericheit. Dat is wanneer een mensche so boos of alsoe duuels is. dat hi hem niet en ontsiet een seer grote veruaerlike sonde te doen. of ander lude verdeflike scade te doen. om een cleyn ghewin dat hi daer of hebben mach. Dese sonde deelt hoer in soe

veel tacken datse ontellliken sijn. Doch wil icker vijf nomen daer die ander seer voert wt spruten.
¶ Dat eerste is. Als een om anxt van armoeden. of om ghiericheit god versaect. ende dat kersten ghelone. ende wort heiden of iode of ketter. In dese sonde sijn al die toueraers. ende wighelaers oeck ghereekent. want die doen onkersten werken om ghelts willen. Si vermanen den duuel Si doen in een swaert of des ghelijcs sien. nae verloren guede. Si seghenen ende si doen veel ander wighelien. dat die heilighe kerc verboden heeft Ende al hoer meninghe is ghiericheit ende ghewin. ¶ Dat ander is moert. eñ verraderie. Wāt menich mensche wert een moerdenaer of een verrader om ghiricheit van guede. Ende in dese sonde sijn si al. die om ghiften enighe saken doen daer yemant sijn lijf mede verliest mittē zwaerde. of mit venijn of anders. Ende die om tsoudi dienen ende helpen daer om lude doot slaen. eñ oec die mede an weghe of aen velde sijn of daer toe helpen raden. Al en doen sijs self niet mitter hant. Also sculdich is hi die die toe hout. als diesē slaet. ¶ Dat derde is moerd brant. of anders enighe quade zaken daer men arme lude mede maect. om gelts willē. of grote scade duet aen guet of aen eer. Dit kan ghiericheit doen ¶ Dat vierde is discoort of twist te saeyen. of orloge toe te tiffen. Want menich mēsche dect vā groter gierichz ī sijnre hertē. heb ic iet

vanden ghebroken.vanden helen en heb ic ymmer niet. Eñ hi maect oerloghe tusschē twee moghēde menschen.daer dicke ontallike scade of coemt om een cleyn profijt dat hi daer of hebbē mach.dat al te lasteliken sonde is. ¶ Dat vijfste is. Datmen arme lude thoer of dwinget of dreighet. Hier sijn al die officiers sculdich in. die ic voer ghenoemt hebbe. want sijt menighen armen man of wijf af dwinghen diet seer swaerliken mit diken of mit dorschen of mit wannen wint. Of mit spinnen of des ghelijcs bi nacht eñ bi daghe. Eñ dreighēse an den heer te brenghen of si moetē hem een steec pē nine gheuen. Ja si vanghense bi wilen.dīe nie mē sche en dochten te misdoen.eñ pinense oft moerdenaers waren. eñ datsi van groter pinen moeten segghen al dat si gheseit willē hebben. eñ dwingē hem so af.dat self datse hebben. Aldus sijn die officiers zeer wel bekent in droughierichedē huyse. Si sijn dieue van vier dieften. Si sijn grote tamme dieue.si sijn rouers.si sijn calengerers.sij sijn dwinghers. ¶ In dese vijf pūcten voerscreuē sijn seer al dīe āder quaethedē begrepen.dier voert mot spruten mogē. Mer al die quaethede die wter gierich3 coemē.warē zeer quaet al te bescriuē. Eñ een mensche mach se bet oec in sijn boec der consciencīe vinden.dā in ander gescreuē boekē Quade

Quade comanscap is die achste ¶ comāscap dochter der ghiericheit. In quade comāscap

doetmen menighe sonde. Ende sonderlinghe vijf grote sonden. ¶ Die eerste is. datmen die dinge ouerre vercoept danse waerdich sijn. ¶ Dat ander is zweren ende verzweren. om hoer guet te bet te vercoepen. ende lieghen menighe grote loe-ghenē willens ende wetens ¶ Dat derde is val sche maten of ellen of gewichten. ende daer mach men in drien manierē grote valscheit in doen. Die eerste is datmē menigerhande maet of gewicht heeft. Eñ mitter groter matē in coept. eñ mitter cleire matē dē simpelē ludē wt vercoept Dat āder is Datmē rechte mate eñ gewichte heeft. eñ nochtās qualiken weecht. Als die tappers dat scuym voer bier vercopen. of des ghelijcs. Of die qualiken me ten. Die derde manier is. datmē die dinghen die-men mitten ghewicht vercoept. mit constē maect datse meer wegē dant behoert Die vierde sonde is. Ander waer te vercopen. dan datmen eerst thoent. Als dese corn copers som doen. die dat eer-ste monster veel beter thonen dan datter na volcht Of dese scriuers die tonen oeck wel guede letterē voer. mer na so en ist nerghent na so guet. ¶ Die vijffte sonde van valsche comanscap is. Datmen die waerheit niet en seit vanden dinghen die sij vercopen Als die paerde vercopers. die zeer noe sou den alloes segghen. dat heimelike quaet datsi aen hoer paerdē wetē Al ist datment hē vermaet.

Vade abochtē te houdē dat. ¶ Quade abochtē

is die neghende tac der giericheit En̄ dat is te houden ambochten daer veel lude in sondighen. Ende dat is in zeer veel manieren. Als in berdeel te houden. of dobbel scoel. of queetscoel. of openbaer stouen te houden. of diefhanghers. of tattebiters. of dese wijnboeuen die den harinc om tkupt braden. En̄ alle ambochten dier ghelijc ¶ Quaet spul.

Die thiende tac der ghiericheit is. in quaden spelen. Als in dobbelen queecken worptafelen. ende alle ander quade spelē diemen ghemeenliken speelt. ende sonderlinghe alle taernine spul. Want alle taernine spul is inden rechtē verbodē om sonderlinghe grote sonden die daer of comen. Eerst coemter of grote giericheit. want wie speelt teghen den anderen. die woude wel dat hi veel wō ia al en behielt die ander tot noch hemde. hi souder om lachen. Dat ander is. die meeste woker diemē vint. die duetmen opten dobbel borde. Wāt daer leentmen vier of vijf penninghen. om den eersten pēnine diemē wit. en̄ hoer gelt daer toe betaelt An der wokenaers beiden doch eē tijt. mer dese moet men opten borde betalē. eermē vanden speel gaet Dat derde is in scelden. in vloken in lieghen. in quaetspreken. in sweren. Dat alre quaeste in leliken blasphemien op gode en̄ op sijn heilighen. Een ridder swoer eens felliken biden oghen gods. Ende sijn eygen ogen vielen rechteuoers wt voer hē opt bort daer hi op speelde Ende een. Ac hier

hadde eens al sijn ghelt verloren mit dobbelē. Eñ hi liep wt eñ nam enen strael eñ scoetse nae gode onsen here. Eñ des anderen daghes doe hi weder dobbelen soude. quaem die selue strael al bloedich voer hem neder opten borde. Eñ also ist dicke ghesciet Alsmē in sinte iheronimus legēde lesen mach Dat vierde is. dat die dobbellaers quade exempel gheuen den ghenen diet sien. Dat vijfste is. Datsi horen edelen tijt daer mede onnutteliken toe brēgē Daer si op die selue tijt guet mochten doen. Dobbelen is noch veel quader dan ict ghesegghen can. Want daer coēt of menich vechtelic eñ ongenoecht. daer dobbelen die eerste saec of is. Wie mit dobbelen wint die en moets selue niet houdē. noch hij en moets niet weder gheuen den ghenē diē hijt of ghewonnen heeft. Mer hi moetet om gods willē gheuē. Ten waer dat saec dat hi den ghenen dien hijt of ghewonnen hadde bi bedwanghe hadde doē spelen. so most hijt hem weder geuen. Of had hijt hem mit morellen of mit valsche spelē datmē niet verliesen en mach of gewōnē. Of hadde hijt of gewonnen den ghenen die niet selfmondich en waer of moniken of des ghelijcs. So waer hijt dē stanlghe menschen sculdich weder te gheuen. dat hi hē of ghewonnen hadde. Dit sijn die thien tackē der ghierichteit eñ si heefter noch veel meer. Mer die horen properliker den clerckē toe. meer dā dē lekē. Mer eer ic van desen gecken vercken of ghirigē

ʒwighe. So wil ic v hoꝛē here noemen dien si die
nen. Dat is een duuel die dat ewangelium noomt
mammona. Dese duuel gebiet sijnen dienrers. ses
gheboden te houden, die dese ghierighe node bꝛe
ken souden. Al en connen si gheen vanden thien ge
boden gods houden. Ende dat sijn dese. Eerst dat
hi sijn guet wel bewaer. Dat ander. dat hijt ym
mer niet en verminder. Dat derde is. dat hijt naer
steliken vermeerre al dat hi can. Dat vierde is dat
hi nyemant wat en gheue noch om gode noch om
bede. Dat vijfste is. dat hi nyemant wat en lene
sijn si arm sijn si rijc. want die riken en willen bi
wilen niet betalen. ende die armen en hebben
niet mede te betalen. Dat seste is. datse snodeli
ken leuen. ende veel versparen. mit al hoer ghe
sin. in eten in dꝛincken in berninghe. In cleederen
ende in allen dinghen dies sij behouen. om dat
ghelt te bet ouer een te vergaderen. Dit sijn des ri
ken vꝛecken gods mammona ghebode. Die sijnen
dienres hier veel soꝛghen verleent. Ende als sij
steruen. voert hise in die ewighe verdomenisse.

Vander oncuysheit.

Dat seste hoeft vander helscher beestē is lux
urie. of oncuysheit. dat een ouermoedighe onge
oerdineerde minne is in vleysscheliker ghenoech
ten. Van deser sonde tempteert die duuel
den mēsche in ses manierē Als sinte gregorius seit
Eerst in geckelikē aensiē. dā in geckelikē toespꝛakē

Dan in ghelikẽn an tasten. Dan in ghiften te ge-
uẽ of te nemẽ. Dã in õeerbaerlikẽ an te tasten. Als
cussẽ of des gelijcs. Eñ dã comtet tottẽ werc. Wãt
vanden geckẽ aensien. so coemtmen an malcander
toe te spreken. eñ dan an malkander aen te tasten
ende dan een bekentheit eñ een ghecke vrientscap
eñ dan die een den anderen wat te gheuen of te ne-
men. ende dan coemter een heimelic bieen wesen
eñ dan te cussen of des ghelijcs eñ ten lestẽ totten
werc. Aldus subtilic ende behendelic doet dit die
duuel. dat si vandẽ enẽ tottẽ ãderẽ comẽ. dattet die
lude selue ten eersten niet en weten noch en mer-
ken. eñ dicke ghenen wil en hebben. daer si doch tẽ
lesten toe comen. ¶ Dese sonde deelt hoer eerst in
twe manieren. Als oncuysheit van herten. eñ on-
cuysheit van lichaem. ¶ Dese onkuysheit van her
ten heeft vier graden die een altoes quader dan die
ander. ¶ Dat een is. die eerste invalle eñ beeldinge
van oncuysheit. die enen mensche dicke incomen.
Want die geest der vleyschelicheit. die vandẽ oye
re der onkuysheit dient. die stoet in des menschen
herte. eñ brẽcter eerst in die ymaginaciẽ vã onrey-
nen lusten. eñ invallen. ¶ Daer mach een mensche
dicke in verdienen in dat wederstaẽ. Eñ dese inval
lẽ en sijn dicke gheen sonde. eñ alst sonde sijn: soe
sijn si daghelix. ¶ Dat ander is touinghe daer op
mit ghenoechten. Als dat een op dese onsuuerheit
touet. mit ghenoechten. Al en woude hij oeck dat

werc niet doen om gheen dinc. nochtã is dit altoes sonde Ja die ghenoecht des denckens mocht al soe groet wesen. dattet dootlike sonde waer. ¶ Dat derde is vol consent van herten willens ende we tens. Dat is altoes dootsonde hoedicke dattet ghe sciet. ¶ Nae desen drie eerste. als invallinghe. Toevinghe mit ghenoechten.. Ende consente ringhe van herten. Soe coemt die oncuysheit. Dat is begheert totter sonden. Dan doet een mensche somtijt meer dan twintich dootsonden des daghes. Want alsoe menichwarf als hij enich wijf mit sulker begheerten aensiet. soe doet hij dootsonde. Ende dese wijuen maken ende bereidẽ hem dicke te wtwendeliker ... op datsi den dwa sen behaghen moghen. ¶ Van chiringhe der

vrouwen ¶ Men vindet wel vrouwen die me nen datsi daer gheen sonde aen en doen. want si sel ue niet quaets en menen te doen. Mer si doen oec temael lelike dootsonde. Waer om plockẽ si hoer wijmbrauwen. ende vernissen hoer aensichten. eñ binden locken of ander gheleent haer opt hoeft. dã omden ionghen ghecnosen te behaghen. Eñ als sij alre best toe ghemaect sijn. datsi dan lieuer dusent menschen behaghen dan een. So moghen sijt oeck wel weten. willen si. datter hem veel menschẽ an besondighen mit oncuyschen begheerten. daer om wordẽ veel sielen verdoet. ō die sõde der oncuysh; daer dese dwase chieringe der vrouwẽ eẽ saec of is

39

Alsmen seit. Een schoen gechiert wijf is een aern
borst des duuels. Voerwaer het mach wel wesen
Wantse schiet menighe ziel doot. mit die strael
der oncuysheit. Daer si alle sullen moeten redē of
gheuen. inden daghe des oerdels Dat is te verstaē
die ghene die aldus wetende den menschē een swer
hoerre sonden sijn. Als voerscreuen is ¶ Mer een
guet eerbaer wijf die hoer mit hoer aensicht laet
ghenoghen dat hoer god verleent heeft. eñ manier
lic na horen staet hoer pareert. so datse nyemāt en
begheert te behagen tegen die eer gods. die en derf
gheen reden voer ander luyde gheuen. Al dopen oec
dusent buuen grote sonde mit hoer an te sien. Nu
hebdi ghehoert die onkuysheit des herten. die vier
re hande is. Als voerscreuen is ¶ Die oncuysheit
des lichaems die deelt hoer in des menschen leden
In onsuuerheit van hande. van monde. van oghen
van oren eñ van alden liue. eñ den wtwendighen
sinnē ¶ Totter oncuysheit te begeren so sondicht
men. Als in te veel te eten. of te drincken. of in te
veel dertenheden te hebben van sachten bedden of
sachten linenwaden eñ in allen ghenoechliken ge
mac des lichaems bouen notorft. dese behoren al
die sōde der ōcuisheit toe ¶ Dese sonde der ōcuys
heit deylt hoer in veel tacken. Ende in veel graden
neder te gaen van quade tot quader. eñ sonderlin
ghe in vierthien manierē ¶ Dat eerste is tusschē
man ende wijf die beide onghehilict sijn. Mer hoe

simpel datse hiet daer volcht die ewighe helle na. Wāt het is een dootlike sonde. Alst gheschiet butē echtscap. ¶ Dat ander is dat een man misduet mit enen gemenen wiue. Dat is alsoe veel quader alst leliker is. Ende om dat ghemeen wijuē biwilē wel ghetrouwede mans hebben. Of verlopen nonnen sijn. Ende want si oeck nyemant en versmadē neue of swagher. noch brueder noch vader noch kīt ¶ Dat derde is dat een man misduet mit eenre weduwen. Of een wijf mit een weduwenaer. Dat vierde is. dat een den anderen hoer maechdom beneemt ¶ Dat vijfste is. Alst in ouerspul ghesciet Als dat die man een ander ghetrouwet wijf heeft. Of dat wijf enē ander man. Ende dit is een seer lelike sonde. Wan si breken haer trouwe die si ghe loeft hebben. ende sculdich sijn te houden. Ende tis sacrilegi. want si breken dat heilighe sacrament des hilicx. Ende die rechte erfnamen worden hier dicke mede onterft. Dese sōde mach hoer dicke dubbelen in dubbelt ouerspel. ¶ Dat seste is. dat een man mit sijns selfs wijf ontamelike dinghen duet. dat teghen natuer. of teghen gueder ordinātiē vā witachtighē hylic is. of dighen die verboden sijn Een man mach hem seluen wel mit sijns selfs zwaerde doden. Alsoe mach hij mit sijn selfs wijf wel dootsōdē doē Wāt ō deser sondē wil sloech god onse here ionan iacobs neef. quader doot En ō deser sondē wil verhēgede god dat die duuel

die hismodeus hiet. zeuen mannen worghede . die
der heilgher ioncfrouwen sara ghetrouwet waren
die daer na des ionghen thobias wijf was . Want
ten is niet behoerlic datmen die heilighe sacramē-
ten der heiligher kerken oneerliken eñ onmanier-
liken tracteert. Mer men isse sculdich in groter re
uerencien te hebbē. ¶ Dat zeuende is dat een mis-
doet mit sijn gheuaderen . of mit hoer kinderen.
of mit sijn pille. Want dese en moghen niet ver-
gaderen sonder oerlof der heiligher kerkē. mit hi
lic sōder dootsonde. ¶ Dat achste is. als een mā mis
doet mit sijnre nichten . mit sijn suster of mit sijn
dochter. Eñ des ghelijcs een wijf mit hoer oem of
neue of vader of zoen . Eñ dese sonde is groter eñ
cleenre. na dat die maechscap verre of na is Dat ne
ghēde is. Een man mit sijns wijfs maechscap. Of
een wijf mit hoers mans maechscap ¶ Dese sonde
is zeer anxteliken. Wāt een man die mit een wijf
misdaen heeft. die en mach hoer nicht niet te wi-
ue nemen . Eñ al naem hi so een wijf. dat hilic en
dochte niet. eñ ten waer geen hilic voer gode. noch
voer die werelt. Ende misdoet een man bouen sijn
ghetrouwede wijfs bi sijns wijf nichte of suster of
moye. so heeft hi sijn recht verlozen dat hi tot sinē
wiue had . Eñ oec des ghelijcs vādē wijue. die mit
hairs mās maghē misdede. ¶ Dat thiēde is. dat een
wijf misdoet mit een man die ghewiet is . eñ hoe
hi hogher ghewiet is ¶ hoe die sondē [illegible] verre is .

nae waerdicheit des staets ¶ Dat elfste is dat
een man misdoet mit eenre nonnen .of een waer-
lic wijf mit enen monic ¶ . Dat twaelfste is dat
gheoerde mannen . mit gheoerdende vrouwen mis
doen . Ende dese sonde is oeck meerre of minder
na dat die personen hogher inder religien sijn van
stade . ¶ . Dat derthiende is van die prelaten
der heiligher kerken. Als die misdoen in onsuuer-
heden. Want die sijn sculdich te wesen een exem-
pel ende een forme nader werelt. van enen reynen
leuen. ¶ Die veerthiende ende dat leste ende
dat alre onreynste . dat is te lelic te noemen. ende
is sonde ieghen natuer . die die duuel den men-
sche leert doen in veel manieren . die niet te noe-
men en sijn. wantse te leliken ende te onmensche
liken is te horen . Mer inder biechten salment
den priester al recht wt segghen. hoet ghesciet is.
Ende hoe die sonde leliker ende meerre is. hoe die
biecht nutter ende oerbaerliker is . Want die gro-
te scaemte die een mensche heeft die sulcken son-
de biecht. is een groet deel der penitencien.
Dese sonde mishaghet gode alte seer. daer om de-
de hi om dese sonden willen . reghenen bernende
vyer ende stinckende zwauel op die steden zodoma
ende gomorra. ende liet vijf steden daer om versin
ken . Ende die duuel scaemt hem selue als hi enen
mensche daer toe ghebrocht heeft. dat hi dese son-
de duet. ¶ Gulsicheit.

D At seuende hoeft van deser hellscher beesten
is die sonde des monts .die dient van tween
diensten Want mitten monde eetmen ende drinct
men.dat is sijn een dienst .Ende men spreect daer
mede dat is sijn ander dienst. Dat eerste is die son
de der gulsicheit . die hoert ten eten ende tē drinc-
ken . Dat ander is die sonde der quader tonghen.
dat is in dwasen woerden .Eerst willen wi
segghen vander sonde der gulsicheit. Dat is een
sonde die gode sonderlinghe zeer mishaghet .ende
den duuel seer wel behaghet. Want ouermits de-
ser sonden . heeft hij veel machten inden men-
sche.daer wi of lesē int ewangheliū Dat god dē du-
uelē oerlofde ī die verckē te varē.eñ doe si daer in
warē verdrēctense in dat meer. In gelikenisse dat
die duuel macht heeft in gulsicheden.of inden gul
sighen menschen te varen. die verckens leuen ley-
den . ende te verdrincken in dat meer der hellen.
ende duetse daer eten datsi spliten. ende drincken
datse versmoren. Wanneer een kemp sijn ghe
selle neder gheworpen heeft.ende al rede bider ke
len vast heeft.soe sietmen selden dat hi weder op-
staet . Aldus ist oeck mitten gulsighen . daer om
grijpse die duuel gaern bider kelen. Als die wolf
dat scaep duet . om te worghen . Alsoe dede hij
eua onse eerste moeder . ende adam onse eerste va-
der . in dat aertsche paradijs . Gulsicheit is
die visscher vander hellen . die den vissche mitter

kelen vanghet.an die anghel sijnre henghelroedē.
die naden aze soe ghierichliken grijpt.dattet hem
hoer lijf cost. Dese sonde is altoes peghen gode.
daer om mishaghetse hem zeer. Want gebiet god
te vasten doer die prelaten der heiligher kerken.so
ghebiet gulsicheit doer hoer prelaet.dat is die buyc
des menschen.datmens niet en doe. Mer datmen
wel en̄ leckerliken [illegible] ende verlant. Ghebiet god
vroech op te staē.die buyc seit.Blijft nv vrilic leg
ghē.du hebste noch alte grotē vaec. du sultste noch
vroech ghenoech comen eer die missen al ghedaen
sijn.Of men sal wel nae mi beiden mitter missen
¶Ende als die gulsighe mensche eerst opstaet. so
beghint hi sijn metten te lesen. en̄ sijn eerste ghe-
bet aldus. Och god van hemelrijc wat sullen wij
noch huden eten. Waer sullen wi best wat vindē
dat doech. of waer hier doch wat guets te crighē
Nader metten so coemt die laudes. Aldus Och lie
ue here wat gueder wijn droncken wi ghisteren.
trouwen wi hadden harde wel teten.en̄ onse spise
was seer leckerliken bereit: en̄ ic mochse alte zeer
wel Dan bestreit hi sijn sondē ende seit Och god
mi was te nacht alte qualic. Ic was bikans doot.
het was alte lastighen wijn dat wi ghister avont
droncken. En̄ nv duet mij mijn hoeft soe wee. Ic
en sal niet te passe wesen ic en hebbe ghedroncken
waer mach die beste wijn lopen. Dit is sijn clage
der sondē. ende zijn begheert tot gueden werken.

Dese sonde verleit den mensche. van daghe te daghe vorder van gode. ende in meerre sonden ende scanden. Want eerst wert die mensche een tauaren volgher. dan beghint hi te dobbelen. dan vercoept hij sijn erue ende sijn haue. dan wert hij een peuptier. ende dan temael een boof. of een dief. ende steelt ende laet hem hanghen. Ende dat is tghelach datse dicwijl betalen. Of die hem stelens wachten. die worden montvlieghen. bierlaersen. of droncken boeuen. dese gaen scharren als droncken caluere. ende en dorghen gode noch der werelt. si sijn horen maghen of horen naesten een verdriet aen te sien. Alous soe en coemt van gulsicheit niet veel guets. mer ontellijc veel quaets. ¶. Dese sonde nae dat sinte gregorius seit. deylt hoer in vijf tacken. Want men sondicht in vijf manieren. in eten of in drincken. Dat eerste is in eten of in drincken tontide. Dat ander is in te veel te eten. of te drincken. Dat derde is in ghierichliken te eten of te drinken. Dat vierde is ī te costeliken te eten. of te drincken. of te lecker liken.. Dat vijfste is in rechter gulsicheit. dat is dat een ouerdadighe begheerte of ghenoech te heeft ī veel te slindē. ¶. Die eerste tack van deser sonde is. in te ontijde te eten of te drincken. dat zeer lelike sonde is. dat een redelic mēsche leuē sal als een stomme beeste. Want wt deser quader gewoentē comē zeer veel sondē. Menich mensch.

wēt hem so seer hier in dat hi seit.hi en mach niet vasten noch abstinentie doen thoeft is hem veel te quaet.of tharte soude hem ontgaen soude hi vastē moeten.Eñ hi seit waer. Het is ymmer een quaet hoeft dat dat heel lichaem doet breken die ghebode gods. eñ der heiligher kerken.Als si dicke doen op menighe botvasten.dicse sonder noot brekē dat grote sonde is. Nochtan lagher te min an.woude hi hem seluen alleen verdomē .Mer neen.si willē al ghesellen hebben. Die een treet den anderen.eñ bit datmen hem ghefelscap houde. Het soude ymmer zeer gheckelike luden in eens wiseinans oor dat een dief diemen ter galgen waert leide sijn ghesellen bade.dat si mit hem ghinghen.eñ lietē hem om ghesellscaps willē hangē.Nochtan in der waerheit ist meerre gheckheit een doetsonde mit wille om ghesellscaps wille te doen. dan dat een om quader zaken wille sijn lijf waechde. Dese lude seggē Wi en moghen niet vasten.Mer si lieghent hem en let ādcrs niet vā datse zeer cleine minne tot gode hebben.die hem dit segghen duet. Want minden se allso seer die waerachtighe hemelsche glorie. als se die poel glorie der werelt minnen.si souden om gods willen allso wel tot der noenen toe vasten.Als se dicwil ō hoer tijtlic gewin of eerbaer ten auont toe vasten.. Si souden om hoers vrienden daghe te houden wel enen helen dach eñ nacht riden allso sonder eten of sonder drincken waerts te doen.

Mer den here diese ghemaet heeft. ende verlost heeft en moghen sij niet een vre te wil ouer hoer tijt of ouer hoer ghewoent vasten. Alsoe als ic ghesett heb datmen sondicht in te ontyde te eten. of te drincken. Dat suldi alsoe wel verstaen in te laet des auonts te eten. als in te vroech des morghens. Want die luden die so gaern laet eten. ende langhe waken inder nacht. ende horen tijt on nutteliken toebrenghen te ontide ende te laet sla‑pen gaen. te ontide ende te laet weder opstaen. die besondighen hem in veel manieren. Ten eer‑sten. Want si den costeliken tijt verderuen ende verkeren. Si maken vander nacht horen dach. ende vanden dach horen nacht. Sulc volc wert vermaledijt van gode doer die propheet. Want men is gode sculdich des daghes guede werken te doen. ende des nachts hem te louen ende te danc‑ken. ende te bidden. dat en connen dustanighe menschen niet doen. Want als guede kersten menschen opstaen des nachts ende louen ende dancken gode. soe gaen dese lude eerst te bedde. of soe sijn sij dicke op hoer meeste brassen. ende spelen. Daer om soe verliesen sij horen edelen tijt den dach totter nacht. Ende daer sij he‑melrijck in verdienen souden mit rusten ende mit vreden. daer verdienen sij die helle in. met sorghen ende mit aerbeiden. ende mit onnutter ydelheit dat weentlijc te beclaghen is.

Die ander tac der gulsicheit is in te veel te etē of te drincken. die men properlic vraets of swelgers hieten mach. diet al verslinden. Dese lude en mo ghen niet wel sien datter yemant in thuys coemt daer si eten sullen eer si sat sijn. van anxt dat si hē niet vol ghenoech proppen en sullen moghen. De se legghen dicke horen arm besiden hoer scotelen. Als die nestelinc sparwaer doet hoer voghelen die se ouer hoer aes laten hanghen. van anxt datmen mit hem toe tasten sal. Cortelike beslotē. Dit sijn onreyn ghierighe slabberden. Het is grote doghet eñ grote ghesontheit. mate te houden in etē eñ in drincken. Want veel volcs isser dicke ghestoruen van ouertallicheit in eten ende in drincken. Ende daer comen dicke grote siecten of. Die naden vlei sche leuen. doden die ziel. Als sinte pauwels seit. Want si maken horen buyc hoer god. eñ si en hou dē rede noch mate. eñ daer om zullēse na desē leuē sonder maet ghepinicht worden. Die ghene die na haerre ioecht leuen. ende alle ghesesscap willen volghen. die en connē noch en moghen gheen ma te houden in ghenen dinghen. Die naden ypocri ten leuē. dat sijn des duuels mertelaers. Dese mē schen moetē na twe maten leuen. wāt die duuelen die den ypocriten tempteren. sijn seer contrari die een den anderen Want die een seit. eet veel. datstu vet eñ schoen schijnste. so menen die menschē dat di die heilighe gheest voedet. Die ander seyt.

Dast veel datstu magher ende bleec werdes. Soe segghen die menschen. wat strengher leuen moet die heilighe mensche leuen. Dese moeten twee maten hebben als voerscreuen is. Een cleyn eynghe maet die si voer den menschen ghebruken. Ende een wide grote maet die si ghebruken alst niemant en siet. Die ghene die na der vrecker maten leuen. die hebben sulke mate. als hoer budel hem henghen wil. die is meester ende ghebiester vander herberghen. Dese vrecke gulsighe menschen moeten altoes disputeren hoeren. Want hoer budel seyt. hy wil vol wesen. Hoer buyc seit eet ende drinct vanden besten.. Hoer budel seit. Leeft scaerscheliken. ende sparet v ghelt. wat sal dese arme katyf dan doen. die dese tween heren gaern beyde te danck dienen soude. want hy hoerre beiden eyghen is. Hoe leeft hy nae twee maten, op dat hi hem beiden te wil sy. ende te dancke dienen ende in vreden hout. In ander luden huys soe neemt hy des huyses maet. die groet ende wijt ende diep is. Ende tot sijns selfs huys soe neemt hy sijns budels maet die cleyn ende alte onsalich is.

Die naeder maten van medicinen leuen wil. Die hout ypocras mate. die enghe ende cleyn is. nochtan so steruen si gelijc ander lude. ende dicke sietmense ziecker weker ende onghevalligher dan ander lude. Die naeder eren hoer mate nemt

die leuen eerbaerlic ende redelic na dat horen staet eyschet. En si eten totē rechten tiden. als eerbaer waerlike lude pleghen teten. eñ si nement te dancke. watmē hem voerset hoechelike eñ blidelike Die na hoerre sonden verdiente. hoer mate houdē die moeten na sulker maten leuen. als hem hoer biechtuaer set inder penitencien. Die nae horen gheest hoer maet nemen. Dat sijnse die god minnen. eñ gods eer in allen dinghen soeken. die worden gheleert vanden heiligen gheest. redelike wel gheordineerde mate te nemen niets te veel noch niets te luttel. Hoe dat hoer natuerlike crachten onthouden worden onverderft. eñ dat die gheest oec alle tijt macht heeft ouer tlichaem. Dese menschen houden dat lichaem in sulker abstinencien. ende disciplinen. dattet den gheest ghehoersaem blijft. Eñ wat hem die gheest ghebiet. dattet dat duet sonder cronen. Eñ van weelden niet weder spannich en worde. noch dattet vā onsalicheit niet en verderue noch en ontbliue. Nu moech di hier ghenoech merken. hoe die duuel seer veel consten daer toe duet die lude bider kelen te gripen. Wāt eerst so toent hi hem die spise. hoe lecker ende hoe wel smakende datse is. ghelijc als hij eua onser eerster meeder den appel thoende. Eñ baet hē dat niet so seit hi Eet eñ drinct als dese guede ghesellē doen. waer om en soutstu niet mede doē als ander lude. eñ en houtstu hem geen geselschap. so sultstu

hoer alre spot wesen. so sullense segghen. datstu be ghinste te lollen. Of hi seit. du eetste also luttel. du sultste di seluē dodē voer dijn tijt. Du soutste toesien datstu ymmer dine ghesonde hildes. Wāt wie niet ghesont en is die en doecht nerghent toe. Dese duuel is een meester van medicinen. want hi wil den luden leren hoe si hoer lijf ghesont hou den sullen. Als hi seit: mer sijn meninge is der zie len doot. Sijn medecijn is der zielen vergiffenisse. Of hi seit. Siet an dat guet dat ghi dagelijx duet en̄ noch langhe doen moghet ist dat ghi v crachten behoudet. Daer om eet ende drinct wel en̄ lecker liken op dat ghi v crachten behoudet. Want ghij en eet niet om genoechte der spisen. mer allē om gode te dienen. en̄ hem te vromeliker te volgen in allen werken. ghi sijt gode v macht sculdich. Als dauid seit. Ay hoert doch wat heiligher prediker is dese lose bedriegher. die dese woerden. en̄ deser ghelijc seer wel bibrenghen en̄ segghen can. Ende weet oec voerwaer. dat dit sermoen soe recht aen cleuende is. dattet dicke menich groet man in be drogen wort. Ja die alre heilichste en̄ die alre wijs te worden daer dicke in verleit. eer sijt self wetē of gevoelen. Voer desen duuel die aldus schoē predi ken cā. heeft hē een alre qualicste te hoeden. wāt hi sijn bedriegehende woerden so scalcliken bibrenghē en̄ bemantelen of verwen can. datse redelike lude verstaen. recht oft oeck waer waer. ende dat men

oeck niet en voelt dattet vanden duuel die een prince der loghenen is coemt. Die altoes lieuer liecht dan hi waer seit. Ten waer dat hi yemant mit waer te segghen mocht bedrieghen. Als dat hi enich quaet dede. of dat hi dat guet liet Die der de tac der gulsicheit is. In gierichlikē etē of drinckē Dese lude lopē totter spisen. recht als eē hōgerich hōt totter krengē Si en cōnē niet gelidē. dat haer spijse gecauwet wort. mer si slockēse al heel in. Eñ si ghieten den dranck doer hoer keel. als doer een caerse. ende sij maken een sluse van hoer mont. Als si drincken soe en coemt hem die kanne niet van haer mont alsoe langhe als si aemtocht hebbē Si meten hoer toghen des somers nae horen adē also langhe als die duert. Ende des winters drinc ken si soe langhe als sijt liden moghen van killich eit haerre tanden. Ende hoe die gulsicheit meerre is die si hier in hebben hoe die sonde swaerre ende lastigher is. Want ghelijker wijs alst gheen sonde en is die rijcheit vanden guedē te hebbē. Mer het is sonde die te seer te minnen. Des ghelijcs en ist geē sōde te etē die guede spise. mer het is sōde die te gierichlikē eñ ōdācbaerlic te nuttigē Die vier de tac der gulsicheit is inden genē die te leckerlikē eñ te costelike willē etē eñ drinckē. Die mēschē der doen dicke meer alleē mit horē mōde. dā. xx. arme mēschen verteren soudē. die nochtās sat etē soudē vā gueder gemeēre spisē. Dit sijnse die properlike

lecker mensche heten. Eñ si sondighen in veel ma nieren. Eerst sondighen si. in groten onnutt̄e cost̄e die si doen als voerscreuen is. Want also wel souden si te vreden wesē eñ bet. als si hoer becomē atē van gueder gemeenre spisen. als si sijn. als si dese grote onredelike cost ghedaen hebben. wouden sijt weten. het soude hem oec ymmer also ghesont wesen of ghesonder. Eñ het soude gode alte veel behagheliker wesen. Ten anderen mael so sondighē si in te veel groter genoechtē die si hebben in hoer lecker spijs eñ dranc. Ten derden so sondighen sij in groter ydelre glorien die si daer in hebben. dat men seit. datse weluarende lude sijn. eñ costeliken leuen. eñ rackeliken cost houden. in horen huyse. Eñ in zeer veel ander maniren so sondigē dese mēschen daer dicke groot quaet of ghecomen is. Nae dese vier manirrē der gulsicheit. so coemt die vijfste eñ die leste tac. diemē properlic gulsicheit hiet Dat is grote ongheordineerde ghenoechte die die gulsighe menschen hebben in eten eñ in drinc ken. So dat si selden van anderen dinghen spreken. Si wenschen om cranen halsen te hebbē. op dat si die spise ymmer te langher smaken mochtē eñ dat si buken hadden als coeyen. op datse daer te meer in steken mochten. So segghen si dat is alte guet wijn of daer loopt alte guede maleuezeye Of daer is zeer wel teten. Of dat is alte guede spijs eñ aldus soudmense seer wel bereiden. Eñ dier

ghelijc sijn sonder ghetal. Ende si sijn daer in ghe wortelt of ghewent. datse niet en dencken noch en spreken noch hem en droemt anders niet. dan van eten ende van drincken. daer si al hoer hert op ghe set hebben. ¶ Nu hebdi ghenoech ghehoert die son den die ghemeenlic wt gulsicheit comen. of vā lec kernyen Mer want dese sondē dicste gheschien in der tauernen. welc een recht oerspronc hier van is. Hoe wil ic nu een deel der sonden nomen die in der tauernen pleghen te gheschien. ¶ Vander tauernē

Die tauaerne is des duuels scoel daer sijn discipulen naerstelic in studeren. Ende het is properlic sijn capelle of sijn kerke. daermen hem dach ende nacht zeer trouwelike in dient. Ende daer hi sijn miraculen in doet. Als sul ken here toe behoert. als die duuel is. Want inder kerken pleech ihesus onse ghebenedide here veel miraculen te doen. Als wi in veel steden ghehoert hebben. dat hi die zieke. die blinde. die doue. die stomme. al ghesont ghemaect heeft. ende veel des ghelijcs. Mer die duuel duet inder tauaernen dat sijn kerke is al contrarie hier of. Want daer gaen som menschen in die tauaerne ghesont. ende si coe mer weder ziec wt. of hem is al bewilen qualiken om hoer hert. Ende si connen oeck wel spreken als si daer in gaen. mer als si weder wtgaen soe en verstaetmen niet een woert of seer luttel watsi segghen. Sij gaen daer mede in wel siende.

Mer als si wt comen . dan staen hem hoer oghen int hoeft offe hem gheleent waren. daer si luttel of ghene bescheit mede sien en connen. Ende des ghe lijcs gaen daer wel som mensche in. recht op hoer lijf en daerdich. Mer als si weder wtgaen sullen. so en connen si enen stal niet staen. of si gaen lauer en bider straten . recht als een scip dat int water lauert. Ende men moetse oec somtijt thuys draghe Als ee arm onredelic beest dat sin noch wet en heeft Ja ghesonde lude worden daer dic doot wt ghedra ghen. dat god beteren moet . En ghelijc datme in die heilighe kerke guede sermone hoert. Also hoert men in des duuels kerke spreken van dronken te drincken. va bouerryen van achterclap. en van alre ydelheden. daer ontellike sonde in sculen. en of co men. Ende wat waendi datme daer leert. mer zwe ren verzweren . vleken kiuen lieghen vechten en alle quaetheit diemen dencken mach. Dit sijn die missen ende ghetiden diemen daer ghemeenliken hoert ende duet Die tauaerne is des duuels appo teke. Want somen inder appoteken menigherha de specien en cruyt vint. die den mensche ghesont sijn anden liue. Also vintmen in des duuels appo teke of inder tauaerne al contrarie . Want daer en weetmen niet van rechter weelden of van rechter broederdronkenscap watmen eten of drincken wil. Si doen daer malcander eten onghel kaersen. tur uen. vilthoeden. vlas glase . of canne. Ja si worpen

dicke leuende spimmen of vlieghen in horen wijn. ende drinckent malcander toe. Of si worpen een hantuol smeers of asschen in horen dranc. ende bringhent malcander ende drinckent. Dit sijn des duuels recepten. die hi sijnen siecken. die sieck van sonden sijn gheuet. In deser appoteken cortelijc ghesproken. ghesciet luttel guets. ende alte seer veel quaets sonder ghetal. Wantmen blasphemeert god. Men vechter dicke. men leert daer den luden verscalcken mit quaden spele. Men leert daer stelen ende moerden. ende alle quaetheit. Ja menich dootslach ghescbiet daer dicke. Aldus is die tauerne des duuels scoel. des duuels kerc ende des duuels appoteec. Die tauaerne is oeck een moertkule. of een slot des duuels. daer hi mede oerloghet teghens god ende teghens alle sijn heylighen. Ende wie die tauaerne ophoudet. die is deelachtich aldes quaets dat daer in ghescbiet. Want spraker yemant half alsoe veel scanden of lachters. op horen vleyscheliken vader. of moeder of kinder. ia op horen minsten knecht. Als sij dicwijl horen op horen hemelschen vader spreken of op onser lieuer vrouwen. ende op alle heylighen inden ewighen leuen. Hij en soudens in gheenre wijs ghelijden connen noch willen. sij souden daer lichtelijc anderen raet op hebben. om dat te verhoeden of te benemen. Mer dit soe laten sij alle lichtelic henen gaen.

om een weynich profijts dat hem denct datsi daer of hebben. Van der tonghen.

Die die sonde der tonghen te recht wil weten Die moet eerst ouerdencken hoedanich datse is En daer na. waer wt datse coemt. Ende van wat quaet datse doen mach. Want het gheschiet dicke. dat die woerden des menschen. sonde sijn in hem seluen. wantse quaet sijn. Het gheschiet oeck dicke. datse quader sijn. om datse comen wt eenre quader herten. of wt quader meninghen. Ende het gheschiet dicke. datse zeer grote sonden sijn. om dat quaet dat ter of coemt of comen mochte. Nu suldi weten Dat die quade tonghe die boem is. die god vermaledide inder ewanghelien. want hi daer niet dan blade op en vant. Daermen inder heiligher scriften niet dan woerden bi en verstaet. En also alst onmoghelic waer die blade der bomen te tellen. So ist oec onmoghelic die sonden te tellen. die wter quader tonghen comen en wassen En wi willen seggen van thien sonderlinghe principael tacken die daer wt wassen en die willen wi ons nomen. Die eerste ydel woerden Die ander beroeminghe. Die derde flatteringhe. Die vierde achtersprake. Die vijffte loghentael. Die seste versweringhe. Die zeuende sceldinghe Die achste murmureringhe. Die neghende weder spanninghe woerden. Die thiende blasphemeringhe. Wie hem veel gheeft tot ydelen woerden. die beiaghet grotelic sinen scade. al en voelt hijs niet

selue. Want hi verliest sijnen costeliken tijt. die hi self noch groet ghebrec hebben sal. ende daer hi noch veel guets gaerne om gheuen soude. mocht hien weder copen. mer dat en sal hem dan niet ge boren moghen. Dese menschen die dus veel ydel woerden hebben. die mochten wel op die selue tijt mit veel min woerden veel vruchten en oerbaers doen. datse al versumen. Si verliesen den stat hoers herten. ende vollent weder mit ydelheden. Si laten horen pot ongheoect staen. daer crupen die vlieghen in. ende al omtrent. Si hietent ydel woerde. mer si mochtent bet scadelike woerden hieten. wantse dat hert al mit ydelheden vollen. ende van allen duechden ydelen ende ledich ma ken. Ende weet dat voerwaer. datse van allen ydelen woerden reden sullen moeten gheuen in den daghe des oerdels. Als god self seit inder ewā gelien. Daer om en sijnse niet ydel noch clepn te rekenen. daermen ymmer so naersteliken rekenin ghe of doen moet. tot soe groten houe ende voer so groten here ende so wijs als god selue is. ende voer al dat hemelsche ghesellscap. diemen neit ont rekenen noch onthouden en mach. ¶ In desen ydelen woerden soe sondichtmen sonderlinghe. in vijf manieren. ¶ Die eerste manier is in on nutte woerden. dier menich mensche alsoe vol is dat hi selden zwighet. hi en snapt altoes. als die olymolen die altoes rammelt. Ja hi en weet dicke

niet waer of, nochtan si staet hem selven dien on-
salighen bet stille van clappen. ¶ Die ander-
manier is in curiose woerden. Dat is in dien men
schen. die alsoe gaern nyewe maren of tidigen bre-
ghen. daer si dicke menighē mensch sijn herte me-
de beswaren. of ongheoerdineerliken mede verbli
den. Ende si visiteren menichwerven self een loghē
ende maken den mensche dyets of vroet. dattet
waer is, daer menigthe loghen na volcht. ende van
al desen sijn si een saec. Ende si maken oec menigē
mensche. datse quade suspicie of quaet vermoeden
op hem crighen. eñ worden daer van ghehouden
als een loghenaer. Al segghense al sommels die
waerheit. wāt si so veel sonderlinghe dinghen we
ten meer dan ander lude. Alous doen si ander lude
sondigē. eñ si bliuen self ongeacht. ¶ Die derde is
in schone sproken of auonturen bi te brengen. Eñ
cisierē gestē te seggē. die som mēschē zeer wel cōnē
segghen, soe datmense gaern hoert. daer hij veel
ydelre glorië of heeft. Eñ daer hi selue eñ alle diet
horen den costeliken tijt qualiken mede toebrengē
¶ Die vierde is in onreynē boeflike woerden. dier
menich mēsche al vol is. eñ dat vērt hē alte boerte
likē ludē. dat hi die lelike ōcuysche woerde so boef
likē voert can brengē. eñ in deser sondē sijn si alle
mede sculdich diese gaern horen. of dier om lachen
Ende sonderlinge die grote herē of vrouwē. Wāt
worden sier toernich om. die ander souden hē scamē

en si soudens hem oec wel wachten soe danige vor perlike woerden te segghen. Mer want sier mede om lachaen so dunctet hem al guet spel wesen. en si sijnre veel te stouter op. Dit hieten si nv boerte like woerden te wesen. mer voerwaer in een guets mans huys. of in een eerbaers wijfs ore. soe sijnt vuyle onaerdighe woerde En het is een lelike boef like ghewoente. wieze ouer hem heeft. En tē hoert sonder twiuel gheen gueden luden toe. en tē mach nyinmermeer guet wijf wesē vā grōde. diet gaern hoert. En voerden rechtuaerdigen rechter. daermē rekeninghe doen moet. en daermen loon ontfangē sal. van allen dingē elc na sijnre waerden. daer en sullen dese onaerdighe woerde niet vergheten wor den. en oec niet gherekent worden voer boertighe woerde. Die vijfste sijn spottelike woerdē. die veel menschen niet wel laten en connen. si en moe ten speel scotē schieten. op alle menschen. en son derlinge die hem gaern beteren souden. Ende dese menschen doē menich scadelike sonde. an veel gue der menschen. die hē hoers spots of hoer scempens ontsien. en laten veel gueder werken te doen om hoers wille. die hi anders doen soude. Ende daer ō voerwaer en sijn dit niet mit recht ydel woerdē voer gode gherekent. mer seer scadelike woerdē. Want een mensche die mit sijn spot yemant van gode trect. die is also veel quader dan een moerde naer. als die ziel edelre is dan dat lichaem. Want

een moerdenaer dodet tlichaem. ende dese doden die ziele. En god salt hem oec lonē of dancken. die een man of een wijf of een kint van gode treet. Als een waerlic coninc soude den ghenen doen. die hem sijn waerlike scat stael. of die hem die sijne of vermoerde. Sij slaent anders alsoe licht als sij willen. Beromers. Die ander sonde der quader tonghen is berominghe dat een grote dwase dorperlike sonde is. Si is seer groet. want wie hem beroemt. die is een dief ieghen gode. Want hi wil god sijn eer ende sijn glorie stelē. als wi hier geseit hebben. Si is seer lelic ende dorper. want al die werlt achtse voer dwases ende onwetende die hem beromen. Sij is oeck seer gher. want die duecht daer hij hemelrijc mede verdienē mach. die gheeft hi om een luttel tijtlic eer die hi gaern hadde. Dese tack der beromingh heeft vijf telgherē dier wt spruten. Dat sijn vijf manieren van berominghe. Die eerste sijn die hem beromen van gheleden dinghen. dat sijn die lude die soe gaern self vertellen wat guets dat sij ghedaen hebben. of wijsheden of manlicheden. of hoe behendelic of stoutelic. datse ghesproken of enich dinc ghedaen hebbē. Die ander sijn die hē beromē ider ieghen woerdicheit der luden. Daer horen al die ghene in. die gheen duecht noch arbeit en doen. dan alsment siet. om datsi gaern daer of ghepresen waren. Dese menschen beromen hem al werkende

of al singhende. of al sprekende. ¶ Die derde sijn. Die hem vermeten van toecomende dinghen die segghen. Ic woude dat of dit wel doen. Ja si beromen hem of si vermetē hem sommels. dat si recht doen souden als een ezel op een herp spelen soude of een varken den hofdans trede soude. ¶ Die vierde sijn een luttel subtijlre. Dat sijn menschen. die hem niet en dorren beromen openbaerlic. om dattet die lude merken soudē. mer wat ander lude segghen of doen. dat laken si. als recht offer nyemant hoers ghelijc en waer in ghenen dinghē. Ende dat namen si seer gaern datment van hem meende. al en seggēs sijs niet openbaer ¶ Dat vijfste is noch alre subtijlste. Wanneer si gaern gepzijst. of voer guet waren gheacht. So prisense die oetmoedicheit. eñ segghen. Och ic bin alte quaet. alte hoverdich. alte onwetende. eñ alte sondighen mensche. eñ si segghen driewarf meer quaets van hē seluen dansi weten. of dansi wanen datse hebben. Eñ dat doensi om datmense te meer prisen sal. ende datse zeer gaern voer guet of voer heylich of voer oetmoedich ghehouden waren. Van desen menschen seit Sinte barnaert. Ochar.mē seit hi. Wat onsaligher beromen is dit. dese lude maken hem quaet op datmense voer guet houde. Si maken hem duuel. op datmēse voer engel houde. Mer weet voerwaer datmen hem niet leder doen en mach. dā dat men hem naersteliken antworde datse waer seggē.

¶ Of die heimeliken soken advocaten. dat is ander lude die hoer doecht voert setten. Ende dat sijn ropers die hoer heet broot wt roepen. Dese horen al mede aen dese sonde. Dese slachten dē wijn tappers. die hē seluē scamē horē wijn opēbaerlic te prisen. Mer si hueren knechten die staen eñ roepē Hier loept alte gueden wijn. hier loept den alre besten wijn. ende des ghelijcs. Aldus doen dese oeck. Want si bidden ander lude dat sijse willen voertsetten voer dien of voer dien. daer si menen datsi baet of eer of hebben moghen. Ende dat connen si alte gheueynselike bi brenghen. ende segghen. Twaren ten is mi nerghent om ghedaen. dan dat ic of die mijne. bi auenturen mit hem te doen mochte crighen. dat ic dan te bet van hem mocht ghehoert wesen. ende dat ic dan v of mijn vrienden te bet helpen mocht. Ende als die een hant den anderē dwaet. soe worden si beide schoen of des gelijcs. Smekers Die smekers of die flatteers. dat sijn des duuels voesteren. die hem sijn kinderen soghen. ende voeden in sondē. Si besmeren den wech der hellen mit honich. op datten die sondaren te lieuer ende te coenliker gaen sullen.

D Dese sonde die deilt hoer oec in veel telgheren die daer aen wassen. ¶ Die eerste manier is Wanneer si van yemant sien of horen wat guets doen of segghen datse guede lude sijn. So gaen si rechteuoert tot hē eñ seggēt hē op datsi veel glorie

daer in crighen mogen. Mer haddē si wat quaets van hem ghehoert of ghesien. daer en souden si niet hē of gewaerscouwet hebben. Of dat soudēse hem herde node segghen. ¶ Die ander manier is. Dat si menich man of wijf te verstaen geuē datse veel doechden of gracien hebben. die si doch nie en creghen. Eñ daer om hiet dese die heilighe scrift touers. want si enen mensche met horen flacteren de woerden allso betoueren. dat hi bet gheloeft dat hi hoert. dan dat hi siet: hi gheloeft bet dat si hem segghen. dan dat hi self van hem seluen voelt.
Die derde manier is. ¶ Dat dese flatterers oec die sonden ontsculdighen. eñ bedecken willē der geenre daersi mede flacteren. of smeken willen. Ende daer om sijn dese lude gheheten staertē inder heiliger scriften. wāt si bedecken die onreynheit der sonden der moghender luden of der riker luden. om enighe tijtlike genoecheyte of bate die si daer om wanē gecrighen. daer ō sijn si recht der staertē gelijc. Want die staert bedect altijt dat onreynste. dat anden beeste is. ¶ Achterclappers. ¶ Die quaet sprekers eñ die flatterers of die smekers die sijn van eenre scolen. Dit sijn die twe serenē daer wij of lesen in dat boec daer der beesten natuer in bescreuē is. dat bestiarius hiet. Die eerste serena dat is een meerwonder of een meerminne. Die hebbē thoeft ende armen. ende dat lichaem als een wijf. ende den staert als een visch. ende claeuwen of

naghelen als een aern. Dese pleghen zoeteliken te singhen. ia so seer soetelic. dat die sciplude diese horen ontslaep daer of worden. ende dan verderuen sijse. Hier sijn die flatterers bi ghelikent. Want si mit horen sueten sanghe. dat is mit hoer smekēde woerden den luden so soetelic in die oren singē dat sijse doen slapen in hoerre sonden. Dat ander serena dat is een serpent. dat oec so hiet. Mer ic en weet niet oft enige sonderlinge duytsche naē heeft Dit serpēt loept veel seerre dā eē paert. eñ ōderwilen vliechtet. ende heeft so starc venijn in hem. datter geen driakel toe en helpt. wāt die doot coēt hem aen die vā hem ghequetst wort eer hi dē beet voelt. Dit sijn die quaetsprekers daer salomon of seit. Si biten als serpenten. mit verraderien eñ mit venijn. Dit venijn dodet dicke drie lude teffēs Als den genē diet schiet selue. dat is die dat quaet spreect Ende den ghenen diet hoert. Eñ den ghenē daer hij dat quaet of seit. Die achterclappers of quaetsprekers machmen oeck wel gheliken eenre beesten dat in walsche hiet herme. Ic en weet niet hoet in duetsche ghenoemt is. Dese beesten pleghen dode wter aerden te grauen ende etense. Aldus doen oeck dese quaetsprekers. Want gheoerdende lude. of begheuen gheestelike menschen. die der werelt doot sijn. die eten si mitter herten ende mitter begheerten. Si sijn veel anxteliker dā die helle is. wāt die helle die en verslint

doch niet dan quade menschē.mer dese verslinden den alrē besten alre liefste. Si slachten der soghē wanneer die kuddekijns heuet.of bagghen.soe bijt se alre liefste die witte cleder an hebben. Si slachten oec der wedehoppen die maken hoer nesten in menighen drec.daer si in rusten Dit moghen wel des duuels voghelen hieten. Die den gueden roec der blomen scuwen . eñ legghen seer gaern inden misschen eñ broeden. dat is hoer ghenoechte.

Eñ dese tack der quaetsprekers of der achterclappers.heeft vijf blader Als ghi horen sult Dat eerste blat is. Datsi selue logenē dichten eñ versierē daer si ander lude mede grotelic bescadighen of bescamen. Dat ander is. Wanneer si wat quaets vā yemant horen.datsi dat rechtevoerts voert segghen.Eñ si soudent node laten . si en souder ymmer wat quaets toe versieren Dat derde is. Dat sij al hoer macht doen daer toe . dat sij enen mensche sijnen gueden name benemen moghen.ende in een quaet geruchte brengē. Dat is hoer meeste begheren. Dese eten den mensche al heel. recht of si hē al heel verslonden Dat vierde blat is. Dese menschen en verslinden die lude niet al heel teffēs mer si comen eñ biten hem een stuc wten liue .eñ lopen daer mede wech . Dit hiet properlic detractio ī latijn.dat is een eenrehāde aftreckighe der famen.want si trecken ymmer enen mensche of sijn guet geruchte. eñ makē hem minder in ander lude

herten. dan hi te voren was. Want wanneermen van yemant wat guets seit daer syt horen. So vinden si ymmer wat quaets daer op. ende segghen. woerwaer het is een guet rackelic man. dien ic zeer lief hebbe. mer hy heeft een ghebrec aen hem dat mi zeer leet is. soe nomen si dan een punct of twee daer si synen gueden naem dan ymmer mede verminderen. als voerscreuen is. Dit is des duuels scorpioen. Dat licket mitte monde. ende steket mit ten staerte. Als dese menschen doen beide tot enen male. Dat vyfste blat is. en dat quaetste. Wanneer een alle dinc ten quaetste trecket dat hy siet of hoert. hoe cleyn of hoe groet dattet is. En daer om moghen si wel mit rechte gheheten wesen ontrouwe vonnes wisers. of valsche oerdel geuers. en des ghelycs loghenaers. Nae dese achterclappers. of quaetsprekers volghen dese loghenaers. Die loghen valschet den mensche. ghelyc een die des coninc zeghel valschet. of des paeus bulle: of die eens heren munte contrafeit of valschet. En also alsmen hier die menschen ten ketel veroerdelt. die al sulke dinghen doen. Also salmen den loghenaer veroerdelen. voer den groten rechtuaerdighen rechter inden daghe des oerdels. Want hi den ouersten paeus den groten coninc. den mogenden here der heren. syn zeghel syn bulle. ende syn munte ge ualschet heuet. Die loghenaer is onder die mensche als een valsche penninc onder die guede. En

alst tak onder dat toren. ¶ Die loghenaer ghe lijct seer wel sijnen meester den duuel ¶ Want ihesus seit inder ewanghelien Die duuel is een lo ghenaer ende een vader der loghenen. Want hij was die eerste die ye lieghens began. ende die die loghen smede. Hi groef eerst dat valsche munt yser. daermē dat quade ghelt in maecte. ende noch smeet hi ende arbeit seer naersteliken. Ende hij leertet al die ghene die na hem horen willen. Ende ghelijc die duuel coemt in menigher manieren. om die menschen te bedrieghen. soe coemt die lo ghenaer oec alleens Daer om is hi ghelikent bider gamalien. die leeft alleen bider lucht soe datter niet in sijn lichaem en is dan wint. ende wat ver we dat hi aensiet die wert hi ghelijc ghescaept. Dese sonde der loghen deylt hoer in vyer tacken dier wt spruyten. ¶ Dat eerste is rokeloze loghen. Als een hem qualiken behoedet in sijnen woerden. Daer om seitmen. Een mēsche die hem niet en hoedet in sijn woerden. dien is lichtelic een loghen ontsprongh. ¶ Dat ander is een ghe noechlike loghen. ¶ Dat derde is. een ghe woenlike loghen. Ende dese twee sijn zeer quaet in hem seluen. ¶ Dat vierde is een scadeli ke loghen. ende alle vier sijn sij sonde. Want sinte Augustijn seit. Al dede een loghenaer enen anderē profijt mit sijnre loghene. nochtan dede hij sijns selfs scade. Daer om is rokeloze loghen oec sonde

Nochtan is die ghenoechlike loghen meerre sonde als die flatterende of boertelike loghen liecht daer die menschen om lachen. Dit is al genoechlike lo gen. eñ is een seer grote sonde. al en ist geen doot sonde. Mer die ghewoenlike loghen is seer anxte liken. Als dat hem een mensche so went in lieghẽ dat hi qualiken sonder lieghen wat vertellen kan Eñ daer vertoernt hi god mede. eñ maect hẽ seluẽ ongheacht. soe dat hem nyemant wel ghelouen en dar. Mer die vierde logẽ is dootlike sõde die scade like loghen hiet. alsmẽ ze willẽs eñ wetende liecht om yemant scade te doen. In deser sonden horen alle die loze makelaers die coppelaers. Ende mit ten corsten alle die mit logen of mit bedriechnisse yemãt bedriecht of scade duet an lijf aen ziel an eer of an guet Zwerers Na dese logenaers volgẽ die zwerers. Het is grote sonde te liegen. Als voerscre uen is. Mer noch veel meerre sonde te swerẽ. of dat hẽ een versweert. Ende wantet so seer anxteli ken is te zweren: daer om verbietet onse lieue here ihesus so zeer Mer niet. mẽ moet wel bi wilẽ zwe ren. Alst noot is voer gherecht om ghetughe te dra ghen. allsmen weet dat die zake ymmer guet is. eñ waer is. diemẽ zweert Waert noot is te zwerẽ daer en ist gheen sonde. Mer dicke te zweren ende te verzweren is al biwilen dootsonde Dese tacke des zwerens heeft zenen cleyn telghen daermen in sondicht

Alsmen selliken zweert. of gaern zweert. so datmē daer ghenoecht in heeft. ende dattet hem manliken denct luden. Ende daer om verbietet sinte iacob. Niet. mē moet wel swerē alst noot is als voer screuē is. met die wille eñ genoechte des zwerē. is dat hi verbiet ¶ Die ander manier is Datmē lichtelic om cleyn dinc zweert. daer geen macht aen en leit. ende sonder noot of reden. Ende dat is verboden int anderde ghebot vander ouder wet. die god selue mit sijnen ghebenediden vingheren screef inden stenen tafelen. Die derde manire is. Datmen dicke zweert van ghewoenten als menich mēsche duet. die selden woert sprekē. si en zweren enē eedt of twe. Eñ het schijnt dat dese god zeer cleyn achten. ende het soude billix een alten groten saeck wesen. daermen den minsten heilige van hemelrijc toe te tuych nemen soude. ende dese nemen meest tot allen woerden die sij spreken. god selue te ghetuyghe. of sijn ghebenedide moeder of alle sijn heylighen. dat zeer grote sonde is. Die vierde manyer is. Datmen zweert van haesticheden. dat dicke ghe schiet in menigher manieren. Als een vertoornt wort. of als een wat onuersiens opvalt. soe dat me nich mensche alsoe wel lichtelic zweert. dat hem te hants daer nae berouwet ende hem zeer leet is ¶ Die vijfste manire is. datmen zweert dingē te latē. diemen [illegible] sonde niet laten en mach

Of dinghen te doen diemen sonder sonde niet dol en mach. Desen eedt en is mē niet sculdich te hou den. mer men sallen breken, eñ biechten: ende doen penitencie. Als van ghecken eden Oec hietent alle sotte ede. Als yemant zekerliken zweert. van din ghen die hi niet zekerliken en weet. al warē si oec waer in hem seluen. Of als yemant zweert biden creaturen. Als biden lichte datter schijnt, of biden vyer datter barnt: of biden tanden van mi seluen of bi sijns vaders ziel. Al dese eden hieten sotte edē Ende dese verbiet god inder ewangelien. ende het sijn grote sondē Mer wie bi dat ewangeliū sweert of biden helichdom. of biden heilighē, dat is veel meerre sonde. Want een en is niet sculdich te swe ren. als hi sweren moet om nootsaken. dan bi gode om die eer diemen onsen here allene sculdich is. Ende alsoe hoertmen inder scriften. dat onse here gheseit heeft tot veel tiden. bi mi seluen heb ic ghe sworen. Die leste manier is van sweren. Alsmen dorperlike sweert van onsen lieuē here of vā sijnen heilighen. In deser sonden sijn die kersten veel quader. dan die heyden. Want die heydē souden alte node sweren: ia si en soudens in gheen re wijs liden moghen datmen swoer bi ihesū cristum dien si nochtan voer heren god niet en houdē Dese zwerers sijn oec veel felre dan die iodē. Wāt al deden die ioden ihesum truren, si en ontleden hem niet van lede te lede. als dese lude doen. Wāt

dese en laten hē een lit niet an sijnen heiligen lichaem si en zweren daer bi. ende houdent mit hoerre tonghen te stucken. veel cleynre dan een vleysch houwer sijn vleysch ter banc houwet. Die ioden en doden doch onser vrouwen niet. Mer dese houwent al ter banc god ende sijn ghebenedide moeder ende alle heilighen. so dorperlic dattet iammer ende scade is datmense leuen laet. Ende het is oec alte groot wonder dattet die kersten heren lidē willen. Die zeuende manier is. Alsmen valschelic zweert. of quade ghetughe draghet. of enich onrecht wetende zweert in wat manieren dattet si. het si heimelic ende openbaer. Bedectelic mit sophismen of mit valsche glosen. alsoe wel als recht rondeliken wt. Want als die scrifte seit. God die die simpelheit mint. die neemt ende verstaet alle die ede ende die woerde. alse die simpel mensche nemet ende verstaet. dat is recht wt sonder arch of list. ende sonder enich quaet vermoeden op yemant. Want sijn ia is ia. ende sijn neen is neen. ende also meent hi oeck. dat mit een ander is. Ende daer om ist alte groten guedertierenheit van onsen lieuen here. dat hijse den duuel niet rechtevoerts en laet wech voeren mit ziel ende mit liue. die willens ende wetens enen quaden eet sweren. Want als si seggen. also moet mi god helpen ende alle sijn heylighen. als dit waer is. datse nochtan wel weten dat een quade valsche

loghē is. Dan setten si hem seluē ymmer buyten goods ghewoud. ende wt gods hoede. Ende si souden billix rechtevoerts na rechten recht te sprekē. daer mede verliesen al datsi van gode ontfanghen hebben. Als sijn ende memorie eer ende guet lijf ende ziele ¶ In deser lester sonde so horen oeck alle die ghene. die hoer ghelofteniſſe of trouwe gebroken hebben. of hoer zekerheit te breken. dat is oec meeneedscap. Want. of men seit dat hi is eerloes of meeneedich. dat is seer alleens ¶ Screlders Nae dat sweerē coemt die screlder. Sinte augustijn seit. Niemant en likent die duuel bet dan die screlders. Soe en isser oec geen twifel an. die dit werc hantiert hi en behaghet oeck den duuel wel. ende mishaghet onse lieue here. want onse lieue here en mint gheen dinc soe seer als vrede ende eendrachticheit. ¶ Dese tack heeft ses telgheren dier wt spruten. Die eerste is kibbelen of dispnteren. Die ander is screldinghe of kiuinge.. Die derde is berispen of lasteren. Die vierde is verspreken of quaet spreken. Die vijfste is verwitinghe ¶ Die seste is twist of gescheel te brouwē tusschen ander lude. Ende wanneer die duuel siet. minne ende eendrachticheit inden menschen. dat benijt hij te mael seer. ende daer duet hi al sijn macht toe. dat hijse mach doē kibbelen ende twisten. Ende als hize soe verre brenghen mach. datse beghinnen te kiuen of te twisten. soe denct hē dat hi een schoen kans heuet

op an te gaen ¶ Dan soe gaet hi blasen stoken ende boeten. ende so waerpt hi turf hout ende colen ant vyer op dattet barnende mocht worden. Want nae dat knibbelen coemen steldighe woerdē. recht als een vuyer dat vast meer bernende wert. naeden root coemt die vlamme op borsten. ¶ Knibbelen of twisten is properlic te segghen. wanneer die een seit. het is. ende die ander seit ten is. ¶ Ende des ghe lijcs. Mer stelden is veel grouer. Dat is wanneer datsi beghinnen toernich te wesen. of wanneer sij segghen. het is ymmer alsoe ende wie anders seit die liechter an. of sulke felle woerden. dat is dan den roet. die dan al vol voncken opwert slaet. en̄ dan coemt die vlamme op borstē en̄ vlanckerē trac trac. dat is. dan sprekēse menich quaet woert. soe ist al ezel of beest of hueren zoen of huer dat hem wten monde gaet. Daer nae coemt dat quaet spre- ken. Dan seggen si ¶ Ghi liecht doer uwen hals als een boof als ghi sijt. ¶ Of swighet. god gheue v enē ramp. of dat vallendeuel. ende veel sulker felre woerden. ¶ Ende dat is alte seer grote sonde. Want die heilighe scrift seit. Wie sijn euen kersten ver- maledijt. die is self vermaledijt voer gode. ¶ Ende sinte pauwels seit. Dat sulke menschen dat rike gods niet hebben en moghen. ¶ Ende salomon seit. Dat hoer mont is recht als een pot die ziedet. want die springhet tot allen kanten ouer. ende verbarnt die geen die bi hem staen. Dit is die vierde manier

¶ Mer die derde manier die voer dese staet die men lasteren hiet. als ic gheseit hebbe. die coemt dicke wt also fellen gronde. al en sijn hoer woerdē soe lelic niet. die menighe is doch wel so fel. Wāt haer tonghen sijn recht als scaermessen snidende. ende schietende als stralen. stekende als elsenen. Daer om sijn si ghelikent bi een sac vol elsenen. alsmen die yet herde aentast. soe stekense an allen siden. ende al sijn si inden sack verborghen. wanneer datmense roert soe vintmense. Si slachten den slupende honden. die hem te nae treden die biten si sonder bassen. Aldus is hoer herte dicke wel soe quaet als die quaetsprekers. Als voerscreuen is. Want alsoe lief waer ic een weynich van een ziende pot verbarnt. als van enen groten hont ghebeten. ¶. Die vijfste manier is verwitinghe. Alsmen een mensche verwijt van quaetheden sijn quaetheit. of sijn sonden. of sijn armoeden of sijn gheslachte. dit is altemael een lelike houerdighe sonde. Mer die seste sonde is verre die quaetste. diemen tissinghe of toestokinghe hiet. want dese menschen maken dicke mit hoerre quader tonghen guede vrienden te viande. Sij openbaren dicke dinghen. daer grote discoort of twist of coemt. ende biwilen grote oerloge. dat si al bi brenghen mit horen brouwen. God haet sulke menschē als die scrift seit. Murmureren. ¶ Nae dese scelders comē murmureerers

Want wi sien dicke . dat die lude die niet antwoorden en connen of en dorren . datse binnens monts murmureren.ende gnorren . als een verken binnē hoer tanden . datment niet en verstaet wat si segghen . Daer om setmen murmureringhe.na scelden.wantet een alte grote sonde is. Als ōs die scarpe strenghe wrake bewijst. die god daer of wel eer ghedaen heeft als wi inden scriften vinden. Wāt om deser sonden wil . dede hoer die aerde op ende verslan dathan ende abyron.datsi al leuende in die helle sonken. Ende om deser sonden wil sende god eens een vyer vanden hemel.dat thore verbrande ende al sijn ghesellen dier waren tweehondert ēn vijftich die int heer ons heren waren inder woestinen. Ende om deser sonden wille so en creghen die israhelsche kinder dat lant niet vā beloften.

Dese murmureringhe heeft twe tacken. dat sijn twe murmuracien. Die een is teghen gode .ēn die ander teghen den menschen. ¶ Teghen den mensche regneert dese sonde . in menigher manieren. Als die dienres of die knechten teghen horen meester. Die kinder teghen hoer vader of moeder. Die armen teghen den riken . Die ghemeente teghen horen here. Die leyken teghen die priesteren. Die papen of die gheoerdende menschen ieghen horen prelaten. ende ghemeenlic die quade iegen die gueden. ¶ Die murmureringhe ieghens god is ymmer alsoe menigherhande . Dat sijn die lude die

54

die gratie gods ende alle penitentie verloren heb ben. Die dat doen die willen meesters wesen bo uen god. Want wat god hier op aertrike gheschi en laet. ist niet al na horen wil. soe murmurerē sij binnens monts van quaetheden ende sij gaen kna teren ende mommelen. recht als een aep sijnen pater noster leest. dat is alsi so knateren mitten tanden. Waerlic dit sijn des duuels scoliers dien hi dit pater noster leert. ende menighen quaden choer sanck. Want als die heilighe gheest sijnen scolieren leert. dat sijn die wtuercoernen gods. den zoeten hemelschen sanck. Deo gratias. van al dat god gheuet. ende van allen dat hi duet. van al dat hi maket. of gheschien laet. Des ghelijcs duet die boze gheest sijn scoliers ende sijn discipulen. oeck sijnē helschen sanck singhen. ende die is recht contrarie dē anderen sanc. Ende is aldus. Wat du uel is dit. of des ghelijcs. als onse here yet duet of laet gheschien. dat hem niet en behaghet noch en ghenoghet na horen wil. ende alsoe berechten sijt recht of god nae horen hoefde of nae horen bosen rade werken soude. Trouwen si sijn ymmer seer ghec. die reden willen hebben van gode die die ewi ghe wijsheit is. ende een almachtich god is. waer om hi sijne werken duet. Of waer om dat hi den enen voerspoet toe sent ende die ander teghen spoet. Die ene ziecte. ende die ander ghesontheit. Of waer om hijt dē enē ōtneemt. eñ dē āderē geeft

Ende dese murmureerers menen recht of si wiser waren dan god. of datse gods mõmer of voecht wa ren. ende dat hijse te rade nemen soude. Want duet hi yet anders dan hem behaghet. so en sijn si niet te vreden ende murmureren. als voerscreuen is. Daer om en ist gheen wonder. dat god hem ouer sulke lude wreect. die hem dus sijnre heerlic heit onderwinden willen of sijn wijsheit straffen.

Ende onse here neemtet recht also mede van dien die teghen horen ouersten murmureren. als offsi teghens god self murmureerden. Want een sterflic here die nemtet alsoe hoech. datmen sijn balinwen. of scouten. of drossaten of hoer ãder dien res misduet. ofment den here self misdede. ende sonderlinghe alst om saken toecoemt die die here beuolen heeft of gheoerdineert. Ende alsoe sijn on se gheestelike ende onse waerlike heren van gods weghen ouer ons ghesect. dat wi hem onderdanich sullen wesen in die stat gods. die hi van allen sta ten gheset heeft. ende gheoerdineert. Ende voer waer daer en valt een blat vanden boem niet son der sijn ordinantie. ende god heeft alle dinc wel ge maect. Daer om is een ygelic sculdich sijnen ouer sten. onderdanicheit in allen staten. sijn sij gheest telic of waerlic. Mer sonderlinghe die ghe oerdende menschen die voerden heylighen outaer ghehoersaemheit geloeft hebben. die misdoen soe veel meer alse murmureren daer teghens. Als die

gheen meer misdoet. die ten heilighen ghesworen heeft dat hi nymmermeer doen en sal mit rade of mit dade teghen den ghenen die hi ghesworen heeft Dan een ander slecht man. die eens heeren ondersaet is. ende doet ieghen sijnen rechten lantshere. Aldus sijn si beide quaet. mer dat een is quader dan dat ander Wederspannicheit.

¶ Nae murmureringhe coemt wederspanniheit of rebelheit. Als ghi nv ghenoech ghehoert hebt soe ist seer quaet datmen murmureert. Mer het is noch veel quader datmen rebel is of wederspannich is. Want wederspannicheit is een sonde die wt enen herder versteender herten coemt. die altoes wil datmen na sijnen wille in allen dinghen doert daer en datmen pimmer sijn woerden altijt voer den besten raet houde. ende watmen buyten sijnen raet doet. dat en dunct hem nymmermeer guet wesen. hi wil dat alle man onder hem bughe. ende na sijnen wille doe. mer hij en wil hem onder nyemant bughen. noch hi en wil nae nyemants wil doen. want hem dunct dat nyemants raet guet en is dan die sijnen. Dit is dat herde hert daer salomon of seit Dattet niet missen en mach hi en moet een quaet eynde nemen. ¶ Ende alst vanden murmurerers ghescreuen staet. datsi in tween maniren sondighen. Als teghens gode. ende teghens den menschen. Also sijn dese oeck rebel teghen gode ende teghen den menschen daersi onder sijn. Dese sonde heeft vier tacken

Want zommighe rebelle herten en moghen niet liden . dat hem yemant van horen vrienden yet guets raet.hetsi tot gode of tot hoers selfs profijt. seitmen hem yet dat hem mistaet of dat hem helpen mocht . si en willens niet horen. Si segghen leert v seluen : ic en bin v leerkint niet. condi gueden raet gheuen soe raet v seluen.ic wil van v onberecht wesen.of dier ghelijc. ¶ .Ten anderen mael sijn si oeck onsen lieuen here alsoe rebel ende sijnen ghebode. Want horen si dat woert gods predikcn . of segghen die prelaten hoe si na hoerre salicheit leuen sullen of yemant anders van horen vrienden . Des en willen si doch niet een doen.sij segghen besorghet v selfs ziel laet mi die mijn besorghen.. Of si ontsculdighen hem mit valscher quader ontscult . die hem die duuel leert . datsi te teder:of te out of te crant sijn. nochtan sijn si starc ende cloec ghenoech sonde te doen . mer duecht te doen of guede werken.daer vinden si ymmer enich verleg of ontscout toe. Recht of si angxt hadden dat mense vander hellen verlossen soude. ¶ .Ten derden mael.sijn si rebel.alsmense bescelt. Want hoemense meer schelt . hoe datsi herdeliker antworden Eñ al verspraecmense ewelic.si en souden nymmermeer haer ghebrec bekennen Hem en can ymmer niet ghedencken.datsi yet misdaen hebben eens van al hoer leuen.so volmaecte wijsheit dunct hem datse in hem voelen . Ende recht alsoe sijn sij

oeck rybel teghen onsen lieuē here. als hyze castijt hetsi mit wederspoet of mit liden of mit siecten. Ende als hij ghaerne saghe dat si sine castiinghe namen in penitencien ende in verduldichedēn vander hant gods. Als een ziec of ghewont mensche medicijn neemt vanden meester. op dat hi vander ewigher doot ghenesen mach. Dat en willen si in gheenre wijs doen. mer hem dunct recht of hem alte groot onreden ghesch̄iede. ende si segghen. Wat duuel is dit. wat mach ic gode nu misdaen hebben. heb ic teghens die maen ghepist. wat quaet iaer mach hi mij tyen. dit sijn hoer daghelixe woerdē. Ende aldus maken si mit hoerre quader hertheit. dat die ieghenspoet dat hem een medicijn wesen soude. wert bekeert in verghiffenis. Ende dat hem een driakel wesen soude. dat wert hem een venijn. daersi aen borsten ende steruen. ¶ Ten vierden mael. Hoe sijn dese rebelle menschen also hert hoers selfs sins. ende blijuen soe stijf op hoer selfs sentencie. hoedanich datse oeck is. datsi nyemants leer anders horen en willen. Ende hem denct datse een dieper beuoelen hebben ende een claerre verstant. dan yemant anders ¶ Daer om vallen sij dicke in dwalinghe. ende in valsche opinien. daer si soe starck ende soe vast op blijuen ¶ datter hem nyemant of trecken en mach ¶ ende alsoe worden si biwilen ketters ende ongheloui ghe menschen.

Blasphemie ¶ Nader wederspannicheit coemt blasphemie. Dat is als sinte augustijn seit. Wan neermen dinghē ghelouet of hout van gode. die mē niet ghelouen noch houden en soude. of datmē niet en ghelouet datmē ghelouē soude. Mer sonderlinghe so hietmen hier blasphemie. wanneermen god vloect. of anders quaet van hem seit of van sijnre ghebenedider moeder. of van sijnen heilighen. of vanden heilighen sacramentē der heiligher kerken. of enighe ontamelicheit bewijst in woerden in ghedachten of in werken. ¶ Dese sonde wert in menigher manieren ghedaen. als van ketteren eñ van onghelouighe menschen diemen veel īder werlt vint. Eñ dese sōde doēse willēs eñ wetens. ¶ Ander quade felle menschen doense vā toorn eñ van despijt. Als dese dobbelaers eñ dese zwerers. die van gode ende vā sijnre waerder moeder eñ vā alđē heiligē. also lelikē ōnutte de zwerē dattet veruaerliken is te horen. Dit sijn mit recht rasende hondē ghehieten. want si en kennen hoers selfs here niet si en schieter op eñ biten hem Dese sonde is also seer lasterlic eñ groet. datse god menichwarf opten staenden voet zwaerliken ghewroken heeft. Alsmen tot veel steden vint van miraculen dier ghescliet sijn. Van deser sonden seit ihesus onse lieue here inder ewangelien. Datse nymmermeer vergheuen en sal worden in deser werelt noch in die ander. Dats alsoe te verstaen. dat dese

menschē alte selvē so veel berouwes gecrigē dat hē dat veghevyer dese verwoede sonde of neemt. Wantse die gaue ende die ghenaede gods buyten sluyten. ¶ . Nu hebdi ghehoert die thien manieren van sonde die wter quader tonghē spruten daer die eerste of was ydel glorie. eñ die leste blasphemie. Dat mach ter auonturen wesen daer salomō of seit Dat beghinsel der tonghen is gheckheit Ende dat eynde is alre quaetste. ¶ Aldus eynden die seuen hoeftsonden mit al horen tacken die daer wt spruten. Als ghy ghehoert hebt. Ende ic dar wel voerwaer segghē Die hier wel in studerē woude. hi souder seer wel in vinden. dat hem seer oerbaerlic waer. ende profijtelic. Want hi macher in leren merken. meest alle manieren van sonden te bekennen. Ende hem waerachteliken lerē biechten. Want nyemant en mach hem te gronde wel leren biechten. ende voer die sonden hoeden. ten si dat hise eerst wel leert kennen.

Nu hier gheseit is van die seuen hoefsonden. So willen wi segghen. Hoe wi oeck doechden vercrighen moghen. Want ten is ons oeck niet ghenoech die sonden te scouwen. Men moet oeck die duechden aennemen .. ¶ .. Ende daer en is ghenen corter wech. van die werelt al te steruen. hoe men die duecht vercrighen mach

HI steruet node dies niet gheleert en heeft. daer om leert steruen. so suldi le uen connen. Want niemant en sal te recht connen leuen. hi en heeft eerst le ren steruen. Ende tis ymmer een beest die leuen noch steruen en can. Mer wildi in rechter waer heit leuen. soe leert blidelike steruen. Ende wildi dat weten. hoe ghi dat leren sult. Hoe verstaet ende merct wel wat hier na volghet

DV sultste weten dat dit leuen niet dan een doot en is. Want die doot en is niet dan een ouer liden of een verscheidinghe. Als een yghelic wel weet. Daer om seitmen. Als een mensche sterft. hij leit op sijn verscheit. ende als hij doot is soe seitmen hi is verscheiden. Mer diet te rechte wel merct. ende aensiet. soe machmen dit. mitter waer heit wel van ons allen segghen. Want wij sijn alle op onse verscheiden. Wi sijn xxiiij urē naerre ōser doot. dā wi gisterē warē. eñ tē mach niet liegē wi sijn ymmer soe veel veerre ouergeledē eñ ver scheiden. Daer om en is dit leuen anders niet dā een verscheiden ende een ouerlidinghe. Want al dat leuen eens menschen. al leefde hi oeck drie hondert iaer. ten is niet dan een oghenblic. teghen dat ewighe leuen te tellen. dat sonder eynde du ren sal. Dat soude ons menich keyser. hertoghe co nic eñ graue wel tugē. waert dat wi se mochtē ho rē spreken. hoe si nv inder hellē grot leggē eñ roepē.

ende criten husen ende screyen. eñ hoe si nv mitten verbarnde aensichten wten stinckēden zwauelinge vlamme. ende wten zienden duysteren ketelen criten ende segghen. Wopen wopē: dat wi ye ghebaren waren. och ermen. o we: wat baet ons arme katiue nv. dat wi groet machtich ende rijc onder die menschen gherekent waren. nv sijn wi arm onsalighe. ewelic in deser vermaledider helscher pijnen. Wi hieten der menschen heren. ende nv sijn wij des duuels eygen knechten. Och och. al onse weelde is so gheringhe ouergheleden. als een wolke die mit enen stormwinde hene iaghet Ende als een voghel die doer die lucht vlieghet. want die lucht luket hoer weder toe. men siet slach noch spoer waer hi ghevloghen is. Onse leuē is hene ghelopen als een lopende riuier die niet weder en keert. wi hebben onse tijt snelliken verloren. dan die pijl vandē boghe wech vliecht. Nu worden wi gheboren ende altehans sijn wi doot. Al onse leuen en is niet dan een oghenblic. Een wijl tijts hebben wi onse ghenoechten geuolcht. nv sijn wi in onsprekeliker vermaledider pijnen. Och al onse corte vruechdē sijn nv verwandelt in een ewich screyen. Al onse blijscap in onbegripelike droefnis. Och ghi berghe waer om toefdi. waer om verbeydi. dat ghi onse arme vermaledide katiue niet en beualt. och comt ende versmoert ons of bestort ons alre onsalichste ewighe onsalighen. Och arme och arme ewicheit

sonder eynde wat gruweliker dinc bistu te denc-
ken. Mochten wi arme onsalighe also veel troests
noch hebbē. datter een steen waer die alle die we-
relt bedecte. ende dat hi den hemel raecte. ende dat
ter tot elken dusent iaren een voghelkijn eens een
sandekijn of naem. ende als die steen een eynde
waer. dat onse pijne doch dan een eynde waer. ende
onser groter iammerliker mertelyen. Mer neen
dat en mach ons leyder nymmermeer gheboren.
Ende al soude ons die tijt vanden steen zeer lan-
ge dĕckē wesē. het soude ymmer nochtās eē eynde
hebben. Mer onse vermaledide tijt en heeft nym
mermeer eynde. Si is altoes op een nyewe te be-
ghinnen. O rechtuaerdighe strenghe rechter. hoe
luttel ende hoe weynich saghestu an onse edel-
heit ende onse macht. doe du ons veroerdelste
totter verdomenissen. Die tijt dat wi ye gheboren
waren die moet ewelic vermaledijt sijn Dit is een
deel van dat liedekijn. ende van dien sanc. diemen
inder hellen singhet. ende noch also veel meer ver
malediden sangē datse niet te ghedenckē en sijn. Eñ
soe moetet ymmer herde anxtelic wesen die grote
vermaledide pijne te lidē. als die toon eñ die wijse
hoers sanges. also gruwelikē eñ also veruaerliken
is. Aldus moechdi nv claerliken merken. dat
dit leuen niet dan een ouergant en is. Eñ dat dese
doot niet dā een tijt des ouergancs en is. Daer om
mach al onse leuē mit recht wel hietē een ouerlidē

Nu moechdi segghen is al onse leuen een ouerli-
den. so is al onse leuen steruen. Want alle die iaerē
ende die tijt diestu ouerleedē hebste. die en sijn dijn
niet. si sijn des doots. ende die doot heeftse di of ge
wonnen. eñ du en crijchstese nymmermeer weder
Waer om. die seit hi heeft veertich of vijftich iaer
meer of min. hi liecht quaetliken: hi en heeftse niet
die doot die heeftse. si en gaef di niet een half vre
weder om nyemants wille. ¶ Hier om moch-
ten wi alte seer gaern wat guets doen. dier witen
dat ons die tijt teghenwoerdich is. niet langher en
is si ons dan inder ieghen woerdicheit des tiedes.
doen wi dan wat guets daer in. dat moghen wij
vinden. mer laten wise verbi gaen. wi sijnse quijt.
die doot treckse na hem wi en crighense nymmer-
meer weder. En waert niet wel een groet gheck.
ende een versumende mensche. die groten oerbaer
te scicken hadde. mit veel gueder luden. die hi wel
wist dat doer sijns selfs huys heen gaen souden.
ende spraec hise niet an van sijnen saken dat hier
daer na nymmermeer weder bi en souden commen
comen. ende dat hi oec wel wist datse seer gaern
van hem ghesproken waren. eñ om dier saken wil
le doer sijn huys ghinghen. dat hi dan ghinc staen
sien inder luchten of aen die wandē. ende en spraec
bu of bau. ende lietse so vaste wech gaen. die een
naden anderen. en waer dit niet een recht ezel.
Voerwaer des ghecks ende des ezels ghelijc sijn

si alle. die den edelen tijt doer laten liden sonder haerre zielē oerbaer te doē. welke ziel ewelic ymmer leuen moet. het si in groter pijnen of in groter vruechden. Daer om soe machmen wel segghē Der werelt wijsheit die gaet te niet. Want die grote heren diement meest seit. ende die groetste clercken die meest studeren ende diet best souden weten die sijn al siende blint. ende al willens ghet Si moghen self segghen datse grote clercken sijn. mer het duncken mi ezels ende dumme rude beesten sijn. Ende waert oec niet een grote plompheit of grofheit. die veertich of vijftich iaer ouer een les leerde dach ende nacht. ende en condes nochtans niet. Alous ist mit hem. Sij doen hoer dint dach ende nacht. ende hoe sijt langher doen hoe sijt min bekennen. Wantsi steruen dach ende nacht ende si en connen doch niet steruen. Daer om leert steruen ter wilē dat ghi sterft. so condi steruen als ghi sterft ¶ Een ander manier van steruen.

Die doot is een scheidinghe. die ziel vanden liue. als een yghelic wel weet. Ende die wijse catho sept. Laet ons doch leren steruen ende scheiden doch dicke van onsen lichaem. Alous plaghen die grote philosophen wel so diepe te speculerē dat si stondē of si indē geest ghetogē haddē ge weest. datsi claerliken wel saghē. dat dit leuē niet dan eē vregāclic dic eñ een steruēde ouerlidē en is. eñ hatē dit leuē so zeer datse hem selu dicke doot

ghesteken hebben. om wt dit verganclic leuen te comen.ende inden ewighen durende leuen te we sen. Mer dat en halp hem niet.want si en haddē die gracie niet. noch dat heilige gheloef. ons liefs heren ihesu cristi niet volcomeliken. ¶ Mer die heilighe kersten menschen die gode minnen ende ontsien. die hebben al rede twe doden ghestoruen. Want si sijn der sonden ende der werelt doot.ende nv en dorren si niet dan die derde doot steruen ende verbeiden. Dit is die verscheidinge die ziel vanden lichaem.daer niet dan een crancke horden wech twisschen hem eñ hemelrijc en is. dien si alden dach doerboren mit ghedachten. die si daer toe mit ynnigher begheerten hebben. Al is hoer lichaem aen dese zide. hoer ziel eñ hoer herte is aen gheen side. Ende daer hebben si guede conuersatie. Als sinte pauwels seit. Al hoer vroechde al hoer solaes ende al hoer troest is in claren ghedachten.van groter onbegripeliker vroechden die daer is. Ende daer om haten si dit leuen.dat niet dan een doot en is.ende begheren den lichameliken doot. Want die doot is een ioncfrouwe: die mit vroechden die heilighen ouerset wten dal der tranen. in die ewighe vroechde. Si brenghet die crone der ewigher glorien eñ blijscappē. Die doot is den goeden menschen een eynde van allen quaden. ende een poerte ende een ingane van allen goede. Dat steruen is een beec of een water die

dat leuen ende die doot scheit . die doot is op dese side. eñ dat leuen is op die ander side. Mer der werelt wijsheit is al dwaesheit . Want dat waerlike wise lude sijn . die sien zeer claerliken aen dese side. Mer op die ander side en sien si niet met allen. Daer om hietse die scrift gheer ende blint . Want dese steruende tijt hieten sij al dit leuen . ende dat lichaemlike steruen . dat guede menschen een beghin des leuens is . dat hieten si den doot . Aldus coemtet datsi den doot so zeer haten. Want si weynich smaken hoe preciose of hoe costelic die doot der heilighen is . inden aensien des heren . Daer om wiltstu weten. wat guet of quaet is. soe scheide dijn ziel somtijt van dijnē liue. Mer dat en suldi al soe niet verstaē. datstu di seluē doden sultste als sommighe van die philosophen deden als voer screuen is. want dat waer een verdomelike onuergeeflike sonde . Mer scheide dijn ziel van dijnen liue mit diepen ghedachten . scheide wt di seluen. scheide wter werelt. dat is inden hemel int vaghevyer ende inder hellen . daer suldi vernemen wat guet ende wat quaet is . Inder hellen suldi sien meer droefnissen . dan yemant dencke soude moghen . Inden vaghevyer vindi meer onlideliker pijnen dan enich herte begripen mach. Mer inden hemel sultstu meer vroechden sien ende ondenckeliker blijscappē. dan al die werelt begeren soude connen . Want nie oghe en sach . nye oren en hoer

den. noch nie menschen herte en begreep. wat god den ghenen bereet heuet. die hem dienen en̄ minnen. ¶ Die helle sal di wisen. hoe god die doot like sonden mit ewiger pijnen strenghelike wreect Dat vagheuyer sal di wisen. hoe god die daghelixe sonden ende vergheten sonden claerlike purgeert Dat hēelrijc sal di wisen. hoe hoechlike dat die doechden en̄ die guede werken gheloont worde̅. In desen drien corten lessen is al die clergie ende lerin ghe besloten diemen behoeft. in wel te connen leren. ī wel te leuē ende in wel te connen steruen.

Noch hoemen die sonde̅ steruen sal. Ende vander pinen der hellen.

Dar besiet noch een weynich mit aernste op dese drie pūcte̅ voerscreuē en̄ en laet di des niet verdriete̅. op datstu die sonde mit volmaecte̅ hate moghestc leren haten ende laten. ¶ Verghet dijns selfs eens des daghes. ende sende dijn ziel bi dijn leuende lijf inder hellen. op datse na dijnen leuen daer ymmer niet en coemt. Ende dit doen dicke die heylighe mensche̅. ō daer doetet coenlike mede Du sultste daer sien al datmen billix haten mach ende alle ghebrec van al datter ghenoechelic of guet is. Ende ouerluoedicheit van allen quaden. Als bernende vyer. Siende pic Stinckende zwauel. Leuende torment. Veruaerlike duuels aensien. ¶ Clopende aensichten der verdoemder.

hongher ende dorst. die nyemant lesschen en mach. Ende menigherhande grote quale. die son der eynde sijn. Suchtinghe Ropinghe. Screyinghe. Knersinghe mitten tanden. Verwoeden toorn. Meer rouwen ende pijnen. dan enich hert te dencken mach. Onlidelike stanc. Onverdraechlike koude. Knaghinghe der onsterfliker wormen Duysternisse diemen tasten mach. Scande ende schennes die niet te verwinnen en is. Wroghinghe der conscientien. Wanhope mistroest alles guedes. Alle tijt steruende te leuen. ende leuende te steruen. Onverganclike pijn ewelic durende sonder eynde. Ende dat bouen allen pijnen gaet Ewelic te deruen horen scepper. ende horen verlosser. ende alle vroechden. Ende altstu dit aensietste datmen en ygelic dootsonde aldus daer becopen moet. hoe soutstu veel lieuer. leuende dijn laten villen. dan datstu enighe dootsonde soutste consenteren. Daer om is di dit also nuttelike lere. altstu enich ander studeren moghestu.

Een anderen mael Vanden vaghevyer so sende. dijn ziel inden vaghevyer. Daer sultstu sien die pijne der zielen. die mit gewaren berouwe ghestoruen sijn. mer die noch niet ghepurgeert en waren. dese moeten daer hoer penitencie liden. also langhe waent si claer ende reyn sijn. ghelijken als si waren doe si uter heiliger vonten quamen. Dese pine ende penitencie is seer grouwelic

te liden. Want alle die merthelie en̄ die passie die ye mertelaer leet. en̄ alle die pijnen die ye vrouwe in horē arbeide van horen kinde leet. en is niet dan een bat mit laeuwen water te rekenen teghen die ōmate pijne die die zielen liden inden vagheuyer Want si moeten in die hete ouenen legghen bernē alsmen gout purgeert inden ouen. alsoe langhe tot dat si puer en̄ claer worden. also datsi niet een cleyn vlexkijn en houden van sonden. En̄ ghelijc datmen dat gout niet vten fornaysen en duet of vten ouen eert reyn is ende wel ghepurgeert. Also ist mitter zielē. Wāt dit yyer is alsoe danich vā na turen. Wat dattet ander zielen vint dat sondich is ghedacht woerde of werkē. of verzumenisse. cleyn of groet. dat barntet al reyn of. en̄ ten laet niet of sijn barnē. tot dattet die ziel reyn ende puyr gepur geert heuet. In desen fornayse worden oeck ghebarnt alle dagheliye sonden. die hier inder tijt onghebetert ghebleuen sijn. ende sij worden har de grotelic ghepijnt. Al hietent hier van ons cleyn sondē te wesen. Want wiese dicke doen. Als ydel ghecke ghedachten. ydel woerde. boerte. spot. ende alle sulke werken. daer wij die costelike tijt onnuttelike mede toe brenghen. die moeten al daer bernen. alsoe langhe tot dat die ziele alsoe recht reyn ende puyr is. datter niet meer an te purgeeren en is. op datse waerdich mach sijn in hemelrijc te coemen. daer gheen mensche

in comen en mach tē si altemael sonder vlecke.
Dit vyer ontsien die geen die hē vā dootsondē ont
sien. ende die hoer lichaem. ende hoer vijfsinnen.
ende hoer tonghe wijsliken bedwinghen ende be-
hoeden wijslike na hoer vermoghen van allen son
den. Ende die allso leuen. Als of si van daghe te da
ghe meende te comen ten oerdeel. voerden stren-
ghen rechtuaerdighen rechter. Ende wantet om-
moghelic is sonder sonde te leuen. Als salomon
seit. Seuenwarf des daghes so sondicht een recht
uaerdich man. Soe pijnen hem dese deuote men-
schen. datsi gheringhelike weder opstaen. als si ge
uallen sijn in enighe sonden mit groten rouwe.
mit claerre biechten. mit willigher penitencien.
mit waerre meninghen. mit sterken opset hem
des meer te wachten. Ende si pijnen hem mit al
hoerre macht mit tranen mit suchten mit ghebe-
den te beterē. Ende hem seluen te oerdelen. op dat
se sekerliken verbeiden moghen dat leste oerdeel.
Want wie hem seluen hier wel oerdelen wil. die
en darf vriliken ghenen anxt hebben. dat hi inden
daghe des oerdeels yet veroerdeelt of verdoemt
sal werden. ¶ Aldus mocht gi dat quade leren
kennen. ende die sonden leren te laten ende te ha-
ten cleyn ende groet. Ende inden heilighen anxt
gods te leren wanderen. dat een beginsel alre wijs
heit is. ende van allen duechdeliken werken diē-
men doen mach. eñ een fonteyn ende een oerspronc

alles guets. Hoemen duechden vercrighen sal Ende vanden ewighe leuen.

Maer nu en ist niet genoech die quaetheit te laten. ende die sonden te haten. Mer een moet oeck die duechdē ende die guede werkē lerē doen. Eñ daer sal v dese derde lesse zeer toe helpen. wildize naersteliken studeren. Dat is dat ghi v ziele oec sendet wten lichaem mit ghedachten als voerscreuen is. also als ghise in desen twien anderen lessen. inder hellen ende in dat vagheuyer hebt leren sendē om die quaetheit te laten. ende die sonden te haten. So sentse nu oeck wt desē sterflikē lande. in dat lant der leuender. om die duechde te lerē gecrighē ende te hātyren. Wāt in dit lant. dat is in hemelrijc. daer en veroutmē niet noch daer en sterftmē niet. eñ daer leertmen alle guet. eñ alle duechden. want daer en mach gheen quaet in comen Daer is ouervloedicheit alles guets. Schoenhz. rijchz. eer duechde. minne. Wijshz. glorie. subtijlheit. vrued de: ende blijscap sonder eynde Daer en is geen ypocrisie. noch gheen ghevēynstheit. gheen bedroch noch flatteringhe. noch twist of nijt. Daer en lijt nyemant hongher noch dorst. hetten noch coude. siecte noch sorghe. Anxt noch liden. Mer daer is altijt feest eñ brulocht. Daer sietmē lieflikē blenckende. lieue tot lieue gaen. Daer singhetmen daer danstmen. Ende daer is altoes gante volmaecte vruechde te pleghen. Daer hoertmen

psalterien.herpen.quitaernen luten velen.orge len.pipen.bonghen:ende alrehande melodien wat liefliic te sien ende te horen is.Ende al wat ghenoech lic te voelen of te begheren is.dat is al daer sonder mate ende sonder eynde.Ende al dat vruechde of blijscap make mach.Mer wat lide of druc of enich onghenoecht maken mach dat is verre vandaen. Die vroechde die daer is die is onsprekelike groot Die een cleyn dropelkijn daer of ghesmaect hadde ia vander alre minster vroechde die daer is.die sou de also vander minnen gods ontsteken worde.dat hem alder werelt vroechde pijn ende stanc soude dencken wesen.ende der werelt eer soude hi achte als stande:der werelt rijcheit als dreck of missche Ende die grote barnende godlike minne.ende dat hertlike begheerlike verlanghen.dat hi dan hebbe soude.daer niet toe te come.dat soude hem dusent werven meer die sonde doen laten.dan die pijne der hellen.daer ic voer of ghesiet hebbe.Want die minne is alte veel edelre ende crachtigher dan die anxt is. Dit mach wel mit recht een schoen eerbaer leuen wesen.ende een edel leuen daermen die sonden laet ende haet.Ende die gueden wer ken mint.niet om enighe anxt der verdomenis sen.mer puerlic om die minne gods.ende om hem te dancken.ende te eren ende te louen inder ewicheit:want hi soe seer veel om onsent willen ghedaen heeft.Want hi ons ghescapen

heeft. Ende soe grote onsprekelike pijnen van sijn eyghen creaturen om ons allen te verlossen ghe-leden heeft. ende den alren bittersten doot gaern ghesmaect heeft. Ende oeck om die begheerte hoers gheminden peghenwoerdicheit in die ewi-ghe vruechde te ghebruken. ende sijn glorioes aen sicht te scouwen. daer hem mit herteliker be-gheerten soe zeer nae verlanghet. dat hi anders niet en begheert. dan daer op te dencken. of te spreken. ende naersteliken daer nae te werken.

¶. Wie dese minne ende begheerte aldus heuet. Die loept veel snelre en̄ veel ghenoechte-liker. dā die van anxt ende van vresen loept. dat hij die hellsche pijne ontsiet. Want die ha-sen lopen. ende die winthonden loepen. die hazen lopē van anxte. ende die winthōden lopen van be-gheerten. die haze sorghet gruwelic voer sijn vel. die winthonden hopen die baet. daer om lopen die winthonden veel haesteliker ende bli-deliker. want sij sien voer hem daersi nae lo-pen. die haes en siet niet anders. dan of hij der pij-nen mocht ontgaen. mer hij heeft altijt den achtersten anxt. ¶. Ende dat die winthonden oeck veel snelre lopen dat bewijst hem seluen. want sij achterhalen den haze. Daer om is der winthonden loep veel snelre edelre ende zeker-re dan des hasen lopen. Want wye van anxte loopt. die valt dicke sijn herte in sijn knye van

groten anxt. soe datsi biwilen vallen in cleenmoedicheit. of in mistroest. ende en connen neerghent hene comen. Mer die van minnen of van begheerten loept als die winthont. die en ontsiet stoc noch struyc. distel noch doren. si lopen mit alre macht sonder verdriet. Aldus lopen die heylighe gheestelike menschen. die altoes den ghenen in hoerre herten ende in hoerre zielen voer hem sien daersi soe seer naersteliken nae lopen. dat is hoer ghebenedide scepper ende verlosser onsen lieuen here god almachtich dien si altijt voer oghen hebben. ende daer si dus begheerliken na lopen datsi pijn deuc noch liden en ontsien. si en lopent al mit blider herten doer. Als die winthonde doer die doorn als voerscreuen is. Ende si sijn oeck soe edel van rechter naturen. Al wisten sijt al wel. datsi niet vanghen en souden daersi na lopen. si en souden hem niet des temin haesten. Aldus doen oeck die heilighe godminnende menschen. si hebben so edelen minnende hert. ende so vperighen naerstighen begheerte. al wisten si voerwaer. datse hemelrijc niet besitten en souden si en souden hem niet des te min haesten tot allen duechden. van rechter bernender minnen. diesi al so vperichliken tot gode horen scepper hebben. Dese winthonde en souden oec niet stille staen. al waren si alleen inden velde. als si wat voer hem sagen datsi begheerden. Noch guede edel winde en souden nymmermeer scaep biten. al warense alleen

inden velde. datse nochtā ghenen anxt en haddē datse hoer meester slaen soude. Noch si en bassen oeck niet als si twilt vanghen daerse na lopen Als ānder rodē doen.. Alle dese guede punctē heeft oeck een ghewaer godminnende mensche. Want des en soudse te min niet hoer guede werken doen of doechden. al en wordense nymmermeer van enighen mensche ghesien. diese prisen mochte. Ende si en soudē oeck in geenre wijs quaet doen of sonde Al wisten si wel voerwaer dattet altoes verholen soude blijuen. ende dattet god oec niet wreken en soude En hi soude hem oec seer node beromen van enighe guede werken. Als hi nochtan in gueden werken seer vordert ende voertgaet. Als dese ypocriten doen. die so seer begheren datmense siet. of hoert: wanneer datsi wat guets doen. Ghelijken een bantrode die bast ende ianct als hi een varken vander misschen iaget. dat hi ymmer wil datmēt hoert. Mer die guede menschen doen al hoer naersticheit. eñ al hoer vermoghen. datse hoer hart eñ hoer ziel moghen bewaren in kintscher reynicheit om gode ymmer te behaghen. xl Ende wie hem so bereidet dat hi gode behaghet. die is waer dich ouermits die gratie gods die vroechde des hemelrijcs te verkrighen. Ende een burgher te worden in dat ewighe genoechlike iherusalem. Daer gheen dorperheit noch valscheit noch ghiericheit noch houerdie in comen en mach.

Hoemen leren sal te onderscheiden. dat guede vanden quade.

Ja dat wi nv hebben ghehoert. hoe datmen sal leren steruen. ende hoemē die sonden sal leren haten. En̄ hoemen die duechden sal leren minnen Hoe sultstu weten. dat rechte beghinsel van enen gueden leuen. ende totter duecht te comen is zeer gheleghen in een bekennen. Niet alleen int bekē-nen wat sonde is. ende wat aelmis of duechde is. Mer datmen claerliken onderscheiden kan wat guet is. ende wat quaet is. Ende datmen oeck wijs-liken ondervinden kan. Dat waerachtighe guet of dat grote guet. dat middelbaer guet en̄ dat cleyn guet. Watmē niet en bekēt dat en wort noch geha-tet noch begheert. Ende daer om sultstu wetē na dat die scrifture seit. So sijn daer eenrehāde cleyn gauen gods. dat wi cleyn guet hieten. En̄ middel-baer dat beter is. Ende een grote waerachtighe ga-ue gods. die alleen te recht dat grote guet ghehetē is. Al ist dat dē meeste hoep van den menschē also ghee sijn. datsi dat cleyn voer dat grote kiesen.

Dese werelt is recht als een grote iaer marct. daer menigherhande waer veyl coemt. Ende die ghee-ke onbesochte coepludē worden dicke bedroghen op deser marct. Want sommighe copen coper voer goudt. Ghemaelde glase copen si voer sa-phier of voer robijn. en̄ copen blasen voer lan-taernen. Want si en sien die dinghen niet voorder.

an.datse schoen schijnen van buyten.ende si sijn so
ghec datse ghenen anderen toepluden en vraghen
dier hem op verstaen. of hoer dinghen diese ghe-
cocht hebben so guet oeck sijn als si schijnen eer
sijse copen. Nochtā dat sier hem self niet op en ver
staen. Mer die wijse besochte menschen. die die
proper duecht ende virtuut elcs dinghes kennen.
wat guet is ende wat valsch is. die copent tguede
ende latent tquade. Dit moghen mit rechte waer
achtige coopluden hieten. ¶ Ende dat en sal v nie
mant also wel leren. dat rechte onderscheit te ken-
nen tusschē die cleyne pēnicwaerde eñ die grote.
tusschen dat fijn guet ende dat valsche guet. Als
die ghebenedide grote meester. die heilighe gheest

Nu willē wi vā dat cleyn goet eerst seggen dan vā de middelbaer goe

Vander minster gauen.

NU willen wij vanden cleynen guede eerst segghen ¶ Dan vanden middel-
baren ¶ Dan vanden groten guede dat waer-
achtich is. dat onderscheit daer of ¶ Dat cleyn
guet hieten wi dat tijtlike guet. Als rijcheit van ha-
uen Gheluc tot guede Eer der werelt. Eñ al ander
dinc des gelijcx cleyn of groet ¶ Dit sijn die cleyn
bemaelde stucke van glasē. die schoen luchten eñ
sauerlic sijn. die dese dwase ghecken copen voer ro
bijn. of voer sophier. Dese biet vns onse here. recht
allsmen den cleynen kinderkijn een appel of een ey

gheuet of ander kermisse daermense mede trec-
ken wil datsi enen lief crighen. Want hi zeer wel
weet dat wij crank sijn. ende ghecke kintsche
recreaci zoeken. ende niet soe starck van wil-
le en sijn. dat wij den cortsten naesten wech yet
loepen willen. daer die stoute ridderen gods
mit vromen moede nae plaghen te dringhen.
dat is die wech der rechter armoeden. die sij soe
blijdeliken mit vroliker begheerten plaghen te
loepen. soe datse gheen pijne noch mertelie en
ontsaghen. Ic laet staen tijtlic ghebrec ende ar-
moede. Aldus soe plaghen sij mit rechter man-
heit dat rijck der hemelen mit ghewelt te win-
nen.. Sij plaghen dese kermisse voerscreuen
weynich te achten. Daer omme hietet dat cleyn
guet of die cleyne gauen gods. Want men duet
gode liever daer an dat men nae dat waerachti-
ghe guet staet. ende dit guet daer omme ver-
smade. dan dat een sijn ghenoechte hyer in soe-
ket of maket. Want hadde dit waerachtich
guet gheweest. Soe hadde die waerachtighe
gods soen. onse lieve ghebenedide here ihesus
cristus ymmer oeck ghecke gheweest. Want hij
versmade alle dit guet. Als eer. rijcheit. ghe-
mac. Ende alle waerlike ghenoechte. Ende hij
leet menich ghebreck. grote armoede. meni-
ghe grote scande. ende menighe grote pijne.
Waer oeck dit waerachtich guet. of salicheit.

67

soe waer onse here een die onsalichste gheweest. die ye was. Want hi en ghebruycte des nye van al der tijt dat hi op aertrike mensche was. Ic en heb nye ghelesen noch ghehoert van sijnre groter ghierichheit of rijcheit van aertschen guede. van sijn costelike cleederen. van gulden laken of van borduer ghewrocht. noch van sijnen rikelike gesmide van gordelen of van grote puwelen. noch van sine costelike heynxten. Mer ic hebbe seer dicke ghehoert dat hi bloots hoofts en barvoets ghinc daer hi wesen woude. of dat hi op een ezelinne gereden heeft. daer een ionc ezel nae liep. Ic en hebbe oeck niet ghehoert van veel ghesindes. of van groter staet die hi hier hadde. mer ic hebbe wel ghehoert. dat hij mit sijnen lieue iongere omeghinc als die alre minste. ende die alre oetmoedichste.. Ic en hebbe oeck nye ghehoert dat hem sinte pieter of sijn anderen iongheren yet laghe plaghen te nyghen. Mer ic hebbe wel ghehoert. dat hij hem self alle gader hoer voeten wasschede ende droechdese weder. Ic en hebbe oeck nie ghehoert. dat hi ye seide. hoe diendi mi dus qualiken. ghij sout mi nauwe dienen. Mer ic heb wel ghehoert. dat hi seide. Ic en bin niet ghecomen om ghedient te wesen. mer om te dienen. ¶ Waer dese werltlike eer rijcheit. of hoecheit waerachtich guet. So is ose lieue here ymmer otrou. dat hijse sijnen liefste vrienden neemt. ende gheeffse sijne

vianden. Of soe waeren alle die heylighen oeck
harde sot. Ende die grote gheleerde philoso-
phen. die dit guet zeer plaghen te scouwen. ende
te vlyen als stinckende missche of vuylnisse.
Ist oeck waerachtich guet. soe lieghet god ende
die heylighe scrifture diese ydelheit hieten. ende
netten ende zeelen. ende stricken der duuelen.
Allst inder waerheyt sÿn. Het sÿn netten ende
stricken der duuelen. daer die duuel die zielen me
de vanghet. ende houdt ende bindt. datse hem
selden ontloepen. alsoe langhe als sÿ daer selue
ghenoecht in maken. ¶ Mer die besochte wi-
se coopluden. Dat sÿn die rackelike berue coep-
lude Die hebben den groten meester voerscreuē.
den heylighē gheest. soe wÿsliken ghehoert. datse
nv claerliken bekennen wat guet is ende wat
quaet is. Sÿ sien claerliken ende bekennen. dat
alle die ghenoechte ende vroechde deser werelt.
en is niet. dan een mondtvol. of een morceel.
een hongherighe ziele mede te versaden. die nae
gode honghert. Oeck sien si dat in deser tÿtli-
ker ghenoechtē weynich guets is. eñ veel quaets
is. ende wantse soe claerliken die pericule ende
die quaetheit sien dat daer in is. Soe merkense
wel datte waer is, datmen pleech te segghen.
Die niet en gheeft dat hÿ heeft. die en gheeri-
ghet oeck niet dat hÿ begheert. Ende daer om-
me gheuen sÿ vriliken dat cleyn om dat groot.

Sy doen een guede wissel. Sy gheuen luttel slijcs om seer veel gouts. Sy gheuen vuylnis om preciose costelike stenen. dat is die werelt om hemelrijc. ende verganclic onsalicheit. om ewighe vroechde sonder vergant. Die dit doen dat sijn die alre wijste coopludē. Dat sijn die ghene. die alle tijtlike eer. werltlike rijcheit. vriendē ende maghē en̄ alle vleyschelike ghenoechte. altemael ouer gheuen. omden armen bloten ihesum te volghen. Want dese copen die beste pēnincwaerde. En̄ sij encopen daer niet min om dan god. die self dat loen is sijnre vercoerenēre. daer om en machmen gheen comanscap doen die meerre is of beter of groter. noch zekerre noch zuuerliker leuen leiden. hier inder tijt. dan hem mit al onse vermoghen te volghen. al sijns rades. om hem te vercrighen. ende sijnre te ghedencken nae alre lust inder ewicheit. ¶ Nochtan en segghe ic niet. men mach god wel dienen. ende tijtlic guet besitten. als menich guet mensche duet. ende ghedaen heeft. dies niet lieuer en hebbē. dant hem dienen mach tot hoerre salicheit. Want god en ghebiet niet datment altemael laten sal. Mer dese guede menschen diet dus tot hoerre salicheit ghebruken. die besittent guet. mer sij en minnens niet. Als abraham dede ende iob. ende dauid. ende menich ander guet mensche. Si scuwent daert hem hinderlic mach wesen. ende sij besighent

daert hem oerbaerlic denct wesen. Aldus copen sij hemelrijck daer mede. ende sij nemen hoer nootorft daer of. dat sij redeliken behoeuen. ende helpen horen naesten daer mede.. Oeck soe veroetmoedighen sij hem daer in. want sij sien claerliken den groten anxt. ende dat grote perikel daer sij in staen. bij enich arm mensche. die niet soe veel van gode ontfanghen en heeft. ende dancken gode der eren. Ende bidden hem mit groter naerstichheit. dat hij hem soe wijslike gheue den last te draghen. dat als sij te rekeninghe moeten comen. dat hoer rekeninghe gheloeft worden mach.. Die aldus dit tijtlike guet besighen. die moghen hem daer harde wel in behouden.. Mer het staet hem alte veel anxteliker dan den anderen luden. Want het is veel lichter. om gods willen teffens alle tijtlics guets wt te gaen.. Want is mit tijtliken gueden. of mit tijtliker ghenoechten omme te gaen. ende dat niet te minnen noch te misbruken. Want men seit ghemeenliken. Wye mitten peke omme gaet. die besmit hem gaerne daer mede.. Een olyslagher en kan sijn cleder alsoe lichteliken niet reyn houden. als een beroupererker.

Aldus hebdi nu ghehoert vanden auentuerliken guede. of vanden tijtliken guede. als van tijtliker hoecheit. of des ghelijcs. dat wij dat cleyn

guet hieten of die cleyne gods gaue. Nu willen wij vanden middelbaer guede segghen. wat dattet is.

Vanden natuerliken guede.

nu willen wi segghe van middel baer goet

Dat middelbaer guet is. Alle natuerlike guet. of gheleert guet. Natuerlic guet. Als schoenheit. Starcheit. Guedertierenheit. Wijsheit. subtijlheit. ende alle ander sulc guet. dat die natuer gheuet. Ende gheleert guet. als clergye ende alrehande consten. ende duecht. ende zedicheit ende vrolicheit. ende alle guet datmen mit gueder ghewoenten. of mit leringhe vercrighen mach. Mer dit middelbaer guet. en is noch dat ghewaer guet niet. al ist meerre dan dat cleyne guet. Als voer ghescreuen is. Want gheen van beyden. natuerlic guet of gheleert guet. en maect den mensche salich. Want daer hebben veel menschen gheweest van allen staden. die des guets van beiden te male veel hadden. Als waren die grote philosophē gheleerde clercken. constighe wercluden. moghende keysers ende coninghen edel heren. ende vrouwen. ende ander ghemeen menschen. rike ende arme. die suuerlic ende schoen coen ende starck waren. subtijl ende abel van consten. ende wel gheleert ende zedich waren.

die nochtan nv inder hellen gront barnen. Oeck en ist gheen waerachtich guet. want god gheeftet alsoe wel sijnen vianden als sijnen vrienden. den ioden ende den heyden. ende oeck den valschē kersten menschen. Oeck soe en machment properlic niet waerachtich guet hieten [illegible] verliesen mach. of dat verganclic is. Al is dit middelbaer guet soe veel edelre dan dit cleyn guet is. Want men dat cleyn guet stelen mach of rouen. ende dit niet. nochtan verliestment ten lesten. als die mensche doot is. Daer om en ist gheen waerachtich guet. Oer is waerachtich guet altoes oerbaerlic. ende nymmermeer scadelic. mer dit middelbaer guet duet dicke grote scade den mensche dies alre meest heuet. als sijs niet te recht en ghebruken. Want ist datsi hem daer op verhouaerdighen. of ander lude daer om versmaden. soe dient hem dit guet tot groter verdomenissen. Of trecken sij ander lude daer mede tot sonden. of van duechden. soe waer hem veel beter ende oerbaerliker. datsi des guets niet en hadden. Want god heuet hem dit guet ghegheuen ende beuolen. om hoerre zielen best ende alre menschen salicheit mede te verweruen. Eñ ghebruken sijt dan anders waer toe. soe moeten si seer scarpe rekeninghe daer of doen. Als dat hē die rechtuaerdighe strenghe rechter vermanen sal inden daghe des oerdeels. watsi altoes ghedaen hebben. mitten

guede dat hij hem beuolen hadde. ende oeck wat se daer mede ghewonnen hebben. Want hij hem beuolen hadde datsi daer mede winninghe doen souden. Ende wat sullen dan die arme rasende menschen segghen. Als sij claerliken sullen bekēnen. dat si tot ghenen zijtganghe wt en moghen. of dat si hem niet mit loghenen ontscul- dighen en sullen moghen. Want dese rechter altoes ghesien heeft wat sij ye deden. spraken. of dochten. Hoe dat sij dicke mit sijnen guede ander lude verclooct hebben ende versmaet. of verdruct hebben. daer sij hem soe dicke mede verto- rent hebben. Ende dan sullen sij wel sien ende vernemen. datsi niet en hadden ten was van gode ghecomen ende beuolen. als voerscreuen is. Al sijn si nv alsoe houaerdich dat hem dunct. dat si op enen boem ghewassen sijn. recht of sij dese natuerlike gauen. ende auentuerlike gauen al van hem seluen hadden.

Van dat waerachtich guet. van dat waerachtich guet

Aldus hebdi nv ghehoert van dat cleyne guet. ende van dat middelbaer guet. Nv wil ic v segghen. vanden waerachtighe guede. datmen mit recht alleen dat waerachtighe guet mach hieten. Want nye mensche en hadde guet sonder dit guet. en̄ wye dit guet niet en gerriget die en heeft noch en weet nymmermeer guet.

Dit guet is die gracie gods. ende die duecht der caritaten. dat is godlike minne tot allen menschen. ¶ Eerst die gracie gods. Want dat is dat leuen der zielen. wat sonder dit guet. soe is die ziele doot Recht als dat lichaem doot is sonder ziel. Alsoe is die ziel doot sonder die gracie gods. Hoe zeer worden alle die philosophen bedroghen. die soe kurioseliken ende soe subtijlliken te onderzoeken plagen. ende te disputeren welc dat. dat meeste guet waer. ende waer die meeste salicheit in gheleghen waer. van al dat hier op aertrike was Die somige meenden dat een. die ander meenden dat ander. mer hoerre gheen en condet begripen of vinden. want si en waren in die gracie gods niet. Waer om meenden somige van hem. dat dat meeste guet dat hier inder tijt waer. dat een al sijn ghenoechte ende al sijn begeerten sijns lichaems volchde. Somige ander meenden het waer meer ghenoechte. subtijlheit te vinden. ende dat begheerden si som so naersteliken [illegible]. hoer eyghen oghen lieten wt steken. op datse hem gheen hinder [illegible] souden in hoerre ymaginacien of in hoer fantasien. Somige ander meenden het waer dat alre meeste guet. Een eerbaerlic leuen te leiden. Aldus hadden si elc hoer opinien. ¶ Mer die grote philosophe sinte pauwels. die op ghetoghen was inden derden hemel. die alle die ander philosophen veel te bouen gaet. die prooft ende bewijst ons claer mit

71

neel redē. Dat dat ouerste guet dat hier inder tijt is ende dat die coninc is van allē duechden. dat is. te minnen in rechter caritaten. god bouen al tē voersten. ende dan allen menschen om gods willē Want sonder dit guet. soe en isser gheen guet guet Ende wie dit guet heeft die heeft alle waerachtige gueden. Eñ als alle ander gueden den mensche be gheuen soe sal hem dit guet zeer trouweliken bij bliuen. eñ nymmermeer van hem scheiden. Daer om is caritate een vrouwe ende een coninghinne van allen gueden dat onder den hemel is. dat is vā allen duechden. Want anders en isser gheen waer achtich guet. datmen mit recht guet hieten mach. van guede werken of doechden. Daer om siet dat ghi dat grote guet meest mint. ende meest begeert dat is den besten raet. Ende dat en mach nye-mant rouwen. ¶. Ende op dat ic v dit noch claerliken thonen mach die waerdicheit van desen guede. Soe sal ic v al dat guet vander werelt in drien manieren van gueden delen. Dat eer-ste is eerlic guet. Dat ander is oerbaerlic guet. Ende dat derde is. dat ghenoechtelike guet. Niet meer gueden en sijnre in deser tijt. noch van gro-ten gueden. noch van middelbaren. noch van cley-nen guede die voer ghesept staen. noch van waer-achtigen guede noch van ydelen bedriechliken gue de. Want nyemant inder werelt en begheert noch en mint gheenrehande dinghen. hi en meent

datse hem eerlike sullen sijn.of oerbaerliken.of ge noechliken ¶ Die houerdighe soken hoghe eerlike dinghen. Ende die ghierige of die vrecke soken oer baerlike dinghen. Ende die vleyschelike ghenoech like menschen. die soeken ghenoechlike dinghen.

Wat eerlike dinghē schijnen

Wat guet ist. ende wat dinghen sijnt. die eerli ke schijnē. dat wil ic v segghen. Nv merctet wel so moechdijt claerliken sien. ¶ Daer sijn ses dinghen inder werelt die zeer ghenoechliken schij nen te wesē. Als schoenheit. Wijsheit. Manlicheit. Moghentheit. Vriheit. Ende edelheit. Dit sijn fō teynen der ydelre glorie. die altijt waters genoech wt gheuen. hoer cruyt mede te beghieten. dat die ydel glorie inder houerdien hof gheplant heuet. Want ydelglorie is der houerdien hofwijf ende gaerde meester. ¶

Vander schoenheit.

Eerst willen wi segghen vander schoenheit Die schoenheit is seer gemint. ende seer be gheerlic. wantse eerlic schijnt te wesen. Als si oec inder waerheit is. Die die rechte waerachtighe schoenheit aensiet. Mer dese schoenheit dien wij mit onsen vleyschelike ogben aensien. eñ minnē ende begeren. dat is een valsch dinc ende een cort ende een ydel dinc. Het is een valsch dinc. Want ten is niet schoen dat ons schoen denct. mer tis te mael lelic. al hebbē wi die ogen so cranc. datse niet dā dat butēste an en siē. dat is dat vel. Mer haddē

72

wi voersiende oghen. als dat dyer duet datmen in latijn linx hiet. dat doer een mure siet. soe souden wi dan claerliken sien Dat een schoen mensche anders niet en is van een schoen sac van witten leder ghemaect. die al vol drecs is. ende vol onreynre misschen gheuolt is. die tot allen gaten vanden sac wt drupet. ¶ Ende tis oec een cort dinc. Wat des menschen schoenheit duert zeer cort Want hoe een mensche langher leeft. hoe hi leliker wort Ende alsoe gheringhe als die ziele daer wt vaert. soe gaet des menschen schoenheit te mael wech. so wortet een vuyle stinckende krenghe. ende een slimich aes der wormē Daer an machment claerliken merken Dat al die schoenheit die dat lichaem heeft. dat heeftse vander zielen. ende puerlic omder zielen willen Hoe ist oeck wel een dwaes ende een gher. die in die schoenheit sijns lichaems gloriert. dat sonder die ziel te mael stanck ende vuylnis is. Mer die schoenheit der zielen. dat is een waerachtighe schoenheit die altoes wast ende meerre wert Die ons niet begheuen en sal. dat is waerachtighe schoenheit. die god behaghet ende allen enghelen Dese schoenheit geeft eer duechde gracien: ende die minne gods Want si puert ende formt die ziele weder in hoerren rechten formen ende printen ende maectse weder ghelijc horen eersten beelde. dat is den beelde hoers sceppers Die schoen is bouen alle ghelijc ..

Ende so wie hem best ghelijct. dat is die schoenste Daer om dat alre schoenste dinc datmen vint. sonder god alleen. dat is een schoen ziele die hoer rechte forme heuet: daer en machmen gheen schoenheit ieghen compareren. noch gheliken Hetsi claerheit der sonnen. zuuerheit der bloyender bloemen. ghenoechliheit der costeliker stenen. of schoenheit van allen ydwelen diemē mit vleyscheliken ogen sien mach. dat is alte male mist ende lelicheit hier bi te vertellē. Hoe recht ewich schoen zuuerlic eñ ghenoechlic is die ziel. datmē niet gedēckē en mach vā alder schoenten. die beneden god is. dat hoer yets wat gheliken mach. Aldus hebdi ghehoert dat die schoenheit des lichaems. valsch coṙt ende ydel is

Dander wijsheit.

DAt ander was wijsheit. Die wijsheit ende clergie wort gemint ende oeck seer begheert. wantse seer begheerlic is Mer wiltstu te recht wijs wordē. ende die hoechste clergie studeren. so sich datstu dat waer guet pijnste te gecrigh. dat is die gracie gods. ende alle guede werken. eñ doechden. Dat is die waerachtighe wijsheit. die eens menschen herte verlicht. als die sonne der werelt verlicht Dese wijsheit gaet bouē alle der werelts wijsheit. Want der werelts wijsheit is gheckheit voer gode. als die scrift seit. Want al die gheen die der werelt minnen. eñ haer wijsheit ende haer schoenheit minnen. die sijn so ghet datse den dach voerden nacht niet en

bekennen. Si en connen niet oerdelen. wat cleyn of groet is. of wat costelic of snode is. Want hem denct. dat die eer deser werelt. die daer wast ende minret als die maen duet. huden isse groet morghen isse cleyn. dat dat waerachtighe eer of glorie is. Hem denct van ghevervede glase. datse robinē of saphierē sijn. Want hem denct dat haer macht seer groet is. die nochtā broesscher is van een glas In desen menschen is alle reden doot. daer om leuense beesteliken sonder reden. Want al hoer sin is beestelicheit te hantieren. in woerden ende in werken. Oec machmen wel segghen dat dese lude onsinnēt sijn. Want si sijn seer cloot enē scalcken vont te vinden. of mit erghelist yemant te bedrieghen. het si mit pleyten of mit macht. of mit valscher loesheit. ende dit denct hem sijn alte grote wijsheit. Dese wijsheit als sinte iacob seit. Is des duuels wijsh. die altoes pijnt mit alre list. hoe hi mēschē bedriegē mach. Mer die waerachtige godlike wijsheit die die heilighe gheest den vrienden gods leert. Dat is een claer bekennen wat elc dinc waerachtich is. Ende inder waerheit. hi thoent hem openbaerliken. dat der werelt eer al ydelheit is. ende datter werelt profijt of oerbaer. Als rijcheit. eer. genoechlicheit. ende hoecheit. dattet alte mael enē bitteren nae smaec heeft. Ende dat al der wereelt ghenoecht. een vuyl verganclic vuylnis is Ende hi gheeft hem te recht te smaken. dat die

minne gods waerachtich is. eñ dat die doecht cos-
telic is. edel ende zoet ende waerachtich. Sy is
costelic ende duerbaer. want mē coepter hemelrijc
mede. Sy is oeck waerachtich. Want die doech
de die sij brenghet die veruoltet herte mit waer-
achtigher blijscappen. die niet ydel en is. ende die
eweliken wassen ende vermerren sal. Sy is oeck
edel eñ zoet. wāt si is dat hemelsche broet dat alle
dinc zoet maect. Ja sij kā een bitter lidē. eñ smar-
telike pijne zoet maken. Aldus is waerachtighe
wijsheit zeer verdientlic. ende gode behaghelic.
Ende alle der werelt wijsheit is te mael gheckheit.

Vander manlicheit.

Dat derde punct is manlicheit. In die man-
licheit sijn drie grote puncten. Dat is stout
heit of coenheit. Macht. Eñ stantachticheit. Wie
dese drie puncten niet en heeft. die en mach mit
recht niet manlic noch vrome hieten. Want wye
manlic of vrome hieten wil. die moet eerst stout-
heit of vroemheit hebben. een eerlic groot dinck
onuervaerlic te derren begripen of te beginnē. Hij
moet oeck cracht ende macht hebben. dat manlikē
te volbrenghen. Hi moet oeck stantachticheit heb
ben dat te veruolghen dat hi begonnen heeft.
Mer sōder rechte mācheit soe en dogē dese drie pūc
tē niet met allē. hoe eerlic datse oec sijn. Want als
dat boec seit vāder cōste der ridderscap. so machmē
wel in veel andere dingē die versumenisse verhalē

ende verwinnen.mer niet in enen ghecken begrijp
van manlicheden in stride of in storme of des ghe
lijcs.want daer en is gheen verhalen an.alst verlo-
ren is.want so blijftet verloren. ende men machts
mit eren niet weder beghinnen.Ende datmen dan
veel seit.hadden wi dit ghedaen.of dat ghedaen wi
haddent ghewonnen.dat is dan veel te laet Want
waer.hadde.mede is .daer is tspul seer gaern ver-
suymt. Hier om ist een ghec begrijp. gheen coenhz
noch manlicheit . mer grote sotheit . Een ghec be-
grijp.properlic te spreken is. Wanneer yemant een
dinc beghint .daer luttel baet aen leit al won hijt.
ende daer hi groten cost om doen moet.ende grote
arbeit.ende moet in groten anxt staen van zeer gro
ten verliese ¶ Aldus ist dat begrijp der manliker
luden deser werelt. diemen nu coen ende stout hie
ten. Dese doen recht. als die mit enen gulden han
ghel na mosselen hanghelde. verloer hi sijnen han
ghel.so verloer hi meer . dan al die mosselen waer
dich waren die hi vangē conde. Aldus doense recht
inder waerheit.die hoer zakē te recht aensiē. Want
si setten dicwijl ziel ende lijf guet ende eer in gro-
ten anxte . in groter pijnen. eñ in groter sorghen.
ende in leliken sonden . om een weynich loens of
dancs vanden luden daer of te hebben. dat ymmer
niet dan een luttel windes en is datter hene waeyt
eñ onlanghe duert. Dus ydel is hoer begheert van
manlicheden ¶ Mer die waerachtighe manlich;

die maect een toene hertelike moet. daer die men
sche een stout wijs begrijp mede begrijpet ¶ Dat
is dat die mēsche die niet van slijck ende aerde en
is. soe heerliken koenen herte gherighet. dat
hij begrijpen darre dat rijcke der hemelen mit
ghewelt te winnen. ende alle die duuels vander
hellen teffens te bestriden. dier alsoe ontsprekelike
veel is. dattet ontalliken is. ende die soe zeer
hert te verwinnen sijn ¶ Dit moghen oeck mit
rechte stoute koene heren hieten. ende manlike
eerlike ridders. wie datse oeck sijn. die dus groten
wijsen begrijp dorren begrijpen ¶ Want hier
is weynich anxt van verliesen. ende niet veel
arbeits. eñ weynich costes ¶ ende zeker hope tot
groter waerachtigher eren. ende oeck zeer veel
ghewints. Eerst soe plser oeck weynich anxtes
van verliese. Want die wijse grote capiteyn. die
hoer hoeft here is. onder wies banniere datse oeck
striden. die is soe cloeck eñ vroē van opset. dat sijn
waerachtighe vrienden nye zeghe en verloren.
die onder sijn bannier dorsten blijuen. ende hem
wten velde niet en ontulogen.. Oeck is daer
weynich arbeits ende costes. want dese grote here
vorsept. die en begheert niet meer van hem. dan
datse nae hoerre macht hoer handen ridderliken
roeren willen. ende datse een onversaechden moet
hebben. eñ vriliken op sijnē anxt. eñ op sijnen cost
striden. hi wil hē een altē guedē hoeft here wesen

75

Eñ dat hoer hoop zeker is van veel waerachtigher eren. dat wijst hem seluen .want hoer ghetrouwe kapiteyn . die grote coninc.en heeft gheen eraldeu. of al sulke lude beuolen.op hoer strijd ete merken. ende hem te segghen wie dattet best ghedaen heeft mer hi is daer altoes self ieghenwoerdich.ende siet self al datse doen.Ende sijn gloriose waerde moe-der die ghebenedide maghet maria . mit al horen salighen ghesellscap vrouwen ende ioncfrouwen. ende al dat schone hemelsche ghesellscap.dese sient altemael self an. ende wenschen trouweliken mit hem . Ende dese besochte ridderlike schaer der ze-ghevechtender kerken.diemen in latijn hiet ecclesia triũphans.dese sien oec al an dese nyewe striden.eñ krijschen hem an mit mildeliker troesteliker stem-men.weert v nu mijne stoute knechtē.weert v nu ghi vrome ridderlike heelden.set hem nu toe mit onuersaghedeu moede.die viande beghinnen al te wiken ende te vlyen . ende denct doch wat ghesel-scap dat dit is.dat dus v striden aensiet. Aldus mos-ten wi oeck dencken eer wi dit grote coninckrijc be-trachtichden.dat wi dus mit groter eren eñ onuer-ganckliker vruechden besitten.dus krijschē si hem an alle tijt . Wat mach meerre eer wesen dan dit. Aldus hebbēse enē zekerē hope der waerachtigher ōvergãcliker erē.Als geseit is Dat hoer hope oeck zeker is groet ghewins . dat mach een yghelic merken . Als dese almachtighe coninc self altoes

siet wat sij doen . ende hoe veel dat si om sijnen
wille doen . hoe soude hijt dan laten moghen . hij
en soudse coninclike begauen ende lonen . want
hij doch die rijcste ende die trouste coninc is .
Ja horen loen en is niet wtsprekelijc . Want dese
grote coninc self . onse ghebenedide lieue here ihe-
sus cristus is hoer loen inder ewigher onuer-
gancliker glorien . Daer omme en mach hoer ghe-
win ende hoer loen niet meerre noch groter we-
sen dant en is ¶ Mer wye sijn manlicheit ter
duechden niet en keert die en sijn niet coen .
Want die en connen niet enen duuel verwin-
nen . mer sij sijn bloede ende gherk als voerscre-
uen is . Men mach oeck niet mit reden segghen .
dat hij een groet herte heuet . want hē gruwet te-
ghē cleyn dinck . Hem gruwet teghen achter
te laten deser werelt . daer sij nochtan wel du-
sent weruen meer weder voer hebben souden .
dorsten sijse willichliken om gods willen ouer
gheuen . Si en dorren der werelt ghenoechte om
gods willen niet ouer geuē . Eñ gauen sijse ouer . si
soudēre corteliken hemelrijc voer besitten . Ende
nochtan weten sij wel dat sijse corteliken ouer ghe-
uen moeten sullen . ieghens horen danck . ende son-
der loen van onsen lieuen here Hier ōme en mach
hoer gherke stoutheit gheen manlicheit hetē . mer
grote kintsheit . Want sij slachtē den kinderē . die
lieuer een schoen spiegelkijn hebbē dā een coniñcrijc

76

Si laten hem haers vaders erue of copen om een appel, of om een eye. Mer die duecht, die maect een guet groet hert, ende manlike moet. wantsi duet den hemel winnen ende die werelt versmaden. groten last van penitencien lichtelic te draghen. ende te liden. manliken ende crachtelike te wederstaen des duuels aenvechten. ende vast ende stantachteliken te volherden tot inder doot. Want seneca een heyden meester seide. Dat alle druc. lyden. pijn. rouwe ende ongheval daer ons die auonture mede drieghen mach, of datse ons oeck doen mach. die en is niet meerre teghens die duechden te rekenen. dan een reghen drope. ieghen die zee. daer om is duecht rechte manheit. Die duecht maket een mensche coen als een leeuwe een dinc te beghinnen. Starc ende machtich als een olifant een dinc te veruolghen. Ende durende sonder moede te worden Als die sonne. die altoes loept. ende nymmermeer moede en wort. Aldus en isser gheen rechte manlicheit. dan die duecht alleen. Vander mogentheit

Dat vierde punct is moghentheit of heerlike hoecheit. Ende is seer ghemint. omme dattet eerlic schijnt. Als ic voer ghesëit hebbe. Mer die waerachtighe hoecheit ende mogentheit en is nerghent in gheleghen dan alleen in duechden. Het waer ymmer een groet hert. die van al die wereelt ghedient werde. ende die duecht brenghet een tot dier staet Wãt die duecht set een in sijn rechte

staet als hij eerst ghescapen was. Ende die mensche was eerst ghescapen in soe groter eren. ende tot soe groter hogher heerlicheit. dat hi een here ende een ghebieder was ouer alle creaturen die onder den hemel waren. ende dat hem alle creaturen ghehoersaem waren ende onderdanich. ende dat hem nyemant scaden noch hinderen en mochte. Dit is die rechte staet ende die heerlicheit die den mensche toebehoert. Dese grote heerlicheit hebben die menschen verloren mit sonden. ende en moghen die nymmermeer weder vercrighen. dan mit rechte waerachtighe duechden. ¶ Die doecht verheft enen weder tot desen voerseiden staet. ende duet hem die werelt onder die voet treden. ende maket hem sijne wanderinghe inden hemel. Die duecht maect een mensche bet here ouer al die werelt te wesen. dan ye coninc ouer al sijn coninckrijc here was. Want van al dat guet dat inder werelt is. soe heeft hij alsoe veel als hij self begheert. Dat is. hij heefter sijn redelike notorft of. ende niet meer en begheert hij. Gheen [illegible] en is soe groet. die meer dan een lichaem te voeden heeft dats sijns selfs persoen. al sijn wi biwilen so zeer verghert inder gierichz. dat hē altoes gebreect Hebben sij twee coninckriken. si hadden dat derde oeck gaern daer toe. ende watse hebben dat denct hem veel te cleyn ende te luttel sijn. Mer die doghet duet een mensche zeer wel ghenoghē in dien

dat hi heuet. ¶ . Een duechdelic mensche . heeft
veel natuerliker ende bequameliker sijn notorft.
dan een coninc. Wāt hi heeft alsoe veel als hij self
wenschen wil. ende sijn hert en begeert niet meer
Daer omme is hij wel een gheweldich here ouer
al die werelt . Want wat alle menschen hebben.
sijnse groot of cleyn . arm of rijck. guet of quaet.
al ist sijn eyghen guet . Want hij doet mit alle
desen sijn oerbaer ende sijn profijt. dat is sijnre zie
len salicheit. Hij louet gode van desen. ende hij en
denct anders niet . dan hoe dat hij sijnen scepper
ende verlosser altoes louen ende danckē mach. ont
sien ende minnen . ende dienen al sijn leuen lanc .
Want hij siet ende bekent claerliken. dat alle crea
tueren ghemaect sijn om hem te dienen tot sijnre
salicheit. ¶ Och god . hoe veel coninghen . gra-
uen . ende groter heren sijnder nv in die werelt .
die grote coninriken. grote heerscappien hebben.
die nochtan dese voerscreuen heerlicheit niet en
hebben . Als datse niet here van haers selfs herte
en sijn. Als dese duechdelike menschen voerscre-
uen . Och hoe menich onghenoecht druck ende
tormentē doense menich weruen hem seluen aen.
nv mit droefnissen nv mit ghiericheden ende nv
mit toerne . als wanneer dat sij hoer begheer-
ten oeck niet veruollē en moghen . of horen wille
van een yghelic niet hebben en moghen . dat hem
zeer dicwile valt. eñ den meesten heren alre meest

Ende daer om sijnse inder waerheit die armste ka triuen van alder werelt. want hem ghenoecht qualiceste mit datsi hebben. En aldus en mach der nyemant mit redē een groet here hietē. dan een duecht delic mēsche die hē laet genogē mit dat hi heuet Al ser nv ghenoech bewijst is. Aldus is die duecht die waerachtighe moghentheit ende anders niet.

Dat vijfste punct datter .Van vriheden oeck seer begheert wert is vriheit. Mer nyemant en heeft waerachtighe vriheit. hi en heeft die duechden. ende die gracie gods Wiltstu weten wat rechte vriheit is. Hoe verstaet mi wel. Daer sijn drierhāde vriheden. of drie manieren vā vriheit. die een mensche heuet Die eerste is vriheit van naturen Die ander is vriheit van gracien Die derde is vriheit van glorien. Die vriheit van naturē. dat is eē vrie wil. Als dat een mēsche mit eenre vrier onbedwonghenre wille kiesen mach wat hi wil. het si guet of quaet ende dat en mach hem nyemant verbieden. Ja al die viande vander hellen. en hebben ghenen macht enen mensche te dwinghen tot eenre sonden te doē buyten consent des menschen. Wes hem die mensche volghen eñ consenteren wil. daer mach hi hem toe brenghen. ende niet vorder. Want dede een quaet teghens sijnen wille. of dat hi niet wederstaen en macht. So en waert gheen sonde. Als sinte augustijn seit. eñ bewijst claerliken mit reden. Dese eerste vriheit

heeft alle menschē. Mer si is ghebonden indē kin-
deren eñ inden gheckē of inden rasenden menschē
want die en hebbē gheen redē. daer si dat guet voer
dat quaet mede bekennen moghen. eñ daer om en
moghē si geen sonde doen. Dese vriheit gheuē die
menschen zeer lichteliken mit wille ouer. eñ verco
pense dē duuel ō een corte verganclike ghenoecht.
als wāneer sy hē zeluē ī enigher dootsonde consē-
teren. ende wordē so des duuels eyghen. eñ der son
den knecht. Eñ een mēsche en mach wt desen ey
ghendom hē seluē niet helpē. sōder die gracie gods
want hi heeft mit recht die ewighe pijn verdient
eñ moet ewelic verdoemt wesen. ten si dat hem on
se lieue here wt desen eyghendom verlossen wil.
eñ gheeft hē sijne gracie ō verdient om sijns selfs
guetheit willē Als dat hij een gewaer leet weesen
eñ rouwe vā sijnre misdaet gherrighet. eñ biecht
hem claerliken. mit starcken opset ende wil ewe-
lic voert van sonden te wachten na al sijn vermo-
ghen Ende aldus so mach hi dan weder vri wordē
ouermits der gratien gods. Mer dese gratie of
dese vriheit van gratien. is onghelike groter ende
meerre dan die natuerlike vriheit voerscreuen.
Want god gheuet die natuerlike vriheit also wel
den heydenen eñ den ioden. ende den quadē kerste-
nen. als den guedē menschē. Mer dese ouernatuer
like vriheit diemē die vrihz der graciē hiet. die heb
bē allē die vercoerne vriēdē gods die in graciē sijn

ende buyten dootlike sonden sijn.ende pijnen hem altijt naden liefsten wille gods te leuen. Dese mẽschen sijn mit recht vri ghehieten. want si sijn vri vanden eyghendom des duuels.ende vandẽ dienst der sonden ouermits der gracien gods. Als voerscreuen is. Want si den heilighen gheest in hoerre zielen hebben ontfanghen. Si moghen wel mit sinte pauwels segghen. Die minne gods is in onse herte ghestort ouermits den heilighen gheest. die ons ghegheuen is. Ende daer om moghen sij wel mit rechte vri van gheeste hieten die naden liefsten wille gods in allen duechden leuen. Als sinte pauwels oeck seit. Waer die wille gods is daer is vriheit. Ende die heilighe gheest en is in ghenen menschen.dan in gueden godminnẽde kersten menschen Ende daer om en isser oeck nyemãt vri van gheeste. dan die dese vriheit hebben. dat is die gracie gods. Al wanen dese arme bedroghẽ ketters. datsi sonder minne. of sonder duechdelike werken tot deser vriheit moghen comen. mit ledicheit hoers moets.so si segghen. Ende si hieten hem seluen vri van gheeste.als si des quadẽ geestes eyghen sijn. Want si houden som dese opinie. Wanneer si comen in sulker blintheit.datse ghene conscientie en maken. van groten leliken sonden.ende meenen datse vri van gheest sijn.eñ segghen oeck. hoer lichaem duet syns selfs lust.mer hoer gheest blijft onberoert daer of. Daer omme

segghen sij is hoer gheest vri. Dit is een quade se-
like duuelike heresie of ongheloue. Ende het is sca-
de datmen dese onnutte bunen in enighen lande
leuen laet. die dese onghelouighe opinien. ende de-
se valsche secten onder den menschen saeyen. Der
gaue god datse al rede inder hellē grōt warē. die in
deser valscher ongheloven sullen steruen. op datse
niet meer simpelle menschē mit hem en verdoēdē.
dat waer grote vrome. Dit sijn des duuels eyghen
beesten. al hieten sij hē seluen vrie gheesten. Mer
die rechte vriheit van gheeste. dat is vriheit der
gracien als voerscreuen is. Als dat een inder graciē
gods leuet in godliker minnen. ende in duechdeli-
ke werken. Ende dit moghen wel mit rechte vrij
gheesten hieten die dus leuen. Nochtan en is dese
vriheit niet dan een eyghendom te hieten. Die
derde vriheit. diemen vrijheit der glorien hiet.
Dat is die alre edelste vriheit ¶ Dese vriheit
hebben die ghene die verlost sijn van horen vley-
sche. ende al rede mit gode sijn in sijnre glorien.
Dese sijn al rede vri inder waerheit. Want sij
sijn van alre pijnen vri. van allen anxte vri. ende
van allen sorghen. Sij sijn verlost ende vri van-
der doot. vanden duuelen vanden sonden. van be-
coringhe van temptacien. ende van allen periculen
diemen dencken mach aen ziele ende aen liue.
Van desen puncten en is nyemant recht vry alsoe
langhe als hij leuet hoe volmaect dat hij oeck is.

Daer om is dese derde vrijheit als die vrijheit der glorien. allee die waerachtige vrijheit ¶ Vā edelhz

Dat seste dat seer begheerlic is inder werelt wantet eerlic schijnt te wesen. Dat is edelheit. Mer wie die anderde vrijheit mach gecrigē. diemen die vrijheit der gratien hiet. daer ic nu voer of ghesеit hebbe. die crighet waerachtighe edelhz. Want rechte edelheit die coemt vter edelre herte Ende daer en heeft nyemant rechte edelheit. ten si dat hi god mint. eñ ontsiet ende dient. Daer om en isser gheen edelheit dier doecht. dan in gode te dienen. ende te minnen. Eñ gheen dorperheit dan in gode te vertoernen. ende in sonde te doen. Nyemant en macher waerachtelikē spreken. dat hi edel ende gheboertich is. om sijns edels ghesiachts willen. want die edelheit ons lichaems aenghesien. so sijn wi al eenre moeder kint. dat is der aerden ende des slijcs. daer wi al onse vleysche eñ bloet of hebben. Daer om en isser nyemant van deser siden te rekenen edel of vri. Mer al onse edelheit die wi hebben. coemt ons vander ander siden. Als vā des vaders weghen. Onse moeder voerscreuen die en is edel noch vri. Mer onse rechte vader die is te mael vri edel. Dat is die coninc der hemelen. Hij heeft onse lijf ghemaect ende ghefoermet. van onser moeder der aerden. ende onse ziel ghescapen nae sijnen beelde. ende nae sijnre ghelikenisse. Ende als een natuerlic vader seer lief daer toe is

eñ blijde.als hi sijn natuerlic kint zeer wel gheli-
kent. Alsoe is oeck onse hemelsche vader bo-
uen al lief van ons.als wij hem wel ghelikenen.
Ende daer omme en laet hij niet of. hij en ver-
maent ons altoes mit sijnen brieuen. ende mit
sijnen boden. dat is mitter heyligher scriftu-
ren. ende mitten ghenen die ons dat woert gods
prediken ende leren. dat wij doch arbeiden wil-
len. omme hem te behaghen. want wij hem oeck
niet lieuers doen en moghen. Ende hier omme
sende hij ons hier. sijnen enighen lieuen soen
onsen ghebenedijden lieuē here ihesum cristum.
hier op aertrike dat hij ons een ghewaer exem-
plaer wesen soude. ende dat wij onse leuen nae
sijn heylighe leuen formen ende ordineren sou-
den. op dat wij sijnen beelde. ende sijnre schoen-
heit ghelikē en mochtē. Als die ghene oeck doen
die in sijnre hogher stat. ende in dat nyewe ouer
iherusalem burgheren sijn. Dat sijn alle sali-
ghe gheesten die enghelen. ende die heylighen
des hemelrijcs. die daer in sijn. die sijn. die een
hogher ende edelre bouen die ander. nae dat
se den beelde gods. ende oeck sijnre schoenheit
ghelijcste sijn. Want wye hem best ghelijc is
die is daer die hoechste ende die edelste. Want
dat is die rechte waerachtighe edelheit te ghe-
likenen. Ende hier omme ist dat die heylige
menschen in deser werelt al hoer herte settten

God onsen lieuen here. te leren kennen.ende al/
toes te dienen. ende naersteliken bouen alle dinc
te minnen. ende pijnen hoer herte te reynigen eñ
te zuueren. Want hoe hoer herte puerre ende reyn
re is. hoe hoer oghen des herten claerre sijn dat
ontsprekelike schoen aensicht gods te sien. ende
hoemen dat claerliker siet. hoemen hẽ gheheeliker
kent. Ende hoemen hem gheheeliker kent. hoe-
men hem ynerichliker mint. Ende hoemen hem
ynerichliker mint. hoemẽ hem inder waerheit pro
perliker ghelikent. Ende dit is die waerachtighe
edelheit die ons. zonen gods maket. Daer om seit
sinte iohan seer wel. Dat wi dan sonen sullẽ sijn
gods. eñ hem properliken gheliken. wanneer wij
hem openbaerlic sien sullen. soe als hi is. dat sal
sijn in sijnre glorien. als wi bi hem comen in sijn
hemelrijc. Daer om al die waerachtighe edelheit
die wi hebben die coemt ons van gracien eñ van
duechtlike werken. ende dese edelheit is volmaec
te glorie. Dese waerachtighe edelheit maect die
heilighe gheest inder herten. die hi reyn purgeert
ende verchiert mit reynicheden. ende verlicht mit
ter waerheit. eñ volmaect in caritatẽ. Dit sijn die
drie meeste virtuten. die god den enghelen ghege-
uen heeft. Als dyonisius seit. daer si horen scepper
best eñ meest mede ghelikenen. Aldus so wer
ket die heilighe gheest inder gueder menschẽ her
ten mit gracien mit duechden ende mit caritaten

datse weder gheformet worden in hoerre rechter printen.ende formē.datse ghelijc werden den beel de.eñ der ghelikenissen gods.alsoe ghelijc alsmen hem gheliken mach in desen leuen. Want hij ver heftse so op in guede .ende ōuersteetse so mit god- liker minnen.dat al hoer verstandenisse al hoer be gheertē al hoer wil.ende al hoer memorie gekeert sijn in gode. eñ dese vierighe minne.eñ dese ber- nende ōtstekinghe.eñ hertelike begheerte.die hier wt wast.die voecht ende set hoer herte eñ hoer ghe dachte so vast eñ hart aen gode. datse niet en con nen begheren of willen in gheenrehande dinghen. dan al dat god wil. ende dat oec sijn liefste wil eñ sijn meeste eer in allen dinghe ghescie. dat is al dat hoer herte begherē kan. Die hier toe ghecomē sijn. die hebben dat waer beelt.eñ die waer gheli- kenisse gods.alsomēt hier op aertrike hebbē mach Ende dit is die grootste edelheit ende die hoechste vriheit diemen hier inder tijt hebben mach of ver crighen kan. Och here god. hoe verre sijn sij vā deser hoecheit. die hem so zeer verwanen eñ ver- heffen in deser armer tijtliker edelheit .diese van hoerre moeder weghen hebben. als vander aerden die alsoe wel die verken draghet ende voedet. als die coninghen eñ grote heren. Si beromen hem alte ghecliken. Als si hem beromē van haerre edel re gheboerten. Hem denct dat si van alten edelen slijc sijn of vreer. Wat hebbē si āders inder waerh;

van haerre moeder wegen voerseit ¶ Dese maech-
scap vā deser weghen.of van deser siden connen si
alte seer wel rekenen.die si mittē verken voerscre
uē ghemeen hebbē. dese achten si alte hoghe.ende
hier glorieren si alte seer in Mer watse vander an
der siden hebben.als van des vaders weghen . des
en achten si niet. Nochtan hebbense hoer waerach
tighe edelhz daer of die gode self gelijc is als voer
screuen is. Datse mit gode. eñ mit alle salige gees
tē gelikenisse hebbē. Dat hoghe gloriose geslacht.
eñ die gebenedide maechscap die achtē si luttel of
niet. Mer datse mitten ezelen ende mitten verc-
ken ghelikenisse hebben ¶ Als die vleyschelike
maechscap. ende dat gheslacht achten si seer groet
Si souden dochmerken op haren exemplaer onse
here ihesum cristum die meer minde ende eerde
sijn ghebenedide moeder maria . dan ye mensche
den anderen op aertrike dede ¶ nochtan doemen
tot hem seyde . here v moeder ende v maghen
ontbeiden v ¶ Doe antwoerde hij ¶ Wye is mijn
moeder . ende wie sijn mijn maghen. So wie dat
duet die wille mijns vaders die inden hemel is.
die is mijn brueder mijn suster ende mijn moeder
Aldus is oeck onse edel side . ende onse edel ghe-
slachte ¶ Dat wij sijns vaders wille oeck doen.
soe sijn wij edelre dat vri edel ¶ Want soe sijn
wij sijn brueder en sijn susteren ende sijn moede-
ren ¶ Als hij selue ghesproken heeft . die ymmer

niet liegen en mach. ¶ Va deser edelheit coemt eñ wast inder hertē waerachtighe vruechde eñ glorie Eñ van die ander edelheit. soe en wast anders niet dan houerdie eñ ydel glorie ¶ Aldus hebdi nv claerliken ghehoert. Dat alle dese ses punten diemē begeert te hebben. om datse eerlic schinen. al ydel eñ valsch sijn. alsmēse niet en keert tot waerachtiger eren eñ duechdē. want soedanich guet anders niet en is dan duechde. Eñ rechte duechde en is anders niet dan reyne minne ons liefs heren ihesu cristi.

¶ Hier na volget vanden profiteliken guede. als caritate. van eerlic goet

Doe ic geseit hebbe dat alle eerlic guet inder waerheit niet anders en is dan godlike minne. dat een fundament is van allen duechdē. Alsoe en is profitelic guet niet anders dan dat selue. Als sinte pauwels claerliken tuycht. Want hi seit. Al hadde ic also veel sins in mi. dat ic alle clergieconde. Eñ cōde ic also wel sprekē. als ye mēsche mocht spreken. eñ wiste ic die heimelicheit eñ dien raet gods. Eñ leuerde ic mijn lichaem te merthelië. eñ gaef ict al den armen dat ic inder werelt hadde. eñ dede ic so grote miraculen. dat ic die grote berghe dede springhen die een totten anderē. eñ en hadde ic die duecht der caritaten niet. so en dedet mi altemael gheen stade. noch soe en batet mi niet. Nu merct dan wat ons dese grote heilighe man seit. die zeer guet te ghelouen is ¶ Hi noemt ons al die

meeste duechden diemen hier inder tijt doen mach die meest pleghen te baten. dat is penitencie des lichaems. merthelie te liden. arme lude aelmissen te gheuen. Sondaers te bekeren. Miraculen te doen. Wijsheit. const. ende spraec te hebben. Ende dese grote duechden hiet hij niet te wesen. sonder caritate. of sonder godlike minne. Ende en doghen dan dese grote duechden niet. wat sullen dan onse cleyne duechden doghen. Aldus is dan onse oude parabel waer datmen pleghet te segghen. Hoe veel dat die man doecht. soe veel doecht oeck sijn lant of sijn guet. Ende nv en ysser gheen waerachtich guet. dan caritate dat is godlike minne. Als ic dit ghesegt hebbe. Ende wie daer meest of heeft die doecht meest. ende wie daer minst of heuet die doecht minst. Ende wye daer niet of en heeft. die en doecht niet. Als voer ghescreuen is. Want wat guet een menshe heeft Het sij auentuerlic als gout of zuluer et cetera. Of natuerlic. Als schoenheit. wijsheit. Of dat men mit gueder ghewoenten ghecreghen heeft. Als zedicheit. et cetera. Altemael en ist niets waert allsmen gheen caritaet en heeft. Daer omme en ysser oeck gheen waerachtich profitelic guet dan caritaet alleen. of datmen van caritaten werct of duet. Hoe soude ic segghen dat enich guet profitelick waer daer een mensche omme verdoomt worde. Ende weet oeck dat vrilike voerwaer.

Hoe god enen mensche meer guets verleent heeft het si tijtlic natuerlic of gheestelic. Hoe een mensche zwaerre verdomenisse verwachtēde is. ist sake dat hi dat guet te recht niet en bruket. Want god heeft dit guet den mēsche verleent om profijt sijnre zielen daer mede te doen. Eñ dat en can noch en mach nyemant doen dan vrou caritas. Eñ als dit is een beleyster vā sijnē guede. Eñ wie hē van caritate regeren laet. dien dient. al dat guet tot ewiger salicheit dat hem god hier īder tijt verleent. Wāt wat hē god ōse here toesēt het si groet of cleyn guet of quaet. weelde of armoede. mit al desen duet hij sijn profijt eñ oerbaer. eñ in allen verdient hi gracie eñ glorie. Wāt vrouwe caritaet is eē wijs coepwijf. Si wint altoes eñ si en verliest nümermeer Si coept al die goede penninc waerde op eñ maect se hoer eyghen. Eñ altoes crighet sij den seluē penninc weder. daer si dat guet mede cocht. totten guede datse daer mede ghecocht heeft. Dese penninc daer si al dit guet mede coept. dat is hertelike minne. dat is die godspenninc. daermen al dat guet vā der werelt mede coept. Nochtan alsmē daer enich guet mede gecocht heeft. ende dā noch meer guets copen wil. soe vintmen desen seluen pēninc altoes weder inden seluen budel daer hi te voren in was. Dat is. hoe een sijn caritate meer verbreit. hoeze meer in sijns selfs herte wast ende meerrert. Die caritate maect. dat dē enē sijn pēninc wel honderts

pont beter is van den anderen. Ende dat die een sijn een pater noster beter is. dan die ander sijn heel souter. Ende dat en is om anders gheen redē wille. dan als voerscreuen is. Hoe veel die man doecht. soe veel doech sijn guet. Hoe veel caritaten een mensche heuet. soe veel doghen sijn wercken. Ende alsoe veel als hij wt waerachtigher caritatē werct. Alsoe veel mach hi alle daghe winnen.

Die waerachtighe caritate of minne. dat is dat ge wichte in sinte michiels weechscale. mit ghenen anderen ghewichte en machmen mit hem weghen Ende wanneermen ons die dach huerē betalen sal of dat verdiende loen dat wi verdient hebben. dan en mach of en sal ons gheen guet tot profijt of tot oerbaer coemen. dan waerachtighe minne of cari tate. ¶ Hier an moghen wi nu wel lichteliken merken. datter properlic gheen waerachtich guet en is. dan caritate ende minne.

Vanden derden guede datmen ghenoechlic guet hieten mach.

Alsoe als onse lieue ghebenedide here den mē sche ghemaect heeft van liue ende van ziele. Alsoe heeft hij hem oeck twee manieren van ghe noechtelikē guede ghegheuē. om hoer herte tot hem te trecken. Daer alle waerachtighe ghe noechte oeck in gheleghen is. Daer die een ghe noechte of is. lijflic. Ende die ander gheestelick

84

Die lieflike ghenoechte of vroechde coemt den lude doer die vijf sinnē des lichaēs. Als horē smakē sien ruken eñ gheuoelen. Dese vijf sinnē sijn recht als vijf conduten. daer al dat ghenoechlic guet. dat lijfliken of wereltliken is in comen lopen. totter herten eens menschen. om hem ghenoecht te makē Mer al dese ghenoechte des lichaems. die die werelt gheuen can. en sijn niet groter te achten. dan een dorpelkijn douwes. ieghens een schone fonteyne te rekenen. Alsmense ieghens gheestelike ghenoechte ghelikē wil Mer die grote zee daer alle dese grote waterē wt vlopen. eñ daer alle dese ghenoechtē wt comē. is sonder eynde eñ sonder mate also recht ouerulopende zijn sijn gauen ende groet eñ ghenoechtelikē. dattet gheen menschelic herte begripen en can. ¶ Die tijtlike verganclike ghenoecht ons lichaems is wel mit recht een dropel douwes ghelikent. Want alsmen een dropel douwes an dat gras siet hanghen. so schijntet recht vā verres oft een costelic steē waer. mer alsment han delen wil. soe valtet neder opter aerden. eñ wort te niet. Also ist recht mitter genoechten. die doer onse vijf sinnen totter herten comen. Want alsmen se van verre aensiet. dat is alsmense niet te recht en besiet. soe schijnense zeer costeliken. eñ dan begheertmense te mael zeer Mer alsmense beghint te handelen soe ontvallense enen mensche. ende worden te niet. soe dat hij niet meer en weet hoe

dat hijse quijt ghewordē is .dan oft hem gedroemt
waer Denct op die genoechte dathās.eñ optē droē
dauids.ghi sultet sien dattet al alleens is.het is al
wech ghegaen ende te niet gheworden . alsoe wel
dat een als dat ander . Aldus soe gaet alle lich-
amelike ghenoechte . ydel glorie ende vleysche-
like begheerte diemen hier inder tijt ghebruken
mach . al te niet . ende sij en mach enen mensche
niet versaden . al ist datse enen ghenoechteliken
smaeck schijnt te hebben. ¶ .Nae dien dat de-
se cleyne dropelkijns . die doch soe lichteliken te
niet ghaen . als gheseit is . dus zeer wel ende dus
zoet smaken . Hoe mach dan smaken dat leuende
water . daer wt gheuloten is al dat genoechteli
kē is . Dat moet ymmer dan alte wonderlike
zoet wesen . Ende hier omme . die wise menschen
ende die heylighe menschen. als sij sien ende sma-
ken dese zoete genoechtelike dinghen der werelt.
soe danckense gode ende louen hem veel te meer
daer omme . ende begheren sijnre minnen veel te
meer.Want hoe hem die dropelen zoeter dencken
te smaken . hoeze meer begheren te comen totter
fonteynē.daer si .na al dat hoer herte lust of drinc
ken moghen ende versaden Ende hoe hem die ghe
noechte der werlt eñ die zoeticheit zueter smaect
hoesi meer begheren ende arbeiden na die waerach
tighe sueticheit te vercrighen . Ende daer omme
gheuen sij oec die dropelen zeer gaern ouer.om die

89

heel fonteyne te vercrighen. En si ghebruken die vleyschelike ghenoechten als sij minst moghen. want si sien ende begripen claer. dat die:hoer be gheerte niet versaden en mach. ¶. Och god van hemelrijc hoe sot sijn si. en beestigher veel dā beesten. Die wel weten. dat eens menschen lichaem dat aermste creatuer is. en dat vuylste dat op aertriken is. Ende dat die gheest des menschē. als die edel ziel. dat alre schoenste dinc is en die schoenste creatuer. die wesen mach. Ende menen nochtan dat die lichamelike ghenoechten zoeter ende ghenoechteliker sijn dan die gheestelike ghenoechten Dit is recht of sij meenden dat die vercken meer ghenoechten hebben inder misschen. dan die enghelen indē hemel ¶. Dat ghenoechtelike guet dat doer den gheest of doer die ziel coemt. dat is waerachtich guet ende reyn guet ende blijuende guet. dat eens menschen herte versaden can ende mach. Mer dat doer den lichaem coemt. dat en can dat herte niet versadē. Want het is cleyn. verganclic ende onreyn. Daer omme en heeftse niet meer ghelikenis teghen die gheestelike ghenoechten te compareren. dan een dropel douwes of waters als voerseit is. teghen dat leuende born of die grote fonteyn der zueticheit ¶. Dit is die fonteyne daer ihesus onse ghebenedide here of seit int ewangelium. Wie drincken wil vanden water des leuens dat ic hem gheuen sal. die sal een

fonteyn worden . die hem sal doen springen in dat ewighe leuen. Dit is die fonteyne der ghenoechtē der vroechden eñ der zoeticheit . der minnen ende der caritaten. die alleen des menschen herte versa-den mach. Van deser fonteynen hadde dauid ghe-smaect doe hi seide inden souter. O god hoe groet is die menichuoudicheit dijnre zoeticheit. die du di nen vrienden houdes. Doerwaer die te rechte ghe-merct hadde. die grote zueticheit. die god sijnē vriē den gheuet. die soude alte lichteliken versmaden. alle die ghenoechte deser werelt . eñ hi soude hem naersteliken pijnen te vercrighen die waerachtige ghenoechte. Hi soude recht doen als een backer die sijn meel budelt. Die neemt die blomen wt die ze mesen. die blomen daer bact hi sijn broet of . ende die zemelen gheeft hi den vercken Of als die oly slagher . die die puer olye vter grouer materien porst. Die olye besighen die menschen . ende die coken die daer of blijuen gheeftmen den beesten. Alsoe soude hi oeck doen . hij soude dat edelste wt nemen. dat is die gheestelike ghenochte. ende latē dat groefste eñ dat onreynste den beesten. dat is dē menschen die beestelike leuen . eñ die al hoer hert setten op vleyschelike genoechtē. Wāt die vruech-de des hertē. die wt godliker minnen coemt. dat is waerachtighe volmaecte vruechde . Als dat pro uerbiū seit. Niemant en mach inder waerheit seg ghen dat hi volmaecte vroechde heeft. het en si dat

hi godlike vruechde hebbe Daer omme wie gaern een salich leuē leyden soude. die sie dat hi dit waerachtighe guet ende vruechde verkrighe. soe heeft hij een eerlic leuen. ende een profitelic leuen ende ghenoechlic. daer alle guet in besloten is als voerscreuen is. Hoe mach hi eerst leuen als een mensche. dat is vriliken sonder toorn. vroliken sonder rouwe. ende ghenoechliken sonder verdriet. Ende dit machmen verkrighen mitter gracien gods mit duechden ende mit caritaten. ende anders niet. Aldus is die duecht der caritaten oeck inder waerheit dat ghenoechlike guet. Wantmen buten caritate niet besitten en mach. ¶ Mi dunct dat ic v nv claerlikē genoech hier bewijst hebbe die waerdichz der duechdē. eñ der caritatē int gemeē. Daer men mede verweruen mach waerachtige vruechde. ende eer ende ewich leuen. ¶ Mer wantmen niet alsoe wel en bekent noch en verstaet die dinghē diemē int gemeen seit. Allsmē duet. allsmē vā elc bi sōder seit. So is mijn menīge. dat ic v nv claerlikē onderwisen wil vādē duechdē elc bi sōder. op dat een ygelic ī dit boec lerē mach hoe hi sijn leuen ordinerē sal. die werkē der duechdē te volbrenghē. Want het zeer weynich is profitelic die duechden te wetē eñ niet na te volgē Vādē schonē boēgaert

Die heilge scrift ge die cristus geplāt heeft lijct den gueden duechdelike mensche biden gueden wijne mittē schonen cruythof of boēgaert

die al vol is gueder cruden schone bomen eñ gue‍-
der vruchten. Daer god of spreect doer coninc salo‍-
mon.inder minnen boec. Mijn suster mijn bruyt
du biste een besloten gaerde. Dese gaerde is beslo‍-
ten mit eenre hogher muren. Dat is mitter vyeri‍-
gher bernender minnen gods. Dese schone boem‍-
gaert.heeft die grote gardenier gheplant. die alre
wijste hofman.dat is god die vader. Wanneer plā‍-
te hi desen hof. Hi heeften gheplant ende planten
noch alle daghe. wanneer hij des menschen herte
morwet. eñ vruchtbaer maect. ghelijc allsmen dat
aertrijc spitten eñ misschen eñ bereyden moet dat
se abel wert guede vruchten te draghen. Die waer‍-
achtighe zoen gods.die duet mitter crachten sijnre
claerheit ende hetten die van hem schijnt dese plāt‍-
ten schoen wassen ende opgaen. ende duetse guede
vruchten draghen. Die heilighe gheest. is dat wa‍-
ter ende die douwe die hem natuerlike vuchtich
gheeft.sonder welcke gheen dinc wter aerdē was‍-
sen en mach.want waer gheen humoer of redelike
vuchticheit en is. daer en mach gheen guet cruyt
wassen.Alous en mach oec sonder dese vuchticheit
gheesteliken die boem der duechden niet wassen
noch vrucht brenghen. Mer die heylighe gheest.
die duet desen douwe opten gaerde douwen. ende
maect dat aertrike vuchtich.dat is die gracie die hi
in des menschen herte stort. ende maectet groen.
ende doetet bloyen. eñ vrucht voertbrenghen. als

een zuuerlic paradijs van weelden vol van schoen te planten ende costelike crude. Mer alsoe als god vā hemelrijc dat aertsche paradijs plaente vol gueder cruden ende bomen eñ vruchten. ende daer midden in plantte een boem. diemen dē boem des leuens hiete. Want sijn vrucht die macht had de den ghenen dier of aten. hoer leuen te houden sonder steruen ende sonder oudē. ende sonder ziec te worden. Aldus heeft hij oeck gheestelike in des menschen herte gheplant alrehande crude eñ gue de plantten ende vruchten. Dit is alrehande gue de ghedachten woerde ende werken van duechden ende van caritaten. Ende int midden daer in. den boem des leuens. dat is sijn eengheboren zoen. on se lieue here ihesus cristus die inder ewangelien seit. Wie mijn vleysch eet ende mijn bluet drinct die heeft dat ewighe leuen. Dese boem verschiert eñ vergroent al die ander bomen voerscreuen eñ cruden mit sijnre groter schoenheit. soe dattet een aerts paradijs wort als voerseit is. ouermits cracht eñ virtuyt vā desen boem so wassen alle die ander bomen. Dese boem is seer te prisen. te louē. eñ te minnen. om wel saken wil. Wāt hi en heeft niet an hem ten is guet. Men sallē billix begeren om sijnre wortel wille. om sijns pits eñ morchs wil le ō sijnre gōmen wille. om sijnre bladē eñ blomē wille. ō sijnre vruchtē eñ ō sijnre tackē wille. die so schonē stadewe makē. Die wortel vā desen boē

Dat is die alre groetste minne eñ ouerulopende caritate gods des vaders. die soe onghemeten groet was tottẽ menscheliken gheslachte. dat hi om sine quade snode dienrers te verlossẽ eñ weder te copẽ. sijnẽ enighẽ gheminde zoen ouergaf eñ leuerde te dodẽ eñ te tormentẽ om onsen wille. Dese wortel meende gheestelike die heilighe propheet ysayas. Doe hi seide dat wt die wortele van yesse. een rue de wassen soude. Want dit woert yesse. in duytsche gheseit is also veel. Als een brouwer der minnen. Waer wort ye meerre minne gheuondẽ ende ghebrouwen. Dan dat hi sijnen enighen zoen voer ons gaf Oec so schiet dese wortel hoer pijlwortel ĩ der aerden. dat is in der menscheliken gheslachte Oec in die wortel van yesse nader letteren. Dat is inder reyne maghet marien buyc. die van yesse gecomen is. ¶ Dat hout van desen boem dat wter gebenedider wortelen marien ghewassen is. dat is dat ghebenedide lichaem ons liefs heren. Want van horẽ reynẽ ioncfrouweliken bluede allene. so nam hi sijn vleysch eñ sijn bluet an. ¶ Dat pit of dat morch vã desen boem Dat is sijn heylighe ziel daer die costelike vuchticheit eñ dat morch in was der ewigher wijsheit gods. ¶ Die bast of die scorse dat was sijn suuerlike manierlike conuersatie. Sijn zoete oetmoedighe wanderinghe. van buten onder die menschen. ¶. Die gommen van desen boem. Dat waren vyeralte zeer costelike gõmen.

eñ van groter virtuten die wt sijnen ghebenedide leden ghinghen. Als zweet eñ tranen. water ende bluet wt sijnre siden. Die blader dat waren sijn heylighe ghedachten. die alle godlic ende minlic waren vol caritaten. tot alre menschen salicheit.
¶ Die blomen dat waren. sijn heilighe stichtighe woerden. die vol stichtigher leren waren. ende schoenre vruchten. Want si van allen ziecten ghenasen van ziel ende van lijf. Ende die nye ydel en waren. ¶ Die vruchten van desen boem dat waren sijn twaelf apostelē. Die al die werelt versaden ende veruolden mit hoerre leringe mit hoerre wijsheit. ende mit hoer guede exempelen. ¶ Die tackē. dat sijn al die vercoerne gods die ye gheweest hebbē of nv sijn of ymmer wordē sullē Wāt god seit self tot sijnen discipulen. Ic bin die wijnstoc eñ gi sijt die tackē ¶ Die schoē scadue of schim vā desen boē. daer so zeer genoechlic onder te rusten is. Dat waren sijn grote godlike werkē Sijn volmaecte duechden. Sijn gloriose exempelen. die hi mitten werken beleefde eñ leerde. Och wat groter ghenochliker scadue mochten die volmaecte duechden gheuen. ende die ouerste die soe vol waerachtigher eren waren. die hi sijnē heymelichste vrienden thoende of dē twaelf apostolen. hoe hijse opten hoghen berch heymeliken leide. Daer ghinc hi sitten Alst ewangeliū seit. eñ sijn discipulē om hem. daer dede hi sijnen mōt op

en̄ toende hem sijne scat. die hi in sijnre herten ver borgē hadde. En̄ hi seide hem dese woerde die hier ghescreuē staen. Die achte salicheden. Salich sijn die arme van gheeste. Wāt dat rike der hemelen is hoer. Salich sijn die guedertierne. of die mesamighe. vant si sullen dat aertrijc besitten Salich sijn si dier screyen. Want si sullen ghetroest worden. Salich sijn si die hongerē en̄ dorsē nader rechtuaerdicheit. Want si sullen versadet worden Salich sijn. die ontfermhertighe Want hem sal ontfermherticheit gheschiē Salich sijn. die reyne van herten. Want si sullē kinderen gods ghehietē worden Salich sijn die gheen. die persecutie liden om die rechtuerdicheit. Want dat rijc der hemelē is hoer. Dit waren die woerden ons liefs heren

Nu besiet of onder desen scheem of scadue van dessen boem niet guet te rustē en is. Die dus genoech like tacken heuet. Dit sijn recht als sonderlinge achte prīcipael tackē die wten boē des leuēs wiessen. dats wtē sone gods. die so grotē scheē of scadue maect. Onder dese scheē soudē alle guede hertē hē billix rustē en̄ vermakē in groter ghenoechtlicheit en̄ in zoeter waerachtigher weelden. Als si an moghen sien. hoe si onder sijnen scheem bedect sijn. en̄ hoe ouerschoen bloeyende zijn tacken sijn. die die vrucht des ewichs leuens draghen. Dit sijn die achte regulen eens gueden leuens die die waerachtighe salomon sijnen kinderen leert. Dit is die

waerachtighe philosophie . die die hoghe philoso-
phus die grote meester . die een gheweldich here
is hemelrijcs ende aertrijcs eñ oeck der hellen sijne
discipulen leert. In desen achte salicheden. so is
besloten den groten scat. dat heilighe tresoer . dat-
men hiet. die summa vander nyewer ewe of van-
der nyewer wet. Het mach wel die nyewe wet hie
ten. want si en mach niet veroudē als die ioedsche
wet dede. dat wi nu die oude wet hietē. Oeck duet
se den mēsche die in sondē veroudt was. weder ver
nyewen ende veriongheu in duechden Die een out
sondaer was daer maecse een nyewe dienre cristi
of . Si is noch voerwaer wel mit recht nyewe ghe
hieten. Want si is seer onghelijc der ouder. Want
si is die ghene die daer onthint. dat die ander bint
Die ander ladet . dese entladet Die ander drieghet
dese smeeket. ende belouet grote ghiften. Die an-
der is scarp ende wreet ende wrekende . eñ dese is
lijdsaem guedertieren ende verbeidende . ende vol
alre minnen ende zoeticheden. Daer omme sijn sij
salich die die ewe gods minnen . Als salomon seyt.
Daer omme sijn dese voerscreuē woerdē ons liefs
heren. die achte salicheden ghehetē . Wantse een
mensche hier inder tijt alsoe salich maken. alsmen
in desen leuen worden mach. Eñ inden ewighen
leuen noch saligher . Want inden ewighen leuen
is waerachtighe salicheit sonder eynde.
O besiet die alre groetste mine eñ guetheit

ons alre millsten liefste meester ihesus des waer-
achtighen gods zoen. Hoe hij inder werelt ghecoe-
men is te zoeken ende te verlossen datter verlozen
was. Want hij onse armoede ende broescheit ende
crancheit wel kent. Als dat wi vol alre ghebrecke-
licheit sijn. ende dat wi bi ons seluen wel vallen
moghen. Mer dat wi bi ons seluen niet en mo-
ghen weder opstaen. noch wten sonden comē. noch
totten duechden noch tot gueden wercken. noch
oeck tot ghenen gueden leuen en connen ghecomē
sonder sijn gracien ende ghenaden ¶ Daer om-
me en laet hi nymmermeer of. om ons te verma-
nen. dat wi hem doch bidden willen om sijne ga-
uen. Want hi seit. Bidt. men sal v gheuen. Clopt
men sal v opdoen. Dit is ymmer wel een guet he
re. die ons self vermaent dat wi hem coenliken bid
den sullen. Eñ noch duet hi meer Hi formet ōs on
se bede. Recht of hij onse aduocaet waer ¶ eñ leert
ons hoe dat wi bidden sullen. dat wi niet met al
len connen en souden. hadde hijs ons niet gheleert
Hoe mocht hi ōs meerre vriētscap bewisen ¶ Die
forme eñ die manier ons biddens. die hi ons ghe-
leert heuet wt sijnē gebenediden monde. Die zeer
schoen ende guet is. dat is dat pater noster. daer ze
uen beden in sijn ¶ Daer wij mede bidden onsen
hemelschen vader dat hij ons gheuen wil die ze-
uen gauen des heylighen gheests. Ende dat hij
ons wille verlossen van die zeuen dootsonden of

hoeft sonden. eñ dat hi die mitten wortel mit alle wten gaerde des herten trecken wil. Ende planttē daer weder in hoer stat. die zeuen principael duech den. die dese seuē hoeft sonden recht contrarie sijn Als die alre wijste gaerdenier of hofman dier is. of die ye was. of ymmermeer worden sal. Als ic voer screuen hebbe.

Hier nae volcht die expositie vandē pater noster. wattet beduwet of wat wij daer mede begheren als wijt segghen. of als wijt bidden.

Hier begint ander boec van comice

HEn kint datmen eerst ter scolen set. Tonl dat beghinsel sijnre leringhe is. pater noster. Die dā dese clergie wel connē wil. moet hem verootmoedighen. ghelijken een kint. Want alsulke scoliers worden gheleert vanden guedertieren meester ihesu. ¶ Dese clergie is die schoenste eñ oerbaerlicste die wesen mach. diese wel verstaet ende onthout. Mer sommighe wanense wel verstā ende connen. dier nye woert of en conden. anders dan naden loep vander littere van buytē. dat nochtan guet is. Mer luttel ist waert. ten si mit aendacht van binnen ¶ Dese lesse is cort van woerden. lanc inder sentencien eñ inder glosen. lichtelic te segghē. mer subtijlic te verstaen. ¶ Dit ghebet bouēgaet allen ghebedē anders in waerdicheden. in corthedē. eñ in oerbaerlichedē ¶ Die waerdicheit is. dattet die zoen gods

gheuaen heeft tot god den vader. Het is die sprake gods wt dē heiligē geest ¶ Het is cort ō dat hē nie māt ontsculdigen en sal te lerē. Eñ om dattet nye māt verdrietē en sal dicke te lesen eñ gaern. Wāt god die vader hoert ōs haestelic: als wi hē mit gueder hertē biddē. Eñ hē en behaghet niet veelhz der woerdē noch scone rymē Wāt sinte gregorius seit Voerwaer dat biddē en leit niet in dat schone sprekē. noch in popelinge der woerdē mittē mōde. mer in wenige eñ i wtstortīge der tranē wt gueder hertē. Dit gebet is der oerbaerlic. Wātet beslupt mit cortē woerdē. aldat des mēschē herte gods biddē mach. dat is dat eē verlost werde vā alle quade eñ veruolt mit allen guede ¶ Vader noster

Vader ōse die biste indē hemelē. Hier i sulstu merkē hoe dyn guedertierē voerspraec. eñ guedertierē meester ihesus cristus die wysheit gods. die weet alle rechtē eñ manierē vādē houe des hemelrycs. ōs leert wel te pleptē. wyselic. subtylic cortelic. eñ waerachtelic te sprekē Dit woert datstu segste ist dattet wel verstaē wert eñ veruolcht. sal di geuē al dine begeertē. Wāt sinte bernart seit Dat gebet datter begint optē zoetē naē vader. geeft ons hoop te verrigē al ōse begeertē Dit zuet woert vader. dat alle dīc zuete maect bewyst ōs wat wi sculdich syn te gelouē eñ opēbaert ōs wat wi doē sullē Eñ dese twe makē dē mēsche salich. in diē dat hi te recht gelouet. eñ dā duet dat hi sculdich is te doen

Als wi hē nomē vader.bekēnē wi dat hi is heer v der herbergē des hemels.capyteyn. begintsel. eñ fonteyn vā allē gescepē creaturē.ende vā wien alle guet coēt.Aldus bekēnē wi zine mogēthz Tē āderē mael als wi seggē vader bekēnē wi dat hi is een be schicker eñ eē regeerre der herbergē eñ des ghesins Eñ sonderlinge vandē kinderē.dats vandē mēschē die hi ghescepē heeft na sijn gelikenisse Eñ daer in wi bekennē sijne wijsheit. Tē derdē mael is hi vā rechte eñ van naturē onse vader.Wāt hi mint dat hi gemaect heeft.als gescreuē staet Hi is sochte eñ guedertierne.eñ hi mint eñ voedet sijne kinder.eñ duet hē harē oerbaer bet.dan si selue bekēnē connē eñ hij slaetse eñ castietse alze misdoē ō haer profijt als een guet vader.Eñ hij ontfancse guedertierlic alsi tot hem comen.Ende daer in bekennen wi sij ne guedertierenheit. ¶ Aldus wert ons bewijst in dit woert dat wi segghen vader. sine moghent heit.sijn wijsheit. eñ sijn guedertierenheit.Oec wort ons bewijst in desen woerde. Als wij segghē vader. Van onser edelheit.Van onser schoenheit. eñ vā ōser rijcheit.Wat mach meerre edelhz we sē dā wi sonē sijn also grotē vaders.dats god Meer re rijchz en mach niet wesen. dā te wesen erfnamē van al dat hi heeft. Meerre schoenhz en mach niet wesen dan hē te ghelikē.wāt sijn schoenhz bouengaet dat mēschelike begrip eñ oec der enghelē Aldus wert ōs bewijst in desen woerde vader.dat wi sijn

zonē gods. Eñ daer in wort ons vermaēt dat wi hē ghelikenē sondē. Als eē guet kint gaern ghelikēt si nē guedē vader. dat is dat wi wesen sullē stare eñ mogēde. stout eñ vroē tot guet te doen. Eñ wesen wijs eñ voersichtich hoesch eñ guedertierē reyn sō der boesheit als hi is. Eñ dat wi hatē sullē alle die ouplicheit der sondē eñ alle boesh3 als hi duet. op dat wi vā hē niet vervreemt en wordē. Dit woert dan als wi seggē pater nr̄. vermaēt ōs dat wi rech te zonē sijn. eñ dat wi sculdich sijn hē te gelikē van naturē. eñ vā gebots wegē. eñ vā recht. Eñ dat wi hem sculdich sijn. minne. eer. reuerēcie. eñ ontsich diēst eñ ōderdanich3. Nu peyns vā. altstu segste vader. datstu biste eē guet zoen eñ getrouwe. Wilstu dat hi di si een guet vader ende sachtmoedich. Mērt datstu des ghees zoen biste. die voer di indē strijt gegaē is. Nu sien wi hoe zuet dit woert is eñ hoe dattet ōs vermaēt te wesen eerbaer vroō eñ wijs. Als wi sculdich sijn te wesen. Het is een vraghe. Waer om wi altoes seggē. vader onse. eñ niet vader mijn. eñ gif ōs. eñ niet gif mi. Hier op wert geantwoert. Niemant en mach seggē mijn vader. ōders vā die alleē die zoen gods is vā naturē. sōder begī. sonder eynde. eñ een mittē vader. Also en sijn wi sijn zonē niet vā naturē. Mer ō dat wi gemaect sijn na sijn gelikenisse. Eñ also sijn oec die heydē eñ die saracinē. mer wi kerstenē sijn sine zonē ouer mits gratiē eñ alsmē in latijn seit filij adoptionis

Adoptio is een woert in des keysers recht. als een
hoech rijc machtich man ghene kinder en heeft. so
mach hi kiesen eens arms mās zone. op dat hi wil.
eñ make daer sijn soen of per adoptionē Dat is dat
mē houdē sal voer sijn zoē eñ hi sal sijn erf nemē eñ
besitten Dese gratie heeft ōs onse here gedaē butē
onse verdienten. In dien dat hi ons gebrocht heeft
tottē doopsel. doe wi arm warē eñ naect eñ kinder
des doots eñ der verdomenissē. Als wi dā seggē va
der onse. eñ geef ons. so begerē wi: mit ons eñ alle
onse mede broederē. die ouermits deser gratiē ver
cregē sijn. eñ die sonen sijn der heiligher kerken eñ
des gheloues. eñ mit ons vercreghē sijn indē doop
sel ¶ Voert bewijst ons dit woert. onse. die gueder
tierenhz eñ breetheit gods ons vaders. die lieuer
gheeft veel dan luttel. eñ lieuer der menichtē dan
enē allen. Dan welkē sinte gregorius seit. Dat ge
bet dat gemeē geschiet. dā meerder waerdē is. ¶ Ge
liken als die kaerse bet besteet is. die een heel zale
vol volcs ouer licht. dā die enen mēsche allēē licht
Dit woert van. ōs. vermaent ōs te geuen lof vā al
onser hertē vander gratien die hi ons gedaen heeft
bi welker wij gewordē sijn. sijn sonē eñ sine erfna
mē. Eñ dat wi zeer vyerichlic minnen soudē onsen
brueder ihesū cristū. die ōs mit hē verenicht heeft
in deser gratiē ¶ Dit woert. ōs. vermaēt ōs dat wi
sorchuoudelic in onser herten bewarē sullen dē hei
lighen gheest. die ons een getuge is vander gratiē

Dat is adoptio.als wi hebbē vullē die erfnisse ons vaders.dat is die vruechde des hemels. Dit woert leert ons ēn seit ōs.dat wi alle brueders sijn groet ēn cleyn.arm ēn rijc.hoge ēn lage Vā enē vader ēn vā eenre moeder Dat is gods ēn sijnre gelikenisse ēn dat nyemāt dē anderē hatē en sal. mer minē als brueders.Ēn dat die een dē āderē helpē sal. als die ledē des lichaēs malcāder helpē .ēn biddē voer malcāder . Als sinte iacob seit. wāt het is ōs groet oerbaer.wāt altstu dijn gebet duetste int ghemeen.so hebstu an al die gemeēscap der heiliger kerkē deel ēn voer eē pater nr datstu spreecste so winster vijf dusent. Dit selue woert bewijst ons te haten drie dingē.als houerdie.hat ēn gierichz Houerdie set dē mēsche wter gemeenscap. wāt die houerdie wil bouē āder mēschē wesen. Hat set mede die mensch wter gemeenscap . Wāt die hatige benidet altoes den anderen . Die ghierige wort oec wter ghemeen scap gheset . Want hi en can sijn dinghen niet int gemeē hebbē.mer hi wilt al alleen hebben.ēn hier om en sal dit volc gheen deel hebben an dat heylige pater nr. Dit woert.ōs.bewijst dat god die vader onse is:ist dat wi willē.ēn die zoen ēn die heilige geest Dat is.ist zake dat wi bewarē sine gebode Als sinte ian seit inder ewāgeliē. Vader onse die biste inden hemelē. Wanneer ic segge.die is indē hemelē.so segghe ic twe dinghen . Gheliker wijs of ic seide. Die coninc is te parijs . Ic segghe twee

dinghen. Ic segghe dat hi coninc is. eñ dat hi te pa
rijs is. Des ghelijcs segghe ic. dat god is. ende dat
hi inden hemel is ¶ Men vint in dat ander boeck
der bibelen. Dat god openbaerde moyses eñ seide
hem. Gaet in egipten eñ segghe den coninc pha-
rao doer mi. dat hi verlosse mijn volc. dat sijn die
kinderen van israhel vanden dienste daer hijse in
houdet. Here sprac moyses ¶ Ofmen mij vraechde
hoe dijn naem is. hoe soude ic segghen. God seyde
Ic ben die ic ben. Nu segghē die wise clercken. eñ
die meesteren. dat onder alle die hoghe namen
ons liefs heren. dit die meeste is: ende die voerbaer
ste: bij welcken wij god best bekennen moghen.
Want alle ander namen die spreken van sijnre
guetheit: of moghentheit: of van sijnre wijsheit
dat hij dus is of al soe. Dat is. Hij is die alre beste
die alre schoenste: die alre machtichste: ende veel
ander guede manieren van spreken diemen van
hem seit: dat nochtan niet en is vanden rechten
wesen gods. Mer wij die sijn: wij zijn te grof te
spreken van aldustanighen hoghen dinghen van
god: diemen niet onderscheiden en mach: ¶
Een man dan diemen sijnen naem niet en weet.
gheliker wijs alsmen seit. hi is coninc. hij is her-
toech. hi is milde. ende veel deser gheliker din-
ghen. bij welken men den mensche kennen mach.
mer wij en segghē niet te rechte sijnē naem. Alsoe
seggen wij van god. Wi vindē veel namē die ons

bewisen wie hi is Mer daer en is gẽ so proper als
dit woert is dat ons bet duet verstaen.eñ subtijli-
ker bewijst in so veel als onse verstãt begripẽ can.
Wãt god is alleen .die gheen die is . alleen ewich
sonder begin eñ sonder eynde. Dit en machmẽ vã
anders nyemãt seggẽ Woert so is hi alleen. Wãt
hi is god eñ waerheit. Hi heeft alle dinc gescapẽ.
dat sijn alle creaturẽ die sijn.guet eñ quaet.Eñ als
salomon seit.Bi hẽ gherekent.sijn alle dingẽ niet
eñ te niet.Eñ te niet souden alle dinghen comẽ.tē
waer dat hijse õthielde mit sijnre crachtē. ¶ Woert
so is hi alleen gecõfirmeert eñ ghevesticht. Wãt
hi altoes is in enẽ wesen.sonder verwãdelẽ. sõder
vermoyen in enigher manierẽ.Als sinte iacob seit
Alle dingẽ sijn wandelbaer in wat staet datsi sijn.
Wãt hi is ghehieten properlic.die is. Want hi is
voerwaer sonder gebrec.gestadich sonder verwan-
delinghe. ewich sonder beghintsel eñ sonder eyn-
de.wãt in hẽ en is gheen verscheidẽ ¶ Nu verstaet
dit.dat geen dinc lichter te verstaen en is. dan dat
god is.Mer gheen dinc en is zwaerre te verstaẽ dã
wat dic dat god is. Daer õ prise ic wel datstu niet
te zeer en pijnste te ondersokẽ vandẽ wesen gods.
wãt du mochste dwalẽ. Laet di ghenoghẽ mit dat
stu segste. Lieue zoete vader die biste inden heme
len. Het is wel waer. Hi is also wel ouer al ieghen
woerdich inder aerdẽ inder zee.eñ inder hellẽ. als
hi is inden hemelẽ.Mer men seit. dat hi is inden

hemelē om dat hi daer meest ghesien.en meest be
kent.en meest ontsien. en gheeert is ¶ Voert so is
hi idē hemelē geestelic. dat is in die heylige hertē
die daer sijn hoech claer en reyn als die hemel is.
Wāt in sulkē hertē is hi gesien en bekent. ontsiē
gemint en gheeert. ¶ No hebbē wi ghehoert dese
vier woerdē. Pater nr qui es in celis. Dat eerste
vermaent di.god te eren. Dat ander.god tē minnē
Dat derde . god te ontsien . Want sijn vader en
onse vader is.altoes rechuaerdich ende onwandel
baer. Dat vierde.di te bewisen. In diē dat hi so ho
ge is.en du so laghe ¶ Tē si datstu vroem biste en
manlic. du en sultste niet comē tot sijnre wonige
¶ Dat eerste woert bewijst ons die lanchz sijnre
ewichz ¶ Dat ander.die mildichz sijnre caritaten.
Dat derde die diephz sijnre duechdē . En dat vier
de.die hoechz sijnre mogenthz. Die dese vier ach-
terhaelt hadde.sōder twifel hi soude salich wesen
D hebste gehoert die ¶ Die gaue der wijshz
prologe vanden heyligē pater nr. Die is ge
lijc eē intredē vā eēre stedē. Och here god die wel
conde singē dit liedekijn .wat soude hi daer zoeter
notē i vindē. wāt sōder twifel in diē sange.die die
wijshz gods gemaect heeft.die gene die die vogelē
leert singē sijn veel scoere en zoeter notē ¶ Sōder
lige sijn in desē sāge seuē notē . dat sijn zeuē gebe
dē.die verwerue die zeuē gauē des heilihē geests
die welcke wtroedē die zeuē hoeftsōdē wter herten

eñ planten daer in die seuen duechden. bi welken men coemt tot achte salicheden. ¶ Van desen seuē gebeden maken die eerste drie dē mensche heylich also veel als hi mach wesen in deser werlt. Die ander oper maken volmaectelic rechtuaerdich die heilicheit des menschen die ghemaect is naden beelde der drieuoudicheit. In drie dingē die inder zielē sijn. Als memori. verstāt. eñ wille. daer wort die ziel volcomelic in ghereinicht. indē wille volcomelic verlicht. indē verstande volcomelic gheuest in god. eñ mit god inder memoriē. ¶ Eñ hoe die ziel ouervloedigher ontfanghet dese drie gauē vā gode hoe si meer genaect sijnre natuerliker schoenh. Dat is die gelikenisse des vaders eñ des zoens eñ des heiligē gheests. Dat is als god die vader die versticht inder memorien. Die zoen verlicht indē verstāt. eñ die heylige geest reynicht indē wille. Dese drie dingē lerē wi ī die drie eerste gebedē vandē pater nr̄. Als wi seggē. Sanctificetur nomē tuū Adueniat regnū tuū. Fiat volūtas tua sicut ī celo et in terra. ¶ Wi openbarē tot onsen guedertieren vader hoeschelic onse ouerste begerē dat wi altoes hebbē soudē. dat is dat die name gods si geheilicht eñ geuest in ons als wi seggē. Sāctificetur nomē tuū. dat is te seggē. Here dit is ōse ouerstte begerē dat dijne heylige naē. eñ dijn guede geruchte eñ dine bekennige si geuestiget in ōs. ¶ In desen eerstē gebede. begerē wi die eerste eñ principaelste gaue

des heiligē geests. Dat is die gaue der wijsħz. De se vestighet des menschē herte in god. eñ voechtet so mit hē dattet daer niet of kerē en mach ¶ Wijsheit is indē latijn. so veel ghesect als smakende we tenthz. Eñ mittē smakēde geuoeltmē die zuetichheit gods. Recht alsmen die zuetichz des wijns bet smaect dan men die geuoelt biden gesichtē ¶ Mer op datmen te bet wat verstaen mach wat te seggē is Dinē naem si geheilicht in ons. So sultstu weten. dat dit woert. gheheilicht. is so veel ghesect als ghewiet ten dienste gods eñ geuesticht ¶ In vier manierē. heilicht die gheest der wijsħz dat herte der menschē ¶ . Ten eersten reynicht hijt ende purgeertet. recht als dat vyer puergeert gout ¶ Tē anderē mael treet hijt vāder aerdē dats vā alre aertscher minē. eñ vleyscheliker toeneyginge. eñ duet hē comē tot een verdriet vā al dat geē. dat hi te vorē plach te minē Recht als die. die ghewoē sijn des guets wijns. walghet vanden water ¶ Ten derdē male verweert hijt in bloede. Wāt hi settet in so vyerigher minnē. eñ zueter deuotien in cristo ihesu. dattet anders niet en peynset. vā om hē eñ om sijnre passien. Het is so gheuerwet eñ doer droncken mitten duerbarē bluede ihesu cristi. dat hi wt gestort heeft ō sijnē wille Als een soppe vā wermē brode diemen steect inden wijn. Dit is een nyewe doopsel Wāt vormē eñ dopē is een dinc ¶ Tē vierdē mael vesticht hijt so in god. dat geen dīc hē daer

of verscheiden en mach. noch gheen sorchuoudicheit. Ende settet soe. dat hem niet en lust te peynsen van om god ende hem te dienen ende te minnen. Recht als een kerke ghewiet wort totten dienste gods. want anders en soudmen daer niet doen dan den dienste gods. ¶ Nu wilt dan seggen. Dijnen name si gheheilicht in ons. Dat is verleen ons die gaue der smakender wetenheit. dat wij ouermits hem soe purgeert worden ende ghereinicht van alre vuylnisse. ende dronken inder minnen. dat ons alle ander zoeticheit bitter sij. Ende dat wi so ghewiet worden ten dienste gods. dat wi tot gheenen anderen dinghen sorghe en hebben. Niet alleen dat wijt hier begheren. mer oec mit hem te regneren. ende vernyewet te worden. ende ghedoept inden bloede ihesu cristi ouermits deuocie ende vyericheit der minnen bi welken die name des vaders alsso gheuesticht si in ons. dat hi si onse vader ende wij syne sonen ende erfgenamen. So gheuest dat ons gheen dinc en moghe of brenghen van deser gheuesticheit noch van deser gracie. ¶ Het is een zeer grote gracie gods. Als die wille so gewortelt is in god. datse niet ghebughet en mach worden mit eniger becoringhe Het is noch meerre Als si soe gheuestich is inder minnen ende so dronken vander zoeticheit gods dat ter gheen solaes noch gheen troest en is ten si van hem. Dan is eerst dat herte volcomeliken gheuesticht. als die memorie so is ontsteken in god. datsi

ders niet en deet dā ō hē Dā moge wi segge sācti-
ficetur nomē tuū Here dinē naē si geheilicht in ōs

Aduenia regnū tuū Die gaue des verstās
Dat is tāder gebet vandē pater nr. in welkē
wi biddē dat dat rike gods come in ōs. Onse here
seit inder ewāgeliē tot sinē discipulē. dat rike gods
is al rede in v Nu merct hoe dit wesen mach Als
god geeft grote gracie. diemē hiet die geest der ver
stādenisse in des menschē herte Recht als die zōne
ofdouet alle duysternisse des nachts eñ te niet ma
ket al die wolkē eñ die mistē des ochtēstonds Also
maect dese geest te niet alle duysternissē des hertē
eñ opēbaert dē mēsche sine sondē eñ gebrekē eñ die
gestubbē die sōder gettal sijn Recht als dat schijn
sel der zonnen opēbaert al dat stof dat indē huse is
Voert so en opēbaert hi hē niet alleen dat in hē is
mer oec dat ōder hē is. dats die helle. eñ dat bouē
hē is idē hemel. eñ dat ōtrēt hē is. dat sijn alle scoē
creaturē die alle gode louē eñ geuē een getuych hoe
guet eñ hoe groet dat god is eñ hoe zuet dat hi is.
eñ hoe hi die creaturē claerre siet. hoe hi god meer
begeert te sien Mer als hi dan siet dat hijs niet siē
en mach. noch waerdich en is te sien. dā verwarmt
hē dat guede ghetrouwe hert. eñ hi crijcht een ver
toornige sijns selfs eñ bedruct hē eñ begint te such
tē eñ te kermē. eñ ingaet in sijn herte. Daer vint
hi so veel sondē eñ gebrekē vā werkē. van gedachtē
eñ vā quadē wille. dat hi hē vertoornt eñ bedruct

eñ heeft een misshaghen sijns selfs. dan beghint hi sijn hart te reynighen. ende werpt wt alle vuylnes sen die hem benamen dat ghesichte gods. eñ doet waerachtighe biecht. ¶ Als hi dus langhe ghekermt heeft. eñ heeft alle vuylnesse wt ghewoypē soe vint hi vrede ende rust. solaes ende blijscap soe groet. dat hem alle die werelt dunct een helle te wesen. biden vrede ende rust die hij vint in sijnre herten. Dit begheren wi als wi segghen. Adueniat regnum tuum. Dat is lieue vader verleen ons. dat dijn heilighe gheest ons wil verlichten. eñ reynighen ende purgeren onse herten. datse waerdich sijn god te sien. Want dat is dat rike gods te hebben in ons. Ende daer omme seit onse here inder ewangelien. Dat rike gods is ghelijc enen scat inden acker verborghen. als in des menschen herte. dat meerre is dā al die werelt Die gaue des raets

Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. Dit is dat derde ghebet vanden pater noster. In welcken wi onsen hemelschen vader bidden dat sijn wille si ghedaen in ons. alsoe si ghedaen wert inden hemel. Daer anders niet ghedaen en mach werden dā dat god wil. Dese gebede en moghen wi niet vercrighen. wi en moeten hebben die gaue des raets. die is die derde gaue des heilighen gheests. Dat die ons leere sijnen liefsten wille. eñ ōmekeer onsen bosen verkeerdē wille. eñ vastmake die inden sijnen. Also dat in ons en sij noch egeē

97

ghedacht noch eyghen wille. Mer alleen die sine En die alleen vrouwe si. ende doe in ons al dat si wil. Recht als mit sijnen enghelen inden hemel die altoes sijnen wille doen sonder ommesien en sonder weder segghen. Nu hebben wij ghehoert die eerste drie ghebeden vanden pater noster. En sijn die hoechste en die waerdichste. In die eerste begheren wi die gaue der wijsheit. In die ander die gaue der verstandenissen. In die derde die gaue des raets. Als voerscreuen is. Dese drie en begheren wi niet daer omme dat wijse volmaert sullen hebben inden sterfliken leuen. Mer wi gheuen te kennen onsen vader onse begheerte. die sijn of wesen soude. daer toe dat dese drie eerste gebeden souden wesen in ons. vast en volcomen inden ewighen leuen. Die vier nacomende spreken anders. Want wi spreken daer in tot onsen vader en segghen. Gheef ons. Vergheef ons. Bewaer ons. En verlos ons. Te si dat wi van hem hebben dese vyer ghebeden. so sijn wij doot in deser werelt. Want si sijn ons noot in desen sterfliken leuen. Die gaue der sterchz

Panem nostrum cotidianum da nobis hodie. Heer wel leert ons onse guede meester oetmoedelic en wiselic. Als hi ons leert segghen. Lieue vader gheeft ons huden onse dagelixe broet. Wat mach die sone min bidden van sijnen vader dan alleen broet sonder meer. om dien dach ouer te liden. Hi en begheert ghene ouertallicheit

noch wijn . noch vleysch .noch vissche . mer alleen broet.niet te iaren . mer dien dach mede ouer te li den. Dit schijnt alte cleynē dinc te wesen dat wij begheren . Mer voerwaer wi begheren grote din ghen. Want alsmē begeert van enen abt.dat broet eenre abdien.so begheertmen die bruderscap ende tgheselscap eñ tgherecht ende alle die guede vandē huyse. Aldus ist. Wien dit broot ghegheuen wort die heeft brueder scap eñ ghesellscap . eñ mededeel an alle die guede die indē hemel sijn. Dit is dat broet des gebenediden conuents . dat broet des hemels . dat broet der engelen . dat broet der ghe noechten. eñ dat broet des ewichs leuents. Want het gheuet leuen.eñ het bewaert dat leuen sonder steruen . Van welken die ewighe waerheit seit in der ewangelien. Dit broet is die rechte spise.want het verdrijft allen hongher eñ versadet den men sche alsoe dat hi ghenoech heuet. Dat en duet geen ander spise . Want du neemstet inden heilighen sacrament des outaers.daerstuut eten soudste haes telic eñ gulselic.als die scrifte bewijst . Recht als die verleckerde.die goede spijse duet.die hi somtijt in schiet sonder kauwen. Dat is te segghen. Du sultste nemen dese spise mit soe groter vyericheit dijns herten. ende mit so groter begheerten sult stuse i schietē sonder cauwē. Dat is slechtelic te ge louē.dattet is dat waerachtich lichaem ihesu cristi dat leuē eñ die godh3 te samē sonder te ondersoekē

hoe dat gheschien mach. Want god can meer doen
dan du verstaen conste. Item so salmen dese
spise eten ende edercauwense als die os dat gras.
Dat is datmen zuetelic ondersoeken sal alle die
perticulen. ende alle die guetheit ons liefs heren
ende al dat ihesus gheleden heeft inder aerden om
onsen wille. So vintmen dan die rechte smaec vā
deser spisen Want si maect van soe grote minne
ende begheerte ghenoech te doen. ende al te liden
datmen liden mach om sijnen wille ende meer dā
een liden mach. Eñ dit duet al die crachte van de-
ser spisen. Want dit is dat broet. datter vertroest
eñ starct dat herte daer toe dattet vroem si te lidē
ende grote dinghen te doen om die minne gods
Dit en mach niet wesen sonder die vierde gaue
des heylighen gheests dat is die gaue der sterck-
heit. Die wapent den ridder gods eñ doeten loepē
ter merthelien eñ doeten lachen inden tormenten
So moghestu merken als wi begeren dit broet
hoe hoeschelic wi dā begheren die gaue der starcꝫ
Want recht als dat wtwendige broet onthout dat
lichaem. Alsoe maect dese gaue die ziel starc. dat is
therte te liden. eñ grote dinghen te doen om gods
willen. Dit broet hieten wi onse vleysch. want
het is van onse deech. Ghebenedijt moet wesen
dat wijf die vādē hart daer toe gedaē heeft. die blo
mē. Dat is maria die moeder gods. Het is oec ons
wāt ō onsen wille ist gebackē eñ gecoost Gebacke

in dat heylighe lichaem mariē. Ghetroest in die pā-
ne des cruces. Dit heeft hi ghedaen om die grote
minne tot ons. Dits dat biscuut. daermē dat scip
der heyligher kerken mede prouandet. om ouer
te varen dese grote zee der ghebrecliker wereelt.
Het is oeck onse vleysche. Want ihesus cristus
die alre millste heeftet ons ghelaten in sijnen oer-
lof nemen. ende tot sijnen lesten testament. Als
voer den costelicsten scat die hi ons gheuen moch-
te. Ende hi heeftet ons beuolen te bewaren om die
minne van hem. ende dat wij daghelix daer of
eten souden in sijnre ghehuecthnisse. Het is oeck
voerwaer ons. Want nyemant en macht ons ne-
mē ons tsondaecks. Wi hietēt ōse dagelixe broet
Want het is die dagelixe distributie. eñ delinghe
die god sijnē kanoniken geeft die alle daghe sijnen
dienst doen. eñ singhen sijne ghetidē. Dat is allen
gueden herten die waerachtelic alle daghe doen
ghehoechnisse sijnre passien. Dat groue van de-
ser prouande dat nemen wij nu in. tot onsen ouer-
mer als wij inden hemel coemen. daer sullen wijt
sien onbedect in sijnre schoenheit alsulc alst is.
Het is daer omme daghelics ghehieten. want al-
le daghe soudement waerdelic nemē vanden ou-
taer als die priesterē doen. ouermits rechtē gelooue
Dit broet is costelic eñ zeer edel. eñ zeer wel bereit
Het is een coninclike spise. in welkē si alle manierē
van ghenoechtlicheden eñ van alre gueder smakē

Ten is gheen spise der huuen of den kaerlen noch den honden te gheuen . Mer den edelen wel ghe boren hoechsthen en̄ reynen herten Dat is den her tē wel gheboren.ouermits gracien . edel.ouermits gueden leuen.reyn.ouermits waerachtigher biech ten. ¶ Van sijnre cracht spreect sinte matheus inder ewāgelien en̄ hetet broet ouersubstantilick. wantet bouen gaet alle substancien en̄ alle creatu ren in crachten. in waerdicheden en̄ in alle manirē van duechden. Niemant en mach het bescriuen dā diet hiet ouersubstantilic ¶ Daer om is een spijse ouersubstantilic. wāt daer genoech substancien en̄ voetsel in is. En̄ om dat in dit broet meer crachtē en̄ voetsels is dan men dencken mach of segghen. so scrijfmen dit broet te wesen ouersubstantilic of ouerweselic. ¶ Dit broet begeren wi van onsen va der. Als wi bidden dat hijt ons gheue huden in de sen dage.om te blideliker te verwachten onse loen dat is den pennint die hi gheeft sine wercludē ter vespertijt . dat is inden eynde ons leuens.

ET dimitte nobis de ¶ Die gaue des consts bita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. In desen ghebede begherē wi vā onsen he melschen vader.dat hi ons wil vergeuen onse mis daet.als wi doen den ghenen die ons misdaen heb ben. Van welkē wi aldus seggē. Lieue vader scelde ons quijt onse scult.als wi quijt sceldē onse sculde naers . Onse sculden dat sijn onse sonden . die wi

geborget hebbē op onser zielen. wāt dat is dat bes-
te pāt dat wi in onsen huse hebbē Wāt een son-
daer mit eenre dootsonde die so schier gedaē wort
mittē consente of mittē werc volbrocht. comt tot
so grotē woker dat hijs geen macht en heeft te be-
talē. Voert so is hi god also grote beteringhe scul
dich dat hijs geen macht en heeft te betalen. Wāt
in al sinē leuē al leefde hi oec dusent iaer of meer.
so en mochte hi niet volmaectelic voldoen voer eē
dootsonde. Maer dat saec dattet god na sijnre rech
ter rechtuaerdicheit rechtē woude. Daer om moe
ten wi lopen te houe der ontfermherticħ eñ roepē
genade eñ eyschē quitācie. Wāt nadē recht des ho
ues der rechtuaerdicħ so soude die sondaer veroer
delt werdē totter ewiger verdomenisse. Daer om
leert ons onse guedertieren meester ihesus cristus
te begerē vergifnisse eñ quijtsceldige Dat ōse gue
dertierē vader. die milde is sijnre genadē eñ gauen
ons wil vergheuen onse misdaet. Mer sich wel
watstu bidste. altstu segste. vergif ōs ōse misdaet.
als wi den ghenē doen. die teghen ons misdadich
sijn. Want die gheen die sijn pater noster spreect
ende inder herten enighe wangonst of hat of nijt
heeft. die bidt teghēs hem seluē. Wāt hi bidt god
dat hi hē niet en vergeue. tē si dat hi vergeeft Hier
ō alstu dijn pater noster spreecste tot god die dijn
herte siet. so vergeef alle wangōst. eñ doch wt dijn
herte alle torē eñ nijt. āders waer dijn gebet meer

teghens di. dan mit di. Eñ dunct di dit te starck of te zwaer wesen te vergheuen den ghenen die di haten. of quaet willen. of die di misdaē of missceit hebben. Hoe denct dat god dijn here vergaf sijnen doot den ghenen die hē cruysten. eñ bad daer voer sijnen hemelschen vader. om di exempel te gheuē te vergheuen den ghenen die di misdaen hebben. eñ bidden oeck voer hem dattet hem god verghe-uen wil. Ende noch meer. Du sultste hem te hel-pe comen ist dat hijs te doen heeft. Als god inder ewangelien seit. Ten is gheen groet dinc. noch gro te verdiente voer god. den ghenē guet te doen. die ons guet doen. Eñ den ghenen te gheuē die ons ge uen. Of dat wijse lief hebben die ons lief hebben Want dat doen heyden sarracinen eñ ander sonda rē. Mer wi. die sonen gods sijn ouermits dat gelo-ue eñ gracie. eñ sijn ghenoemt na cristū sine erfna-men. eñ mit hem te hebben willen sijn ewigerijc. sullē malcander vergheuen. die een den anderen. eñ minne onse viandē. eñ biddē voer hē. eñ doen hē guet. hebbē sijs te doen. eñ wijs vermoghen. Alst ewangeliū bewijst. Aldus sullē wi alleen hatē die sonden. eñ minnen haer personen die naden beelde gods ghemaect si Recht als die leden eens lichaēs malcander minnē eñ verdragē. Eñ al waert bi auō turē dat dat een lit dē ādere quetste. dat ādere en sou de dat niet wrekē Daer om wāt wi leedē eens lich aems sijn ihesu cristi: als die apostel seit. soe sullē

wi malcanderen minnen eñ ymmer niet haten noch scadelic wesen En wie anders duet die is mãslachtich. eñ duet hẽ seluen als die scrift seit. Die zommighe leest sijn pater noster het waer beter dat hij zweghe. Wãt hi vermaent dat oerdeel tegẽ hẽ seluen. In desen gebede begert wi een gaue des heylighen geestes. dat is die gaue des consts. die duet dẽ mẽsche bepensen eñ cõstich wesen. Deze geest leert hẽ wie hi is. in wat wesen hi is. waen hi coẽt waer hi gaet. wat hi gedaen. eñ misdaen heeft Hoe veel hi geborget heeft. Eñ hoe veel hi sculdich is. Als hi dan siet dat hi niet en heeft mede te betalen dan maect desen geest versuchtinge eñ claghinge eñ genade roepẽde tot god eñ seggẽde. Here vergif mi mijnen scult. want ic bin di also veel sculdich. om dat quaet dat ic ghedaen hebbe. eñ om dat guet dat ic versumet hebbe. Eñ om dat guet datstu mi ghedaen hebtste. dat ic also qualiken gebruuct hebbe. eñ also qualikẽ di daer of gedient hebbe. Daer om lieue here want ic niet en hebbe mede te betalen so verghif mi dat ic sculdich bin. Wanneer dese gheest den mensche aldus verlicht heeft. ende sine ghebrekẽ kent. so werpt hi wt sijn herte alle wangonst. eñ vergeeftet. al dat hẽ misdaen is Eñ en is hem niet misdaen. Hi is doch inden wille te vergheuen. waert dat hem yemant misdede. Dan so mach hi wel segghen. Lieue vader vergif ons onse misdaet. Als wi den ghenen doen die ons mis-

daen hebben ¶ Die gaef der guedertierenheit.

Et ne nos inducas in temptationem ¶ Die mitten heeten water ghebroeyt gheweest heeft die ontsietet. Also die ghene die in sonden ge weest heeft ¶ Als die sonde hem vergheuen is. soe is hij veel te oetmoedigher. ende veel meer ontsiet hi ende heeft anxt voer becoringe. Daer omme bid de ic den ghenen dien god sijn sonden vergheuen heeft. dat hi hem hoede voer weder vallen. eñ seg ghe aldus. Lieue genade vader en leide ons niet in becoringhe. Die duuel dat is die becoringhe. Wāt dat is die dienst daer hij mede te houe dient die ridderē gods mede te prouen. Ende en waer ons die becoringhe niet oerbaerlic eñ guet. god die alle dinck tot ōsen oerbaer duet. en hengede niet datse ghescheide. Mer als sinte bernaerdus seit. Als die tempteerre ons slaet op onsen rugghe. so smedet hi ons cronen der glorië. ¶ Die duuel becoert dē mē sche sonderlinge daer om. op dat hij hem trecke vā der minnen gods Daer om bat sinte pauwels sinē discipulen. dat si vast wesen souden inder minnē gods als een toorn. ghewortelt als een boom optē velde. Alsoe dat ghene becoringe hē ōme en worpe of neder en dede vallen ¶ In desen gebede begherē wi die hulpe gods in onsen stride. Eñ die gaue der guedertierēhz. dat is eē gratie die dat herte bedou wet. eñ maect sacht eñ guedertierē. eñ duetet spru tē eñ veel vruchtē voert brengē der gueder werkē

van binnen. ende vestiget sine wortelen in die aer de der leuender. Dat is gheliken enen gueden ada mant. diemẽ mit ghenen hamerẽ breken en mach

¶ Als wi dan segghen. Et ne nos inducas in tẽptationem. Lieue here bewaer onse herte ouermits die gaue des heylighen gheests so vast. dattet mit gheenre becoringhe en bughe. Wi en biddẽ niet dat wi niet becoort en sullẽ wordẽ. want dat waer een sotte eñ een scandelike bedinghe. Recht of die zone eens guets herẽ die nyewelic ridder gemaect ware sijnen vader bade. dat hi hem behoede. ende ontsculdichde dat hi te strijde niet en quame.

Wi sullen wel willen becoort wesen. Wãt het is onse oerbaer in veel manieren Want wi sijn te scamelre. eñ ontsien meer. ende wi sijn wiser. eñ vromer. ende bet gheprooft. Want als salomon seit Wie niet becoort gheweest en heeft. die en mach niet te recht weten. Dan recht of hi hadde horen segghen vanden strijt van troeyen. Want hij en mach hem seluen niet bekennen hoe starck hij is eñ hoe veel eñ hoe groet sijn viande sijn noch haer subtijlheit. noch hoe trou dat god is sijnen vriendẽ te helpen in haren node teghens die sonden ende iegẽs alle gebreke daer hijse dicwijl in waer neẽt Eñ om alle dese redenẽ en soude hi god nymmer meer te rechte connẽ minnẽ noch danckẽ vã sijnẽ gueden. Mer wi bidden hem dat hi niet in en gaẽ inder becoringe. Dat is dat wi niet en consenterẽ

Mer wat onser is. alle sijn wi alsoe laeu. dat wij niet en souden moghen een vre des dages ontgaen die aenvechtinge des viants sonder die hulpe ons liefs heren. En als ons die ghebreect so vallen wi en als hi ons helpt. wedervechten wi. ende verwinnen. Ende daer omme seggen wi. Lieue vader en leyde ons niet in becoringhe. Dat is. En ghe henghe niet dat wi geuen consente. ¶ Die gheest

Sed libera nos a malo. Sin der anxt gods te augustijn seit Sonde. dat is quaet te doē ende dat guede te versumen. Mer al dat guet dat een mensche duet. ende alle die gauen die hi vercregē heeft. pijnt die houerdie te quisten ende te niet te makē eñ te ōtreynē Daer ō als god die mē sche gegheuē heeft al dat hij begeert indē voerscre uē ses gebedē. dā ist recht noot dat hi hē verlos vā dē quadē geest. eñ vā sijnē strickē. Daer om coemt hi tē lestē mit desen ghebede als een achter hoede eñ seit aldus. Sed libera nos a malo Dat is te seggē. Verlos ons vādē quadē. dats vandē duuel eñ vā sijnē stricken. Op dat wi ymmer niet en verliesen ouermits houerdiē. dat guet dat ōs god ghegheuē heeft ¶ In desen gebede begerē wi dat hi ons geue die gaue des heilichs ontsichs eñ des anxts. Bi welkē wi moghen verlost worden vandē bosen geeste eñ vā allen quade eñ van allen sondē. Eñ vā allen gebreken in deser werelt. eñ inder aerden. Amen

Nu hebtste gehoert watmē pleech te noterē op

desen sanck die god selue ghemaect heeft. Dat is dat pater noster. Sich daer omme wel toe. datstu dan wel duetste singhen in dijnre herten. Want

D duetstuut. di salre groten oerbaer of comen Aden zeuen ghebeden die begrepen sijn indē pater noster. Hebben wi wille te spreken ter groter reuerencien so hogher materien. Als vandē heilighen gauen des heilighen gheests. Als hi selue bewijst. Eñ sullen eerst seggen welc die gaue sijn Eñ waer omme si sijn ghebeten gauen. ende gaue des heylichs geests. Voert waer omme datter zeuen sijn eñ niet meer. of min. Ende voert van dat guet datsi ons doen. ¶. Het is een hoesheit eñ een manier. So wanneer een rijc eerbaer man. eñ edel coemt tot sijnre bruyt. die hi mit alre herten mint. Dat hi haer breuct van sijnen yuwelen Ysa yas die propheet seit inder scrifturen vander glorioser brulochten die gemaect waren inden lichame der heyliger maget marien. doe die zoen gods in haer daelde. ende trouwede ōse suster. dat is onse vleysch des menscheliken ghesiachtes. Hi vertelt ons vanden iuwelen. eñ vanden schonē gauē die hi mit hem brocht. om te gheuen sijnre bruyt Daer die propheet aldus seit. Vander wortel van yesse sal hi opstaen. eñ wtgaen een ruede die draghen sal die blome van nazareth. Dat is te seggen. die alre groetste minne des grootsten brants der minnen van hem sal v coemen een ruede die

dragē sal die blome der blomē. Nazereth is so veel te seggē als een blome. yesse dats een brant. Ende op dese blome sal rusten die heilighe gheest. Die geest der wijshꝫ eñ des verstās. die geest des raets eñ der starchꝫ. die geest der const. eñ der gueder tierēhꝫ. ende die geest der vresen gods. Dit sijn die gratiē die hi vol was vander tijt dat hi ontfanghē was in sijnre moeder lichaem. Recht als die grote zee vā allē waterē zuet eñ sout inhout. van welken hi bedouwet alle die werelt. Aldus was hi seit sinte iohānes vol vā gratiē eñ waerheden. Eñ vā sijnre plātinge ontfangē wi dese zeuē geestē Dese seuē gauē ontfangē wi inden doopsel Mer recht als die lichaemlike gratie die god gheeft den kinde. in sinnen. in duechden. in starchedē. eñ in anderē dingen die hi hē geeft na sijnen wille. enē yghelikē van cleynē tot grotē. recht als dat kint wast eñ op comt. Al soe ist in desen geestelikē gratien. nae dien dat een mensche voertgaet in duechden. eñ bereit sijn herte tot god. na dat hem god gratie gheeft. ende in hem openbaren dese gauen mitten wercken. Die een int een. ende die ander int ander. nae dat die wille des heilighen gheests is. dat hijse wtspreidet nae sijnen wille. Als sinte pauwels seit Allsoe beginnen in ons sine gratien als die crachten int lage. eñ climē int hoge. dat is vāder vresē totter wijshꝫ Want vrese is dat beginsel seit dauid. Mer i hē warē altoes dese gratiē eñ duechdē vol sōder maet

Ende setse die propheet die laechste voer. ende een yghelike gaue nader oerde haerre waerdi. recht als si gheset sijn inden zeuen voerseyden ghebedē nae ordinācie haerre waerdicheit die hoechste voer ende die laghesste achter. ¶ Dese gracien hieten wi gauen om drie reden. ¶ Die eerste reden is om haerre duechden en̄ waerdicheit. Waert sake datmen gaue wt eens conincs hof. eens kints rock of een arm mensche een scuttel erweten. Wat en waer gheen dinck datmen hieten soude mit recht eens conincs gaue. om die cleynheit der ghiften. Daer omme hiet sinte iacob. Alle ander gauen die god tijtlic gheeft. niet gauen mer gaeftkijns. Want si sijn wandelbaer en̄ verscheydende. Mer dese gauen hiet hi volmaecte gauen. Want hi en gheeftse nyemant hi en gheefter hem seluen mede. ¶ Die anderr reden is. Want die ander gracien en̄ gauen sijn ons gheleent te gebruken in desen leuen. Mer dit sijn die rechte gauen sonder weder nemen. en̄ sonder verliesen. Want als ons die ander begheuē sullen. so sullen dese blijuen. Si sijn oeck te recht ons. Want wi en moghense teghen onsen wille niet verliesen. Als wi die ander moghen. ¶ Die derde reden en̄ die principaelste is. Want si sijn ons ghegheuen puerlic wt minnen. Want als die gheuer aensiet sijns selfs bate. so en ist gheen ghifte. mer het is comanscap. Ende als hi daer of verwacht enighe gonst of duechde of huyer. soe en ist

104

ghene gaue. mer het is scult te betalen. Mer als die gaue coemt puerliken eñ principalikē wt minnen sonder enige bate daer of te verwachten. so ist eerst een gaue gehietē. Daer of seit die philosoeph Dat gaue is. is geuīge sōder weder geuē dat is sonder enich na dencken of enige gonst daer of te verwachten. In dustanigher manieren gheeft god dese gauē puerlic om die liefte tot ons. eñ om te vercrighen; onse liefte eñ onse herten tot hē. Eñ hier ō hietē si gauē. Mer waer om dat si hieten gauē des heylighē geests. meer dan des vaders of des zoens. want al haer gauen gemeen sijn. dat is om drie redenē Die een is. Als die werkē die der moghentheit toegescrivt sijn den vader. Eñ die werken der wijsheit den zoen. Eñ die werken der guedertierenheit den heiligē gheest. Wāt hi is selue die guedertierenheit Als sinte dyonisius seit. Een hē seluē te geuē. Mer waert dat yemāt yet gaue dat hē niet en coste. dat en waer ghene grote guetheit Mer om dat die heylige geest in desen zeuē gauen hē seluē wtstort in onsen hertē. seit sinte pauwels als mit zeuen conduten. daer om hieten si properlic gauen des heylighē gheests. Wāt hi is die fonteyn eñ si sijn die condutē. Die ander redē is. om dat die heilighe gheest properliken ghehieten is die mīne die is tusschē dē vader eñ dē zoē. eñ mīne is die pricipaelste eñ die properste gaue diemē geuē mach diese te rechte geeft bouē allē āderē gauē

En sonder dese en mach geen ioer te recht gaue ghe heten wesen ¶ Daer omme is die heilighe gheest properlic die gaue. ende die gheuer. Want hi ghe uet hem seluen tot een pghelic. ¶. Dese zeuen ga uen gheeft hi om te vestigen onse herte tot sijnre minnen Also dattet si. waerachtich. vast. en reyn Dit is in tween dinghe. Als datsi den mensche voe dat quaet scuwen. ende dat guet doen. Dat quaet te scuwen leert ons die gaue des anxts. En die an der ses dat guede te doen ¶ Die gaue des anxtes is thoeft vander groter rodden der sentencien gods. ende der pijnen der hellen. die hi altoes bereit en op gheheuen heeft Het is die wachter des casteels die niet en slaept. Het is een serpent dat verslint alle die crude des houes. Het is een tresorier die den toren bewaert. en al dat guet datter in is. Die ander ses doen ons dat guet doen. Du sults ste weten dat recht als die claerheit der sonnen die wi mitten oghen sien gheefst licht der werelt. en cracht ende moghentheit alle dinghen dier wassen ende leuen. Also verlicht die heilighe gheest inder aerde alle die ghene die in gratien sijn. En recht al ser drie staten sijn inden hemel. die een alre hoech ste. die ander midde. die derde laechste. Die hoech ste staet is ghelikent biden ghenen die vanden ra de des conincs sijn. Dese sijn altoes mit god meer dan die ander ende horen ende sien hem in sijne heymelicheit. ¶ Die middelste sijn gheliken die

baronen ende baeliuwen. die regeren eñ bewaren dat conincrijc. Si gaen eñ comen eñ si volbrengen dat den raet hem beueelt te doen. eñ dat inden ghenen die vandē laechste state sijn. Ende dat sijn als sariaanten eñ officiers. die diensten hebben. eñ doen die diensten eñ boetscappen alsmen hem beueelt. In deser manieren sijn oec drie staten der kinderen gods inder aerden. die die heilighe gheest leert eñ stuert. Als sinte pauwels seit. Die een sijn die inder werelt sijn eñ leuen naden gheboden gods. eñ na datsi horen eñ sien van horen prelaten. Die ander staet is inden ghenen die wter werelt sijn. Eñ sijn god so na. eñ sien hē also veel alsmē sien mach in desen leuē. Eñ hebben haer conuersatie indē hemel eñ haer lichaem inder aerden ende haer herte mit gode ¶ Die derde sijn vandē middelsten staet Die regeren hem seluen wel ende ander lude mede. eñ leuen naden rade der ewangelien. eñ niet alleen nadē gebode gods Dese drie manieren van mēschen wiset die heilighe gheest. eñ stuertse mit desen zeuen gauen. eñ mededeelt hem sine gracie een yghelic na sijnen wille. Als paulus seit. Die eerste drie behoren toe den genen die vandē laechste staet sijn. Als anxt. guedertierenhz. eñ const. Die ander twee behorē tottē ghenē vanden middelsten staet Als die gaue des raets. die regeerse. Eñ die ghaue der starcheit veruolt hē haer werck. Die twe laetste. horen toe dē genē die vandē hoechstē staet sijn.

Als die gaue des verstãts. die verlichtse. En die gaue der wijsheit volmaectse eñ vestichtse mit god Een ãder redē: waer ō datter zeuē gauē sijn. is. wãt die heilige gheest mit desen zeuen gauen wtrodet wter hertē der menschen die zeuen hooftsondē. eñ plant eñ voedet daer in die zeuen duecħden. dierre contrarie sijn. die den mensche volmaectelic salich maken. ¶ Dit sijn die duechden. die die heylighe gheest werct in die herten der gheenre daer hi in daelt. ¶ Mer eer ic daer toe come toten duechden die contrarie sijn den zeuen hoeftsonden. wil ic cortelic spreken. vanden zeuen duechden. daer die drie of gehieten sijn godlic. eñ die ãder cardinael Die eerste noemt sinte pauwels ghelooue. die ander hope. ende die derde caritate. Ende sijn gehieten godlic. want sij ordineren des menschen herte mit gode. ¶ Gheloue. ¶ Gheloue seit sinte augustijn set ons onder god. Ende duet ons kennen ons seluen. ende onsen scepper van wien wij houden al dat guet dat wij hebben. ¶ Hope. ¶ Hope seyt hij verheft ons tot gode. ende maect ons starck ende koen an te nemen ende te doen. om sijnen wille. dat bouen gaet die cracht der menschen. ¶ Caritaet. ¶ Caritate voecht ons mit god. Want caritate is een lieue enicheit. Want si maket dat herte des menschen mit gode een. seit sinte pauwels.

Gheloue duet aensien in god sonderlinghe verenighe. Hope. sonderlinghe hoecheit. eñ mogēthz

Minne sonderlinghe guetheit ¶ Dese duechden sijn beteykent bi drien graden der minnen. Want om drie dinghen minnetmen den mensche. Eerst wantmen enighe duecht daer of heeft horen seggē Of om datmen grote duecht van hem verwacht. of om datmē grote gueden vā hem ontfangē heeft Dese drie manierē van minnen sijn in desen drie duechden. Als minne des gheloues hoert eñ merct Minne des hoops ghevoelt dē zoetē root eñ loopt Minne der caritaten neemt of. siet smaect eñ hout

Ander vier cardinael duechden hebben die oude philosophen wel ghesproken. Mer die heilghe gheest geeftse eñ leertse hondert warf bet int boec der wijsheit. Dese vier duechdē sijn Voersienigē wijsheit. Machticheit Starchz Eñ rechtuaerdicheit. ¶ Dese vier sijn cardinael duechden. Wantse die voerbaerste sijn onder anderē duechden. daer die oude philosophen of gesproken hebbē Want mit desen duechden regeert die mensche hem seluē in deser werlt. Als die paeus regeert die heylighe kerc mit sijnen cardinalen. ¶ Voersienighe wijsh bewaert den mensche. dat hi mit ghenen stricken des viants ghevanghen of bedroghen en worde. ¶ Macticheit dat hi mit gheenre quader minnen becoert en worde ¶ Starcheit dat hi niet en wert verwōnen mit toorn mit anxt of mit drouicheit. Dese drie houdē den mensche in guedē ende in rechten staet sijns selfs. ¶ Rechtuerdichz.

set den mensche in die ordinancie ende inden rech-
ten staet mit andere menschen ¶ Want sij gheeft
een ygheliic dat sijn is ¶ Dit sijn die vyer toornen
inden vyer hoken des wijsemās huys. die dat huys
zeker ende vast maken. Voersienighe wijsheit be-
waertet int oest. ende voersiet alle periculen.
Machticheit int zuyden teghēs die quade verhet
tentheit. Ontsarcheit. int noorden. teghens die qua
de vercoutheit. Rechtuaerdicheit int west. te-
ghens die quade regeringhe ¶ Dese vyer duech
den hebben verscheiden officien. ende verschyden
beteykeninghe in haren werken. Als plato l[illegible]n
sijnen boken die hi ghemaect heeft van desen vyer
duechden. Ende hi deeltse subtijllic ende seit. dat
voersieninghe wijsheit heeft drie officien ¶ Want
als een mensche bi deser duecht. d[illegible]et. seit ¶ ende
denct. ende daer mede ordineert ende staet nader
reghel der redelicheit. ende āders niet doē en wil dan
recht ende reden. Ende al sijne werken voersiet hij
dat sij gaen nae rechter ordinacien ende naeden
wille gods. diet al siet eñ oerdeelt ¶ Het waer een
groot here so mi dunct. die dese duecht alleē hadde
eñ na desen driē dinghen hē regeerde ¶ Die duecht
der machtichz heeft oec drie officiē. Want een hart
dat dese duecht heeft. en wil noch en begeert gene
digē die te berouwē staē noch en ouertreet niet dat
recht der matē. eñ settet ōder dat iuc der redelichz
eñ ōtsiet alle begeerlichz der werlt. dat is te seggē

Die dese duecht heeft. bewaert hem dat hi niet be
smet en wort met dese drie dinghen die die werelt
verderuen. Als sinte ian seit. dat is die sonde des
vleysschs. houerdie des herten. ende begeerlicheit der
oghen Die duecht der starcheit

Die duecht der starcheit heeft oeck drie offici
en. Wat een hert dat dese duecht heeft verheft hem
hoge bouen alle periculen die inder werelt sijn. ende
en ontsiet anders niet dan die sonden. ieghenspoet
voerspoet draghet hi sonder bughen. Ten wijct ter
rechter siden noch ter luchter ziden. ¶ Het waer
een guet ridder die in desen drien dinghen wel ge
prouet waer ¶ Dese drie duechden stueren den men
sche ende ordineren. nadien drien delen des herten. Die
men hiet reden wille ende moet. Voersienighe wise
bewaringe behoet die reden. datsi niet berispet en
wert. Machticheit bewaert die minne. datse niet
verderft en wert. Starcheit bewaert den moet.
dat hi niet verwonnen en wert. ¶ Rechtuerdichz
duet den mensche ordineerlic leuen onder ander lu
den. Als plato seit. Het is die doghet die den men
sche duet doen. enen yghelic dat hi sculdich is. Hij
bewijst eer den genen die bouen hem sijn. Vrient
scap den ghenen die gelijc hem sijn Gracie den genen
die onder hem sijn. Mit desen drien wert die mensche
waerdich te wesen regeerre sijns selfs ende oeck an
der luden. ¶ In desen vier duechden studeerden die
oude philosophen die alle die werlt versmaden ende

voer niet rekende om wijsheit te vercrighe. En daer om waren si gehietē philosophen. Dat is minres der wijsheit. Here god. hoe zeer soude ons dit confō deren. dat dese. die heyden waren. eñ sonder bescre uen wet eñ niet en hadden des waerachtigen gra tie gods. noch des heylighē geests. dat dese mit tlōmē indē berch der volmaectheit mit cloecheit eñ mit haers selfs cracht En en woudē die werlt niet aensien. En wi sijn kersten. eñ hebben dat waerach tige geloue. eñ weten die gebodē. eñ hebbē die gra tie des heylighen geests. op dat wi willen. eñ mogē meer in enen daghe vercrighen eñ voert gaen. dan si mochten in enen helen iaer. Wi leuen soe laghe Als vercken inden dreck der werelt. En visschen mitten eenden na die vorschen onder dat croes der werlt. En daer om seit sinte pauwels. Dat die hei denē die sonder geloue sijn. eñ doen naden geloue. oerdelen sullē indē daghe des oerdeels. wij die ghe loue hebbē eñ niet daer na en doen. Mer die gheen waerachtich gheloef en hebbē. noch die gratie des heylighen gheests. en moghē ghene waerachtighe duecht hebbē. hoe schoen datse oeck schijnt. Want also veel onderscheits als is tusschen een doof cool eñ een leuende. Also veel scheelt die duecht dier ge schiet buten caritatē. eñ die duecht dier geschiet in caritatē. Want dats die guetheit eñ die waerdich eit ende dat leuen vā allen anderē duechdē Dan welcke sinte augustijn seit daer hi spreect vā desen

vier duechden .eñ deeltse in vier manierē van min nen. Hi seit dat die duecht der voersienigher wijs heit is die minne des herten die wijselic vesmaet al dat stadelic wesen mach .eñ verkiest al dat hem helpen mach te verkrighen. dat hi mint dat god is ¶ Die duecht der machtichz. is die minne des her ten. mit welckē hē een mēsche gheheelic gheeft son der na denckē tot dië dat hi mīt dat god is ¶ Starc heit is die minne des herten. bi welken hi vromelic verdraghet alle tegēspoet die hē comē mach om die minne dat god is ¶ Rechtuerdicheit is die minne des herten. bi welken hi alleen dient sonder meer tot dat hi mint. dats god Ende daer om treetse alle dinc onder die voet . Alsoe set rechtuaerdicheit den mensche in rechten staet onder god. eñ onder hem ander dinghen. ¶ Sonder dese duechden en mach men niet climmen inden berch der volcomenheit Want wie dus hoge climmen wil. moet eerst heb ben voersienighe wijsheit. die hem duet die werelt versmaden. Eñ starcheit . die hem geeft een koen herte. grote dinghen an te nemē eñ te vervolghen Eñ hi moet hebben machticheit op dat hi niet te zeer ghcladen en worde ¶ Eñ rechtuaerdicheit die hem te recht starct. ende wiset hem dat rike gods. Als god iacob dede. Alser ghescit staet. ¶ Die dese vier duechden aldus hadde hi soude volcomē eñ sa lich wesē ī derser werlt eñ oec hier namaels inder ewichz . wāt hi soude wesen in vreedsaemichz sijns

herten.eñ in geesteliker blijscappē. eñ hem en sou
de niet gebrekē Mer hi soude ouervloepen in god
Want hi soude in hē hebben den ghenen daer hij
hem in verblijden soude.

DO willē wi weder comē tot onser materiē
Eñ bidden god mit oprechter herten. dat
die helige geest stuere onse herte.eñ wese ōse voer
spraeckē.eñ lere ons te openbarē Hoe hi mit sijnen se
uē gauen wtrodet die seuen hoeftsonden wter her-
ten.Eñ plāt daer weder in zeuen duechden ¶ Die
gaue des anxts.werpt wt die houerdie.eñ plāt oet
moedichz. ¶ Die gaue des anxts is die eerste gaue
des heyligē geests. Die werpt wter hertē alle son-
dē Als wi voer ghescit hebben. Mer sonderlinghe
verderft si houerdie.eñ plāt daer weder die doget
der oetmoedichz ¶ Merct eñ verstaet wel.hoe die
sondaer dier slaept in dootsondē Js. recht als een
dronckē bune diet al verlozen heeft in die tauaern
eñ is so arm eñ so naect dat hi niet en heeft. Mer
hi en beuoelt noch en beclaghes self niet .mer hi
waent een groet here wesen. Mer als hi gheslapē
heeft.eñ tot hem seluē coemt.so gheuoelt hi eerst
sijn ongeual.eñ beclaghet sijn verlies . Dit is dat
eerste guet dat die heylige geest den sondaer doet
als hi hem visiteert . Wāt hi geeft hē sin eñ memo
rie. Wāt hi bekent wat guet dat hi verlorē heeft
Eñ in wat armoede hi gheuallē is ouermits sijnē
sonden. Als die guede mās sone dede. die sijn erue

ouer brocht eñ verkeerde mittē gemeēwijuē. so dat hi mittē verkē etē most. Als int ewangeliū gescre uē staet ¶ Voert als salomō seit. so is die sondaer recht als die gheen dier slaept inder zee indē scepe datter bederft Dese en geuoelt niet. noch en heeft genē anxt. Mer als hē die heylige geest wecket dā bevoelt hi eñ siet sijn verderfnisse. eñ beghint te hebben anxt sijns selfs ¶ Voert so is die sondaer Recht als een die in die vanghenis is mit yseren hoepen. eñ ōder veel hoeders diē bewarē. Als sinte pieter was in herodes handē. Eñ dese en dēct niet omdē rechter. noch om die galge Mer hi slaept eñ droemt als een die ter brulofte gaet. mer die gra-tie des heylighen gheests is ghelijc den enghel. die sinte pieter wecte ende verloste van herodes handen. Ende recht aldus wecht hi den sondaer ende verlosten van des duuels handen. Voert is die sondaer recht als die gheen die starck waent wesen ende ghesont. ende hi draecht den doot onder sijn cleder. Want hi heeft quade hu-moren ende suchten inden lichaem. daer hi binnē een maent of steruen moet. ende hi waent noch veertich iaer te leuen. Mer die heylighe gheest is die guede meester. die openbaert hem sijn siecte. ende opent hem sijn humoren. ende gheeft soe bitter medicinen. dat hi hem ghesont maket ende dat leuen weder gheuet. Aldus verstoert onse here den menschen herte dat hijt ghesont maken wil.

Als dauid seit indē souter.hi veruaertet.eñ leeket tot hē seluen te bekennē.als hi dede adā onsen eer sten vader nader sonde.doe hi hem verberchde on der die blomē des paradijs.ende seide adam waer bistu Vier vraghen dede god bi enē enghel tot abrahams ioncwijf doesi voer haer vrouwe vloech Waer bistu:waen comestu.Wat duetstu.Waer gaestu Dese vyer vragen duet die heylige geest den sondaer. Als hien op heft eñ verweert eñ opēt die oghen sijns herten. eñ hem wedergheeft sijne sinnen eñ memorie. Waer bistu seit hij katijf Sich in wat drouicheit eñ perikel du biste inder werelt. Wāt du biste als die gene die daer slaept inden scepe datter bederft in die zee.eñ vā sijn ver deruinge niet en geuoelt. Waen coēstu. dat is sich an dijn leuen achterwaert. want du coemste vander tauaernen des duuels.daer hebtstu dijn le uen versleten. eñ verloren al dijnen tijt eñ al dat god di verleent hadde Wat duetstu. Dat is. Sich an katijf hoe cranc eñ hoe snode du biste na den lichame eñ nader ziele. Eñ du waenste wesen starc eñ ghesont. Mer du heb tste suchten inden lichame. die di brenghen sullē ter doot der hellē tē si dat di die gratie gods beschudde Waer gaet stu Dats te segghen Denct datstu gaetste ter hel len.datstu vallen sulste in herodes handen. Dats des duuels eñ sijnre ghesellen.du gaetste ten oer deel. daer sultstu vinden die rechtuaerdicheit soe

groot soe strenghe ende soe machtich. Nu gaetste
inder hellen. daer sultstu vinden vyer ende sul-
pher. ende die tormenten die sonder eynde sijn.
Aldus duet die heylighe gheest die sondaers die
oghen op doen. ende te syen bouen. ende onder.
voer. ende achter. ¶ Dit sijn die vyer donre-
slaghen. die den sondaer veruaren ende doen be-
uen. ¶ Dese vier aengesien. dat sijn die vier rane-
kē vadē wortel der oetmoedicheit die die gaue des
anxts Want int herte des sondaers alst god visi-
teert. Dese vier voerstreuen ghedachten rodē vter
herten die vier wortelen der houerdien. Want die
houerdie waent wat doeghen. of connen. of hebben
of moghen. Dit sijn die vier ghedenckenessen die
zeer oerbaerlic sijn. Mer wāneer die mensche dēct
van waeh hij coemt. ende bekent sijn armoede
snootheit ende crancheit sijnre gheboerten. Hoe
dat hi ontfanghen wort in sonden. van soe sno-
der materien gheformet. In soe snoder herber-
ghe gheherbercht. In groter pijnen gheboren.
In wat verdriet op gheuoedt. In wat arbeyt hij
gheleeft heeft. Ende hoe sijn tijt ouer ghebrocht
is. Ende dat guet dat hij versumet heeft te doen
Dan duet hem die heylighe gheest bekennē dat
hi niet en doecht. Voert als hi denct waer hi is.
soe siet hi dat dese werelt niet en is dā een slic eñ
een woestijn vol lupaerdē eñ leeuwē Eñ eē foreest
vol moerdenaren ende rouers ende vol stricken.

Een zee vol tempeesten ende onweers. Een ouen ghe gluyet van sonden ende bitterheden. Een velt vol strijts. daer hi altoes moet leuen inden stride. ende vechten teghen die enghelen die so veel sijn ende so subtijl ende starc. Dan so duet hem die gracie des heyligen gheests te deghen voelen ende vernemen dat hi niet en weet. Voert als hi ouerdenct ende verstaet sijn sonden ende gebreken. ende siet dat hi ydel is ende vol sonden sonder duechden So geeft hem die heilige geest sijn armoede te bekennen. ende sijn snootheit. Voert als hi siet voer hem. werwaert hi siet. hi siet den doot daer hi niet verbi en mach. Hi siet die gerechticheit gods die so is. daer hi ymmer doer moet liden Hi siet die pijne der hellen die hi na sijn verdiente niet ontgaen en mach. Dan geeft hem god te geuoelen. dat die macht der menschen niet en is. Als hij dan siet ende geuoelt dat hi niet en doech ende niet enheeft ende niet en kan. ende niet en vermach. so begint hi te wesen arm van geeste. Dese gedenckenisse voerseit sijn die vier telgheren vanden wortel des booms der oetmoedicheit. Dese boom is gheplant bi die fonteyn des anxts. daer si altoes of bedouwet wort in den winter ende inden somer. Dats in teghenspoet ende in voerspoet. Merct dat een yghelic van desen duechden daer ic nv of wil spreken. hebben zeuen graden daer si mede openbaert worden. ende wassen int herte mit haren werken ende zeden. Daer si mede bekent worden van buyten. Want die

duecht wast int hoghe als een appelboem of een cypres of een cederboem En dan spreetsi en werpt haer telgheren wt an beide siden ¶ Vander oetmoedichz

D Ander duecht der oetmodicheit seit sinte ancelmus. Datse heeft seuen telgheren of graden. daer sij bi opclimmet int hoghe eer sij coemt totter volmaectheit. ¶ Die eerste graet der oetmoedicheit is. Dat een mensche bekent sijn snoetheit ende sijn ghebreken. Want als sinte bernaert seit. Oetmoedichejt is een duecht die den mensche hem seluen doet versmaden. ende te houden voer quaet. wanneer hi hem seluen te rechte kent. Dese kennesse sprutet wt die vier wortelen voerseit. Mer sommighe sijn die haer ghebreken wel kennen. ende haer snodicheit. mer sij en ghelouens niet. ¶ Daer om is die ander graet der oetmoedichz. dat een mensche gheuoelet ende beclaget sijn ghebreken ende sijn snoetheit. Die sijn droefnisse en siecte geuoelt. die zoket den meester. En die gheuoelt die quade suchten inden lichame. die verblijt hem als hijse wtwerpt ende daer of ghepurgeert wert ¶ Daer om is die derde graet der oetmoedichz. dat een sijn sonden wtspreect inder biechten en sijn herte reyniget. mer zomige bekennen haer sonden wel en geuolense en hebben berou. en biechtense. Mer si en wouden in geenre wijs datse een ander wiste hoedanich si sijn ¶ Daer om is die vierde graet van deser duecht. te willen wesen bekent en gehouden

voer snode eñ versmaet. Mer sommighe sijnre die wel segghen. Ic bin een groet sondaer. eñ hebbe veel ghebreken. mer waer daer yemant anders die seide. dat is waer. si soudens hem belgen of toernich worden. ¶ Daer om is die vijfste graet hier van. Gaerne die waerheit te horen van hē seluen watmen hem segghen mach van sijnen gebreken. Sinte bernaert seit. die rechte oetmoedighe wil voer quaet ghehouden wesen. eñ niet ghe prijst voer oetmoedich. ¶ Daer ō is die seste graet van deser duecht. dat een mēsche lijdsaemlic verdraecht datmē int quade op haelt als een versmaet dīc. Als die guede conīc dauid dede. die verdroecht eñ hoerde zoetelic. van enen knecht die semey ghe noemt was dat hi hem zeer leliken toe sprac ende spotte mit hem eñ seide lelike dinghen. ¶ Noch is ser een āder graet der oetmoedicheit. die toehoert volmaecte mannen. eñ is die sūme vander oetmoedicheit. dat is recht te willen eñ te begheren mit ter herten snode eñ quaet ghereкent te wesen. eñ datmen oeck int quade op haelt. Dese is te recht arm van gheest eñ oetmoedich van hertē. ¶ Hoe zeer minde dese armoede die rike conīc vanden hemel doe hijse sochte van so verre. als vandē hemel inder aerden. Hoe zeer minde hijse mitter herten. doe hijse so dyer cochte. dat is mit al dat hi hadde. soe dat hij in sijnre gheboerten niet en hadde een doecxkijn sijnen rugghe op te leggen. Zeer minde

hi die oetmoedicheit die ghene die nye sonde en dede. noch smet in hem gheuonden en was. Hy sloech hem neder onder die moerdenaren. dat is onder adams kinderen. ende toech an dat cleet des sonders. ende der boser menschē Hy wort so quaet ghereckent. ende ghehandelt als een dief. Daer hy of seide tot synen apostolen inden daghe des auōt maels. Ic hebbe grote begheerte ghehad. mit v tē eten dit auontmael. Niet hogher en mach desē boem climmen. Hoe wye tot desen grade gheclommen waer. soude salich ende reyn wesen in deser werelt. Want diet gheseit heeft en mach niet lieghen. Ende het is die ouerste waerheit diet ghesprokē heeft mit synen ghebenediden monde. Salich syn die arme van gheeste. Ende hoe dit is. bewyst hi na als hy seyt. Leert van my ende van nyemant anders. te wesen oetmoedich vā hertē als ic bin. eñ ghi sult vinden ruste in uwer zielē Dese ruste eñ dese salicheit en kent nyemāt. noch en weet. hoe ze gheheetē is. tē si dat hyse leert Wiltstuse dan bekennen eñ wetē. soe pyn dy dyn herte te verwinnē tot datstu ghecōmen biste tottē zeuēdē graet der oetmoedichz. dā moghestu vā die vruchte des booms plockē eñ etē. Alser staet in apocalipsi. Anden boem der oetmoedicheit wassen zeuen tacken Want dese duecht openbaert haer in zeuen manieren. Als bi te recht te eren. Bi enen anderen te prisen. By hem seluen te laken. By armoede

te minnen. Si gaern te dienen. Si verre te vlien. Si rechte te eerwelen. ¶ Die waerachtighe oetmoedighe eert god in drie manieren. Want hi gelouet simpelic. Hi louet hem ghetrouwelic. Ende biedt hem deuotelic. ¶ Ten eersten gelouet hi simpelic. en eert hem als dat ionghe kint eert sijnen meester. En hier om heeft onse gheloue verdiente. Want so wie in god ghelouet die duet hẽ grote eer. Recht als die eẽ meester ghelooft anderẽ eer duet. In dien dat hi in hem gelouet. mit sijnẽ simpelẽ woerden. En dat is dat beginsel van wel doen. dat noot is alden ghenen die ghesalicht willen wesen. Als sinte pauwels seit. dat is dat een gheloeft mit simpelen woerden dattet al waer is dat hi seit. Alleen om dat hijt seit. sonder ander waerheit te ondersoken. of enighe vraghe daer om te doen. Daer om sijn dese ketsers en dese onghelouighe verdoomt. wãt si en willen gode niet ghelouẽ sonder pande. dat is dat sij leuende reden sien van al datmen hem seit. En an die leughende reden houden si hem ende segghen. Als die wokenaer seit: die hem hout ant pant. Mit simpelen woerden en ghelouen sij nyemant. Hier of sijn gheroemen alle manieren van ketserien en onghelouen. Die houerdighe enghelsche. die ouer sinnen wouden ghelijken bider wijsheit gods. seluẽ. Ten waer datmen hem guet pant gaue. dats leuẽde redẽ of openbaer teiken. anders en geloefdẽ si niet. Mer wi die waerachtige

ghelouē houden. ghlouē bet. dat die gheen die niet liegen en mach seit. sonder enighe miraculen of ondersoken der reden ¶ God seit dat hi oerdelē sal enen yghelikeu na sijnen werken. eñ van allen ydelen woerden sullen wi reden moeten gheuen indē dage des oerdeels. Die oetmoedighe die dit hoert eñ ghelouet. pijntet in sijn herte te setten. eñ in sijnen moet. eñ in al sijnen werkē. ¶ Voert die waerachtige oetmoedighe ¶ louet gode ghetrouwelic van al sijnen duechdē. die hi hem gedaen heeft. eñ noch duet. eñ doen sal. Als wi bewijst hebben indē tractaet vander houerdien ¶ Dese oetmoedige mēsche is ghelijc enen armen man. die van een cleyne aelmisse grote blijscap heeft. Ende looft mitter hertē dē ghenen die hem guet doet. Als die oetmoedighe dan siet dat hi niet waerdich en is dat broet dat hi etet. so bekent hi getrouwelic eñ verstaet eñ siet eñ gheloeft dattet al is bi gracien eñ duechdē puerlic ghegheuen eñ niet om verdiente. dat guet dat hi hem toesent ¶ Eñ om dat hijt voer sijn niet en hout dat guet sijns sceppers. dat doer sijn handen gaet. daer omme is hi een ghetrou dienre. Als sinte bernaert seit. ¶ Voert so bidt hi gode deuotelic dat is mit waerachtighe tranen die coemen vander gracien gods. ende van rechten geuoelē des herten. Want hem denct dat hi is ghelijc den kinde dat al naect is voer sijnē meester. om dattet sijn les niet en kan. of dat hi ghelijc is enen armen mā

die veel sculdich is. en̄ is geuallen in dse hādē der wokenaren. en̄ en heeft niet mede te betalen. Of dat hi is recht als een dief die gheuanghen is ende heeft meer dan hondert werue mi sdaen. en̄ heeft alrede dē bast ō sijnē hals. Of dat hi is gelijc. recht als eē melaetsche die daer sit īt portael voerder ker kē. En̄ en heeft geen scaemte te tonē al sine lazerie alden ghenen die daer verbi liden. op dat een yge lic sijnre ontferme. Wiltstu dan te rechte god bid den. dese vier sullēt di bewisen Dat kint Die scul denaer. Die dief. Die melaetsche. Het is een ma nier vanden rechtē oetmoedigē. enē ādere te prisen. voert te settē en̄ te eren en̄ te louen. Te prisen in der herten. louen mitten mōde. en̄ mittē werken eer te bewisen. Hi is ghelijc die cleyne bye. die scu wet die doernē. en̄ soket die blomen. en̄ daer suget si wt daer si dat honich of maket. om haer herber ge te spisen. Dit duet oec die oetmoedighe. die en siet niet an die doernē noch ander lude gebrec. mer die duechden van anderē mēschē siet hi an en̄ min netse en̄ prijstse en̄ looftse. En̄ dit is die zuetichz der deuotien. daer sijn herte of wert vermaect. en̄ sijn consciencie veruolt. Wērwaer voerwaer van den kezelinghē en̄ vanden herdē stenen. kan hi su gen oly en̄ honich. als inden souter gescreuē staet Wāt hi en kēt nyemāt so quaet noch so hart noch so sōdich hi en cāre een materie wt treckē gode te louē ī sijnre hertē Hi prijst enē ādere ī drie manierē

Want hi ghelouet bet eens anders sin . dan sijns selfs sin. Hi heeft lieuer dat eens anders wille gedaen wert dan die sijne. Hi ghetrouwet bet op eēs anders duecht. dan op die sine. Dat duet die houer die recht contrarie. als wi voerseit hebbē. ¶ Voert so priset hi enē anderen mit woerden Die duechdē die ander lude hebben eñ doen. vermeeret hi ende louetse. die quaethz ontsculdicht hi ende verclepnt se. die middelbaer dinghen . verstaet hi int guede eñ keertse ten besten. Dit is teghe die vier quade tackē des achterclappers. die vermeerrē dat quaet ende verminderen dat guet. eñ middelbaer dinghē verkeren si int quade . Eñ dat quaet volbrenghen si mitten werken ¶ Hi prijst eñ eert ander lude so seer als hi sculdich is eñ mach. sōder misdoē . Dit en duet niet die houerdighe mensche . mer al contrarie . als wi voer bewijst hebben inden tractaet vāder houerdien. ¶ Het is een manier van oetmoedighen herten . dat hi al sijn duecht set achter rugghe . eñ al sijne quaetheit voer sijn oghen. Eñ hi set eens anders quaetheit achter rugghe . ende die duecht voer sijn oghen ¶ Die oetmoedighe is als die zeer begherike ghierighe . die altoes dat oghe heeft daer toe dat ander lude hebben. eñ hem dunct altoes. dat hi niet en heuet . Want recht als hi is een heilighe houerdie. so is hi oec een heilige ghirighe ende begherende ¶ Hi is gelijc een clepne kint datter is des conincs soen. eñ erfnaem vandē

coninc̃rike datter screyet inder wieghen. eñ en weet niet vã sÿnre hoechz eñ vã sÿnre rÿchz ¶ Hi is oec gelÿc dē scape daert al profitelic of is. Die wolle dat vleysch. dat vel. die melc. eñ die missche. eñ si en wetens noch en peysens niet ¶ In deser manieren seide abrahã die grote patriarke. dat hi niet en was dan assche eñ puluer. Ende iob die also groet was ter werlt. eñ sinte ãdries seide: Ic en bin niet dan stof eñ caf eñ stoppelē dat niet en doecht dan int vyer te werpē ¶ Eñ gelÿc als die waerachtighe oetmoedighe priset ander luden. mit herte mit mō de ende mit werken. Alsoe mispriset hi hem seluen in drien manieren. Hem denct van hem seluen ¶ Dat sinte iheronimus van hem seluen seit. Eet ic. drinc ic. slaep ic. wake ic ¶ Altoes dunct mÿ die veruaerlike basune in mÿnen oren luyden. Staet op ghi doden. ende coemt ten oerdeel ¶ Ende om dat hi dan niet veroerdeelt en sal wesen. so en rust hÿ nymmermeer hem seluen te veroerdelen eñ te berispē sÿn werken eñ sÿn gedachtē Hi roept hi telt. hi dectht weder dect hi vecht hi wedervecht eñ hi heeft berou. wãt hi siet wel dat hi heuet veel cafs ende luttel coerns ¶ Ende hÿ ontsiet ghewÿst te worden totten houe der rechtvaerdicheit. ende hi en wil niet laten onbesocht. groot noch cleyn ende seytet ende wÿstet ten houe der ontfermhertic heit. Dat is ten houe der heyliger biechten. die tot desen houe hēseluē te recht oerdeelt die is quÿt

Mer ten houe der rechtuaerdicheit wie daer scul-
dich is die moet betalen.eñ en mach nymmermeer
quijt ghescoudē worden. mer hi sal verdoomt we
sen. want men moet dan betalen of hangen Och
here god. Wat sullen si betalen.die niet en hebbē
van den hals gheladen mit d[illegible]tliken sonden.
So wie bekende eñ verstonde dese dingen. hi sou
de hem wel wachten te bespotten die heilighe mā
nen die gods ontsien. Want hier om wil hem die
oetmoedighe wachten eñ reynen.eñ biechtē gaer-
ne ende dicwile Mer luttel doecht een guet oer-
deel.ten si dat die rechtuaerdicheit trouwelikē na
ghedaen worde. Aldus duet die rechte oetmoedi
ghe een recht oerdeel van hem seluen.in berou des
herten.eñ in biechten mitten monde. Aldus duet
hi mitten werken een recht oerdeel. Want hi oer-
deelt hem seluen als een dief. eñ set hem waerlic
aen die galghe der penitencien sonder gheueynst-
hede eñ sonder yp[illegible]crisie. Soe wie hatet houer-
die.die minnet armoede. eñ set sijn herte daer wt
Eñ daer om.die waerachtige oetmoedige sijn arm
van gheeste. Die rechte oetmoedighe minnē ar-
moede om drie dinghen. Om die quade.die sijn in
den riken. Eñ om die guede.die sijn inder armoedē
Eñ om dat god self so seer minde die armoede doe
hi in die werelt was.eñ noch duet. Als die heylige
scrift tot veel steden bewijst. Van welkē god seit
inden souter. Dat hi hoert die begheerten eñ die

ghebede der armer. eñ voetsietse. eñ bereidet hem haer spise zuetelic eñ van gueder smaec Eñ is haer toevlucht eñ salse salighẽ. Job seit. god is die toe vlucht der armer. eñ haer macht is die andere te oerdelẽ. Eñ onse here ihesus seit inden begin sijns schoens sermoens Salich sijn die arme. Ende onsalich sijn die rike. die hier haer hemelrijc hebbẽ Want die setel des paradijs heeft hi gegeuẽ dẽ armẽ. Also dat sien mogẽ geuẽ of vercopen. Mer dit en can die werlt niet ghelouen. dat armoede salich is. Mer het is vandẽ heymeliken rade gods des vaders. Daer of seit ihesus cristus inden ewangelio Lieue vader. ic geue di lof. datstu dese dingẽ ofttreecste eñ õtneemstese dẽ wisen. eñ opẽbaerstese dẽ oetmoedigẽ. dattet die sien eñ gheloue. Eñ veel meer minnen haer armoede. dan die ghierige haer rijcdõ In drie manierẽ toent die mensche dat hi armoede mint. Dat is. als hi gaerne hout dat ghesellscap ende die castume der armer. Haer ghesellscap mint hi. Alsoe dede onse ghebenedide here ihesus cristus. alsoe langhe als hi opter aerden was. Natuerlic vliet dat lam den wolf. Ende die kinder veruaren hem. ende scuwen dat ghesellscap der groter menschen. Ende die oetmoedighe volghen gaern dat leuen ende die insettinghe der armer Want si en soken noch costelike spijs noch ouervloedighe cledinghe. Si en soken niet dat ghesellscap der ridderen noch der mogender ludẽ Si sijn

blide dat si alleen hebbē notorft van eten eñ drinc ken eñ van cleder. Die ouervloedicheit eñ veel aue tuerlicheit .eñ alle dingen die die quade arme lijdē mit groter zericheit des hertē.dat lijden.die rechte oetmoedighe gaerne. eñ begeret blidelic om gods willen. ¶ Het is oec een manier der armer. Hebbē si niet eñ connen si niet winnen.si en scamen hem niet te bidden. Eñ die rechte oetmoedighe begeret altoes die ghebeden der gueder menschē. ende der vrienden gods . Eñ daer om verhoept hi hem daer in.meer dan op sijn eyghen duecht.

Houerdie mint die hoghe stede . eñ die oetmoedicheit die laghe . Die dyamant is van edelre naturen.eñ hi wil gheset wesen in goude . Aldus ist oec mitten hoep des ghedorschens koorns. Dat koorn leit onder.ende dat caf bouen. Onse here sal sijn koorn wannen inden dage des oerdeels Als hij self seit ī t ewāgeliū.eñ hi sal dat caf werpē ī t vyer eñ dat koorn sal hi hemelen op sijn solre Ende hoe dat gout puerre is.hoet zwaerre is.eñ meer tē bo den gaet. Eñ hoe die mensche oetmoediger is.hoe hi meer mint die laghe stede . Als onse here dede eñ sijne ghebenedide moeder die ons so guedē exē pel ghegeuē hebbē .te dienen eñ te veroetmoedigē niet alleen den groten menschen.mer oec den cley nen. Eñ hoe die dienstē versmadeliker sijn.hoe hē die oetmoedighe lieuer daer toe gheeft . Daer om woude ihesus onse lieue here wasschen die voeten

sijnre apostolen. Aldus is oetmoedicheit recht een
moeder der onderdanichz ẽn die voetse ẽn leertse
ẽn bewaertse datse niet besmet en wort mit idelre
glorien. mit drouichz. mit murmuracie. noch mit
eygẽ sinlicheit. noch mit eyghen wille noch in an-
deren manierẽ. Ẽn vermaectse ẽn verchiertse mit
seuẽ ornamenten ¶ Die chierhedẽ der ghehoersaẽ-
hz sijn seuen. Dat is. Hi sal wesen bereedelic. bli
delic. simpelic. haestelic. vromelic. puerlic ẽn ghe-
meenlic ¶ Die oetmoedighe sullen wesen soe arm
ẽn ledich. dat si gene sorge en sullen dragen ha[illegible]s
selfs. Aldus sullẽ si altoes so bereit wese[illegible] [illegible]s [illegible]at
scip is den scipman die daer in is. alsoe gheringhe
als die scipmã dat roer drayet. so went rechtevoert
dat scip ¶ Die oetmoedighe is onderdanich blide-
lic. recht als die gheen die hoghe gesetẽ is. Ẽn hi is
oec blijde als hi hoert dat ghebot sijns meesters.
ẽn grote pijn ẽn den doot ontfanghet hi. mit blij-
scappẽ. ẽn om die minne der onderdanichz. Daer õ
spreect dauid inden souter. Dat hi meer minde on
derdanichz. dan gout of duerbaer gesteente ¶ Die
oetmoedige is onderdanich simpelic. Als dat scaep
is dat die herde leyt waer hi wil. ende en seit nym
mermeer. waer om gaen ic meer hier dan daer. Ẽn
simpelhz. is een vandẽ guedẽ dochterẽ der oetmoe-
dichz ¶ Die oetmoedige is onderdanich trouwelic
gode. Als een zeer guede vrouwe alleen haren here
Dat is. hi is gehoersaem mit puerre reynre menĩ

ghen. want hi en wil die werelt niet behaghen. Die oetmoedighe is zeer vlitich eñ naerstich der onderdanicheit eñ den wille gods of sijns prelatē Mer als hem sijn eyghen wille draecht soe is hij zwaer eñ traech. Als een sterre die saturnus gehe ten is. die so veel loept in seuen daghen mitten fir mament als hij vanden firmament ghedraghen wert. als si doet in dertich iaren in hoer eyghen loop. Hoert so is die oetmoedighe ghehoersaem ouer al daer hi meent dattet gode behaghelic is gemeenlic. Als die ezel doet. die also gaern draecht ter molen des arms mans toern. als des riken mans. Alsoe lief den rogghe als den tarwe. ende alsoe lief dat loot als dat gout. Als ysayas seit. Eñ daer omme en ysser gheen dinck hij en macht dra ghen. Want god draecht hem ende sijnen last. Eñ dan is hi vromelic gehoersaem eñ profitelic. Wāt hij en is nymmermer ledich: niet meer dan die zonne die altoes ommeloept. Ende hoe hi langher leeft hoe hi meer wast in vroēheit. recht als mit ten cleynen mirē. Nu moghestu wel sien hoe oetmoeditheit. di wel leert dienē. eñ wel ende gheheellic ghehoersaem wesen. gode den groten meester der oetmoeditheit ihesus cristus. Hoe hij hadde ghepredict den quaden rebellē volke eñ die sieken eñ die crepelen gesont gemaect. doe woudē si hē coninc makē. mer hi vloech int gebercht om te wesen in bedinge. om ōs te bewisen. te vliē prijs

eñ lof der werelt. Daer om dat getrouwe oetmoe dighe herte. ghelikeu alst hem pijnt guet te doen. eñ alst oec ghehoersaem is. Also pijntet hem te vli en den lof der werelt. eñ hem te berghen voer den wint der ydelre glorien. En hudet hem voer die ra dien ende tempeest der quader tonghen. onder die scaduwe der rootsen Dese rootse is cristus ihesus die is een toeuluchte eñ een bewaringe der oetmoe digher. Daer toe so vlien die eghelen. als hi seit in den souter. Dat sijn die oetmoedighe hertē ghela den mit doernen van scarpen penitencië. Dit is dat duyfhuys. daer in vlieghen die duyfkijns ons liefs heren. dat sijn die oetmoedighe eñ die simpe le. voer die rouken. dats voer die duuelen Als dā dat oetmoedighe herte dit ghedaen heeft. Wan neert inghegaen is in deser rootsen als een duue in haer duyfhuys. dat is wāneer hi wel ouerdenct dat heylighe leuen ihesu cristi. eñ sijn bitter pas sie. dā vergheet hi al sijn droefnisse. ende acht seer cleyn al dat die werelt vermach of doech. Een her te dat dit smaect. en begheert gheen dinc so seer. als vergheten te wesen vander werelt. Die werelt is hem een karkar. die enicheit een paradijs. Wāt als die wise cipio seit van hem seluen. dat hi nym mermeer min alleē en is. dā als hi ledich is. Wāt dan is hi mit tween sijn alre beste vrienden. dats mit god eñ mit hem seluen. Daer tracteert hi vā so groten vragen. dat hi alle ander becōmernissen

als voer niet en rekēt ādeers van bespottinge. Daer becōmert hi hē mit god ende god mit hē ouermits heylige gedachtē eñ yverige begeertē Dan geuoelt hi die grote zueticheit der vertroestinghe die god gheeft in die rustige. den genē die hem ontsien. Als hi seit inden souter. Eñ dan verdrietē hē alle callī ge eñ alle woerden. ten si datse vā gode sijn. Aldus begint die ziele mit gode te verenighen eñ te verbliven. Eñ dan coemt inder hertē een heylige staē te. die welke is een vanden schoenstē dochterē der oetmoedichz. Wāt recht als een ionfrouwe heeft grote scaemte. als si hoert datmē van haer spreect Aldus ist mit desen Als hij hoert datmē guet vā hē spreect. Nochtan duet hi als die ionge maghet. die mitter minnē also begrepen is. die nochtā watmē haer seggē mach. of watsi hoort datmē vā hoer seit of sprekē mach. nochtā soect si altoes haer holē. eñ heymelicheden. Also dat si ymmer anders niet en begheert dan te wesen verborghen. Als sinte pauwels seit. Dan deser ghewoenlicheit. eñ verborghenthz die dese heylighe ziel heeft. so coemt si in een heylige houerdie. Want als si dus verborghē is tot indenhemel. so aensiet si die aerde van verre seit ysayas die propheet. dien siet si so cleyn bider grootheit des hemels. soe lelic bider schoenhz des hemels. so duyster bider groter claerheit. soe ydel bider groter volheit die daer is. Dan versmaet hij al dat die werlt heeft. van scoenheit vā eerbaerheit

van rijcheit.vā edelh̄z. eñ hem denct dattet al kin-
der spul is. die hem opter straten zeer vermoyen.
eñ niet en winnen. Hem denct dattet al niet en is
dan wint. eñ scheem. eñ droom. als salomon seit.
Dan beghint die ziele te recht die werelt te steruē
eñ te leuen mit gode. Als sinte pauwels seit. Dan
is si so arm van geeste datse niet en heeft. wāt god
heeft hem therte ghenomen ende verwonnen eñ
veruolt vanden sijnen. als hi sijnen apostolen dede
opten pinxter dach. Dan gheeft haer die heilighe
gheest so groten herte. datsi noch voerspuet noch
ieghenspuet en achtet. eñ een so groten zekerheit
der conscientien. datsi vrilikē verwacht den doot
Eñ so groten betrouwē in god: datse niet en weet
si en soude den doot wel an nemen om gods willē
Eñ god seit inder ewangelien. Dat dese mensche
is als een mostaert zaet. bi welkē hi mach die steē
roetsen eñ die berghen ghebieden datse hem ghe
hoersaē sijn. Dat mostaert zaet is zeer cleyn. mer
tis zeer starc eñ scarp. Eñ het is heet van naturen
als die meesters segghen. Eñ hier bi verstaet-
men die minne. Die eerste graet der minnen is
Als sinte bernaert seit. dats dat een niet en cā min
nen van hem seluen eñ sijns selfs oerbaer. Die an
der graet is. Als een beghint te minnen een dinc.
eñ dat om sijns selfs bate. Die derde is Als een mē
sche bekēt god eñ mit hē properlic om sine guetheit
Die vierde is. als een mensche so seer begrepen is

mit deser heiliger minnē. dat hi noch en mint hem seluen noch god. dan ō gods willen ¶ hier toe leyt dē mēsche die waerachtighe oetmoedichz. Nu mogestu opēbaerlic wel wetē. hoe die arme vā geest sijn salich inder werlt. want si sijn soe zeer veroetmoedicht en̄ geydelt. dat haer geest is verdwijnt. en̄ die heylighe geest heeft die stede veruolt. en̄ is here vander herten ende versaetse ¶ Die ghene die dese oetmoedichz versadet. die maecse conighē vā hemelrijc [illegible] mits heylige gedachtē mit zekerhz der consciencien. Daer om seit ihesus onse lieue here inder ewangelien. dat dat rijc des hemels en is haer niet alleen bi beloften. mer bi sekere besittinghe. ghegheuen die ghene. die beghint te ontfangē die vruchten en̄ d[illegible]enten En̄ hoe salich dat si oec sijn in die ander werelt. dat en mach geen sterflic mēschē herte voldēckē noch geen tonge ōderscepē

Die gaue der guedertierenheit werpt wt die wortel des nijts En̄ plāt weder die mine gods

Die eerste gaue des heyligē geests maect dat herte ontsiende en̄ oetmoedich. Daer ō hiet si die gaue des angts ¶ Die āder maect therte zoet en̄ guedertieren. Ende daer om hiet si die gaue der guedertierenhz ¶ dit is properlic een bedouwinge. en̄ een driakel teghens die wreethz. en̄ sonderlinge teghens die sonde des nijts Van welker wij voer sproken hebbē ¶ Dese gaue wtrodet vter hertē d[illegible] wortel des nijts. ende maect dat herte gheheliken

ghesont. Van welcken dat herte. dat dese gaue ont fang het. vertrighet een zoete bedouwinghe. ende die duet spruten een guede wortel ende wel ghe tempert. dat is die minne gods. daer een zeer schoē boom wt sprutet. eñ warm. eñ vruchtbaer. dat is een schone reyne duecht. diemen inden latijn hiet mansuetudo. of benignitas. Dat is een duecht die des menschē herte maect. sacht. minnende eñ min lic. Want si duet den mensche gheheellic minnē sijnen euen mensche als hi seluen. ¶ Dese boom heeft zeuen graden daer hi bi op climmet int hoge Dese zeuen graden thoent ōs sinte pauwels. daer hi bidt eñ vermaent ons. dat wi naerstichet daer toe doen sullen. dat wi alle sijn een hert ende een gunst. eñ een minne in god. ¶ Die eerste reden waer om wi alle een wesen souden. die hoghe ende die lage die rike eñ die arme. is. Want wi alle heb ben enen vader indē hemel dat is god ihesus cris tus. die ons maecte na sijnen beelde ende na sijnre ghelikenisse. Want wi dan alle hebben enen sceп per die ons ghemaect heeft van eenre materien. eñ van eenre formen. ende tot enen eynde. dat is dat wi alle wesen sullen. sijn. ende mit hem. Als hi selue seit inder ewangelien. ¶ Dist dan zeer gro te redē dat wi ons daer naerstelic toe sterkē. Wāt salomon seit. Een yghelic dyer. mint sijn ghelije ¶ Die ander redē is Wāt wi alle bekerstēt sijn in ēē doopsel arm eñ rijc. dat is dat wi alle gewasschē

sijn mit eenre logen. dat is mitten duerbaren blue
de ons liefs heren ihesu cristi. eñ gecocht mit enẽ
penninc. Eñ soe veel corste die een als die ander.
Wi souden malcander zeer minnẽ. om dat god ōs
so seer gemint heeft eñ vercoren. eñ so grote waer
dichz gedaẽ ¶ Die derde redẽ is. dat wi alle houdẽ
een gheloue. eñ verbondẽ sijn tot eenre wet. dat al
veruolt wert Als sinte pauwels seit in desen woer
dẽ. Minne dijnen euen mensche ghelijc di seluen.
¶ Van desen scult en mach hẽ nyemant ontsculdi-
gen. Dese scult is een yghelic sculdich enẽ yghcli-
ken. Eñ wiese meest betaelt die blijftse meest scul
dich ¶ Die vierde reden is. Dat wi alle enen here
hebben dats god. daer wi of houden lijf ende ziel.
eñ al dat wi hebben. Hi heeft ons allen ghemeen-
lic ghemaect. ende ghemeenlic ghecocht. ende be-
gaeft. Ende die ghene die sijne gheboden houden
die sullen trouwelic gheloont werden ¶ Die vijf
ste reden is Dat wi alle ghesellen sijn inder heer-
vaert ons liefs heren. ende ridderen ende soudena
ren. Ende wi verwachten alle een loon. dat is die
ewighe vruechde des hemels. daer die minne ende
die vrientscap sal vast ghemaket worden in ewich
eit ¶ Die seste reden is. dat wi alle leuen geestelic
van enen gheest. recht als wi alle leuen van eenre
lucht lichaemmelic ¶ Duermits desen gheest. sijn
wi alle zonen gods bij verkiesinghe. ende kinder
der heyligher kerken. Gheechte bruderẽ vā vader

eñ van moeder mit eenre brueder scap . die so veel beter is dan vleyschelike brueder scap. Als die geest beter is dā dat lichaem ¶ Die zevende redē is. wāt wi alle leden sijn eens lichaems. daer onse here dat hoeft of is . eñ wi die lede. Eñ wi leuē al van eenre spise. Dat is vanden duerbarē bluede ihesu cristi. die ons so zeer gemint heeft . eñ so lief gehat. Dat hi ons ghegheuen heeft sijn vleysch te eten eñ sijn bluet te drinckē. Eñ noch alle dage duet. Hier om vermaent ons dicwijl sinte pauwels. Dese minne die hi ōs hier in bewijst heeft. Want hi en mocht ons gheen openbaerre teyken sijnre minnen. noch schoenre exempel gheuē dan hī seluen. ¶ Wiltstu dan dencken op dese zeuen reden. Du sultste vindē zeuē gauē der oetmoedichz: dier coemē vāder gauē der guedertierēhz ¶ Vā deser stāmen wassen zeuē telgeren . want si bewiset haer in zeuen manieren ¶ Ten eerstē. wāt dat een lit ōtsculdicht eñ waer scuwet dat ander. dat hem gheen quaet en geschie noch gequetst en worde na sijnē vermoghen. Hier bi verstaen wi die onnoselheit die wi tot malcander hebbē sullē. want dit ghebot soude ghescreuen wesen in eens ygelics mēschē herte. Du en souste enen anderen niet doen . du en souste willen dat-ment di dede. niet meer dan dijn rechter hant soude doen dijnre luchter hant. ¶ Ten anderen soe verdraecht dat een lit zoetelic dat hem dat ander duet . ende en wreket dat niet . noch en wert oeck

121

beroert tot toorn op dat ander lit. Hier in verstaē wi die duecht der onderdanicheit daer wi voer of gesprokē hebbē. die gefondeert soude wesen in minen eñ in caritaten. Als sinte pieter seit. ¶ Ten derden. Want dat een lit helpt eñ dient den anderen. sonder verdriet sonder weder spreken. eñ sonder giericheit. Hier in verstaen wi die duecht der caritaten. Want als een mensche helpt enen anderen vander macht die hi heeft. of raet. eñ wijst nadē sinnē die hi heeft. of castiet eñ stuert vanden beueel dat hi heeft. of dat hi hem gheeft eñ mede deelt mildelic vander rijcheit die hi heeft. soe seit men. Die mensche is seer caritatelic. Ende aldus leert ōs sinte pieter Dat wi alle die gratiē die ons god verleent heeft mede delen eñ ministrerē sullē onsen euen menschen. Tulius die philosooph seit Dat wi gheuoelē sullē van al dat in die werelt is. dat dat al gemaect is om den mensche te dienē ende die een dē anderē te helpen na sijnen vermoghē Want als sinte pauwels seit. Wi sijn alle leden eens lichaems. ¶ Ten vierden so trecken hem die leden an. datmen enen yghelikē duet. het si guet of quaet. blijscap of verdriet. Slaetmen den voet die mont seit. dat duet mi zeer. Hier bi verstaē wi die duecht der guedertierenheit. die wi gemeenlic sculdich sijn te hebben. Dese heeft twe officiē als sinte pauwels seit. Dat is mit ander lude guet te verbliden. eñ mit ādere lude quaet te bedrouē Tē

vÿffte Ist dat een lit gequeeft of siec is. alle die an der leden helpē daer toe dattet gesont worde Hier in verstaen wi die duecht der rechtuaerdicheit. eñ der correctien. sonder welke dat lichaem der hepli-gher kerkē niet duren en so ude mogen. Want die verrotte leden souden verderuen die gesonde. So wie dan dat wil wetē. hoe hi sijnē brueder of sijn ondersate soude berispen eñ castien die neme waer sijns selfs. Als dat een lit siec is. so geuoelt dat her-te groot medelidē eñ grotē druc. om die grote min-ne diet tot hē heeft eñ leiter die hāt zoetelic op. Se-neca seit. Also altstu gesont maecste die wondē des lichaēs. also sultstu gesōt makē die wondē des her-tē Wāt wt waerachtiger minen. eñ van grotē me-deliden salmē corrigerē eñ berispen. eñ mit groten āxt salmē die hāt daer op leggē. Eerst salmē daer op legghen salue eñ plaesteren der zueter verma-ningē. Dan herde berispinge. Eñ dan dat ÿser der disciplinē. Eñ wort hi dan niet gesont. so moetmē comen mittē zwaerde om te verslaen. Dat is mit-tē bā of vtē lāde te settē. eñ vāder gemeēte te snidē ¶ Ten sesten eren die lede malcander eñ ouerdra-ghen mit malcander. Als sinte pauwels seit. Dra-get die een dē anderē. Wi soudē dicke bewisen eer eñ reuerētie. sonderlinge dē ghenen dies behoeuen dat sijn die weecste eñ die cranctste Als die bene dra-ghen dat weeke vleysche. ende die pilaerne dra-ghen dat huys. Dit is teghen die quaetsprekers

die gaern openbaren en̄ ouerlupt roepē ander lude
quaethz en̄ ghebreken die si sien. ¶ Ten zeuenden
Want inder noot bescermt dat een lit dat ander.
en̄ setter hem seluen voer. Wāt inder noot sietmē
best wie vrient is. Als die een voet glidet. die an-
der voet comt hē rechteuoerts te batē Als dat oghe
siet dat hoeft slaen die hant heft haer rechtevoert
op om te beschermen. Hier in verstaen wi rechte
volmaecte vrientscap. Daer of seit ihesus onse he
re inder ewangelien: dat geen groter minne wesen
en mach. dan dat een sijn ziel set voer sijnen vrient
Dat was cristus ihesus die voer ons steruen won-
de. om ons exempel te gheuē als sinte pieter seit.
Sinte ian seit. Als god sijn ziel voer ōs geset heeft
Also souden wi ōse ziel settē voer onse vriendē: dat
is voer onse euē menschen. Ist dat wi rechte leden
sijn eens lichaems. daer hi dat hoeft of is. ¶ Die de
se duecht hadde. diē soude ic seggē dat hij te rechte
salich waer. Dit is die duecht die onse guedertierē
meester ihesus cristus ons leert seggende. Salich
sijn die sachtmoedighe. want si sijn al rede in besit
tinghe der aerden ¶ Nu verstaet wel vā deser sacht
moedicheit. die die guedertierne hebbē in deser we
relt. Want die volmaecte sachtmoedighe sijn al re
de in besittinghe der aerden. Dat is te verstaen in
drien manieren. Eerst van die aerde der leuender.
dat is vanden guedē en̄ heiligen menschen. Recht
als die aerde is een woenstat der beesten. Alle is

god die aerde der leuender. eñ heeft die sachtmoe-
dighe in besittinghe. want si en doen anders niet
dan dat gode behaghet. eñ daer om ist redelic dat
hi is haer besittinghe. Als inden souter staet. Die
sachtmoedighe seit hi. hebben die aerde in erfnis.
Ende sinte augustijn seit. dat nyemant en sal heb
ben god in besittinghe. ten si dat god eerst si in die
sijne. Voert so sijn die sachtmoedighe in besittin-
ghe deser aerden. Want si sijn rechte heren haerre
herten. Die nydige en sijn gheen heren haers selfs
mer hat eñ nijt beheertse. Die sachtmoedighe ver
meesteren die quade hertē. Ende salomon seit. Be
ter is dat een sijns selfs herte bedwinget. dan dat
hi een burch mit crachten wint. Voert sijn die
sachtmoedighe heren vander aerden. Dat is van-
der aertscher dinghen. Want ist dat sijt verliesen.
si en sijn niet bedrouet. Mer die hem bedrouet als
hijse verlieset. die en is gheen heer. mer meer een
dienre. Daer om ist wel redelic. dat dese hebbē tijt
like guede. eñ geestelike guede ende hem seluen in
besittinghe. Nu verstant wel ende besich. Ist
dat god den armen gheeft hemelrijc eñ dan sacht-
moedighen die aerde. Waer sullen dan die ghieri-
ghe wesen. ende die nydighe anders dan in tormē-
ten der hellen. Die gaue der conste

Die gaue der cōstē werpt wt die sonde des toorns

DIe eerste gaue des ende plant maticheit
bey ligē geests. maect dē mēsche oetmoedich

eñ ontsiende. Die ander maectē sacht eñ guedertieren. Die derde maecten claer siende eñ constich eñ wijs eñ mate te hebbē in allen dingen. Eñ daer om is si gheheeten die gaue der consten. Als dese gaue daelt inder hertē. so rodet si eñ werpt wt die sonde des toorns eñ der wreetheit. Die dat herte verduystert eñ maect den mensche verwoet. alsoe dat hi niet en siet noch voer hē seluē. noch enen anderē te beleydē. Mer dese geest verlicht dat herte also dat hi niet bedroghen en mach worden vā yemant. Sinte ian seit. Die mensche die vol waer van desen gheest. die waer vol oghen voer eñ achter. Eñ een enghel openbaerde helye dē propheet. datter waren zeuen ogen. dat sijn seuē gesichtē die die heylige mēschen hebbē. Want si sien claer binnen haerre hertē. eñ al omtrent hē. Dat is te segghen voer eñ achter. ter rechter zide eñ ter luchter zide ¶ Dese gaue is die meester vanden duechden des menschen. Want die mensche die dese duecht heeft. die maectet al te poynt. ter rye. ter lijn. ten lode. eñ ten oghe Hi neemt eerst sijn poynt eñ sijn plaets. Eñ dat is. dat die wise man seit. Van al dat stu beghinste. sich an dat eynde. ende hoe verre du daer mede comē mogheste. Voert soe steret hi sijn lijn. Want hi gaet bidē rechtē weghe eñ na rechter meninghe. Niet als die sarpent. Voert maect hijt nader rye. Die ry maket die manier slecht eñ effē. wāt dat gemeē leuē der gueder mint hi sōder

te vinden nyeue vonden. ¶ Dese gaue is die prior des cloesters der abdye. die bewaertet en̄ doetet be waren ouer al Eerst inder herten. en̄ dan in anderē diensten. Int herte sijn drie sidē. verstāt. wille. en̄ reden. Als dese twee hē accorderen. so maken si grote blijscap. en̄ veel scoens dienstes. ¶ Nu verstant wel hoe dese twe siden die inden mensche sijn. sculdich sijn te accorderē. an die een side mit vier slotē in die ander vier. want die redē heeft vier dienstē Dat is te ondersoken: te oerdelen: te gehoeghē. en̄ te bewisen datsi verstaen heeft mittē woerden. Dese gaue wiset die reden. wat si sculdich is aen te nemē en̄ te ondersokē in wat ordinantiē en̄ in wat manierē en̄ in wat eynde. si daer mede comē mach En̄ dat is zeer groot noot. Want te misbruken in dustanighen dinghen is zeer anxtelic. Si doet die reden aennemen ende leren. dat noot is ende oerbaer. ende oftrect dat contrarie is. Och here god wat verliestmē tijts en̄ wat verteertmē guets. om me te leren dinghen die niet en doghen. dan tot ydelre glorie ende tot groten sonden .:. Mer die heylighe gheest ouermits dese gaue. wijset lichtelic. ende duet den mensche leren ordineerlic. dat meest noot is tot salicheit der zielen. ende dat meest trecket totter minnen gods. ende oeck alle dinghen te doen in rechten opset. ende ten rechten eynde. Dat is inder eren gods: ende om oerbaer der zielen. ende om sijne euen mensche te hepen.

Voert duet si die reden wel te ondersoeken die din ghen. sonderlinghe hoe si ghelouen sal. ¶ Wel te ghelouen. is te ghelouen simpelic al dat god gebo den heeft. sonder veel te ondersoken die radē gods en̄ die diephz sijnre oerdelen. en̄ die hoechz sijnre mogentheit en̄ die redenē van sijnen sacramenten Wel te ghelouen is. Als een niet en ghelouet te haestelic. of te verlanc. noch enē ygelikē. noch nyemant. Want dat een of dat ander is sonde. Als seneca seit. Na wel ondersoken wil hi wel oerdelen Die oerdelen sal. hoert toe. dat hi niet en vestícht dat hi niet ondersocht en heeft. en̄ des hi niet seker en is. En̄ dat hi hem niet en onderwide te oerdelen. dat hem niet toe en hoert. Als sijn die ghedachtē des herten of heymelike dinghen. Ende die dinghen diemen niet vindē en can ter rechter zide of ter luchter. datmē die altoes verstae ten bestē. ¶ Dese gheest duet die reden ouermits dese gaue wel oerdelen. en̄ te recht bekennen. En̄ te onderscheidē tusschē guet en̄ quaet. tusschē groet quaet en̄ dat mire. tusschē dat cleyn guet en̄ dat meerre. wāt si duet een ygheli c dinc prisen na sijnre waerden ¶ Voert duetse die reden gheoeghen. Want hi ouer denct mit scaemten al dat hem noot is. als ihesus seit inder ewangelien. Dinghen die geledē sijn duet hi gheoeghen. En̄ dinghen die teghenwoerdich sijn duet hi voersien. en̄ ordineren. Ende dit sijn die perticulen der duecht der voersieniger

wijsheit als die philosophē scriuē Voert duetsi die
redē bi matē spreken eñ zwighen. Node te spreken
gaerne te swighen. so dat die sprake voert come bi
der ellen vander tonge. eñ datsi gewegē si Als gue
de munte eñ gheprouet. als salomon seit. Dat is
datsi van gueder naturen si. eñ in gueder formē ge
seit. Eñ datsi hebbe haren rechten poynt. eñ haer
rechte gewichte Also dat si niet te veel en heb noch
te luttel. Eñ datsi wel bestaet si. Want noch gue
de woerde noch guede munte en salmen niet voer
niet latē gaen. Daer of seit onse here ihesus inder
ewangelien. Dat wi niet en sullē werpen onse cos
telike gesteente voer die verken. Dit accordeert dā
eñ oerdinert vander ander side des hertē. dat is die
wille Daer sijn vyer partyen. minne. anxt. blijscap
eñ droefheit. Dat is dat een heeft dat hi sculdich
is te hebben. eñ als hijt sculdich is te hebben. Als
dese vier perticulen wel sijn getēpert. so is die m[illegible]
sche wel ghetempert. Recht alsmen seit dat een
crupt of een wortel wel getempert is. Als dat niet
te vuchtich en is. noch te droge. noch te warm noch
te cout. Eñ recht als inden lichamen der menschē
comen alle siecten ouermits onghetemperth[illegible] der
humoren. Also comē alle scandē eñ sonden int her
te des menschen bi onghetempertheit dese vier hu
moren Als dese twe siden des hertē sijn gheaccor
deert eñ ghesciet. dat is die reden eñ die wille. Dā
is die mensche wel gesticket van binnē sijns selfs

Dit sijn die vier sprutelkijns vandē boem. die al te seer schoen is. Dat is eenre schoenre duecht. die men hiet ghelijchz. Ghelijchz is properlic. dat een guet duet bi oerdel getrouwelic. dat is niet te weer noch niet te hert. sonder te bughen an die een side of an die ander. Als een voertgaet in die oerdelen recht als een lynie. Die dese duecht heeft is een groot oerdelaer ende wijs. Want hi en duet niet. ten is wel ondersoct. Als behoert enē rechtē oerdelaer. ¶ In deser duecht sijn seuen graden. ¶ Die eerste is. dat een si. een recht oerdelaer sijns eygēs herten. Want hi moet ingaen in hem seluen ende aensien sijne conscientie. eñ ondersoken sijne ghedachten of si guet sijn of quaet. eñ scicken die nae redelicheit. Also dat die wille eñ die reden sijn van eenre accoert. Sinte bernaert seit. Duechde en is anders niet dan dat verstant van reden eñ die wille. Dat is. Als die wille wil doen eñ te werc setten sonder weder segghen. dat die reden: seit: wijst: eñ leert. ¶ . Die ander graet van deser duecht is. Dat een si een guet oerdelaer. eñ houde die rechte reghel der ghelijcheit tusschen hem seluen. eñ dat onder hem is: dat is sijns selfs lichaem: dat hi te bewaren heeft dattet also gevoedet si dattet dienē mach eñ discipliin ontfanghen eñ castiinghe. dattet wel ghehoersaem sij. Want die reden sal wesen: als een ghetrouwe middelaer tusschen dat vleysch ende den gheest. die altoes contrarie sijn.

Dat hi sal bewaren dat recht an beiden side. In de ser maten. dat die geest si een guet here. eñ dat lich aem een guet knecht. Nu ist wel noot te houden in gueder duecht ouer al gelijcheit. eñ rechte maet in eten. in drinken. eñ in cledinge. eñ in allen an- derẽ manieren dattet lichaem eyschet. Want het is veel meer geneghen tot te veel. dan tot te luttel totẽ grotẽ dan tottẽ cleynẽ. Voert so moetmẽ die vijf sinnẽ des lichaems wel stuerẽ eñ regerẽ bi ge lijcheit. Also dat een ygbelic diene tot sijnẽ dienst sonder sonde eñ sonder misbrukẽ. Als die ogẽ te be waren vã sien. die oren vã horẽ. die nose van rukẽ die mont van smaken eñ oeck van sprekẽ. Eñ die hande van tasten. Als dese vijf sinnẽ wel bewaert sijn. dã is dat casteel wel verzekert ende bewaert. Dit sijn vijf poertẽ der zielẽ. eñ vijf vensterẽ. doer welcke die doot dicwijl ingaet inder zielen. Als die propheet seit. ¶ Die derde graet van deser duecht is. Dat een mensche sal wesen een guet oerdelaer ende houde ghelijcheit tusschen hem. eñ [...]t voer hem is. Dat sijn tijtlike dinghen. die dicwijl ver- deruen lijf eñ ziel. Als hẽ een te veel daer nae set. Als sijn die ghierighe. eñ die begherende. Eñ alle die gheen. die die werelt te zeer minnen. die hoer harten alsoe ghehechtet sijn in des duuels net. Als iob seit. dat si so becõmert sijn mit wtwẽ dighen dinghen: dat haer spreken. ende haer vra- ghen anders niet en is dan van tijtliken dinghen.

126

Eñ si en connen niet in hem seluen gaen om haer leuen te recht te ordineren. Van desen ist waer dat seneca seit. Daer om sondighen eñ ontweghen wi ons allē. want wi om die dinghen des tijtliken le-uēs alle denckē eñ sijn in verdriet. Mer om die ziel te besickē en denct noch en studeert nyemāt Daer om ist noot dat wi ōse herte setten vā wtwendigē dinghen. Wāt wie hē daer te veel opset. die valt in curioesichz eñ ī begeerlicheit deser werelt dat een wortel is van allē sonden. als wi voer bewijst heb ben. Die vierde graet vā deser duechde is. als een mensche claer siet an. sine rechter side. dat is dat hi waer neme dat leuē eñ dat exēpel der wijser eñ der gueder In deser sidē moetmen hebbē onderschz eñ ghelijcheit. Want alle menschen en moghen niet enē wech gaen. eñ alle guede eñ wise lude en heb-ben niet ene gracie. Recht als die leden eens lich-aems en hebbē net een ambocht. Wāt also menich mensche also menich sin. Als gescreuē staet in dat vader boec inden tractaet vander volmaectheit der duechden. Mer sōmighe menschen. als si yemant sien. die wel toeneemt eñ vordert in eenre gracien so hebbē si te hans een verlanghen. eñ lopē daer na of volghen hem na. eñ aldus totten anderen. ende tottē derdē. eñ an gheen en rusten si. Dese sijn als een ionc withont. die loept na een yghelic beest dat hē te moete coemt. Eñ maect hem seluē moede eñ verliest sijnen tijt Hier of staet een fabel vanden

hondekijn eñ vāde ezel. Als dat hondekijn sach dat sijn meester thuys quam so liept hem rechteuoert iegens eñ sprane hem om die been of om die voet Eñ die here speelder mede. eñ bewijsde hē vrientscap eñ gaf hē tetē. Doe docht die ezel. aldus soude ic oeck doen. soe soude hi mi mede lief hebben. Hi mocht mi billix lieuer hebben dan desen hont die gheen profijt en doet. Daer na sach die ezel sijnen meester ter poertē in coemē. eñ hi liep hē teghens. eñ warp hē den voet omden hals eñ began hem te clouwē eñ dede hem grote feest. Die knechts diet saghen liepen daer toe haestelic. eñ sij gauen hem grote slaghe. Die ezel waende gehad hebben vriēt scap eñ bate. mer hi creech scade eñ slage Hier om plegē wise mannen haer kinder of hoer ondersatē te leren. dat si niet staen en souden na grote graci en te vercrighē diese niet volbrengē en moghen. Daer om ist wel noot onderscheit te hebbē alsmē exēpel neemt ¶ Het is oec noot. dat die mēsche sie an die luchter zide. Dat is dat vijfste oghe. eñ die vijfste graet. want men sal aensien die bose eñ die quade. Dese sijn an die luchter eñ ander quaetster ziden. Eñ daer om en cōformeert eñ starct haer do linghe eñ haer verlies niet. eñ segghet. Ic ghinc doer dē wijngaert des trages. eñ des bosē mēsches eñ ic sach dattet vol netelē eñ doernē was. An desē neemt exempel eñ voersienicheit. Want mē pleghet te segghen. Hi castiet hem wel die hem bij

enen anderen castiet. Voert om dat een god mint bi wien hi ghequijt wert van sijnen sonden eñ van sijnen ghebreken. so is hier in deser ziden zeer an te sien ghelijcheit eñ onderscheit. Wãt als een mensche siet den bosen eñ dẽ sondaer. soe is hi sculdich medelidẽ daer mede te hebben. eñ niet te scempen noch te spotten. Men sal altoes die sondẽ hatẽ eñ niet die personẽ. Eñ een moet zeer nauwe toesien dat hi ymmer nyemãt in sijnre hertẽ en veroerdeel noch hẽ seluen bi nyemant en gelijc. hoe quaet dat hi oec is. Wãt zõmige sijn huden quaet eñ morgẽ guet. Sõmige sijn hudẽ guet. si moghen morghẽ quaet wesen. Voert en sal hem nyemant gaern mit hem versellẽ. als hijt sonder misdoẽ latẽ mach Wãt als sinte gregorius eñ seneca segghẽ. Wij en moghen die gene die gheuallen sijn niet op heffen ten si dat wi daer voer bughen eñ bucken. Die seste graet eñ dat seste oghe is dat guede lude hebbẽ. Dat is datsi claer aensien die lagen des viants Eñ dit is van achterẽ. Wãt die viant siet ons wel eñ wi en mogẽ hẽ niet sien. Onse viande dat sijn die duuelẽ die sijn starc eñ wijs. subtijl ende sorchvoudich om ons te bedriegẽ mit haren consten eñ subtijlhedẽ. daersi mede comẽ meer dan in dusent manieren. Als sinte gregorius seyt. Die duuel siet seer subtijlic den staet des menschen. ende die manier eñ die complexie. tot wat sonden dat hi meest gheneghen is bi naturen eñ bi ghewoenten

eñ van dier sidē aenvecht hi hem starcste. Die co
lericus mit toorn eñ twist. Die sangwijn mit vro
licheit eñ ōcuysz. die fleumaticus mit gulsicheit
eñ traecheit. die melancolicus mit nydichz eñ droef
heit. Eñ daer om soude hem een yghelic daer hij
saghe. dat sijn casteel weecste waer. hem best be
waren: eñ teghens die sonden meest vechten. daer
hij vernaem dat hi meest bestoect waer. Denct dat
hi nyemant en spaert. Want hi is so koen dat hij
bestoecte ihesum cristū sijn scepper Onse here sei
de tot iob. Waenstu weten. in hoe menigher ma
nieren hi hem verwandelt. Of hi segghen woude
Niemant en weet dat. dan ic. Als sinte dionisius
seit. Alle die engelen die guede eñ die quade: eñ die
gheest des menschē. sijn als een spieghel. Want
als een spiegel ontfanct rechtevoert die printinge
eñ die formen die hem te voer coemen: alsoe duet
die gheest des menschen. ist in slapen ist in wakē
Neemt dā dē spieghel. eñ setten rechte voert voer
enē anderen. eñ ghelijc als ghi saghet die forme vā
den enē. so verneemt hi rechte voert die forme vā
den anderen. In deser manierē seitmen. dat die du
uel thoent sine formen eñ figuren den mēschē als
hi wil. eñ alst god verhenghen wil Eñ die ziele ōt
fanctse haers ontdanckēs. op somtijt in ghedachtē.
als in ymaginatien. Recht als een sijns ontdanc
kēs moet sien. eñ ontfangē mit gesicht sijns oges
die forme van dien dinghe dat hem te voren comt

Nu ist een alten grotē gratie gods. en̄ een grote gaue des helighen gheests wel te verstaen. al die sprake des duuels. en̄ al sijne subtijlhz te bekennen Want als sinte bernaert seit. Het is altē stercken subtilē dinc te connē onderscheidē die ghedachten die die hertē makē. en̄ die die viāt plāt. als hi coēt als een geselle of als een vrient of als een coopmā en̄ toont die sondē hoe behaghelic datse sijn. lichtelic machmēse nochtan dan kennē. Mer als hi coēt in die ghedaentē eens engels. en̄ toont dat guede. om te trecken tot quaet. dan is die becoringhe veel starcker. En̄ daer om seit sinte ian. datmē niet en geloue allen geestē. mē proeftse eermense ontfāt Als die ghenē doen. die enē biechtvader hebben die guet helich en̄ wijs is. en̄ veel beproeuet in vuystanige dinghen of zaken. dien si dicwijl haer ghedachten openbaren die hem int herte comen. die quade en̄ oeck die guede. Salomon seit. Salich is die gheen die hem altoes ontsiet. ende duet bi rade al dat hij duet: dien en salt na niet rouwen

Die zeuende graet is. en̄ dat zeuende oghe dat men hebben moet die dese duecht oeck hebbē wil Dat een hoghe siet in rechter meninghe tot gode. Hier of seit ihesus onse gebenedide here inder ewangelien. Ist dat dijn oghe simpel is. soe sal al dijn lichaem claer en̄ blenckende wesen. En̄ is dijn oge vuyl Al dijn lichaem sal duyster wesen Dat is te seggē. Ist dat die meninghe dijns herten. reyn

puer eñ simpel is. eñ te rechte gaet doer dese gra-
dē voerseit. Alle die stucken dijnre werken. eñ dijn
re duechden. sullē schoen. claer. eñ behagelic wesen
gode. Eñ is dijn menige verkeert eñ twedrachtich
eñ achterwaert ōmegekeert. Al die consciētie wort
duyster. ende alle duechden doncker. sonder rechte
meninghe. wert aelmisse sonde. eñ duecht scande.
Dan is die meninghe simpel. Alsmen dat guede
duet te rechte om gods willen. Eñ si is verkeert.
Als eē mēsche sijn guede werkē opēbaert der werlt
overmits ydel glorie. Si is twedrachtich. Als een
god ontsiet aē die eē side. eñ die werlt an die āder
zide Mer si keert achterwaert. als die mēsche sijn
eygen bate soect van al dat hi duet. Nu hebdi ge
hoert seuen graden daer dese boom bi op climmet
int hoghe mit sijnen telgerē Van desen boom sijn
seuen principael duechdē die antwordē op die zeuē
dootsonden. Als oetmoedicheit iegens houerdichz
Minne ieghens nydicheit. Guedertierenheit ie-
ghens toorn. Vromicheit ieghens traecheit. Mil-
dicheit ieghens ghierichz. Reynicheit ieghens on
kuyschz. Soberheit ieghens gulsicheit. Dese ze-
uen duechden bewaren eñ sturen zeer recht eñ ze-
kerlic die wech des consts Doer welcken. dē wech
der ghelijcheit. als salomon seit. Onderscheit
ende reden. sijn sluutsteren der duechden. Als
sinte bernaert seit. Die regeerre des scheps des
menschen die stuertse ende leetse dat sij niet en

dwalen ter luchter zide. noch ter rechter siđ Ende
aldus toenemēse eñ wassen. eñ drag̃ ouervloedige
vrucht. Want van die vrecht der gelijcheit haer
thoent mit onderscheit in allē anderē werken der
duechden. eñ sonder dese so verliesen alle die āder
haren naem eñ worden sonde. Daer om segghe ic
dat in een vā desen voerseidē duechdē sijn alle tel-
geren der gelijch. eñ vruchten der gueder werkē
dier spruten eñ toebehoren tot desen boom ℭ Nu
merc hoe die grote meester der duechdē seit die
ons toe spreect van deser duecht. Salich is die ge
ne die in allē sijnen dinghen onderscheit heeft. eñ
maet. sōder misbrukē. Mer also en soudē wi niet
veel gewonnē hebbē. Want onser gheen en is. hij
en ontgaet hē in veel manierē. Daer om vertroest
ons. onse guedertieren meester ihesus cristus seer
zoetelic. in diē dat hi niet en seit. salich sijn die ghe
die niet en sondighen. noch en ontgaen in geen vā
desen punctē. mer doen alle dinc nader rechter re
ghelē der ghelijch. Mer hi seit. ō ons te vertroes
ten zeer zuetelic. Salich sijn die gheen dier screyē
Want si sullen vertroest werden. Dat is te ver-
staen. Die guet willighe die wel bekennen haer
ghebreken na al desen zeuen puncten. die wi hier
ghenoemt hebben. eñ daer om screyē eñ bedrouet
sijn. dat si so dicke vinden ongelijcheit in hem sel
uen. daer sij gelijcheit vinden eñ houde soudē. Die
sijn salich. Want daer om is die werelt gheheten

Een dal der tranen. ¶ Wie dese gaue der consten ontfanghet: daer wi nv of ghesproken hebben. Die moet merken: als salomon seit. Dat so wie meest siet die loesheit eñ die drouicheit deser werlt: die heeft meest drouicheit ende tranen eñ screyen in sijnre herten. Ende aldus beghint dese werelt den menschẽ te verdrieten. Eñ hoe een meer verdriets heeft in desen leuen. Hoe hi meer begeert dat ewighe leuen. Hier wt wassen tranen. want die mensche begeerte heeft totten ewighen leuen ¶ Hier moechstu merken ses manieren van tranen. die die heylige menschen hebben ouermits dese gaue des consts. ¶ Die eerste tranẽ comẽ vã dien: dat hi siet. dat hi god sijn scepper eñ sijn verlosser so seer dicke vertoornt heeft. mit gedachtẽ. mit woerdẽ eñ mit werkẽ ¶ Die ãder comẽ. dat een aēsiet: die grote ewige veruaerlike tormentẽ der hellẽ Daer een yghelic voer veruaert soude wesen ¶ Die derde tranen sprupten. Van dat verdriet ende van dat quaet dat een siet an guden luden. dat si dicwijllẽ moeten verdraghen ende lyden. ¶ Die vierde coemen vanden sonden die die quade doen Die vijfste tranen comen. omme dat enen dit leuen zeer verdriet. Ende omme die grote verlanghen dat hi heeft. nae dat ewighe leuen ¶ Die seste tranen comen: van deuotien. ende van grote volheit der blijscappen vander ieghenwoerdicheit ihesu cristi: eñ vanden gheuoelen des heilighẽ

131

gheests. En dese sijn recht salich die aldus screyen Want si sullē vertroest werden als die scrift seyt Recht als die voetster troest dat kit datter screit en droghet hem sijn ogē. en doetet mit cracht lach en. Also sal onse here doen die dus ghescreit hebbē datse niet meer screyē en sullē. noch verdriet noch drouicheit liden. Mer si sullē altoes wesen mittē zoen gods in vredē en in lachē en in ewiger bliscap

Die gaue der starcheit werpt wt die sonde der traecheit. Ende plant vroomheit.

Nv hebdi nv ghesprokē vandē gauen en van den doechden der gheenre die in die werelt sijn. en leuen niden laechstē vanden drien staden. daer wi langhe hier voer of gheseit hebbē. Nu sul len wi bider hulpe des heiligē geests sprekē. vādē gauen en vanden duechdē die meest toe behorē den ghenen die die werelt versmaden en verlangē heb bē nadē berch der volcomenheit. Vā desen seit iob Dat des menschen leuen op aertrijc is. Als ridder scap en burgherscap. Nu sich an een iōc burgher. en een nyewe ridder. hoe verscheidē gedachtē datsi hebbē. en verscheidē verlangē. Die burgher denct om sijn comāscap. en om sijn winnigē En dat eyn de sijnre meninghe is. dat hi rijc mach worden. en gheeert in sijnen leuen. Die nyewe riddere gaet al enē anderen wech. Want hi dēct ō hoecheit te doen. mildelic te gheuen. ridderscap te leren. indē wapē te gaen. verdriet te liden. vroomheit te bewisen

eñ ĩ hogẽ staet op te climẽ. Dese twe statẽ sien wĩ
opẽbaerlic in tweẽ manierẽ vã mẽschen. Die eerste
willẽ hẽ wachtẽ vã grouẽ sondẽ. Si willẽ penitẽcie
doẽ. aelmis geuẽ die gebodẽ gods eñ der heyligher
kerkẽ volbrẽgẽ. Eñ hẽ soude wel genogẽ op dat sij
ymmer int leste behouden blijuen. ¶ Die ander
sijn: dien die werelt een verdriet is. om die sonden
eñ om die armoede die daer in is. Also datter nye-
mant en mach hebben. vrede van herten noch ze-
kerheit van consciencien. Ende sij syen oeck datter
gheen stat en is. dan die minne gods. Eñ gheen so
grote zueticheit als vrede des hertẽ. Eñ gheen blij-
scap te gelikẽ en is bi vreedsamicheit der consciẽcien
Eñ daer õ vlucht hẽ. eñ tis sõder twiuel waer. die
dese drie dingẽ mocht vercrighẽ soude veel meerre
wesen dã eẽ keyser. Mer tis so grotẽ dinc dattet lut-
tel mẽschẽ bestaen dorrẽ. Mer als god den mẽsche
dese gracie geeft. eñ gheeft hem mede die gaue der
starchz. so geeft hi hẽ een nyewe herte. eñ een reyn
herte te versmadẽ al dat die werlt louẽ of geuẽ cã.
eñ oec een koen herte õ te dogẽ al dat verdriet daer
die werlet mede dreycht. Van deser coenheit seit
ihesus onse here. salich sijn die honghert eñ dorst
na rechtuaerdicheit. Sinte bernaert seit. dat hij
niet rechtuaerdich en is. die niet een siet int herte.
eñ voelt ende verstaet wat zueticheit dattet is. god
te minnen bouen al. Die dese gaue van gode be-
geert. die sal gheheellic al sijn herte daer toe geuẽ

Eñ dat is vanden genen daet onse here of seit. dat
die gene salich sijn. dië hongert eñ dorst na gerech
tichz Hi en seit niet. salich sijn si die hebbē eñ doē
rechtuaerdichz. mer hi seit dier na honghert ende
dorst. Want dese rechtnaerdichz en machmē niet
houden. eñ dese gifte en mach niet geschien Noch
dit weder gheuen en mach niet betaelt worden in
deser werelt. Mer hier wert si begheert. eñ in die
ander werlt betaelt. Daer om seit onse guedertie-
ren meester niet. Salich sijn sij die desē rechtuaer
dichz doen. Wāt hi en begheert niet dat wi hē dus
rekenen sijnen scout. Mer hem genoecht. dat wij
hebbē guedē wille. eñ hōger. te betalen Als dese be
geerte is waerachtelic int herte. so moetse hoer oec
tonen indē werkē. Als salomon seit. Nyemant en
mach dat vyer verhuydē in sijnen schoot. sijn rock
en bernt Dese bewijsige en mach niet wesē sōder
duecht noch sonder oetmoedicheit eñ vroomheit.
Want bi tuge. eñ bi schonen woerden en prijstmē
enen guedē ridder niet. mer bi hantieringhe der wa
penē. eñ volherdinge ¶ Eñ dat is die vierde duecht
die die heilighe gheest geuet den mēsche. mede wt
te werpen gheheellikē die sonde der traechz ¶ De
se duecht is vā so groter waerdē. dat si onder allen
anderen duechden is alleē op haer seluen. Ende si
draget properlic die name der duecht Wāt duecht
ende vroomhz is alleens. Dese duecht gheeft god
sijnen sarianten. Als hijse ridders maken wil. Als

hi dede sijnen apostolen opten pinxter dach. die soe bloode waren dat si niet wt haer herbergen gaen en dorsten tot dat si gewapent waren mit deser duecht Mer daer nae so ghinghen si blidelike daermen hem verdriet. versmadenisse en scande dede ¶ Die philosophen die van deser duecht spraken. die deel dense in sessen. die sijn . als graden daer dese duecht mede op climet en toeneemt . Mer onse meester ihesus die die philosophie. en oec die philosophen gemaect heeft. die heefter dat zeuende puynt toe ge daen ¶ Dat eerste punct hieten si grootmoedicheit. dat ander betrouwen. dat derde zekerheit: dat vierde lijdsaemheit: dat vijfste stantachticheit : dat seste volherdinge en dat zeuende dat onse meester daer toe heeft ge daen dat is. hongher en dorst na rechtuaerdicheit.

Grootmoedicheit is een grote hoecheit en edelheit van moede. daer bi is een mensche coen als een leeu van groten begripe . Dese duecht deylt haer in tween. Als grote dingen te versmaden. en veel meerre dingen an te nemen en te verkiesen. Vanden eersten seit sinte augustijn. Vroemheit is : als dat herte versmadet dat in sijnre macht niet en is te houden. Dat is: al dattet sijns ondancks verliesen mach. Seneca seit Een groot hert in dingen der werlt en is anders niet dan grote dinghen te versmaden. Vander ander an neminghe seit die philosoeph. Dat grootmoedicheit is redeliken annemingen van groten verwaerliken dingen Die dese duecht heeft. die siet die werlt aen van so verre

Als ysayas die propheet seit. Datse hē alsoe cleyn
enct wesen. als ons duet een sterre vā verres Also
dat al die werelt. eñ al die wercke der werelt dunc
ken hem wesen als niet. eñ en achtense niet meer
van oft waren spinnen webben. Doe salomon al
die werelt ouer ghesien hadde. eñ van allen staten
dwaes eñ wijs ghedisputeert hadde. Doe seide hij
Dat is te seggē. die werelt is ydel. eñ sij is al vol
sijn sentēcie ī oustaniger manierē. ydle. ydel. ydel.
ydelheit. eñ die menschen om wien die werelt ghe
maect is. is self te mael ydel. wāt in hē is alle ydel
heit. Als dauid seit. Hi is ydel om sijnre sterflichz
Want al sijn ghenoecht en is anders niet dan een
droom. Ydel om sijnre curioesheit. Want sijn leuē
vliet als een schim. Ydel om sijnre boesheit. Wāt
sonde maect den mensche meer te niet. dan enich
dinc āders inder werlt. Dit is dan die eerste cracht
van deser duecht. die die werelt duet versmaden.
Als in voertiden die kersten hebben gedaen. ende
oec die heydensche meesteren. ¶ Die ander pertye
is. datsi maket den wech der volcomēhz. dat is dē
wech der heymeliker raden ons heren. na te volgē
die hi wijsde sijnē apostolē als dit tractaet spreect
Desen wech gaen alle die ghene. die niet alleen en
ghenoghet te houden die geboden gods daer si toe
verbonden sijn. mer oec willichlic veruollē die ra-
den. daer si mit recht niet toe verbonden en sijn.
als die gene doen. die alle dinc achterlatē om gods

willen eñ hem seluen ouer gheuen te steruen in dat lant van ouer zee. of anders waer om den ghe- nen die om harent wille gestoruen is. Eñ oec die ghene die achter latē om gods willen guet. vriendē eñ maghen eñ oec hē seluē. eñ makē hē seluē eygē die vri waren. arm die rijc warē. of wesen mochten Eñ setten hem seluen onder scarpe castiinge ende grote scarphz. die ter werlt mochtē hebbē alle wel lusticheit. Als die menighe doen in religien of in scarper penitencien. Die abt en maect ghenen mo- nic. noch die wapen den ridder Mer dat guede her te. eñ vrome werken. ¶ Die ander graet van deser duecht is betrouwen. Want wie den gueden wech heeft geuonden. die moeter hem in houden: in vas- ten opset. ende hebben guet betrouwen in gode. te volbrengē dat hi begonnē heeft. Dit betrouwen is zeer noot teghens die aenvechtinge der werelt. des duuels. eñ des vleysches: die den mēsche alre starc ste aenvechten inden beghinne ¶ Dat vleysch seit Ic en mach dit leuē niet volherdē. noch mijn oude gewoenten laten. Die werelt loept na. om enen of te trecken. Als nae enen dief die wter vangheneis- sen ghebroken is. Die duuel seit hem. katijf wat duetstu. waer omme wiltstu di dus dōden. du mo- ghestu wel anders behouden worden. Dit sijn die eerste striden die die nyewe ridder gods liden. diē verlanghet na dat rike der hemelen. Mer als hem een tot god keert mit enē guedē vastē moede. so en

heuet hi ghenen noot. Want dat is sijn getrouwe
ste vrient. eñ die cā eñ wil eñ mach die sine bewarē
eñ die god helpē wil dien en mach niemāt derē. Die
derde graet der vroōhz is zekerhz: dat is een duecht
als die philosoeph zeit. bi welker een niet en ōtsiet
dat quaet of dat ghebrec dat woerdē ogē is. Dat is
dat derde guet. dat die gaue der starchz duet. Wāt
die heylige geest als hi sijnē ridder gewapēt heeft
mit deser duecht so geeft hi hē een edel herte ō gro
te dinghen an te nemē Voert geeft hi hē grote vpe
richz eñ grote begeerte te vervolghē. Voert maect
hi hē zeker als een leeu. dat hi niet en ōtsiet pericu
lē of pine noch die doot noch tormētē. mer begeert
se. als die nyewe ridder tornyeringe. Aldus deden
die merthelarē. als in harē leuē openbaer is. als wi
vā menigē die mit blijscappē gingē tottē tormētē
als of si ter brulocht gegaē haddē Also als die hei
lighe geest den ridder vast maect om te verwachtē
die tormentē eñ die toecomende pijne. Also maect
hijse oec starc eñ lijdsaem indē gedogē als si comē
Eñ dat is die vierde graet die ghehetē is lijdsaem
heit. Mit deser duecht verwint die mensche alle
sijn viāde. die duuel die werlt eñ dat vleysch. eñ al
datsi mogē segghen of doen. Dit is die vergulden
scilt der geenre die om die minne gods liden. diese
bedect vā allē siden. Als indē souter staet. Also dat
gheen slach en machse quetsen. Dese duecht en
heeft nyemāt. tē si dat hi getempert geweest heeft

Wāt tribulati smeet lijdsathz. Als sinte pauwels seit. Recht als dat oper maect den test. sonder de se duecht en mach nyemāt geproost wesen. Recht als dat gout en mach niet ghevijnt worden. sonder dat oper. Sōder lijdsaemhz en heeft nyemant vic torie. Eñ so wie lijdsaemheit verliest die wert ver wonnen. Sonder lijdsaemhz en coemter nyemant tot volmaecthz. Wi vinden hier of exempel van alle dinc datmen mitter hant maect. Die vergul de cop lidet veel opers eñ slagen. eer hij coemt tot des coninxs tafel. Eñ die kelc eer hi totten outaer coemt. dat guede scaerlakē wert zeer gheuollet vā den volres eñ mit voeten getredē eert die coninc ghinne an treet. Eñ also veel deser exēpelen sijnre te vindē. alser te parijs āborchtē sijn Bi deser doget is die mensche starck als yser. dat alle metael zoet maect. duerbaer als guet. Ende hoe dat gout meer int oper is hoet puerre eñ waerder is eñ wasseli ker. ¶ Die vijfste graet van deser duecht is ghe hetē stantachticheit Dat is een duecht die dat her te vesticht in god Als een toorn ghestichtet op een steenroots. Eñ als een boom gewortelt in een gue de aerde. die niet en bughet voer enighen wint die hem toe comē mach. noch mit geen storm verderft en wert. Sonder dese duecht en comt nyemāt tot ter zeghen. want als gods ridder enighe vroomhz gedaen heeft. so aenvecht hē die duuel mit ydelre glorien. dan is die strijt veel starcker inder herten

om hem seluen te verwinnen. dat hi ymmer niet en valle in ydelre glorië. eñ meer dã die eerste becoringe was. Daer of seit dauid indẽ souter. dat die duuel nederwerp die starcke ter luchter zide mit ye gesput. eñ die starcste ter rechter sidẽ mit ydelre glorien. Dese duecht louet seneca ende seit: datter gheen duecht en is dan dese. die voertgaet houaerdelic tusschen die een duecht ende die ander. dat is tusschen die guede ende die quade. tot groten spijt der anderẽ. Die seste graet der vroomicheit is ghehieten volherdinghe. Mit deser duecht verduert die ridder gods dat quade. ende volhert totten eynde in desen hoghen wech der volcomenheit die hij aenghenomen heeft. Van deser duecht seit sinte pauwels: dat alle ander duechden lopen mer dese wintet zwaert: alle vechten si. mer dese verwint ende heeft die crone: alle werken sij. mer dese ontfaet dat loon ter vespertijt. Wãt als onse here seit Wie volherdt tot indẽ eynde die sal salich wesen ende nyemant anders. Niet verre en dorstẽ die philosophen die duecht der vroomheit leyden Mer die discipulen ons liefs herẽ ihesu cristi gaẽ veel verdere Wãt als salomon seit. als hijt al volbrocht heeft. soe dunct hem dattet weder is te beghinnen. Die vroemheit der philophen was om die sondẽ te verwinnẽ. eñ doecht te vercrigẽ. Mer wi hebbẽ hier en bouẽ te houdẽ getrouwelic rechtuaerdichz tot gode. Hi en is niet rechtuaerdich die

niet weder en gheeft . na sijnre macht dat hi sculdich is . En voerwaer ten is gheen rechtuaerdich dinc. ic en moet geuē mijn leuen eñ mijnē doot. om den ghenen die sijn ziel eñ sijn leuē voer mi gegeuen heeft. Eñ alsoe als hi ondenckelic beter is dan ic. alsso veel bi ic hē meer sculdich na rechter gerechtichz Als sinte ancelmus seit. dese rechtuaerdichz moghen wi hier tracteren. mer wi en mogēse nymmermeer betalē noch al op volbrēgē. Als voerseit is ¶ Daer om is die zeuēde graet van deser duecht die ōse guedertierē meester ihesus cristus daer toe gheset heeft. Als hi seit. Salich sijn die gheen die hongert eñ dorst na rechtuaerdicheit. Dese sijn dā te recht salich die in desen zeuē gradē der vroemhz op geclōmen sijn . Eñ hebben honger eñ dorst tot tē zeuenden graet. sonderlinghe op te climmen na haerre macht. van de boem

AN desen boom vinden wi oeck seuē telgerē Want die vroemhz eens guets ridders ons liefs heren wort getoont in zeuē manieren. Want mit zeuen manierē van striden. coemt hi tot zeuen victorien . dat sijn die lonen daer sinte ian of seit in apocalipsi ¶ Sinte bernaert seit. Hi is alte zeer dwaes eñ vermetel . die sonder victorie dat loon verwacht. Eñ sinte pauwels seit Hi en sal niet ghecroent worden . dan die witteliken vecht. Wittelic. dat is naden recht des camps van proue. Die in voertijden te rome pleech te wesen ¶ Als dat

die ghene die hē seluen settedē inden camp om lief
eñ prijs te vercrighen. die mosten verwinnē al die
gene die die meester des camps dede comē teghēs
hem .Die meester des camps is onse here ihesus
cristus.die proeft sijne nyewe ridderē.Alser gestre
uē staet inder coningen boec.Dese meester is zeer
ghetrouwe als sinte pauwels seit eñ kent zeer wel
die cracht eens ygelics . Eñ en henghet niet dat ōs
enich viant becoert bouen onse macht . of dat ons
yemant bestoket wien mogē hē verwinnen of wij
willen mit sijnre hulpen die inden strijt onse starc
heit doet wassen . Als sinte pauwels seit. Sinte
ian:als voerseit is.deylt seuen victorien. eñ zeuen
croeningen. Dat is seuen manieren van loenē.die
god den ghenen loeft die verwinnen. ¶ Die eer
ste telghe eñ die strijt die die mensche heeft:dat is
teghens doodlike sonden . Hier en is nyemant ver
wonnen.die tot sonden niet en consenteert . Dese
strijt is lichtelic te verwinnen den vromen herten
mer zeer quaet den tragen herten . Die eerste sijn
trouwe dienres godes ende sijn weldoende . Die
ander sijn cout inder minnen gods wel te doen.
Die in desen stride staende ghebleuen is . die
heeft hem seluen veel bet te bescuddē .dan die ge
uallen is. Want die gheuallen is in doot sonden.
en heeft gheen macht hem seluen op te heffen .
ten sij dat hem god onse here die hant reyke mit
sijnre gratien . Die sondaer valt wel bi hem seluē

ēn sonden. mer hi en mach bi hem seluē niet opstaē sonder die hulpe ons liefs heren. Die hem gheeft die wapen der penitencien. alst hē ghenoecht. daer hi syn wedersaken mede verwinnē mach. Dit syn die wapen die sinte pieter beveelt te nemen in desen stryt. Wāt een ongewapēt mā en doecht niet te stride. Nu merct dattet noot is. Dat een mensche hebbe drie dinghen. op dat hi ghewapent sy: ende die sonde geheellic verwinē mogē. Dese syn in waerachtiger penitenciē. Dat eerste is. berou des herten. Dat ander biecht mitten monde. Dat derde is voldoē mitten werkē. Mit desen driē dinghen is te samē ghefondeert dat pansier der penitencien. Eñ gebreecter enich van desen drien. soe is die wapen gheualschet. eñ diet draecht is verwonnen. Vanden berou. Berou eyschet grote druck eñ suchtinge des hertē. om dat hi vertoornt heeft synen sciepper. Eñ hoe hi hē meer vertoornt heeft hoe dien druc meerre wesen soude. Dit berou hadde dauid doe hi seide. Ic heb ghearbeit in mynen suchten. eñ ic sal wasschen alle nacht myn bedde mit tranen. So wie god vertoornt heeft mit doot sondē. die sal suchtē wten gronde syns hertē. Also dat dat herte hebbe grotē druc. eñ mit veel tranē sal hi ghenade roepen. als een dief. of als een vercrachter: of als een verrader die verdient heeft die galghe der hellen. Die sondaer is een dief gods. Want dat guet syns heren. dat hem niet dā geliet

en was om woker daer mede te doen. Als die gue-
de der naturen. der gratien: eñ der auonturen. daer
hi reden ende rekeninghe of geuen moet. dat heeft
hi dwaesselic verteert. eñ mit quader ghewoenten
Ende al tot enen haesaert of tot eenre cansen geset
Voert is hi een moerdenaer. eñ een verrachter
des conincs dochter. dat is sijnre zielen. Die was
die dochter gods bi gratien. die heeft hi verracht
eñ ghedodet mit dootsonden. Voert is hi een ver-
rader gods. Want dat casteel sijns heren. dat hem
ghegeuen was te bewaren heeft hi ouer gheleuert
sijnen doot viant dats den duuel. Hier om soude
hi dan billix wel grotē rouwe hebben die in desen
puynten is. Ende dicwijl sijn bedde mit sijnen tra-
nē wasschen. dat is sijne cōscientie. daer dat venijn
de serpent in lept. Dese tranē iagen den duuel vter
herten. als dat hete water den hont iaecht wter ko
ken. ¶ Nadē berou coemt die biecht. dat is die gue
de camericrster die dat huys reynicht. eñ werpt al
die vuylnesse wt: dat is mitter tonghen. Als dauid
seit in die souter. Eñ bestorttet mitter zoeter oliē
¶ Vander biecht ¶ Nu verstāt wel hoe een mēsche
biechtē sal. op dat die biecht doge tot salichz sijnre
zielen. Hi moet hebben ses condicien. ¶ Die eer-
ste is: datmense doen sal wijsselic. Dese wijsheit
is in tween dinghen. Dat eerste is. Tot wyen hij
hem biechten sal. ¶ Dat ander: waer of hi hē biechtē
sal. Sinte augustijn seit. Dat selue dat een vuer ē

den doot des lichaems te verhoedē. dat zelue sal hij doen voer dē doot der zielen Die zieke om te ont gaen die siecten des lichaems. zoect gaerne dē bes- ten meester. eñ den wijsten daer hien crighē mach Aldus. wie hē wil biechten om gracie te vercrigen van gode. die sal soeken sulkē biechtvader. die bin den can eñ ontbinden. Dat is die die sonden wel kent eñ den sondaer raden can. eñ dat hi macht heb be. hē te absoluerē. eñ raden sondē penitencie te set ten. Voert die wijsselic biechten wil. die sal naer- stelic peynsen ō sijn sondē. eer hi te biechtē comt eñ al sijn herte ondersoekē. eñ sien hoe hi sijn scep per. eñ sijn gebenedide moeder vertoornt heeft Eñ hi sal mit groten auxt sijn leuen ouerdenckē. Als die guede coninc ezechias dede. die aldus seide. Ic sal ouerdenckē al mijn iaren. in bitterheit mijnre tranen. Die sondaer sal in sijnre herberghen gaen dat is in sijnre herten. niet achter lande lopen. als die speelmā duet. die nergēt noder en is dan thuys Daer sal hi in blijuen. eñ aensien sine sondē. daer hi gode rekeninge of doen sal. eñ sijnen prouoest. dat is sijnen biechtvader. Eñ hi sal dencken recht of hi gedaecht waer. om te rekenē sijn ontfāc. ende sijn wtgeuen voer sijnē here. voer wien hi sal naer stelic aensiē dat scrift sijnre cōsciencien. op dat hi ymmeer niet en mist in sijnre rekenīge Wāt god en sal niet missē ī die sine. Als een naerstelic dēct om sijn sondē. eñ aensiet in hoe meniger manierē

dat hi god vertoornt heeft. en hoe dicke ende hoe zwaerlic. dat een gesondicht heeft. en hoe lāge dat hi in die sonden ghetooft heeft. ¶ En dan sal hi hē haestelic biechtē En dat is die anderde cōdicie die inder biechtē wesen sal. Die coninc dauid stont op inder midder nacht om te biechten als inden souter staet. Hi en toofde niet een maent of een half iaer. En die wiseman seit En vertoue di niet te bekerē totte here. noch en zoke ghene lange wtweghe. noch merringe vā dage tot dage. Want die merringhe is zeer anxtelic om veel redē. Eerst om die cōdicie van sondē. Want sonde is een bernende vyer dat niet wtghedaen en mach worden dan mit rech ter biecht. En hi soude ymmer zeer dwaes wesen. die sijn huys saech bernē. liep hi niet rechtevoert ō water. Voert sonde is een grote ziecte. en biecht is die rechte medecijn. en voerwaer hi acht luttel sijn ghesontheit. die hem gheuoelt ziec te wesen totter doot. en niet en begeert gesont te wesen. Voert die doot die so nae is. en den sondaer ouer al laghē leit die soude dē mēsche verwerkē rechtevoert te biechten. Want hi en weet tijt noch vre. wanneer die doot comē sal. die den sondaer dicwijl verrasschet dies gheen waer en neemt. En voerwaer wie wiste op wat dach dat hi steruen soude. hi souder hem ymmer yegens bereydē als hi eerst mochte. Voert saghe die sondaer in wat anxt hi is. Want hij is inden karkar der sonden. in die keel des hellschen

leeus dien gheert te verslinden. Hi soude criten ende roepen naerstelike tot god als hi alre eerst mochte om te biechten. Voert saghe hi die gheestelike guede die hi ouermits sonden verloren heeft. Als die weldaden der heyligher kerken. sijnen tijt ende hem seluen. dat hi al verhalen mach mitter biechten. Hi soude seer dwaes wesen. haeste hi hē niet die weder te verhalen. Voert die ontfermherticheit gods. die hem verwacht tot sijnre doren eñ clopt alser ghescit staet. die sonden doen haesten totter biechten. Want also veel als god den sondaer verwacht. alsoe veel slaet hien te herder. als hien ziet traech ende verzumel. Recht als een scutter. hoe hi die pese vanden boghe hogere eñ herder trect hoe hi vaster eñ stercker schiet Eñ voerwaer hi heeft al rede sijnen boghe ghespannen. ende die pese gherect als indē souter staet om den sondaer doot te schieten ten si dat hi hem wacht Voert wye zeer verzumel is te biechten. die vergheet zeer dicwijl sijn sonden. Alsoe dat hi kume wel biechten can. want hi vergheet zeer veel sonden. die hij nym meer dencken en sal: noch berouwe of hebben. noch biechten. dat hem een groot ghebreck is.

Voert als hi is voerden biechtuader. so sal hi hem biechtē openbaerlic. dat is. hij sal sōdē claerlic seggē eñ ōbedect. so dat die biechtuader siet claerlike dat heet eñ die menige des gets die hē biecht. wāt die zieke moet sijn ziecte ōtdeckē claerlikē dē meester

van medicinē.of hi en mach daer niet aen werken. Noch die surgijn en mach dē gequetstē niet genesē ten si dat hi die wonde siet. Waer om seit die wise boecius. Wiltstu dat di die meester gesont maket so moetstu hē die wonde ondeckē. Dus sullen wij an die truwanters lerē biechten. Si thonē haer ar moede.eñ haer ziectē. eñ si setten die lelicste voer waert.om te vercrighen aelmissen. Eñ also sal oec die sondaer thonē sijn sondē op dat hi vercrige ge-nade eñ ontfermhertichz Dit is die derde condicie diemē hebbē sal inder biecht. Voert sal hem die sondaer biechten gheheellic. Dat is die vierde con-dicie. Want hi sal al sijn sonden segghen groet eñ cleyn. eñ die saken der sondē. Eerst sal hi aensien die zeuen dootsonden. daer wi voer of ghesproken hebbē.eñ biechten van een yghelic.also als hi ghe-voelt daer ī ghesondicht te hebben. sonder hem te beschermē. of enē anderen te besculdighen. Alдus biechte dauid doe hi seide inden souter. Ic sal be-lien al mijn sonden ieghens mi. niet eens anders. noch teghen een ander. Als die ypocriten doen.die dat schoenste buten setten.si vertellē haer duecht. eñ zwighen dat quaet. Eñ si besculdighē een an-der.daer si self meer sculdich in sijn. Dese ziē wel een caf in eens anders oghe. mer niet een balc in haer selfs oghe. Aldus dede die pharizeus daer ihe sus of seit inder ewangelien. Hij versmade die publikaen. ende hij vertelde sijns selfs duecht.

Eñ die publikan vernederde hem . slaende voer syn borst . ende riep ghenade tot gode ende hij seide Here wes mi genadich. Aldus sal hem die sondaer oerdelē voer god niet sijn sondē te verlichtē mer te verswaren sonder lieghen ¶ Voert sal die biecht gheheel wesen . niet ghedeelt tot veel biechtua- ders. Want een salt segghen alte mael an een dat hi weet . of daer hem sijn consciencie in wroghet . eñ niet dat een deel den enen priester ende dat an- der deel enen anderen. God en achtet sulke bespot tinghe niet ¶ Voert en salmen niet alleen die sō de segghen . mer oeck die ommestaende saken die die sonden bezwaren. Want die sonde is veel meer re inden enen. dan inden anderen . Inden priester dan inden leekē . Indē prelaet dan inden ondersaet In enen groten here meerre dan in enen simpelen mensche. Voert is die sonde meerre in die een ste- de dan in die ander. Als inder kerken of in heiligē steden. Eñ in die een tijt dan in die ander . Als in die vasten of in hoechtiden. Voert ist veel meer te sondighen wetende. dan onwetende . Voert salmē seggē die manier vā die sōde. Wāt tis quader mit enē geechtē wijue te misdoen .of mit eenre maget of mit religiosen personē. of mit priesters. of dya- ken. of des ghelijcs. dā mit slechten personē. Voert of die sonde is gheschiet ieghēs die natuer of niet Voert hoe dicke een heeft misdaen. of hoe langhe dat hi daer in ghebleuē is. Voert salmen segghen

of een wederwochten heeft ieghens die becoringhe of dat hi selue in die becoringhe ghegaen is. Of dat hi self die sonde beiaget heeft. Wãt sommige lude en verwachtẽ die becoringe niet. mer si beiagẽse self. eñ slaen hẽ seluen daer in. Voert salmen seggẽ die sake. eñ die becoringe diese brenghet tot sonden. Eñ alle ander ōmestaende sakẽ sal hi seggẽ die die sondẽ bewarẽ mogẽ. Eñ men sal oec seggen mit wat leden datmẽ gesondicht heeft. Men sal eerst gaen totter hertẽ. eñ segghen hoedanich die gedachtẽ sijn. vleyschelic of geestelic. tegen dat geloue of van ydel glorie. of van toorn. of vã nijt. of van anderen manierẽ. Die vleyschelike gedachten horen tot weeldẽ. eñ daer sal hi hem seluẽ in ondersokẽ. of hi die begeert heeft in sijnre ghedachtẽ. eñ of daer enich consent geweest is. of lange merringhen. of genoecht. dat somtijt alsо quaet is als consẽt. Eñ vã al dese gedachtẽ. sal hẽ een mẽsche biechten. Voert sal hi segghen of hi ghesondicht heeft mittẽ ledẽ des lichaems. daer machmẽ sondigẽ in menighen manieren. Ten eersten an thoeft. daermen dicwijl grotẽ cost eñ arbeyt om duet. Als die vrouwẽ doen. die dat hoeft curioselikẽ toemakẽ eñ verchieren slechs om idelhz of ō te behagẽ. eñ ō die luden an te trecken tot sondẽ. daer si herde zeer in misdoen. Eñ sonderlinge die maken so grote hoornẽ vã harẽ haer. of van ander menschen haer. recht als ghemeen wijuen. Veel ydelheit gheschieter

omtrent den hoefde. In wasschen. In kemmen. In vlechten.ende oeck in spieghelen:daermen gode zeer mede vertoornt. ¶.Ende hier van en sijn niet quijt gherekent die mannen die hem so seer spieghelen. Ende hoer haer mit cracht willen schoen maken.of doen crullen .op datsi enen schonen croock sullen hebben. dat een teyken is van quaetheden. Ende dustanighe ydelheit salmen biechten ¶ Voert salmen gaen totten vijf sinsinnen. daermen dicke in sondighet. Als mitten oghen. In ydelheit mit ghenoechten aen te sien. Of mitten oren.ydelheit gaern te horen. Als dese sanghers.of speelrers. die sproken sprekers.loghenaers.Achter sprakers. ende menich ander ydelheit. Of mitten monde. Als dwaesselic te spreken. te veel teten of te drincken. Of mitter nosen.in menigherande roken. Of mit dwaesselic ende oneerlic te tasten hem seluen of sijn wijf.of mit een ander.dat argher is het sij man of wijf. Aldus sal hem oeck een biechten van ouertallicheit van cleder.ende van juwelen .ende van alle ander ghebreke die hi heeft. Aldus is die biecht gheheel .Als een mensche al sijn sonden seit groot ende cleyn teffens enen priester ¶ Die vijfste condicie die in der biechten wesen sal die is. Datmen biechten sal oetmoedelic. Want als die sondaer biecht.soe spreect hi tot god. die sijn hert siet .want die biechtuader en is niet anders dan dat oer gods. Ende dat hi hoert

141

en weet hi niet als een mensche mer als god. Daer om sal hē die mēsche allso zeer veroetmoedigē voer god als hi can eñ mach. ende segghē die sondē mit groten anxt. Eñ hi sal sijn herte gheheel wt stort ten voer hē. recht als water wt eenre cannen. Soe datter ymmer niet in en blijue. die verwe. als van den melc. noch dien roec. als vanden wijn. noch die smaec. als vandē honich. Aldus en sal die mensche niet inhoudē vādē sondē. hi en salt al segghē inder biechtē. Eñ als hi gebiecht heeft. so sal hi die quade manieren laten die hi ghehad heeft. als in quaet geselscap te volghen. of in aensien of in spreken. of in anderen dinghen die quaden schijn hebben. Voert sal hi laten die smaec der sonden. Die hout die smaec der sonden. die om die sonden denct. die hi gedaen heeft. eñ hem des verblijt. eñ in dien ge dachten een behagen heeft. Mer een mensche sal denckē om sijn sondē mit groten anxt eñ mit groter scaemten. eñ rou. eñ hē seluē lasterē. eñ versmaden hem seluē voer gode. Eñ makē een vast opset dat hi nymmermeer tot dien sondē weder kerē en sal. al soutmē hē ontledē. Voert sal hi pijnē om te verdriuen dien roke der sondē. Sōmige mēschen latē die sonden. mer si horen daer gaerne of sprekē Mer die recht berou heeft. die en sal niet spreken van sijnen sondē. of horen spreken. hi en sals hem zeer scamē. Die seste cōdicie vāder biecht is. Dat men dicwijl sal biechten om veel redenen. Eerst

om te verkrigen meerre gratie. en om meer gherey nicht te wesen. ghelijc als die dwael wit wert van dicke te wasschen. Voert om die daghelixe sonden daer een mensche seer dicke in valt. Ende die hem dicke vuyl maect. die sal hem dicke wasschē. Recht allsmen dat scip dicwijl moet oesen. om datter dicwijl water in coemt. Voert om den duuel verre van hem te veriaghen. Dat voghelkijn vliecht gaern van daen. daermen dicwijl sijn nest breect. ende daermen hem sijn eyer neemt. Voert om dat een sal leren biechtē. Want die ghewoente maect hem meester. Allst wel schijnt in anderen ambochten. Voert want een dicwijl sijn sonden vergheet. soe sal hijse dicwijl voert halen. Voert om dat hij niet en weet of hij wel ghebiecht heeft of berouws ghenoech ghehat heeft. soe sal hijse dicwijl ouerdencken. op dat hi ghenoech doe. Voert om hem te veroetmoedighen. ende om te verkrighen meerre verdiente ende ghenade. Het wert eens ghevraghet enen abt. waer omme dat hij soe dicke biechte? Hij antwoerde. Om dat mij dunct sprac hij dat ic niet wel ghebiecht en hebbe. Ende omme dat mij oeck dunct dat ic sommighe dinghen vergheten hadde. Voert want als ic mijn sonden ghe openbaert hebbe. soe vinde ic mij te oetmoediger ¶ Nu hebben wi ghehoert. hoe hem een biechten sal. Nu sultstu weten datter vijf dinghen sijn die die biecht beletten. ¶ Dat eerste is scaemte

En dat is die duuel . die hem die scaemte voerset. om hē die mont te stoppen eñ te slutē. Als die dief duet. die dē hōt die cleyne vorsch indē mōt werpt ō dat hi niet bassen en sal . Wāt die cleyne vorsch is van dier naturē. datsi den hont stom maect. Alsse hē inden mont werpt. Mer die sondaer sal denckē. dat die scaemte die hi heeft van die sondē te seggen. die is dat meeste deel vander beteringe Voert so sal een mensche ymmer gaern liden hier een cleel scaēte . op dat hi ontgaen mach die grote scande die die sondaer verwachtende is. in dien daghe des oerdeels. als alle menschen opēbaerlikē sien sullē sijn sonden die hi hier versmaet heeft te biechten Dat ander is quadē anxt van groter penitencien te doen Dat seit die duuel in dat oer des sondaers. eñ hi seit . Du en mogeste dijn oude ghewoente niet latē . Dese menschen sijn recht ghelijc den scuwē paerde . dat anxt heeft voer die scaduwe diet siet. En voerwaer ten is niet dan een scaduwe of een schim. Al dat een mensche doen mach vā penitentie. bider pijnē der hellē of des vegheviers

Dat derde is quade minne. Wāt die duuel heeft den sondaer also verleckert. dat hi sijne ghenoechtē so seer mint. dat hijse niet latē en wil. En in gheenre wijs en wil biechten. Want hi slapet in sijn sonden als die verckē in die missche. Dat vierde is . Hope van langhe te leuen . Daer hem die duuel aldus toeseit . Du biste een ionc mensche .

Neem dijn ghenoecht. eñ doch dijnen wille. du sultste noch tijts ghenoech verhalen te biechten. Mer hij en siet die doot niet aen: dien gripen sal voer die tijt eer hij waent. Want god en beloeft den sondaer ghenen morghen: al beloeft hi den ge nē die penitēcie doen ontfermherticheit: Als sinte gregorius seit. Ende die duuel speelt dicwijl mit dustanighen menschen recht als die catte mitter muys die si gheuanghen heeft. wāt als si daer lane ghenoech mede ghespeelt heeft. soe eet sijse. ¶ Dat vijfste is wanhoop. Daer die duuel den menschē toebrēct Mer hi sal dencken. dat god zeer lichtelic vergheeft den ghenen die berou hebbē. Ende veel bereyder is dat ewighe leuen te gheuen. dan wij sijn te begheren. Ende hi mach oeck dencken. op veel menschen die zeer lichtelic verghiffenis ghe creghen hebben. Als ihesus self tot veel steden be wijst heeft inder ewanghelien. ¶ Van voldoen Nader biecht coemt voldoen. Dat is die bete ringhe die een doen sal. naden wille. ende na raet sijns biechtuaders. Want die biechtuader sal oer delē die beterīge nader misdaet. ī vastē. in aelmissē ghebeden. of in anderen dinghen. nae dien dat die sonde eyschet. Die zieke sal gaerne onderdanich wesen den meester van medicinen om ghesonthz te verrighen. Ende die guede zoen doet gaerne die wille sijns vaders om oerbaer sijnre zielen.

Nu hebben wi drie dinghen ghehoert daer dat

pansier of gemaect is der penitencie. daer god sijn
nyewe ridders mede wapent om te verwinnen dē
strijt. dien si hebben ieghens die sondē. Eñ wie in
desen strijt verwint. die en heeft ghenen noet voer
den anderē strijt dat is voerden anderen doot. Als
sinte ian seit. Die eerste doot is die doot der sondē
Die dien verwint mit penitencien ontgaet den
anderen doot. dat is die doot der hellen. die niet
verstervē en mach. Dit is die eerste tacke vander
vroemhz. te verwinnen desen strijt. Na desen
coemt een ander. Wāt als een sondaer berou heeft
van sijnen sonden. so coemt hē een nyewe twyue-
linge in sijnre herten. Wat penitencie hi best doē
sal: ende wat leuen hi leyden sal. Eñ veel worter
in desen strijt wangelowich Want als ihesus onse
meester inder ewangelien seit. Nu ghelouen si. eñ
nv en geloue si niet. Nu willen sij eñ nv en willē
si niet. Als nv hebbē si een guet opset. eñ als nv ist
te niet. Dese sijn als die weerhaen die op die toorn
staet. die mit allē windē keert. Mer als die mēsche
vyerich is tot god. eñ ī gode sijn herte vast maect
eñ van sijn opset is: desen strijt ouer te liden. Dā
maectē god vast. eñ vestichtē als een pilaern ī sinē
tēpel: dat is inder heyliger kerkē. Als sinte iā seit
Dit is die victorie eñ dat loon deser ādere mēschē
Na desen comt die derde eñ is dat die mēsche becla
get wert vā sijns selfs vleysch eñ dat vleysch mur
mureert allst begīt te ghenoelē die herdichz eñ die

scarpheẏ der penitencien. eñ vecht zeer weder om te comē tot sijn oude ghewoente. Dat vleysch is dat quade wijf. Als salomon seit. die men meer haer wille doet eñ voghet. eer si quader is. eñ meer con trarie. die hē van sijnen vleysche laet verwinnen. dat is alten groten duvlen eyghentscap. Dit wert ons wel beteykent bi sampson den starcken. Om dat hij hem liet verwinnen van enen wijue. so ver loes hi zijn haer van sijnen hoefde. daer hem sijn starcheit in geleghen was. Eñ hi viel in die hande sijnre vianden, die hem sijn oghen wt staken. ende dedē hē scādelic die molē treckē. Aldus duet die du uel alden genē die hē van harē vleysche laten ver winnē. Die desen strijt wint. dien belooft god een wit cleet der reynicheẏ eñ der onnoselheit. Als in apocalipsi staet Na desen strijt comt die werelt. eñ vrou auētuer mit haer rat. die anvecht ter rech ter side ende ter luchter side. Dit sijn twee sterck ke striden. daer veel menschē an beidē sidē in ver wonnen wordē. Als inden souter staet. Mer die be coringe is veel stercker den ghenē die toeneemt in eren eñ in rijcheden die die duuel offert eñ verleit. dā si is die iegēspuet toecomt van armoede eñ van siecten die god toesent. Eñ die die eerste strijt ver wint. eñ versmaet mitter herte voerspoedicheẏ der werlt. dien belouet god eer eñ hoecheẏ. mit hē indē hemel. want hi doetē maeyen mit hē in sijnē throē Als apocalipsis seit. Mer den genen die den strijt

verwint ter luchter side in iegenspoet deser werlt dien belouet god die grote zueticheit ende vrueck de sijnre ieghenwoerdicheit. ¶ .vi. Die seste strijt is zeer starck. Ende is ieghens die quade menschen die inder werelt sijn ende antekerst leden sijn. De se bestriden die guede menschen mit haerre cloot-heit. Als welneer die tyrannen deden. den merthe laers. Die onghelouighe. den kersten ¶ Dit is die beest daer sinte iohan of seit die die heylighe men schen bestridet. Alser ghesеit is. soe datter kume yemant wesen sal die hem sal dorren belien kerstē te wesen. Die leden van deser beesten thonen hem inden prinsen. ende in bosen prelaten die omme hoerre groter ghyericheit veruolghen villen :. ende eten hoer ondersaten ¶ Alsoe dat die guede menschen die onder hem sitten. ongheual hebben te liden ende groot verdriet. Mer diet al verdul-delic neemt als iob dede. ende te mael in god be-trouwet die verwint desen strijt. ende dien belo-uet god. dat hi hem macht gheuen sal ouer sijne viandē. Als sinte ian seit in apocalipsi. ¶ .vii. Nae al dese striden coomt die laetste die die alre zwaer ste is. Dat is die duuel die alsoe scalc ende subtijl is. dat hi dien die opgeclommen is inden berch der volcomenh. eñ al dese voerseide stridē verwonnē heeft. bestrijt mit ydelre glorien eñ mit vermetēh want hi duet hē denckē dat hi zeer heylich is. eñ wel mit gode is: om dat hi dus veel gedaen heeft. ende

gheleden om sijnen wille. Alous valt hi dicwijl va̅ den hoghe int lage. Als lucifer dede. Daer om ist noot dat die me̅sche wijs. si en̄ voersichtich o̅ he̅ te beschermen van ꝑdelre glorie̅. Dese bewaert die achterhoede. Want inden staert leit dicwijl dat verlies. en̄ bider hauen bederft zomwilen dat scip Die inder hogher zee deser werelt vaert. die moet dicwijl sijn meninghe stueren totter hauen der salichz. dat is tot ihesum cristum mitten winde der vaster minnen. en̄ mit groter begeerten tot god. Dit is dat eynde der rechtuaerdichz. daer wi voer of gesprokẽ hebben. die coemt vander gaue der starcheit ouermits die duecht der vroemheit.

Alous die guede vrome ridder. die gheweest heeft in menighen strijt. heeft groten hongher en̄ dorst om te tone̅ sijne starchz. In tornoye. of in stride̅ om he̅ te vermaken. En̄ voerwaer die grote minne heeft tot god. en̄ grote̅ honger en̄ begherte̅ tot sijnre salichz. die verwint lichtelic desen strijt Want hi en begheert noch en wil in desen leuen. anders niet dan dat geschie. die eer gods en̄ salich eit sijnre zielen. Ende soe wie desen strijt verwint die wint dat loon daer iohannes of seit in apocalipsi Die. die verwint sal ic gheuen te eten vande̅ bol des leuens. Dat is midden inden paradijs seit die here dat is ihesus cristus geeft he̅ dat ewige leue̅ va̅ welken alle heilighe̅ ete̅ in sijnre glorien. ende sijn alle gesadet ende vernoest. Dit is die salicheit

die god belonet inder ewangelien sijnen gueden
ridderē. als hi seit Salich sijn die gene die hōgert
eñ dorst na rechtuaerdichz. Dat is na gode te die-
nē eñ te minnen Want si sullē versadet worden
vander vrucht des boems des leuēs Dit is dat eyn
de eñ die volcomēhz deser duecht die ghehieten is
vroēhz. tot welke een leidet die gaue der starcheit
Die gaue des raets werpt wt die sonde der gierich
eit. Eñ plant ontfermhertitheit.

Geliker wijs als die heilighe gheest starchz
gheeft eñ macht grote dinghen an te nemen. Alse
gheeft hi oec raet bi welken een daer mede coemt
ten gueden eynde van dat hi aen ghenomen heeft.
Dit is een grote gratie. eñ hiet die gaue des raets
Eñ een mēsche heeft daer bi grote voersienicheit
eñ grote vriheit. In dien dat hi an neemt. dat hij
dat niet te haestelic aen en neemt. Want als die
philosooph seit. Grote dinghen sijn ghedaen. niet
mit starcheit des lichaems. of der wapenen. mer
mit guedē raet. Eñ socrates seit. Dat vādē dwa-
sen raet. heeftmen na berou. Eñ salomon seit. En
docht niet sonder gueden raet: wāt het soude di be
rouwē nader daet. Dese gratie toent haer indē mē
sche in drie manierē Tt eerstē gaern te zoekē gue
den raet Alsoe ryet thobias sijnē zoen eñ seide So
ne zoect altoes raet andrē wijsen mannē. Salomō
seit Daer genen guedē raet en is misvalt den volc
eñ daer is altoes confuse. Mer salicheit geschieter

daer veel guets raets is. Mer sich wel toe seit die scrift datstu di ymmer wachtes voer quade raders Eñ en beraet di niet mitten dwasen. Want si en nemen niet dan dat voer hẽ dient. eñ niet dat god behaecht. Dus salmen raet soeken anden oudẽ eñ niet andẽ iõgẽ die niet geprooft en sijn indẽ dingẽ Want die oude hebbẽ gesien eñ geprooft die dingẽ. eñ in hẽ is sin eñ raet. Om dat roboã salomõs soen versmade den raet der ouder wiser mañẽ eñ volchde dẽ raet der iõgerẽ. so verloes hi dat meeste deel vã sijnẽ conincrike. Voert wie dese gaue heeft. die õdersoert die radẽ diemẽ hẽ geeft. eñ querleptet mit groter naerstiheit. eñ voersichticheit. of mẽ hem trouwelic eñ wel radet. niet lichtelic den raet te ghelouen eens menschen of twee. hoe heymelic si hẽ sijn of hoe grote vriendẽ. Seneca seit. Ondersoeke die rade. eñ en geloue niet lichtelic. Wãt wie lichtelic gelouet. vint dicke dẽ ghenẽ dien bedriecht. Voert. die dese gaue heeft die is gehoersaẽ dẽ gueden rade als hien vint. Want te vergheefs soect hi raet dies niet ghelouen en wil. Daer salomon of seit. Hi gelijct den dwasen die vten rechtẽ weghe gaet. Mer die wise hoert den gueden raet. die die dwase versmaet. ¶ Die besten eñ oerbaerlicsten raet diemen hebbẽ mach. Dat is dien raet die onse guedertieren meester ihesus cristus ons ghebrocht heeft vanden hemel. die die wijsheit sijns vaders is. daer alle guet of coemt. die is die

enghel des grotē raets als die scrift seit:dat is den raet die hi ons geeft inder ewangelien daer hi seit Wiltstu volcomen wesen. Ganc ende vercoop al datstu hebste.ende gheeft den armen.ende volcht mi na so sultstu vinden groten scat inden hemel. Sich an eñ denc wie desen raet gheeft. Want het is:als voerseit is die wijsheit gods des vaders.die enghel des groten raets. Die ghecomen is inder aerden: om di te raden ende te wisen den wech eñ den toepat te gaen inden ewigen leuē. Het is wel waer men mach wel mit anderen weghen salich wesen. Als inden weghe der gheboden gods. Of in echtscap.of in weedwiscap.of in rijcheit der werelt:alsmēse wel gebruyct. Mer die heylige geests ouermits die gaue des raets leydt eñ stiert ons veel rechter eñ zekerliker doer dē toepat der waerachtiger armoedē. bi welken een versmaet eñ set onder die voet die werlt eñ al hoer begheerte om die minne gods. Dese gaue rodet wter herten die sonde der ghieritheit. eñ der begheerlicheit. Eñ plant enen schonē boem.dat is die duecht der ōtfermherticħz. Dat is te hebbē deuc eñ medelidē mit ādet lude quaet of iegēspoet Dese boē heeft zeuen gradē als die ander doen mit welkē hi wast eñ toeneemt. Dat sijn seuē dingē die den mensche trecken tot ontfermherticheit. eñ medeliden te hebbē mit āder lude verdriet Dat eerste dat een mēsche treckē soude tot ontfermherticħz is natuer

Want alser ghescreuen staet indē boec der naturē vanden beesten. Gheen vogel en eet dat āder. dat van sijnre naturē is. Voert staeter ī dat selue boec Dat een merrye voedet dat voelē eēre āder merrye die gestoruen is. Voert is dicke ghesien eñ ghe proeft. dat die coye voedet die iōghē die wech ghe worpen warē. eñ bescuddense vā anderen beesten Daer om soude een mēsche billix ontfermherticheyt hebben eñ medelidē van dat verdriet eens anders die sijns gelijc is inder naturen. want wi sijn alle vā eenre naturē. vā eenre formē. eñ ghemaect naa enē beelde. als voerseit is. ¶ Dat ander dat den mē sche trecken soude tot medeliden eens anders ver driets. is gracie. Want wi sijn alle leden eens lichaems. dats is der heiligher kerken bi gracien. Eñ dat een lit heeft ymmer van rechter naturen me delidē mittē anderen. Voert sijn wi alle gherochtē mit enen loon. Dat is dat waerde duerbaer bloet ons liefs herē ihesu cristi. dat hi so mildeliken wt stortte anden cruce om ons te copē eñ te verlossen vanden ewighen doet. Want die zoen gods so gue dertieren eñ ontfermhertich gheweest heeft tot ons. so soudē wi billix guedertieren wesen. eñ me deliden mit malcander hebbē. eñ hulp eñ ōderstan dicheit malcander bewisen Voert sijn wi alle bru ders eens vaders eñ eenre moeder bi gracien. Wāt wi sijn alle zonen gods. ende der heyliger kerken. Ende die een brueder soude ymmer den anderen

in sijnre noot te hulpe comen. want inder noot kent mē wie vrient is. Dat derde is dat gebot der heiliger scriftē: die raet eñ ghebiet die werkē der ontfermhertichz bouē allē anderē werkē. Als die wise salomō seit. sich dat dijn hoeft niet en is sōder olie Hider olie die dat vier voedet īder lāpē verstaetmē bi ōtfermhertichz. die altoes in dijn hoeft wesē souden. dat is ī dijn herte eñ recht als die olie bouē gaet īder lāpen alle āder vuchtichz. also gaet ōtferhertichz bouē alle āder duechdē: eñ recht als die olye voedet dat vyer inder lāpē. eñ als die olye ontbreect so gaet dat vier wt. Also als die ōtferhertichz ontbreect. so ontbreect oec die minne gods. als sinte iā seit. So wie siet dat sijn brueder noot eñ gebrec heeft. eñ hē die doer sijnre herten slupt. dat is die geen medelidē mit hē en heeft. eñ hī niet en helpt als hi mach. Hoe is daer die minne gods in: of hij seggē wilde: daer en machse niet wesen. Want die olye der ontfermhertichheit gebreect in sijnre herten. Doert die guede thobias wijsde sijnen soen eñ seide hem. Sone wes also ontfermhertich altstu moghestē. Hebtstu ouervloedelike gheeft mildeliken. Hebtstu luttel. van dien gheeft blijdelic. Onse here ihesus seit inder ewangeliē. Gant vercoop al datstu hebste eñ geeft dē armē. dit is die duecht die die heilige scrift int ghemeen prijst alre meest wātse god meest behaecht. Eñ ōse here seit doer dē propheet. ic wil ōtfermhertichz. eñ niet offerhāde

Sinte augustijn seit. geen dīc en maect de mēsche minliker dan guedertierēhz Veel mēschē doē gode offerhande vā vastē. vā pelgrimaedzē. ēn vā herdē leuen. Mer aelmisse te geuē. sijn si traech ēn vrec Veel menschē heeft god gegeuē ouervloedichē vā aertschen guede. ēn si en offeren daer gode niet of. Mer si offerēt gaern dē duuel of der werlt. dat is dat sijt qualikē verterē. in ydelhz. in ouervloedichz ēn ō lof of prijs of eer der werelt. Mer om god en geuē si niet. of zeer weynich. Wāt si sijn daer toe hert als een dramāt ¶ Des gelijcs dā. als die ontfermhertichz gode zeer wel behaget Also mishaget se den duuel. wāt het is die rechte wapen. daer hi eerst mede verwonnē is. als een glose seit optē souter. wāt hi en mach dien soetē root vā dier saluen niet rukē. Recht als die slāge niet ruken en mach dē wijngaert. Desen roec en mocht iudas niet verdragē. doe magdalena ons liefs herē hoeft salfde. Wāt hē dochte dattet een verlorē dinc was. Mer om sijnre ghiericheit hadde hi lieuer dat gelt daer of in sijnre boersen gehat. Vā desen volcke is een duuel een meester. die hiet sluteboers. die van een heremijt gesien wert. dat sijn ābocht was der gierigher boersen te slutē. dat si geen aelmissen geuē en souden ¶ Dat vierde dat den mensche soude verwecken tot ontfermherticheit dat is. Die grote gracie ons liefs heren. die hi soe mildelic gheeft een yghelic nae dat sij sijn. Als sinte iacob seyt

En doet sine sonne lichtē op die goede ende op die quade. Als hi seit inder ewāgeliē Dat hij soe milde tot ons is eñ ons gheeft al dat wi goets hebbē Wij souden milde eñ hoesch wesen tot malcander: ende die ene den anderen helpen. Dat ghebiet ons god inder ewangelien Als hi seit: weest ontfermhertich Die sone soude ghelikē sinen vader: anders mocht hien versaken. Daer om seit die scrift. Weest ontfermhertich eñ guedertieren dē weesen: als of ghij haer vader eñ moeder geecht waert Also sult gi wesen sonen des ouerstē: dat is gods Dat vijfste dat enē verwert tot ontfermherticheit. Is die ere gods Salomon seit Die eert onsen here god: die goet doet den armē. Want datmen den armen doet dat doetmē gode. Als hi selue seit int ewangeliē. Dat ghi enen duet vā minen minsten dat doet ghi mij. Die arme sijn dat cleyn gesin ons herē: die die eert mit werckē der ōtfermhertitheit. die eert god: wāt wie dat ghesin eert die eert den here. Eñ die tgesin scande doet die doet den here scāde: hier of hebben wij exempel vā sinte maertijn. Dien god openbaerde inder nacht doe hi sinē mantel om gods willen ghedeelt hadde. Eñ seide tot sinen enghelē. Maertijn heeft mi ghecleet mit desen clede. Dat seste dat een mensche seer trect tot guedertierenheit. is anxt des oerdels. Want oerdel sonder ontfermhertitheit: sal gescien den ghenē. die hier niet en doet die wercken der ontfermhertitheit. Want god sal

sijn oren stoppen voerden ghenē: die nv haer oren stoppē voerdē armē .als gescreuē staet int ewāgeli vāden riken mā.die weygerde den armen lazarum die aelmis om god. daer om wort hē weder geweygert een dropel waters inder hellen ¶ Des gelijcx vāden dwasen maechdē:die geen olye en hadden in haren lampē. Daer om sloot hem die doer des bru locht eñ seide. Ic en ken v niet. Also bleuē si butē. Alsoe sal god doen den ghierighen eñ vreckē inden daghe des oerdels:die niet en hebben dat gheleide der ontfermherticheit.die daer gheleidt die zielen inden paradise .Ende maect hem haren wech om te comen tot god. Als die scrift seit . recht alsmen den wech maect:ende gaern op doet den ghenē die scone presenten brenget . Voerwaer te recht sal hij vermaledijt wesen.die vander guedertierenheit nz gheleidt en wort indē dage des oerdels .als die veruaerlike sententie ghegeuen sal worden.die so mit ter gherechticheit vereent sal wesen:datmen nemmermeer appelleren en sal ¶ Dese gherechticheit sal hi doen als een conic.Ende dan sal hi doen sijn grote ondersokīge eñ verbanninge :als een ouerste bisscop.eñ een ouerste paeus .want hi is coninc ende bisscop:als die scrift seit Eñ hi nam sijn menschelike natuer. van coninghen eñ van bisscoppen ¶ Dit ondersoeck ende verbanninghe sal ghescieē ende geworpē wordē op die gene die ter luchterzidē wesē sullē. Niemāt en salre wt genomē wordē

Want god die quade vermaledien sal ende segghẽ. Gaet ghi vemaledide int ewighe vyer. Inder stic kender hellen. In die onuerdrachelike duusternisse dat bereit is den duuelen ende v. die haer ghesellen sijt. Want ghi haren wille ghedaen hebt Ach al is dese sentencie cort si is seer bitter ende zwaer. Want si sal die sondaren iagen wt dat hemelsche geselscap. hoe seer is te ōtsien dese herde verscheydinghe. Dat vijfste dat een mensche treet tot ontfermherticheit is die vrucht die wast anden boem die haer toent in veel manierẽ. Eerst wāt ontfermhertic heit heeft die brieuẽ vanden oflaten als onse here seit inder ewāgeliē. Salich sijn die ōtfermhertige wāt hẽ sal ontfermhertitheit gheschiē. Voert seit die selue here. ist dat wi ōderlīge vergeuẽ god sal ōs vergeuẽ. anders niet Voert is ontfermhertitheit dat guede coepwijf. die altoes wīt. eñ nemmermeer en verliest. Wāt als sinte pouwels seit. Goedertierẽheit doecht tot allẽ dīgẽ. dat soude eē costelic steē wesen die tot allē dingē dochte of goet waer. Dit is ontfermhertitheit. wāt die geestelike guedē wīt si. eñ ewige guedē eñ oec titelike guedē. Salomō seit Eer god vā dijnre rijcheit eñ gif hem vā dinē guede eñ hi sal veruollē dijn scuyerē. doch guet vādē dinē. niet vā eēs āders als die ghene die aelmisse doē vā diē dat si genomē hebbē. of gewoekert hebbē mit quader comātscap: of āders mit quade sakē gecregē hebbē: wt āder lude leder sniden sij

brede riemē. Mer vā dijn eygē guet geef aelmissē. dats dattu wel eñ gerechtelic gecregē hebste. Eer god vādē dinē: wāt dat eēs āders is. bistu sculdich weder te geuē. Voert seit hi. geef dē armē: niet dē riken: mer dē genē dies behoeftich sijn. eñ god salt di wedergeuē. als hi inder ewāgeliē seit: Ontferm herticheȝ is een saet dat vruchtbaerre is ī een mager aerde: dā ī een vette aerde. Ende oec ōtfermhertitheit vermenichuoudicht die titelike guedē: Daer hebbē wi veel schoene exēpelē of. daer icker hier eē luttel of vertellē wil. Mē seit dat site germeī doe hi quā vā romē ēt wtgaē vā melanē: vraechde sinē dyaeck of hi enich gelt hadde. Hi ātwoerde dat hi mer drie pēnigē en hadde. wāt site germeyn hadt aldē armē gegeuē. Daer beual hi datmē noch die drie pēnigē dē armē geuē soude ō gods willen. Want god vermocht wel hē te verleenē daer si dien dach of ghevoedt soude wesē. Die dyaec mit groter murmuratie eñ grote arbeit, gaf die. ij. pēnigē eñ behielt dē derdē. Daer si haers weechs gīgē quā eē rijc ridders knecht. eñ brocht hē vā sinē here. cc. pēnigē. Doe riep hi sinē dyaeck eñ seide hē. dat hi dē armē genomē hadde. c. pēnigē. wāt had hi dē derdē mede dē armē gegeuē: die ridder souder hē. ccc. gesēt hebbē. Men seit in dat leuen van sinte ians aelmisgheuer. Die alsoe heete om die aelmissen die hi dede Dat eē edel rijc mā was beroeft vādē moordenarē Alsoe dat hē niet gebleuē en was. Eñ quā claghen

totte voerseide sinte ian. en seide he syn geual Si
te ian hads grote medeliden. en geboet sinen scaf-
fenaer dat hi he gheue soude vyftie pont gouts. die
scaffenaer en gaffer mer viue om synre ghierichz.
Niet läge daer na quä een edel rycke weeduwe. en
sede sinte ian vyf hödert pöt gouts. Doe riep hy si
nen scaffenaer en vraechde he: hoe veel hy dien be-
roefde man geghene hadde? Hi antwoerde vyftien
pont gouts: die heilige man seide dat hier mer vyf
gegheue hadde. Doe hi dit vernomen hadde väden
ghenen diet ontfäghen hadde: seide hi tot sine scaf
fenaer. Hadstu he vyftien pont gegeue. als ic di be
volen had. Onse here god had ons ghesent doer de
gueden wyue vyftien hondert pont gouts. Ende
sinte ian vraechde de guede wyue: hoe veel si ghe-
meet hadde te geue? Hy ätwoerde dat si eerst had
doen sette vyftie hödert in haer testamet: en sou
de he die geset hebbe. mer daer na doe si haer scrift
besach: vät si die thie hödert of gedae. En dat gue-
de wyf meede dat onse here god niet meer en wou
de geset hebbe dä vyf hödert pöt. Ite so vertelt site
gregorius. dat sinte bonifacius. doe hi een kit was.
was hi so guedertiere en ötfermhertich: dat hi dic
wyl gaf sine rock en syn hede de arme. Hoe dat he
syn moeder daer om sloech. het gheuiel op een tyt
dat dat kit sach veel arms volcx. en verwachte dat
syn moeder wt was: doe liep hy op die solre en al
dat syn moeder vergadert hadde dat iaer. gaf hi de

armē Doe sijn moeder dit vernā: woude si te mael ōtsinē. Dat kit bede ōsen here. also dat die solders weder vol wordē. Voert was eē arm mā alsmē seit die en hadde mer eē coe Eñ hoerde op een tijt vādē priester idē sermoē. dat god seit ider ewāgeliē: dat hi hōdertvout weder vergout: datmē dē armē gaf Die guede man bi raet sijns wijfs: gaf die coe den priester. eñ hoopter .c. voer te hebbē. Doe hi lāge tijt gewacht hadde nader beloftenisse eñ niet weder en creech: meēde hi dattē die priester bedrogē hadde. Eñ docht dat hien dootslaē soude. eñ stōt op des nachts ō dat te volbrēgē Daer hi idē wege quā: vāt hi enē grotē hoep gouts eñ docht dat hē god dat gesēt eñ gegeuē hadde: eñ veruolt sijn beloftenisse eñ keerde weder te huys. eñ was i vrede Voert vā enē āderē. Wāt hi had horē seggē ider ewāgeliē: dat god hōdertvout weder gaf. Aldus gaf hij enē rikē priester een coe. die priester namse: eñ sēdese tot sinē āderē coeyē Eñ doet quā tē auōt. die coe des geetsmās quā thuus: eñ lede mit haer alle die coeyē: die die priester hadde tot hōderdē toe. Doe dit die guede mā sach. docht hi dattet die beloftenisse vāder ewāgeliē was: eñ datse hem god weder gegeuē hadde Dit quā voerdē bisscop: eñ si wordē dē guedē mā toegewijst. Dese exēpelē eñ veel āder bewisē ōs dat ontfermhertichz is eē guet coopwijf wāt si vermenichfoudicht titelic guet. voert so vercrijcht si geestelic goet voer god eñ dat ewige goet

Vā welkē sinte pouwels seit Dat si doecht tot allē
dingē: wāt si geeft leuē der gratiē iegēwoerdich. eñ
dat leuē der glorië in dat leste : daer om seit dauid
wel indē souter: dat god mint ontfermhertichz eñ
goedertierēheit. wāt bi haer geeft hi gratie īder we
relt eñ glorie namaels ◀ Voert bewaert si dē men
sche. eñ verlostē vā allē periculē: eñ vādē geestelikē
doot: eñ vā sondē. Eñ oec vādē lichaelikē doot Wāt
veel dodē sijn verwect: ouermits die werkē der ont
fermhertichheit die si gedaen haddē. Daer veel exē-
pelē sijn inder scriftē ī dat leuē der heiligē: eñ van-
dē ewigē doot: dat is vādē doot des leuens. daer of
seide thobias sinē sone. Sone wes ōtfermhertich
mit al dattu moechste: wāt aelmisse verlost vā al-
lē sōdē: eñ vādē doot. eñ beschermt die siel dat si niet
en coēt in die helsche dusternisse ◀ Die geestelike
werckē vā ōtfermhertichheit ◀ Nv hebste gehoert
die gradē des boems der ōtfermhertichheit: daer sij
mede wast eñ toeneēt. Nv so moetmē siē die telgē
vā desē boē: daer hi hē mede ōtspreidz: dese boē he-
uet meer telgē: vā die voerseide boē. Wāt hi sprei
det hē verre. eñ heeft telgē ter rechter eñ ter luch-
ter zidē Ter rechterzidē sijn die gheestelike goede
werkē der ōtfermhertichheit. eñ ter luchterzidē die
lichaelike. ter rechterzidē heeft desē boē vij tacken
Die eerste is goedē raet te geuē dē genē dies beho-
uē puplic ō gods willē. niet ō giericheit: of om ge
wī: als dese quade aduocatē doē. die ouer beide han

dē nemē eñ geuē dicwijl veel quaets raets ō gelts
willē: of ō die eer eēs rikē mās. Mer die god voer
ogē hebbē eñ radē dē sōdaer vtē sōdē te comē. of die
vtē sondē sijn die te radē. hoe si doē sullē. Als scul-
dich sijn te doē biechtvaders. eñ prelaten. eñ ander
guede mēschē. vā wat staet dat si sijn Dese doē teer
ste geestelic werc der ōtfermherticheit. dits die eers
te telge der rechterzidē ¶ Die ander is. wel te raden
die gene. die eē te regerē heeft. Als guede prelaten
haer ōdersatē. die si sculdich sijn te voedē mit gue
der lerīge eñ guede exēpelē. Recht als eē meester
sijn discipulē ī cōstē. eñ ī guedē zedē. Dus souden
oec vader eñ moeder haer kīder bewarē vā sōdē. eñ
makēse gewoē wel te doē. dat si hē wachtedē vā lie
gē vā swerē. vā quadē spele. vā quadē geselscap. eñ
sōderlīge soudē riker lude kīder: bet gestuyrt we-
sen in gueden zedē. Wāt tkīt wil altoes sijn eers-
te vouwe houden. als dat cleet ende die scoe doet
Daer ō salmēt īsettē eñ stuperēt tot gode. ende tot
doechdē. Dat derde is te berispē eñ te castiē die bo
se: eñ quade vā der quaetheit. Dit behoert toe sōder
lige dē prelatē: eñ dē prīcē: die sijn sculdich te beris
pē haer ōdersatē. als si wetē dat si misdoē. Want
als si hēgē die sōdē: die si beterē mogē. so sijn si me
de deelachtich. Geē prīce. prelate: of guetmā soude
hēgē enige quaetheit ōtrēt hē daer hijt wist. Eñ en
duet hi des niet: eñ verhētet: dats een teiken dattet
geē guet mā en is. Men pleecht te seggen. Hule

here . sulc ghesin . Want naden here beleedet hem tghesin Ende dicke gesciedet dat die here is tseens mitten wiue: om des quades ghesins wille. Ende daer om noch om lief. noch om leet. noch om dienst der persoenen en sal een here laten te verdriuē die sonde omtrent hem . Want hi is meer sculdich te ontsien ende te minnē gode. dā den mēsche. Men sal die persoē minē: mer die sōdē hatē. Eñ die pre latē eñ princē sijnt sculdich te wetē. Wāt ōwetēthz ī desē sakē. en maect geē ōtscult. Si sijn sculdich te wetē. hoe hē haer volc regeert. beneden hē ōtrēt hē in haren husen. Eñ sullen daer ōdersokē mit gue dē getrouwē mēschē. die gode ontsien. Si en sulle daer mede niet quijt wese īdē dage des oerdels te seggen. Ic en wists niet. Die vierde telghe is. te troesten die drouige: eñ die in wederstoot sijn mit sueten woerden. dat si iz en mishopen. Of dat hē therte nz en ōtbreke Aldus dede site pauwels daer hi seit. Vertroost die gene die weet vā herten sijn. Die cranck vā herten is. verblijdt hē inden gueden woerden . Want als hij Ulue seit . recht als hem dat herte verfroyt inden zueten roke . Alsoe ghe voelt die ziel grote zueticheit in gueden woerden. ende in gueden raden . Dat is een waerachtich vrient. die den anderen alsoe mint in ieghenspoet als in voerspoet . want inder noot sietmen wie vrient is. Du sultste weetē dat vier dingen seer vertroestē dē genē die bedruct is of in tribulaciē

is. Dat eerste is te pe̅pnse̅ om die pine̅ der hellen.
die so scarp is:dattet ouerdraecht:bi al datme̅ lide̅
mach i̅der werelt. Sinte augustijn seit.here verbra̅-
de mi:of o̅tleedt mi lieuer.da̅ gi mi ewelic verdoe̅t
Tis guet te lide̅ die roede der castiinge :op dat me̅
ontgaet die grote roede die ewelic slaet. Dat is die
doot der helle̅:die nz steruе̅ en mach. God bewijst
grote teyke̅ der minne̅:als hi sent titelic iege̅spoet.
Wa̅t als die scrift seit:ic castie die gene die ic min
ne. De̅ os dien me̅ sla̅ wil:die̅ mestme̅ .en̄ niet de̅
gene̅ dime̅ houde̅ wil. Groot teike̅ der minnen en̄
grote eer waert. dat die conic sine̅ cop yema̅t sende
daer hi wt dri̅ct . Die cop daer onse here wt drinct
dats tribulacie deser werelt. Dit is die eerste sau-
ce:dieme̅ ete̅ sal tot dese̅ spise̅. Als te de̅cke̅ op der
pine̅ der helle̅.dits ee̅ saus va̅ edick:die verdrijft de̅
smake va̅den guede̅ wijn. Dat ander dat den me̅-
sche seer troost in tribulacie is . Dat een mensche
denct op dat loon des ewighen leuens. Sinte gre-
gorius seit.het licht seer den arbeit:als een hoopt
groot loon te hebben. Dat derde is te dencke̅ op
die passie ons heren ihesu cristi : die hij gheleden
heeft om onsen wille. Gheen dinc en maect tri-
bulacie soe suet : als die pine ons heren ihesu cris
ti te ouerdencken. Dit is ons beteyke̅t inder scrif
ten van die kinder va̅ israhel . daer si quamen tot
een water:dat so bitter was: dat sijs niet drincken
en mochten. God gaf moyses een roede ; ende doe

hi die ĩt water stac.doe wortet zuet ¶Dat bitter wa
ter sijn tribulacien der werelt. die roede diese zuet
maect.is.dat cruce õs herẽ ihũ xpi. Wãt wie dẽct
om sulckẽ druc:als cristus doechde indẽ cruce.daer
en is pine noch iegẽspoet.druck noch tribulacie:hi
en salse lichtelic mogẽ draghen ¶Dat vierde.is.te
peynsẽ õ die doecht:eñ dat guet dat iegẽspoet ende
tribulacie doet dẽ gent diet verduldelic lidẽ. Wãt
die tribulaciẽ beproeuẽ dẽ ridder goods. Die ridder
en kẽt sijn stercheit nz.tẽ si dat hi indẽ drang ghe-
weest heeft. Sinte pauwels seit. lijdsaechz beproeft
dẽ mensche tot god. Eñ die engel seide tot thobyas
Wãtstu gode genaẽ waertste:so wast noot dat dij
becorige proefde ¶Na tribulacie sijn medecinẽ: die
dẽ siekẽ gesõt maken. Want als die scrift seit. die
grote siecte des lichaẽs maect den mẽsche sober. so
dz die ziecte som wilẽ een verdriet is Daer of seit
sinte gregorius . laedt dij niet herdt wesen datstu
lijdste inden lichaem van buten. Altstu daer mede
ghesont wortste vander siecte der sondẽ vã binnẽ.
¶Voert so hebben tribulacien ghewonnen die cro
nen der glorien. daer of seit sinte gregorius ¶Sa-
lich is die ghene die becoringhe lijdt : dats ieghen
spoet . Als die guede ridder : die lijdet ende vol-
herdet in die slaghẽ . Want als hij gheproeft is
soe sal hij hebben die croon des leuens ¶Dese
vier ghedenckenissen voerscreuen vertroesten
seer den ghenen die in ieghenspoet sijn

Die vijfte telge der ontfermherticheit is . dat een vergeeft: dat hē misdaē is . wāt als sinte gregorius seit. Wie sijn aelmissen geeft . eñ hatich is op sinē evē mēsche: dat en baet hē niet. Eñ god en ontfaet die gaue niet . vādē hādē: also lange . als hadt ende nijt is inder herte: mer god ontfaet die gaue nader meninge of naden goedē wille. Daer om seit onse here god inder ewāgelie: tē si dat gi malkāder vergeeft . v vader die indē hemel is: en sal v niet vergeuē: hier in schijnt dattie gene die niet vergeuen en wil . bidt iegēs hē seluē: als hi sijn pater nr spreect Wāt hi bidt dat hē god also vergeue als hi enē anderē vergeeft dat hē misdaē is ¶ Men seit vanden keyser theodosius dat hijt nā voer alte grotē goetheit: datmē hē dede . alsmen hē badt dat hi vergeuē soude. Eñ hoe hi toorniger was: hoe hi lieuer vergaf eñ haesteliker Mer hi woude die mēschē meer na hem treckē: mit doechdē . eñ mit minnē dan mit vresen ¶ Die seste telghe: is te hebbē guedertieren heit: eñ medelidē mit den sondarē. Ende den ghenen die in druc sijn . In armoede: in ieghenspoet. Want dat een lit is sculdich te draghen die siecte des anders lede . Waer of sinte pouwels seit. Hoe wie sieck is daer ben ic mede sieck . Ende sinte gregorius seit: alsoe volmaect is die mensche als hij gheuoelt in hem seluen den druck eens anders ¶ Die seuende telghe is te bidden niet voer sine vrienden alleen . Want onse here

gebiet it ewãgeliũ. biot voerdẽ genen die v quaet doẽ:so suldi wesẽ sonẽ uwes vaders: die idẽ hemel is. Of hi seggẽ woude.ãders en sidi geẽ sonẽ gods Eñ so en moechdi niet crigẽ vã sinẽ erue. Hoe ist vã groot aelmis eñ groot oerbaer te biddẽ voer die sõdarẽ:ende te biddẽ voer sijn viãden. Dit sijn die seuẽ telgẽ vã desẽ boẽ ter rechterziden. Van die werken der ontfermherticheit lichaemliken.

Geliikẽ als dese boẽ telgẽ heeft ter rechterzidẽ die die ziel bewarẽ.als voerscreuẽ is. Also heeft hi telgẽ ter luchterzidẽ.die dat lichaẽ bewarẽ.eñ sijn die seuẽ werkẽ der õtfermherticheit. Die eerste is te spisẽ dẽ armẽ.hier toe worden wi vermaent tot veel tidẽ. Eerst als thobias seide tot sinẽ soẽ. Eet dijn broet mitten genẽ dies behoeftich zijn.eñ die vã hõger steruẽ. Eñ salomõ seit.ist dat dijn viant hõger heeft.geeft hẽ etẽ.dorst. geeft hẽ drinckẽ. Eñ onse here seit ider ewãgelien. Altstu werscap maecste.so rope die arme eñ die siekẽ:die bliide eñ crepelẽ:eñ du sultste salich wesẽ. Wãt si en mogẽ di niet wedergeuẽ. Mer god salt di wedergeuẽ in der verrisenisse. Dit is seer iegens die rike mẽsch en:die daer maken grote ouervloedicheit van spise om prijs der werelt. Ende en hebben ghene guedertierenheit opten armen. Mer sij moghen wel duchten:dat hem ghescien sal:alsmen riken gulsighen man. Daer onse here of seit inder ewangelien.dat hij altoes at genoechlike eñ ouervloedelic

Ende liet sterven den armen lazarum van hon-
gher voer sine poerte Mer na dat sterve haerre bei
der geschiedet zeer contrary: want die lazarus wort
gebrocht in abrahams scoot int paradijs. Mer die
ghierige gulsiche wort begraue niet in eniger ghe-
wieder aerde mer inder hellē. Daer hē geweighert
wort een dropel waters sijn tōge mede te vercoelē.
Och armē: al hadde al dat water vander zee [illegible]
tōge gelopē. tē had hē niet vercoelt indē ewige [illegible]
schē vyer: dat niet wt gedaē en mach worden. wat
soude hē vā een dropel waters gebaet hebbē. Hier
om ist groot dē armē te voedē: wāt een ōtgaet daer
mede die pinē der hellen. Eñ wint daer mede die e
wige glorie: als die scrifte seit Hier of sal onse here
segghē indē daghe des oerdels. Coemt ghi gebene
dide mijns vaders in hemelrijc: wāt ic heb honger
eñ dorst gehadt: gi hebt mi eten eñ drinckē gegevē
Wāt wat ghi den armē gedaen hebt: dat hebdi mij
gedaen ¶ Die ander telge is te cledē dē armen naec
tē. dat is dat een hē geue cleder ende scoen diet ver-
mach Aldus leerde thobias sinē sone eñ seide: bedec
ke die naecte mit dinē clede. Eñ ysayas die prophe
te. Altstu sietste den armen. soe bedecken. Ouer-
mits dit werc verwecte sinte pieter dat guede wijf
die dorcas heete. Want si clede den armen als die
scrifte seit ¶ Hier hebben wij een scoon exem-
pel of van sinte maertijn. als voerscreuen is. Den
rock die een den armen gheeft is een ghehoechnis-

se den armē :dien neemt voerden ghenē diē gegeuē heeft ¶ Die derde telghe is. te leenē den armē alst noot is: ende hem haren scult quijt scelden: als sise niet betalen en moghen Ten is niet alleen aelmis te geuē. mer het is groot aelmis te leenē sōder wo ker: eñ sonder quade meninghe. Mer puyrlic om goods willen salmen vergheuen ende quijtscelden die scult: alse die arme niet betalē en mach. Dit ge boet onse here god inder wet. daer hi seit. Ist dat dijn broeder valt ī armoede. du en sultste dijn hant niet beswarē. noch verherdē: noch vā hē treckē: mer dijn hāt opdoē dē armē: eñ hē leenē dat hi behouet. Eñ onse here seit īder ewāgelien: leen dē genē dies behouē: eñ dies op di begerē: sōder hope titelicx ge win. eñ god salt di vergeldē. Dits opēbaerlic iegēs die wokēnaers. die altoes gewin willen hebbē van dē gelde dat si leenen. Anter an ghelde: of an diens ten. of an anderen dinghen. Mer god ghebiet den armen puyrlic te leenen om goods willen. ende hi sal betalen den woker. Ende ist dat die arme dien du gheleent hebste niet betalen en mach. Soe sultuut quijtschelden. Aldus seit onse here int ewangelium. Ist dat ghij die een den anderen niet en vergheeft god en sal v niet vergheuen. Hier of set hij een exempel vanden bosen knecht. Dien sinen here al sinen scult vergheuen had de. Om dat hi niet quijt schelden en woude den ghenen die hem sculdich was. ¶ Weder riep sijn

heer alle die guetheit die hi hē gedaen hadde eñ de-
den inden kerker legghē. Ter tijt toe dat hi al sinē
scult betaelt hadde. Aldus sal io vader io doen: ist
dat ghi die een den anderē niet en vergheeft. ¶ Die
vierde telghe is te visiterē die ziekē. dits een werck
dat gode seer behaghelic is. meer dan vastē of lich-
aemlikē arbeit. Hier of vintmen inden vaderen le-
uen. Dat een heremijt vraechde enen oudē vader
welc dat meeste verdient was. ¶ Te vasten vijf da-
gen in die weke. of te arbeidē: of enich āder manier
vā hantwerck te doē. of te dienē den siekē? Die ou
de vader antwoerde. dat die gene die arbeidē of vas
tē dat hem die zenen kraectē en waer niet te gelike
nen biden genē die die siekē dienē. Dit is een nut
werck om die sonden quijt te worde. Daer om seit
Job. Visiteer dijn ghelijc: dats den siekē die mit di
ghelijc sijn inder natueren: want hij is een mensch
alstu biste. Eñ aldus en sultstu niet sondigē: want
god sal di dan bewaren vā sonden Ende sinte iacob
seit: het is een heilige religi te visiterē die weesen
eñ weeduwen in haren druck. ¶ Men seit van enen
grotē sondaer die ouer tmeer voer. eñ settede hem
in een gasthuys den armen te dienen. eñ dē sieken
Het gheuiel dat hi walghinge hadde vā enen siekē
die hi sine voeten ghewasschen hadde: rechteuoert
ieghens sijnre herten. dranck hij sijn keel vol van
dien voet watere. Eñ doe hi gedronckē hadde so ge
uoelde hijt soe seer zoet ende bequame ende wel ru-

kende bouen alle salue. En dat was een teiken dat hem sijn sonden vergheuē waren. Ouermidts desen werc criget men grote volcomēheit des leuēs. Waer die wijse mā of seit laet di niet verdrietē te visiteren den sieken. Wāt daer mede sultstu ghevesticht worden inder mine gods. Voort so heeftmen daer groot loon of: als dat ewangelium seit. ¶ Men seit van eenre vrouwen die gheheten was maria vā oegines: die was een seer heilich wijf. So dat si: ende haer here. die haer geselle geweest hadde. in oetmoedelicte dienen den siekē: soude haer ghesellen wesen in die hoecheit der glorien. ¶ Hier of gheeft ons exempel onse here ihesus cristus Inder ewangelien: daer hi an tastede die melaetsche ende maectse ghesont. Die knecht en soude hē niet scamē: noch verdriet hebbē: te visiteren den sieckē eñ hem te dienen. als die here der hemelen eñ der aerden is ghecomen inder werelt: om te visiterē ende te dienen. daer hi an genomen heeft die forme des knechts seit sinte pouwels. om ons te dienen die sieck waren ouermits sonden. ¶ Die vijfte telge is te herberghen die arme pelgrims: die geen herberghe en hebben. Dit is een vanden werckē der ontfermherticheit: dat gode alte wel behaget. als wel schijnt in veel exempelen: die wij daer of hebbē in der scriften. Eerst van abrahā die die enghelen ontfinc in ghelikenis eens pelgrims. ¶ Die hem beloefden: dat sijn wijf sara die onvruchtbaer was soude

ontfanghen een kint. Loth om dat hi ontfint die pelgrims. ende herberchdese: ontfinc hij die en- ghelen. dien verlosten vanden anxt van sodoma. Ende daer om seit sinte pauwels. En laet niet te herberghen. ouermids welc menich guet mensche gode heeft behaecht. Doe dat si enghelen: als pe- regrinen ontfangen hebben. Ende ten is geen wō- der. dat dustanighe menschen ontfanghen onsē he- re. als hij seit inder ewangelien. Die mijn armen ontfanghet: die ontfanct mij. Want watmen den armen doet dat doetmen mij. Sinte gregorius vertelt van enen gueden man: die zeer guedertierē ende ontfermhertich was. ende gaern ontfinc die arme in sijn herberghe. Op een tijt ontfinc hi een deel arme luden in sijn huus. als hi ghewoenlic was. Ende hij haelde hem water. om haer voeten te dwaen. Ende doe hi hē omme keer- de. ende waende enen van dien die daer mede was sijn voeten dwaen. was hien quijt: ende en wis- te niet waer hi was. of waer hi voer. Des hem zeer verwonderde. Cort daer nae openbaerde hem on- se here. eñ seide hem. Dat hi hem op anderen tidē ontfangen hadde in sine leden. Mer op die tijt ont- finc hi hem seluen in sinē persoen. Voert soe is her- berge beter. dā abstinēcie. of ander arbeit. Dā welkē mē vit in dat leuē der vaderē. dat ī egiptē was een heilich vader. die ōtfinc die arme. eñ gaf hē blideli- kē vā dien. dat hi hadde. Het gheuiel dat een man

van groter abstinentien mit hē wort gheherbercht ende en woude niet eten:hoe veel dat hē die ghene badt:dien gheherbertt hadde. Eñ hi seide tot dien die hē gheherbercht hadde:laet ons gaen lieue broe der onder desen boem die hier buten staet : eñ bid den onsen here: dat hi dē boem bughe tot den genē die god best behaecht. Doe si haer ghebet alous te samen deden. Neychde hem die boem totten genē die die armen pleech te ontfanghē. Eñ niet totten ghenen die abstinentie dede. Veel ander schoonre exempelen vāder herberghinge sijn gestreuē : mer si waren alte lanc te vertellen. Die seste telge vā desen boem is. te visiteren eñ te vertroestē die ghe uanghē sijn. Recht als een mensche woude datmē hem dede:of hi mit hē geuanghē waer. Alous dede thobias: die gīc tot alle die gene die ī die vangenis waren:eñ vertroestese mit zueten woerden. Eñ salomon seit in prouerbijs. verlos die ghene die ter doot gheleit worden. Alous verloste daniel die pro phete. Susannam vāder doot. Ende onse here ver loste dat wijfkijn : die begrepen was in ouerspel. diemen ghesteent soude hebben nader wet. Niet alsoe:men en sal altijt recht doen vanden quaden. Mer onse here woude hier in bewijsen hoedanich dat die rechters sculdich sijn te wesen ende hoe dat sy ander luden oerdelen sullen. In dit exempel bewijst hi vier dinghen. die een rechter bewaren soude indē rechte. Dat eerste is grote voersienichz

ende groten raet. Van welken ich seit. Die sake die ic niet en wist. heb ic naerstelick ondersocht. dits te verstaē. dat onse here. doe die iodē dat wijf besculdicht hadden. doe screef hi inder aerden mit sinen vingher. Hier in verstaen wij onderscheit. hi en gaf niet rechteuoert die sententie. ¶ Dat ander is rechte meninghe: ende recht opset niet te bughē om beden: noch om ghiftē. Dit verstaetmen daer in: na dien dat hi gescreuen hadde. rechtede hi hem en̄ stont recht op. ¶ Dat derde is guet leuen. Wāt die ander lude oerdelt: die sal wesen vā gueder con scientien. Want is hi anders. so mach hi wel ōtsiē die sentētie: die ōse here seit inder ewāgelie. Mit oerdel altstu oerdeltste sal ouer di geoerdelt wordē. En̄ sinte pauwels seit tottē quadē rechter. In die datstu enē āderē oerdeltste. veroerdeltstu di seluē. wāt du duetste dat. daer du enē anderē of oerdeltste. En̄ dit wort ōs bewijst in diē dat onse here seide. doe hi opgestaen was. Die van v sonder sonde is. die werp den eersten steen. Doe si dese sententie hoerden: doe ghingen sij alle wech die een voerden anderen. Want si waren sondigher: dan die geen. die si veroerdelē woudē. ¶ Dat vierde is gue dertierēheit en̄ medelidē dat die rechter hebbē sal mittē genē die hi oerdelē sal. wāt hi soude meer ge neycht wesē genadicheit te bewisē. dan rechtuaerdelic te veroerdelē. Rechtuaerdichz sonder ōtferm herticheit. is wreetheit. En̄ ōtfermhertichz sōder

rechtuaerdicheit is slapheit. En hier om ghesellē hem dese twee duechden mit malcander. Nochtan seit die scrift: dat ontfermherticheit bouen gaet die rechuaerdicheit. Eñ sinte ian guldemont seit van ontfermherticheit te doen. Dat inden daghe des oerdels beter sal wesen: reden te gheuen van ontfermherticheit te doen: dan van herdicheit eñ gherechticheit. Eñ sinte iacob die seit: oerdel sonder ontfermherticheit sal ghedaen worden den genen. die gheen ontfermherticheit en doet. Daer om neychde onse here ter aerden. doe hi hem op gerecht hadde: ende verloste dat wijfkijn. Want die rechter sal hem bugen ouermids medeliden tottē ghenen die hi oerdelen sal. Want ist dat hi qualic oerdelt: hi sal veroerdelt worden in den daghe des oerdels. Dus ist grote aelmis te visiteren die geuanghen: ende die te verlossen. Daer om woude onse here neder dalen ter hellen: ende verlossē die zielen der heilighen al daer ¶. Die seuende telghe is. te begrauen die doden. dit werc is seer gheprijst inder scriften. Want thobias die doden begroef: ende liet sijn eten. Ende onse here loefde zeer magdalenen. vāder salue die si storte op sijn hooft. daer hi of seit: dat sijt dede in betekenisse sijnre begrauinge. Hier of staet: dat ioseph eysche de dat lichaē ons herē ihesu cristi: eñ begroeft mit groter naersticheit. Die oude warē seer naerstich om haer begrauīge. eñ haddē groot aensien tot die heilicheit

haerre vaderen. Daer om so wouden si begrauē wesen mit hē. daer om seide iacob tot ioseph sinen sone begraeft mi niet in egipten: mer mit minē vaderen. Ende daer om ist guet te legghen mittē heilighen gueden menschen. om te hebben haer gebedē. Tot desen werck soude ons verwecken natuer Wantmen leest inden boec der natueren vanden beesten. dat die doffinen. als si enen doden doffijn hebben: vergaderen si. eñ dragen indē gront vāder zee. eñ daer begrauen sien. Verwert natuer eñ guedertirenheit hier toe. Jodē sarrasinen eñ ongelouighe billix souden ons verweckē dit te doen. Goedertierenheit. eñ vast kersten ghelove: dat welcke ansiet dat die lichamen sullē verwert wordē. eñ gheloent mitten zielen. Hier om soe wie sinen euen mensch mint. die sal minnen sinen lichaem. ende doen dit nader doot nader menscheit al dat hij mach.

Nu hebben wi ghehoert die telghen des boems der ontfermhertichheit lichaelic eñ gheestelic Mer om dat veel mēschē verliesen haer aelmissen eñ ander doechdē die si doē. om dat sise niet te recht en doen. Daer om wil ic cortelic bewisen. hoe een mēsche sijn aelmis doē sal. dat si gode behaechlic sij. Hoemen aelmis doen sal. Die aelmisse doen wil die sal drie dingen aensien. Tē eerstē waer of dat hi aelmis doet. dat sal wesen vādē sinē. eñ niet van eens anders. Van dien dat hi wel ende gherechtelic vercreghen heeft. God en acht die ongherechtighe

gauen niet. Aelmis die van eens anders guet ghe-
daen wort:of van ghenomen guede.van roef:of vā
woeker.of van qualiken ghewonnen guede:en be-
haecht gode niet. Die scrifte seit:du en sultste ghe
ne ossen offeren of scapen:die besmet sijn. Want
god versmaet alsulcke offerhande:diemen duet vā
der armer guet. Hi doet recht als die ghene:die dē
sone dodet.in ieghenwoerdicheit des vaders. Sin
te augustijn seit:wat gaue is dat .die een neemtse
blidelic:ende die ander verliestse screyende. Aldus
soudemen sien:waer of datmen aelmis gaue ¶ Te
anderen sal een sien :wie hijse doet ; daer die scrift
of seit. Sich wien du guet duetste.doch guet dē ge
nen.die du meentste dat guet is:ende niet den qua
den of den sondaren.dat is te segghen. Du en sults
te niet geuen den quadē :om die sake haerre quaet
heit. Als die ghene die gheuen rybauden. of ander
verraders om haer quaetheit. Ende soude hem ye-
māt allso geuē .dat waer alte grote sōde:als die hei
lighen segghen. Mer die hē gheeft om goedertie-
renheit ēn medeliden haerre armoede . haerre wi
ue.of kinderen. Vader of moeder : of om ander re-
delike saken :of ō van haren sonden te trecken.die
doet wel. Men soude die aelmis gheuen den armē
ende meer den genen die waerachtelic arm sijn vā
herten ende van wille . die ghelaten hebben om
gods willē al dat si haddē.ēn so vā guede te niet ge
comē sijn. Dā dē genē die niet arm vā wille en sijn

mer van node . nochtan salmen hem gaerne ghe-
uē.ende sonderlinghe den scamelen armen . Den
weduwē ende weesen .ende anderen mismaectē eñ
sieken menschen.alsmen seit dat sijs behouen . eñ
men dat vermach .Men is sculdich te gheuen den
vreemden voer die ander.Ende men is verbonden
tot vader ende moeder.als si out sijn:ende hē seluē
niet helpen en moghen . Die natuer leert ons .dat
wij sculdich sijn vader . ende moeder guet te doen
Ende die dat niet en duet .is onnatuerlic ende son
dicht ieghens natuer.eñ ieghens god:die gebiet te
eren vader eñ moeder.Daer ō ist recht.dattet mis
valt dē genē:die vader eñ moeder misdoet als die-
wijl gheschiet is .Ten derden sal hi sien: hoe hij
die aelmis doē sal.ende hoe die manyer vā gheuen
wesen sal Vier dingen salmē daer in aensiē.Dat
eerste is datmen gheuē sal mit bliver hertē.Wāt
god ansiet meer dat herte:dā die hādē.Sinte gre-
gorius seit . God en siet niet an die grootheit der
dingē diemē geeft in sinen offer :mer mit wat her
tē.Dit wort ons wel opēbaert indē wiue :die mer
twe pēninghē en hadde : eñ offerde die indē tēpel.
daer onse here dat ghetuuch of gaf.dat si meer ge-
gheuen hadde . dan alle die ander:die nochtā grote
guedē gegeuen hadden. Wāt het is gode sōtijt ge
namer.dat een arm mēsch een luttel blidelic geeft
dan dat een rike man gaue hondert merck mit na-
denckē ende bedructheit sijns hertē.Eñ daer ō seit

die wise mā. Make di goets moets. eñ verblide di in dijn gheuen. Ende sinte pauwels seit. dat god mit dē blidē geuer. Sōmige ludē sijn soe wreet dē armē: alsmēse om aelmis bidt. Te hāts ātwoerden si hē wredelic. ende hetense truwanters eñ bouen. Ende segghen hē soe veel wreder woedē. eer sij hē yet gheuen. dat sijt hē wel zuyr maken: dat si hem gheuen. Dustanige aelmis en behaecht gode niet. Daer ō seit die wijse man inder scriften. Neyghe dijn ore totte armē sonder drouicheit. Eñ antwoerde hē guedertierenlic ¶ Ten anderen salmen aelmisse geuē goedertierenlic; ende haestelic: hier of seit salomon. En segghe niet tot dinē vrient. Gāc eñ com morgē weder: eñ ic salt di gheuē. alstuut te hāt geuē mogeste. Eñ op een āder stede seit hi. En veruerre niet dine gauen dē behoeftigē. dat is: en duetse niet touē. altstu rechteuoert geuē moechste Dits iegēs die rike lude die die arme veel doē ropē eñ moetē so lāge beidē. eñ biddē. eñ veruolgē eer sij hē gheuen. dat sijt hē alte duyer vercopen: dat sij van hē hebben Seneca seit. Gheen dinc en is soe duyer ghecocht. als datmen vercrijcht mit bidden. Daer om pleechtmen te seggen. hij coop te duyer die eysschet. Aldus salmen haestelic wel doen. te wijl dat hi leeft eñ ghesont is voer sijn ziel. Die wijse mā seit. doch dij seluen guet: op datstu hebste waer of. ende doch gode waerachtighe ofofferhāde alststu leesste wāt die doot en sal di nz verbeiden

Op een ander stede seit hi. doch guet dinen vrient voer sinen doot. dats dinen geest: dien du sculdich biste guet te doen. Dijn trouwe vrient is ihesus cristus: dien bistu sculdich guet te doen voer dijnre doot: in aelmissen te doen om hem. sinen armen Wāt datmen den armen gheeft: dat gheeftmē hē. Als hi inder ewangelien seit. Die aelmis diemen inden leuen gheeft: eñ in ghesontheit. die is alsoe veel beter: dan die gedaen wort nader doot. Als die lantaerne diemen voer enen mensche draecht bet licht: dan die achter enen mensche ghedragē wort. Daer om vermaēt ons sinte pouwels. dat wi guet doen sullen. die wyle dat wij tijt hebbē. ¶ Als een rijck mensche comē sal in een stede of dorp. so sent hi sijn boden voer. om die herberghe te beslaen. Anders mocht hi wel missen van goeder herberghen Die guede foriers: die die herberghe des paradijs beslaen: zijn die aelmissen: die si ghedaen hebben in haren leuen Die aelmissen nader doot. sijn. als een knecht ōtfāgē wort. die te laet ter herbergē coemt So dat sijn heer dicwijl qualic gheherbercht wort ¶ Die derde condicie die hoert ter aelmissen. is dat een mildelic gheuen sal nae sinen vermogen. daer die wijse of seit. Gheef gode na dat hi di ghe gheuen heeft Ende thobias seit. gheef nae dinen vermogē. wes mededogēde eñ ōtfermhertich heuestu veel guets: soe geef mildelic: hebstu luttel. geef blidelic mildelic eñ gaern. dus sal eē ygelic geuē na

sinen staet. ende na dat hem god gegheuen heeft Men vint van enen coninc die een arm man badt om enen penninc. Ende die coninc seide: alsoe cley nen gaue en betaemt enen coninc niet te gheuen Ende van alexander leestmē. dat hi gaf enē knecht een stede. Ende die knecht ontseidse. om dattet hē was te groten dinck te nemen. Ende alexander sei de tot hem Ic en sie niet an wat di betaēt te nemē. mer wat mi betaēt te gheuē. Te vierden salmen die aelmis doē oetmoedelic eñ deuotelic. so dat een daer niet in en soke ydel glorie. Eñ dat hi niet en lake dē armē diē hise geeft. Eñ dat een si butē doot sondē. anders en coomt die aelmis nȝ tot salichȝ Sō mighe menschen als si aelmis doen: soe willen si dattet een yghelic wete. Mer die wijse man seit. datment verhuyde die aelmis in die scoot der ar- mer. Want als sinte gregorius seit. het is genoech den guedē mensche: dattet die ghene siet: daer hi dat loon of verwacht. Waer ō seit onse here inder ewangelien: alstu aelmisse duetste: so en laet dijn luchterhant niet weten: wat dijn rechterhant doet op dat dijn aelmis si ontfāclic voer dinē hemelschē vader. Dat is alstu dijn aelmis doen sultste sich dat ydel glorie. diemen verstaet bider luchterhant. daer niet mede en si ghemenghet. mer dat si ghe- daen wort wt rechter meningē. diemē verstaet bi- der rechterhāt. Ic en seg niet mē en mach sōtijt wel guede werkē doē int opēbaer voer dē guedē mēschē

Om guet exempel te ghenen ter eren gods. En
aldus seit onse here: dat wi onse guede wercke doē
sullen voer die menschen. om datter god of geeert
ende gheglozificeert wort. niet om lof der menschē
als die ypocriten doen. Die guede knecht en sou-
de hem niet scamen sinen here te dienen voerden
menschen. om hem te eren. Als onse here seit inder
ewangelien. Hoe wie hem mijns scaemt voerden
mēschē: dies sal ic mi weder scamē voerdē enghelē
¶ Dits teghens die gene. die laten guet te doē int
openbaer: om dat mense niet houden en sal voer ypo-
pocriten. Daer om seit sinte gregorius. dat een al-
soe doe sijn guetwerc int opēbaer. Dat sijn menin
ghe si recht van binnen ¶ Voert. wie sijn aelmis
wil doen: die salse doen dat si niet en mishage den
genē die hijse doet. daer ō seit die propheet. En ver
smade dijn vleysch niet. dat is dē armen: die dijns
gelijc is vā natuerē. vā vleych eñ vā bloede. altstu
biste. Som mēschē versmadē dē armen: eñ veron
waerden mit hē te etē. ofte sprekē. Of si sprekē hē
also wredelic: of houaerdelikē toe. Die heilige mā
iob en versmade niet die pelgrīs: om dat si naect
waren. mer hi gaf hem cleder eñ eten. Dese heili-
ge man. al was hi een coninc: hi en scaemde hē der
armer niet: als nu sommighe grote heren doen. die
wel den armen aelmis doen: nochtans hebbē sijse
in onwaerde. om haerre armoedē ¶ En waren sij
recht oetmoedich. si soudē meer minnē tgesellscap

der gueder menschen.die arm sijn om goods willē diese mochten stichten mit gueden exempelen.eñ mit gueden woerden.dan veel riker menschen die si bi hem hebben.daer niet in en is dan flatteren. ghierichheit.eñ ydelhz.eñ radē hē dat quade te doen eñ benemē dat guede. Voert sijn somige mēschē die veel aelmissen doen.mer si bliuē in groten sonden. Alsulcke aelmissen en sullēse niet salich makē Wāt steruē si in dien staet: haer aelmissen en souden hē niet batē:si en bleuē verdoōt. Dese mēschē sijn als die gene:die haer huus timmerē an die een side.ende brekēt an die ander zide. Daer om wiltsu tu gode behaghen: hebbe guedertierenheit ende medelidē mit dijnre zielē. Wāt die quaet eñ ōtrouwe is hem seluen.wien sal hij guet ende ghetrouwe wesen.of hi segghē woude. Hi en mach enē anderen niet guet ende ghetrouwe wesen: die hem seluē quaet is Sinte augustijn seit:so wie aelmis doen wil.die salt eerst beghinnen an hem seluen. want hij sal sijn siel meer minnen:dan enen anderen.behaluen god Nyemant en soude segghen dat hi guedertierē waer eñ ōtfermhertich: die geē medelidē en hadde mit sijnre sieker zielē Aldus en segic nz:dat die gene guedertierē is.die gene guedertierēheit en heeft zijnre sieker zielen. als hij weet dat si siet is.dat is ī dootsondē Nv heb ic di ghenoech bewijst vādē boē der ōtfermhertichz vā sinē gradē eñ vā sinē telgē.die vrucht die daer of coemt

in dese werelt: ende in die ander ¶ Vā deser vrucht ende vā desen bot: spreect alte seer wel dauid inde souter. Salich sijn si die hem verstaen opten siek ē en armen. Dat is: die niet so langhe en beit. dat hē die arme bidt: mer die hem geeft eer hi bidt ¶ Die gene duet wel: die dē armen gheeft eer hij bidt. en die is salich. Wāt hi seit. God sallē verlossen idē quadē dage vā sinē viādē: dats idē dage des oerdels die hart en quaet sal wesē dē genē die verdoōt sullē wesen. Wāt si die werken der ōtfermhertichheit niet gedaē en hebbē. daer die rechter dā toe seggen sal gaet gi vermaledide ī dat ewige vyer Ic heb hōger. en dorst gehadt: ghi en hebt mi niet eten ende drincken ghegheuen. Ic was sieck: en ghi en visiteerde mi niet. En voert die ander werckē der ontfermhertichheit: die sal hij hem verwiten. die sij niet ghedaen en hebben. Daer om sullen sij gheleuert worden haren vianden: dat sijn die duuelen der hellen. Mer die ontfermhertighe: ende die verstaen opten armen: sullen wesen in besittinghe des hemelrijcx. Als onse here ihesus cristus seit inder ewangelien. Coemt ghij ghebenedide mijns vaders. ontfanct dat rijck: dat iv bereit is van beghinne der werelt. Want wat ghij den armen ghedaen hebt: dat hebt ghij mij ghedaen. Grote eer sal hem god doen: als hijse dancken sal vanden wercken der ontfermhertichheit: ende sal hē geuē ewich leuē Daer om seit hi int ewāgelium

Salich sijn die ontfermhertighe: want si sullen ōt fermherticheit hebben. om dat si verlanct hebben dat leuen der armer mit aelmissen. ¶ Hoe ist wel recht. dat hem god gheeft langhe leuen. dats dat ewich leuen. dat sonder eynde is. Eñ om dat si ontfermherticheit ghehad hebben der leden cristi inder aerden: ende hebben die onderdanich gheweest. ende vertroost in haren wederspoet. ¶ Hoe ist wel reden. dat hij hem inden eynde ontfermherticheit bewise. eñ dat hijse verlost van alle iegenspoet eñ vā alle verdriet. Eñ also sal hi doē: als hi hē geeft die ewige bliscap. daerse ōtfermherticheit geleidē sal eñ herbergē. ¶ Die gaue des verstāts werpt wt die sōde der ōcuysħz. eñ plāt weder reynichz

Die heilige scrift toent ōs twe manyerē vā leuē. daermē bi comt ten ewigē leuē. Dat eerste is gehetē werkelic. om dattet is in arbeit gueder werkē die een doet om profijt sijns selfs eñ sijns euē mēschen. Dat ander is geheten volmaect: om dat een is in ruste van werken van buten: ende en acht niet dan op gode te kennen ende te minnen. Ende hij is ledich van becommernis van buten. recht als in slape. Mer wacker van binnen te dencken om god ende begheren ontbonden te wesen vanden sterueliken lichaem: om te wesen altoes mit ihesum cristum. Als sinte pauwels seit. ¶ Dat eerste is in enen camp of strijt der gueder wercken daer hem die ridderē in beprouen of toemaken Dat ander is

te rusten mit gode in die camer der reynre consci-
cien. dat eerste begheert god te voeden: vñ die spise
der gueder werken. Dat ander volt ende bezadet
mit gode in waerachtigher gheesteliker vertroes-
tinghe. dat eerste wort ons beteykent bi maerthen
die sorchuoudich was onsen here te voeden als dat
ewangelium seit. Tander is beteykent bi marien.
die sat totten voeten ons herē ihesu cristi: eñ hoer-
de sine woerdē. Dat eerste is een ingane: ende een
wech totten anderen. Want men en mach niet co-
men tot volmaecten leuen: men moet geproeft we
sen it werelthic leuē. als sinte gregorius seit. Die
gauen eñ doechden daer wi voer of gheseit hebben
horen tottē eersten leuen. Die twe laetste daer wi
nu of sprekē willē: bider hulpē des heiligē geestes
dat sijn die gauē des verstāts eñ der wijsheit. eñ be
horē tottē anderē. dats tottē volmaectē leuē. Dit
leuen leit in tween dingē als voerscreuē is. Dats
in rechte kennisse gods. Ende in volmaecte minne
Die gaue des verstants: leidet tot rechter kennis.
eñ die gaue der wijsheit. die leidet tot rechte mīne
NU sullen wi eerst segghen: van die gaue des
verstants: na dat ons die heilighe gheest wisen sal
Dese gaue des verstants en is anders niet: als die
meesters segghen. dan een licht: eñ claerheit der
gracien. dat die heilighe gheest sendet in dat herte
daer dat verstant bi verheuen wort. te kennen sinē
screpper. Eñ die gheestelike dingē diemen lichaēlic

niet sien en mach. En alle dinghen die horen tot salicheit der zielen. die bi natuerlike reden: of verstants sijns selfs. niet comen en mach. Dese gaue is gheheten een licht. Wat si reynicht dat verstāt des menschen: vanden vlecken ende duusternisse der sonden. want recht als een wtwēdich licht verdrijft die duusternis: eñ maect claer te siē wtwēdige dingē. Also reynicht dit licht tverstāt des menschen: soe dattet claerlic mach verstaen in desen sterueliken leuen. god eñ sinen scepper. Eñ gheestelike dinghen: als enghelen. zielen: eñ die dinghē die horen tot salicheit der sielē. dat zijn die twaelf articulen des gheloues. daer wi langhe voer of ghesproken hebben: in een tractaet op hem seluē. Dese kennis en is nerghent: dan in een reyne consciētie ende eerbaer. Want recht als dat siecke oghe: of dat zepelēde oge niet wel sien en mach die claerheit. Alsoe en mach dat verstant: allst van hē seluē is: niet sien noch verstaen gheestelike dinghē. Tē si dattet wel ghepurgeert si van allen vlecken der dwalinghen ende vuylnessen. Bi waerachtigē gheloue. dat die herten purgeert. als die scrift seit.

Mer die gaue des heilighen gheests: daer wij hier of spreken. volmaect dese purgacie: ende dese reynicht inder herten daer toe. Dattie heilighe siel. die ghepurgeert is: eñ verlicht mitten lichte des verstants. dattet mach kennen eñ verstaē god. eñ alle dat hē noot eñ nut is tot sijnre sielē salichz.

Dits die salicheit. daer hi of seit inder ewāgelien. Salich sijn die reyne van herten: want si sullē god sien ieghewoerdich. ouermids dat gheilige ghe-loue ghereynicht eñ ghesterct mitter gaue des ver stants. Eñ nader doot int paradijs sullen si hē cpē baerlic sien van aensicht tot aensicht. als sinte ian seit ¶. Dese gaue verdrijft alle vuylnissen des herten ende reynichtet ghehelic. van allen vlecken Ende sonderlinghe van alle dootsonden. ende bi sō den der ontuyscheit. Want wie mit deser vlecken besmet is. is blint eñ heeft sijn oghen verlorē: dats reden ende verstant. also dat hi sinē screpper nz ken nē en mach. noch dinghen die dienē tot salichz sijn te siē. Mer hi is als een beest die sin noch redē en heeft. als dauid indē souter seit. Diē mensche die god so groot eer ghedaen heeft: dat hi hē ghemaect heeft na sinen beelde. ende ghelikenis daer hi gode mede kennen mach. ende minnen: die is ghelijc ghewordeu den dommen beestē: die gheen verstāt en hebbē. Die sōde die dē mēsche gelikenē doet dē dommen beesten. dats die sonde der onsuuerheit. daer wi langhe hier voer of ghesproken hebben in den tractaet vanden sonden ¶ Die gaue des ver-stants. die contrarie is deser vuylnessen rodet vter hertē die sonde der ontuysheit: ende setter ī puyer heit ende reynicheit. Daer of wast een alte sconen boom. dat is die duecht der reynicheit mit welker eē coēt totter salich. die god beloeft heuet dē genē

die reynichz bewaren daer hi seit. Salich sijn die reyne van herten. Want si sullen god sien. Om dat si die oghen wel gereynicht sullen hebben. eñ verlicht mit die gaue des verstants ¶ Van

D Esē boem wast ende toeneemt: reynicheit als die ander voescreuē oec mitten seuē gradē. dat sijn seuen dingen diemen behoeft tot te bewaren reynicheit ¶ Die eerste graet is reyne conscientie. Gheen ander reynicheit en behaecht gode Dese reynicheit ende puerheit eyscht. dat een bewaert therte van quaden gedachten. Dat een niet en consenteer enighe quade begheerten sijnre herten. Want hi en waer niet reyn: hoe wel hij hem wachte der daet: want om dat consent alleen. soude hi verdoomt wesen storue hij also ¶ Drie dingē sijn seer nut om reynicheit te bewaren. Dat eerste is gaern te horen: die woerde goods ende die sermoenē. Daer onse here of seit inder ewangeliē. tot sinen discipulen. Ghi sijt alle gereynicht ouer mids die woerden. die ic v gheseit hebbe. Dat woert is gheliken enen sconen spieghel. In welkē mē siet die vleckē des hertē ¶ Dat āder is waerachtige biecht. dat is eē lauoer daer hē eē dicke ī sal wasschē Inder conigē boec staet gescreuē. dat helyzeus die propheet geboot naamā syrus: die malaetsche was. dat hi hē seuēwerf wasschē soude. in die vloet der iordanē. ō gereīt te wordē vā sijnre siectē Eñ also wort hi gereīt eñ ghesont. Die vloet der

iordanen is soe veel ghesejt .als een anxt des oer- dels. Dat beteykent ons biecht. daer hē een sonde oerdelen mit groten druck eñ mit berouwe des her ten. So dā die goten der tranen liepē doer die cō duten der oghen. Eñ so wort die malaetsche gesō eñ gherepnicht. Want ist dat hē die sondaer euer weruē wasschet. dat is dā alle sinen sondē. Si wor den hem verghenen. Sinte baernaert seit minne biehet wiltstu schoonheit hebbē. Die derde is ge hoechnis der passien ons heren ihesu cristi. Want gene quade gedachtē en moghē touē int herte. dat dicwijl ouerleidt eñ pēset: omdē doot eñ passie ōs heren ihesu cristi. Wāt het is die wapē die die du uel meest ōtsiet. als die daer hi mede verwōnē is. eñ sijn macht verlorē heeft. Dit is ons alte veel be teikēt inden scrifte bidē metalē serpēt: dat moyses nadē gebode goods hadde verheuē also hoech. dat- tet alle luden sien mochtē. Eñ alle diet saghē wor- den gesont vanden bete der serpenten. Dat verhe uē serpent. beteikēt dat lichaē ons heren ihesu cris ti gehāgen indē cruce Dat was dat serpēt sōder ve nijn: daer die orsakel onser salicheit of ghemaect wort. Soe wie dā geslegen of gestekē wort vandē venijnden serpēt der hellē: dats des duuels. die sie an mit ghewaren berouwe. dit metalē serpēt. dat is die gehoechnisse der passiē ōs herē ihū xpī. thās wort hi gesont vāder becorigē des viants Die an der graet daer desen boom wast. dats te bewaren

den mont van onnutten woerden:die trecken mo
ghen tot onsuuerheit. Want mit sulckē blaes-
balch. eñ mit sulcken wīt: woꝛt venijnt dat vyer
der onsuuerheit. Die scrift die seit: dat die woer
den vanden ghemeen wijuen. zijn als een bernēde
vyer. Eñ sinte pauwels seit. quade woerdē verder
uen guede seden. Waer om ist noot die ghene
die reynicheit bewaren wil: dat hi hem hoede vber
sulcke woerden. diese gaern hoert eñ daer na luys
tert: het is een teyken dat hi niet reyn en is. Wāt
vten vate en comt anders niet: dan daer in is. dese
woerden sijn vuyl eñ ontamelic. Eñ wt ouervloe
dicheit des herten spreect die mont. Seit onse he
re int ewangelium: daer om sijn si een teyken des
onreynē hertē. Die derde graet is wel te bewarē
die vijf sinnē des lichaēs. die ogē vā dwasē gesich
te. die oꝛē vā dwasē woerdē te hoꝛē. die hande van
dwasē tastē. die nose niet te seer te verblidē vā be
quamē rokē. Dit sijn vijf poortē der stat des her
tē. die vijf vēsterē vā desē husē: daer die doot dic-
wijl ī gaet totter hertē: als die propheet seit Veel
groter heiligher mānē hebbē gegrepē geweest. eñ
verwōnē: om dat si dese poort niet wel en bewaer-
dē. wiltstu hier of exēpel hebbē. Wer dat nyemāt
stercker en was dā sāpson. wie was heiliger dā da
uid: wiser dā salomō. dese vielē nochtāt ouermids
dē wiuē: haddē si die poortē wel bewaert. die du-
uel en hadde dese stercke slotē niet gewōnē. Hite

Iheronimus seit.die toorn des hertē en mach nz ge
wōnen wordē.tē sy dat die poortē opē sijn tottē he
re des duuels. Die oude philosophē vlogē ī vetten
stedē.ō dat sy nz siē noch geuoelē en soudē genoech
like dinghē .dat haer hert mocht gecrāct hebbē.eñ
haer reynicheit verlozē Die ādet die niet becōmert
en warē te dēckē op die philosophie stakē haer ogē
wt.ō dat si niet siē en soudē:daer si of becoozt ghe-
west haddē Die sinē des lichaēs sijn:als eē hollēde
paert dat altoes loopt sōder eynde.dat dicwijl sinē
meester doet sneuelē eñ ofwerpt. Mer dat reyne
herte houtse inde breidel der redelichz Die vierde
graet is.te settē dat vleysch ōder die voet: dat den
geest cōtrary is.als sīte pauwels seit. Die wt wil
doē dat vyer der ōcuysch z die sal ofdoē dat hout eñ
die digē die dat vyer ontstekē dat sijn wellustē eñ
gemac des lichaēs .die ōtstekē dat vyer des duuels
eñ verderuē die reynichz. Als sinte baernaert seit.
Die reynichz vergaet ī die wellustichz Daer ō wie
hem wil wachtē dat hi nz en berne: sal dit vyer of
doen mit abstinēciē.eñ sterphz sijns lichaēs.hier of
leestmē dat die kīder die geuoedt warē mit grouer
spisē eñ nz en gebruyctē die spisē der wellustē .ble
uē ghesōt īdē ouē vā babiloniē Daer ōs bi beteykēt
is sonde der ōcuyscheit die wtgedaē is mit sterphe
ten ende mit abstinentien. Mer die soete spise eñ
die stercke wijn ōtstekēse .eñ voedense. Recht als
hoy eñ hout ontsteect eñ stercte dat vyer Die vijfte

graet is te vlien quaet ghefelscap: eñ die oersaken der sonden. Veel luden sijn gheuallen in sonden: die niet gheuallen souden hebbē: dan bi quadē geselscap: dat quetst die fame der menschē. Een verrotte appel. onder ganse appelē: vederft die ander appelē: is hi langhe daer onder. Een bernende cool ontfunct een grote hoop colen. is si langhe daer onder: alsmēse daer onder leit. Dauid seit Du sultste mitten heiligen heilich wesen: eñ mittē verkeer den verkeert. Of hi seggē woude. wiltstu dijn reynicheit bewaren: so volge dat geselscap der gueder. Want volchstu die quade: du sultste gelijc wordē. Aldus moetmen scuwen dat ghefelscap der quader eñ oersake der sōdē Als heymelic te sprekē mit wiuē ī ōbetamelikē stedē. Wāt stede eñ stōde te hebbē: dat geeft dicwijl eē sake tot sōdē Hier ō lesē wi ī der conigē boeck: dat amā dauids soen. wāt hi sijn suster alleē had ī der camer. vercracht hise. Josephs vrouwe: doe si hem alleen hadde. woude si hē mit haer doen sondighen: mer hi vloe van daen. als die wise. Als sinte pouwels seit: vliet die oncuysheit. Daer om seide die enghel tot loth: dat hij gaen soude uter stat van sodoma. ende van haren eynden. Want het en is niet ghenoech dat quade ghe selscap te laten noch die sonden: mer men moet laten oersaeck der sonden. Mē pleecht te segghen al so langhe gaet die cruke te water dat si breect Also lange vliecht dat cappellekijn om die kaerse dattz

hi bernt. Aldus machmen so langhe soken die sake der sonden; datmen daer in valt. Die dan niet ber nen en wil. verueerre hem dan van aldustanighen vyer. Die seste graet is. onledich te wesen i gueden becommernissen. Want ledicheit duet eē mē sche lichteliken sneuelen in sonden. daer die scrift of seit. Dat ledicheit is te segghen vergheten heit ende traecheit guet te doen: ende meestresse van veel quaets. daer om seit sinte pauwels. En gheef gheen stede dinen viant. dat is en wes niet ledich op dat die viant niet en vinde sake di te berozen. Wāt die ledich is van gueden werken. die geeft dē viant een stede hē te berozen. Sinte iheronimus seit: doch altoes wat guets: op dat di die duuel on ledich vinde. Die ledich is en mach hē niet lange onthouden hi en valt in sondē. daer of seit die pro pheet. Dit was die sonde van sodoma. houeerdie sathz des broots: ende ledicheit. dats te segghē dat si aten ende dronckē. ende niet en deden. Daer by soe vielen si in soe vuylē sonden: dat si niet te no men en is. Aldus doen veel menschen die verliesē haren tijt in poetheden eñ in ouertallicheden van etē eñ drickē in ydelen spelē. in dwaser genoechtē. In onnutten liedekijns. in dwasen woerdē. eñ in veel quaden anderē genoechten. Ende in dustani ghe dinghen verliesen si ende ouerbrenghen haren tijt: eñ vallē lichtelic in veel vuylre sōdē: eñ indē put der hellē. Job seit: si leidē haer leuē i guedē eñ

en genoechtē. En also dalen si neder ter hellē. ende steruen dus den ewighen doot: dat sijs nz waer en nemen ¶ Vā biddē ¶ Die seuende graet. is ynnich gebet: dat seer nut is om die sondē te verwinnē. eñ sonderlinge die sonde der ontuyschz. daer sinte am brosius of seit. Dat ghebet is een goet scilt iegēs die vuerige scuttē des viāts. En ysidorus seit. dat dat is die boete iegēs alle becoringe der sondē. te lo pē tot gebede. also vroech alst herte bestoort wort Want tgebet heeft van kostumen: dattet of leit al le bestokinghe der sondē ¶ Tghebet is machtich voer god. alst mit vier dīgē onderscoort is. als mit vier voeten ¶ Dat eerste is recht geloue. daer onse here of seit inder ewangelien. In al dat gi begeert in uwen ghebede. hebt guet gheloue ende hope in god. eñ ghi sult hebbē dat ghi begeert. En sinte ia cob seit: dat een begeren sal tot gode in vasten ge loue sonder twiuelē. Want die twiuelt is ghelijc den vloede der zee. die de wint leidet hier eñ daer. daer om die twiuelt en crijcht niet vā gode ¶ Dat ander dat indē gebode hoert. dats hope te vercrigē dat een bidt Daer dauid of seit. heb guedē hope in god: eñ hi sal doē dattu begeerste. daer om seit hij op een ander stede God weest mijns genadich wāt mijn ziel betrouwet ī di. Groten hope geeft hi ōs te betrouwē in hē. die gene die nz en bedriecht in der belouīge. als hi seit īder ewāgeliē. So wie ey schet die ontfāct. eñ die soect die vindt. eñ die clopt

dien doet god op. Dat is: so wie eyssschet wiselic en̄ wie dat soket naerstelic. en̄ soe wie cloppet volher delic: so hoert hem god haestelic. Wiltstu dan ghe hoert wesen: so bidde wiselic. Veel menschē biddē die niet ghehoert en sijn: want si biddē te onrecht. hier of seit sinte iacob. Ghi eyschet dicwijl vā gode. mer ghi en ontfanget niet. om dat ghi niet bid dē en cont. Sommige menschē eysschē veel hoger dingē: dan hē betaemt. Als die twe apostolen dedē. sinte ian. en̄ sinte iacob. Die badē onsen here. dat die een soude sittē ter rechterhant: en̄ die ander ter luchterhant. int rike ons heren. Si en baden niet wiselic: mer het scheen grote vermetelheit. Daer om antwoerde hem onse here en̄ seide. Gi en weet niet wat gi bidt. Die gode dan wiselic bidden wil die sal hem wachten van vermetelheit: dat hi niet en bidde grote dinghē van hem seluē. Als die pharizeus dede: die hem in sinen gebede beroemde. en̄ versmade dē anderen. Men sal gode wiselikē bidden: en̄ een sal hem seluē oerdelen voer gode. die al le herten kent: wāt hi siet onse siecten: ende weet bet wat ons noot is: dan wij selue doen. Merct op dese arme truwanters: hoe sij tonen haer siecten ende gebreken. om die lude tot hē te trecken ī me deliden. Aldus soude een. voer gode tonen oetmoe delic sijn ghebrec: ende sijn sonden. ende die ouer dencken: om verghiffenisse ende gratie te vercri ghe. Die ander sijn die niet bidden en connen.

van snode dinghen ende titelic guet. God wil ons veel groter dinghen gheuen. hi en wil di niet beta len mit een appel. alsmen die kinder doet: mer hij wil dattu hem grote dinghen eyssscheste. die dij oerbaerlic sijn tot salicheit dijnre ziele. als sijn gra tie ende glorie. Want wie van gode bidt rijcheit of eerbaerh; tijtelic. of dē doot sijnre viandē: die sent tot god yvel ghebeden. ende hi en wort niet ghe hoert. daer om seit sinte augustijn. En houde dat nz woer grote dingen die goeden: die god so wel sē det den quaden als den gueden. daer om gheeft hij se den quaden: om datse die guede sal lerē versma dē. Want hi wil segghen datmēse niet en sal hou den voer grote dingen. als sinte augustijn seit. Alst tu dā gode bidtste seit sinte ambrosius. eysche gro te dingen: dat sijn die ewelike duyteren: eñ niet ver gantlike dinghen. want sulc ghebedt en coemt nz voer god. Hier om leert ons ōse guede meester wij selic te bidden: ende formeert onse ghebet. als hij seit. Ist dat ghi bidt minen vader enich dinc in mi nen name. hi salt v gheuen. Die bidt inden name ons heren ihesu cristi: die om salicheit sijnre sielen bidt. Ende wat dinghen wij bidden sullen. toent hi inder ewangelien als hi seit. Soeckt eerste dat ri ke goods ende sijn rechtuaerdicheit. eñ alle ander dinghen suldi hebben oueruloedich. Men pleecht te segghen tottē meestē oerbaer salmē altoes lopē
Wi hebben ghetoont van tween dingē. Vanden

lichaemliken gueden: eñ vāden geesteliken. Ende daer om sullen wi eerst eñ principalic bidden: om dat gheestelike guet. Eñ god sal ons te voren gheuē die ander gueden: dat sijn die lichaēlike guedē. Wij en sullen vā die ander niet makē die principaeltste als die ghierighe doen. Die anders geen leuē en soken dan dit. dat hem ontgaen sal: weder si willē of niet. Mer dat ricke goods eñ sine rechtuaerdicheit. Dat is: doet guede wercke bi welkē mē mach comē totte coninrike sonder eynde. Eñ die dus doet god geeft hē tijtelic goet ouervloedich. Wāt hi geeft hē na sijnre gewoltē genoech. Als die scrift seit. Mer die gierige der werlt. hoe si meer hebbē hoe hem meer breect. So wie meest gesins heeft: dien gebreect meest spisen. Eñ wie meest paerdē heeft: gebreect meest paerden. Sinte iheronimus seit. wie tguet heeft: ontbreect dat hi heeft eñ dat hi niet en heeft. Nu pine di dā te biddē: eñ te eyschē wijselic. naerstelic: eñ volherdelic: ende hi sal di gheuen al dat di noot is tot salicheit dijnre sielen. ¶ Dat derde dat inden ghebede wesen sal is ynnicheit des herten: dats dat herte tot gode te hebben. sonder anders yet te dencken. Daer onse here of seit. Alstu bidden sultste. ingant in dijn slaepcamer: dats in dijnre herten. ende sluut die dore nae di. Dat is: set wt dij. alle ghedachten: vleyschelic vuyl ende wereltlic. Ende aldus bidde dinē vader vādē hemel in rusten. Sinte cyprianus seit: dat hē een

sal ofscheiden van allen ghedachten vleysschelic eñ wereltlic die gode bidden wil. Waentstu dat dij god hoort: altstu di seluen niet en hoertste. Ysidorus seit so bidden wi waerachtelic: als wi anders sins niet en denckẽ. Ende sinte augustijn seit. wat baet datmẽ veel die lippen roert: als dat hert stom is. Sulc onderscheit als is tusschen dat caf eñ dat coren. eñ tusschen die semelen eñ die blomen. Eñ tusschen dat vel eñ die beest. Sulc onderscheit is tusschen dat lesen ende tbidden. eñ die deuocie des hertẽ. God en is gheen hert noch hinde mit blade te voeden. Want god vermaledide den boom. die niet dan bladẽ en droech. Also dat ghebet: dat is in bladen der woerden. sonder deuocie des herten en behaecht gode niet. mer hi keerter sijn oer of. ende hoerts niet: want hij en verstaet sulcke sprake niet. Wie god bidt sonder ynnicheit. spreect tot god tsamen rabbelende. recht als die ghene die daer half duutsch spreect: ende half walsch. Want hi sprekert tot gode mitten monde. mer therte spreect al ander tael. alst elwaer denct. Die alous biddẽ: schinen god te bespotten: recht als die ghene die mit een sot spotten. of folen wil. roert sijn lippen of hij sprake. mer hij en seit niet. Tot dustanich volc maect god sijn oren doof. Mer dat ghebet datter coemt vtẽ gronde des herten dat hoert god Als hij seit inder ewangelien. God is een geest Ende daer om die van god ghehoert wil wesen.

moet bidden inden gheest. en inder waerheit. David leert ons bidden deuotelic indē souter daer hij seit. Mijn ghebet si op ghereecht voer gode als wyeroeck. Dat wyeroec alst opten vyer is: soe ruyctet seer wel. Also is dat ghebet: alst comt wt vyeriger hertē. dat ruyct wel voer gode. Anders en coemtet niet voer hem. Ten si dattet coemt: recht als een bode die gheen brief en heeft. noch kennisse. die en gaet niet lichteliken tottē conīc. Ghebet sonder innicheit is die bode sonder brieuē. Wie sulcken bode te houe sendt: dats qualic sijn dinc. Wāt alsmē ghemeenlic pleech te segghen. Die enē dwaes wt sent: die verwacht enen dwaes. die dan waerachteliken gode bidden wil: sal ropen ghenade vanden grōde sijns hertē Als dauid dede. seggēde: here hore mijn stēme: wāt ic rope vtē gronde mijns hertē Die oueric heit vāder minnen. is dat ropē des herten. Sinte augustijn seit. Dustanighen stemmē ende ropen behaecht hem wel: eñ hij en wort van dustanighen horen. niet balhorich. Sinte gregorius seit: Waerachtelic gode te bidden eñ te minnen suchtende mit beweghinghe: ende berouwe des hertē. wtstorten tot gode is guet. niet mit menichfoudicheit der woerden. dit ropen veriaecht die moerdenaren. dat sijn die duuelen die ons berouen willen. Daer om sullen wij dicwijlen ropen tot gode om ghenade: dat hi ons beware: van desen moerdenaren. Aldus souden

wi stadelic ropen tot god ieghens dat vyer der be-
gheerlicheit .ende der ontuysheit . dat hi ons ghe-
ue water der minnen.om te blusschen dit vyer dat
tet onse herten niet en berne.Alsoe souden wij oec
ropen ieghens die vloeden der quader ghedachten
die dicwijl vloeyē ouer therte .dattet herte niet en
verdrenct bi cōsent. Dus riep dauid inden souter
ende seide . here bescermt mi vandē anxt der wate
ren.die inghegaen sijn in mijn herte.Ende doe die
discipulen ons heren saghen die onstuyricheit der
zee.riepen si. Here helpt ons.want wi vederuen.
Om dese drie dingē voerscreuē.salmen dicke ropē
tot gode.dat hij ons bescerme van desen drien pe-
periculen.Vanden rouers der hellen.van dat vyer
der begheerlicheit.ende vādē vloedē der quader ge
dachten.eñ der becoringhen.In allen tidē eñ in al
len stedē machmen god bidden. mer sonderlinghe
salmen ynnichliker bidden inder kerken op sonnē-
daghe ende in hoechtiden.die ghesét sijn.om gode
te bidden ende te louen.Eñ daer om rustmen dan
vā wtwēdigē werck:om te bet an te dēckē om god
eñ om gheestelike dinghen. God gheboet so sterc
keliken inder ouder wet den sabboth te vierē. dat
hi enen mensch dede steenen voer dat volc.om dat
hi opten saterdach een luttel houts gegaert hadde
Wat sal hi dan den ghenen doen.die des sonnēda-
ghes grote sonden doē.eñ op die hoechtidē.die ha-
ren tijt ouerbrenghē in ydelhedē eñ dwaesheidē.eñ

argher doen in hoechtiden:dan in anderen daghē. Sy sullen voerwaer meer ghepijnt worden hier namaels :dan die ioden die haren saboth braken. Want die sonnendach is veel waerdigher:dan die sabboth. Also mede die hoechtiden. die ghestiht sijn inder heiligher kercken:om gode te biddē eñ te louen. ende te dancken. Als die heilighe kerke ghehoechnisse heeft inden hemel hoechtiden. Als kersdach:hoe hi gheboren wort vander reynre maghet marien. Te paesschen:hoe hi verres vander doot. Asscencioens dach: hoe hi opclam ten hemel Te pijnxter: hoe hij den apostelen den heilighen gheest sende. Des ghelijc sijn ghesticht. die hoech tiden der heilighen:om gode te louen eñ sinē heilighen vanden miraculen. die hi doer hem gedaē heeft:om onse ghelone te stercken. Aldus sullen wi die hoechtiden der heilighen vyieren. en biddē hem: dat sij ons helpen voer onsen here. diese soe seer eert inden hemel ende inder aerden. Dus son dicht hi seer:die die hoechtidē niet en viert. Wāt hi breect tghebot goods. ende der heiliger kerckē Mer sommighe luden mochten segghen: men en mach altoes in die kerke niet wesen: om god te bidden. Wat quaet ist. dat ic wat gae spelen eñ mi vermake. Als ic gae wanderen ende spelen:soe en denc ic gheen quaet. Ic antwoerde alle den tijt die du besteedste in spelen. In ydelheden eñ in on ledē:die niet tot god ghesticht en is verliestu. ende

sultstu houden verloren:seit een heilich mã Dats te segghen. altstu niet en deelste van om ydelhedē. eñ niet om dingen:die gheschiet sijn tot gode in me nigher maten. Eñ voerwaer hi verliest grote din ghē.seit seneca. Die sinen tijt verliest. hi verliest dat guet:dat hi op die tijt ghedaen soude hebben. eñ hi verliest so veel tijts:als hi ouerbrenct.in spe len eñ in ydelheit. Eñ ten is sonder sonde niet. den tijt toe te brengē in quader ghewoenten. Wãt god sallen di eysschen inden dage des oerdels.seit sinte ãcelmus. Daer om soude een den tijt wel be staden. Want die tijt is cort seit die scrift. Eñ nye mant en weet hoe langhe hi leuen sal:ende hoe hij steruen sal. Die hem dan wil wachten van dinghē die gode mishaghen:ende sinen heilighen:bestede sinen tijt wel in gode te beden: hem te louen ende te dancken van sinen guede. Ende hoe die sermoe nen.ende wese onledich in goeden wercken ¶ Wat men inder kercken doen sal ¶ Als een dan is inder kercken:sal hi hem hebben seer eerbaerliken.ende bewisen eer ende reuerentie gode ende den heiligē Want die stede is heilich:ende ghesticht om gode te bidden:niet om te ghecken.om te lachen: noch om die clappaedse te houden ¶ Eñ daer om seit on se here ihesus cristus. Mijn huus is een bedelhuys Ende daer en salmen anders niet doē:dan daer om dattet ghesticht is. Sinte augustijn seit.die voer den coninc comen sal inder camer. om enich dinc

te vertrighen.die wacht hē te seggē enich dinc dat den coninc mishaecht. So soude hem wachten die gene die coemt inder kerken.dats die camer.te doē ende te segghen voer god:eñ voer sinen engelē din ghen die hē mishaghen. God en wil niet datmen vā sinē huse make marct of halle. Wāt hi wtiaecht de die gene die cochten eñ vercochten vten tempel om dat hi niet en wil. datmē enige martinge daer in doet:mer alle guet. Daer soude een wederropen sijn herte tot hē seluē eñ settēt butē alle wereltli ke sorchuoudichz.eñ vā allen quaden gedachten.eñ dencken om sinen scepper. ende om dat guet. dat hem god ghedaen heeft.ende noch daghelix doet. Ende ouerdencken sijn sonden ende sine ghebrekē Ende veroetmoedighen hem voer god:ende biddē hem ghenade te wachten van sonden:ende voert gant in gueden leuen tot inden eynde. Daer in sou den die grote heren ende vrouwen vergheten haer ydel glorie:haer macht ende moghentheit. Ende dencken:dat sij daer sijn voer haren rechter. die hē reden eyssschen sal van al dat guet.dat hi hem ghe daen heeft: hoe sij dat ghebruyct hebben .ende sal hem lonen na haren verdienten Aldus souden sij hem daer veroetmoedighen. ende niet verhef fen van haerre macht of hoecheit: noch van ha ren sconen cledinghen. Naden exempel coninc da uids. die vergat sine waerdicheit: doe hij gode badt. Ende hem seluen versmade. doe hij seide.

Ic bin een worm ende gheen mensche. Aldus aen-dacht hi sine cleinheit: sijn armoede. eñ sijn snoot-heit. Wãt als die worm is een cleyn vuyl dinc. eñ groeyt naect uter aerden. Alsoe is die mensche van hẽ seluẽ een snode vuyl dinc eñ arm. Als hi ingaet iñ den slijc deser werelt en brenct hi niet: eñ niet en sal hi van daen dragẽ. Naect comt hi daer in: naect sal hi daer wt sceidẽ. Sinte baernaert seit. Wat is die mensche: dan vuyl saet. een sac vol dreckx: een spise der wormen: hi heeft een seer vuyl saet in sijn re ontfanghenis: een sac vol misschẽ. een spise der wormen in sijn doot. Des gelijcx die grote vrouwẽ die comen toe gemaect: mit goude eñ siluer. eñ cos-telike gesteente eñ cledinge voer god souden si ex-empel nemẽ. an die coninghinne hester: die ofleide alle costelicheit van cledinghe ende cyerheit: doe si god bidden woude. Sij veroetmoedichde haer. ende bekende haer snootheit voer gode ende seide. Here ghi weet dat ic ghehaet hebbe. dat teikẽ der houerdien ende der glorien vanden iuwelen. die ic op mijn hooft draghe. Ende ic hebs groot verdriet. dat ic aldus toegemaect ben: om den ywasen te be-haghen. God en acht dese cierheit inder kerkẽ niet Mer dat oetmoedighe herte: eñ een reyne consci-entie. Sinte pauwels leert den vrouwen: hoe sij hem cyeren sullen: als sij comen om gode te bidden. Ende seit: dat sij eerbaer habijt sullen hebben sonder ouertallicheit. na dien dattie persoẽ

is.Want dat te veel is inden enen persone:dat en
is niet te veel indē anderē. Eñ dat ouertallich is ī
eēs poerters wijf.dat en is niet te veel in een vrou
we. Hi leert oec hoe datsi van simpelen ghesichte
wesen sullen.niet mit glinsteren voerhoefdē. als
die ghemeen wijuen: die mit wtgherecten halse
gaen.als een hert indē velde:ende sien ouerdwers
als een wilt paert. Voert en sal si niet curioes we-
sen van thoeft te cyeren mit goude mit siluer. of
mit dierbaer ghesteente. Ende hij wil dat sij in
der kerken thoeft ghedect hebben. Op datter nye-
mant bi onghesticht en si. Eñ op datsi gheen zake
en gheuen te denckē quaet den ghenē diese siē. Mer
si sullen wesen gheciert als guede vrouwen die die
duecht haerre herten tonen mit gueden werken.
Sinte ambrosius seit.die ghehoert wil wesē in si
nen ghebede.sal van hem doē alle teykē der houer
dien. Eñ sal hē nederbughen tot god mit oetmoe-
digher herten.om god te neyghen tot ghenadē. Eñ
mit houaerdich habijt en verkrijchtmen niet voer
gode.eñ gheeft een saeck quaet te oerdelen:op diē
diet draecht. ¶ Nv heb ic di bewijst drie dinghen
die inden ghebede wesen sullen. Ghelone hope
ende deuocie. Mer op dat dat ghebet volcomelic
ontfanclic sij gode ende ghehoert. Soe moeter
dat vierde toe wesen: op dattet hebbe twee vlo
ghelen: diet voer gode draghen. Dese
twee sijn vastan ende aelmissen te geue. anders

en mach dat ghebet niet vlieghen voer gode. Wāt als sinte ambrosius seit: dat guede leuen doet dat ghebet vlieghen voer gode. Mer die sonde hindertet: ende trectet achterwaert. In tween manieren wort dat gebet belet. als ysidorus seit. Als een niet en denct om guet te doen: of als een niet en vergheeft dat hē misdaen is. Also langhe als dat yser in die wonde is: so en baet gheen medecijn. Alsoe en doet dat ghebet gheen oerbaer den ghenen diet doet: also langhe als die quaetheit inder herten is Daer om seit die propheet laet ons opheffen onse herten. ende onse handen tot gode. Dat doet die gene. die sijn gebet op heft tot gode mit gueden werken. Eñ die apostel leert. datmen heffe puyre handen tot gode inden gebede. Die puyre handen zijn guede wercken die ghedaen sijn in reynre consciencien: wāt god en hoert niet dat ghebet der sondiger. eñ vuylre conscientien. Als die prophete seit. als ghij vermenichfoudicht uwe ghebeden: soe en sal icse niet horen. Wāt uwe handen sijn bloedich Die sijn haer handen bloedich. die haren armen onderseten. dat hoer ontnemen. Sij hebben die handen vol bloets: der armer. Wāt sij nemē hem haer leuē. ende haer onderstant. ouermidts haerre ghiericheit. ende doen daer grote ouertallicheit mede. Ende eten die bloedighe morselen. Mer sij sullen hier naemaels hier of betalen soe herden ghelach. Want god sal eysschen dat bloet der ar-

mer van haren handen. Hi moetent wedergheuen of hanghen ¶ Dese en sijns dan niet waerdich datse god hore. daer om die van god ghehoert wil wesen en come niet mit getoghen zwaerde: noch mit bloe dighen: noch mit ydelen handen. dats in wille te sondighen: noch besmet in onsuuerheid: noch ydel van gueden werken. Onse here seit inder ewangelien. du en sultste niet voertgaen voer mi in ydele handen. Die coemt voer gode mit ydelen handen die hem soect sonder guede werkē. voer dese sluut hi die poorte. daer hebben wij of inder ewangelien dat die poorte ghesloten was voerden vijf dwasen maechden: die haer lampen ydel waren. Ende hem was ghesait: ic en kenne v niet. Want god betrou wet den ghenen die hem trouwelic dienen. Ende die haer lampē vol olye hebbē. als die wise maechdē. dats die haer hertē vol goedertierenheidē hebbē ende bewijsen dat mittē werken: dit volc hoert hij ende doet hem die dore op ¶ Nu seg ic dat tghebet ōderscoort wort mit vier pijlres: als voerscreuē is ende crachtich voer gode. Want het vercrijcht al dat noet is dē lichame ende der zielen: als die scrift seit. Van welken sinte iacob seit: dattet ghebet der gueder menschen zeer waert is. Want dat ghebet dat van ghelove coemt doecht: ghesont te maken die zikē Eñ is et in sōdē: si sullē hē vergeuē wordē Die scrift seit dat moyses verwan amelech eñ al sijn heer. niet mit stride: mer mit sinen ghebede.

Want als een heilich seit: veel meer mach een hey lich mensch mit bidden: dan veel dusent sondaren mit vechten ¶ Tghebet der goeder menschē. draecht den hemel: hoe en soudt dan niet verwinnen die vi anden inder aerden ¶ Een guet leuē. verkrijcht meer in een ore. dan dusent ridders vercrigen soudē mit ten wapen. Daer om ist nut te vercrighen dat ghe bet der gueder menschen. Ēn sonderlinghe man nen van religien: die vergadert sijn om gode te die nen. Dese menschen ghebet. is crachtich voer gode nader scrift ¶ Ēn dat ghebet veelre menschen: en mach niet onghehoert bliuen. Die ghebedē vā con uenten sijn eer ghehoert vanden abt: dan van enē monick. Also hoert god eer. die ghene die hem tsa men dienen. Als onse here int ewangelium seit. Ist dat iuwer stēmen accorderen in mi: wat gi bid det minē vader. dat sal hi iu doen ¶ Nu heb ic v ge seit die seuen graden: daer bi opclimt ēn wasset. ēn voertgaet die boem der reynicheit ¶ Nu wil ic v seg ghen die telghen van desen boem: naden seluē sta ten der menschen: die in die werelt sijn ¶ Van maechden die huyliken willen ¶ Die eerste staet is der geēre die geheel sijn vā lichaem. die bewaert hebben haer maechdelicheit ¶ Nochtan soe en sijn si alzo niet gebondē si en moghē wel huyliken. In desen staet salmen bewaren reynicheit des herten. ende des lichaems ¶ Van welker der riker lude kin der guede bewaerres hebben souden ¶ Diese

nauwe hielden : ende bewaerden naerstelick . van quaden ghesellscap ¶ die die kinder seer quaet sijn . ¶ Ende leren daer quade spelen . dwase woerdē ende aentastinghen. daer si mede comen tot ontuypscheit ¶ Ende somwijl in sulcker ontuypscheit die ieghens natueren is. Daer of voerghescreuen is indē boeck tractaet vanden sonden. daer om en wil wijs niet weder vertreckē . wāt tē is geen dinc veel of te spreken. Daer om salmen die kinder castien: ende lerē eñ nauwe houden: also lange als si ionc sijn: eñ leren hē te houden die gheboden. Wāt Salomon seit Wat tkint leert ī sijnre iōcheit. dat wilt oec āhouden in sijnre outheit. Eñ die wise seit. dattet geen cleyn dīc en is te wēnen tot guet of tot quaet inder ionchz . Wātmē seit gemeēlic. wat forme die scoe neemt īt begin. hout si altoes . Dus moet reynichz hebben een guede waerder : anders soude si verlorē bliuē ¶ Dander staet is der gheēre die besmet sijn vā lichaē: eñ hebbē reynichz verlorē: mer sij en sijn nz gehuylicht noch in zulkē staet si en mochtē huylikē. Mer si hebbē berou eñ zijn gebiecht vā haren sondē. in diē staet salmē reynichz bewaren. Die in desen staet is. sal hebben een vast opset : eñ wille nemmermeer te vallen in sondē des vleysches. Eñ sal hē bewaren na sijnre macht. behaluē dat hi huweliken mach als hi wil. Die in desē staet sijn reynicheit bewaren wil: moet vasten ende castien sijn vleysch mit scerpe penitentie . dits die ander telch

vā desen boom ¶ Vander echten ¶ Die derde staet is der gheenre: die in echt ghebondē sijn. In desen staet selmē reynicheit bewaren: behoudelic dat werc der echtscap. Si souden haer lichaē bewaren reyn lic trouwelic sonder onrecht te doē die een den anderē. Eñ dit eyschet die oerde der echtscap: dat sij sijn een lichaē als die scrift seit. daer om sal die een den anderē minnē als hē seluē. Want recht als sij sijn een lichaē: so sullen sij een hert wesen mit ghetrouder liefte. Eñ en sullē hē niet delen vā herten noch van lichaem: al haer leuen lanc Dus sullen si haer herte ende lichaem reyn houden. behoudelic dat werc der echtscap. Daer om seit sinte pauwels dat die wiuen sullen minnen haren man ende eren eñ sullen wesen reyn eñ sober. Wāt te veel etē eñ drinckē. ontsteken dat vyer der oncuysheit ¶ Des gelijcx sullen hem die mannen bewaren reynlic. niet ouer te gaen tot anderen wiuen: dan totten haren Echtscap is een staet: diemen sculdich is seer reynlic te bewaren om veel redē. Wāt het is een staet van groter waerden. Want god heeften ghesticht īdē aerdschē paradijs īdē staet der ōnoselheit: eer die mēsche vyl i sōdichde. Daer om salmē heilichlic bewarē: om datten god gesticht heeft. Voert ist een staet van groten waerden want god woude gheboren worden van enen gheechten wijue. dats vander reynre maghet marien ¶ Ende die maghet maria was die mantel: onder welke die gods

sone ontfanghen woude worden. Onder desen mã tel wort verborgen den duuel: die heimelikẽ raet onser verlossinghe. hier om salment reynlic bewaren ¶ Voert salment reynlic bewaren. om die heylicheit. Wãt het is een vãden seuẽ sacramentẽ der heiligher kerken: ende behoudt die vereninghe tusschen ihesu cristo. eñ der heiligher kerkẽ. Eñ tusschen god ende der zielẽ. Dese staet is so heilich ende so eerlic: dattet werck. dat buten echte is: doot sonde is. eñ in echtscap sonder sonde: ꝑmmer het mach wesen verdienstich totten ewighen leuẽ. Eñ dat in drien manyerẽ ¶ Die eerste is: als mẽt doet wt rechter menige vrucht te crigẽ. gode te dienen. Eñ hier om was echtscap eerst gesticht ¶ Die ãder is: als die een den anderen zijn sculdt betaelt: alsmẽt eysschet. Hier toe vermaent ons rechtuaerdichz alsmen een yghelic sijn recht gheeft: alsment eysschet mit woerde of mit teyken ¶ Als die vrouwen die scamel sijn te eyschen sulcke dinghen. Die den anderen weygheert diet eyscht: die sondicht. want hi doet hem onrecht vanden sinen. Want die een heeft recht. tot des anderen lichaems Ist een doet in dustanigher manyeren: soe ist verdienstich voer gode. Want rechtuaerdicheit vermaentẽ daer toe. niet mit die wellust ¶ Die derde is: als die man eyscht van sinen wiue: van dien werck: om haer te bewarẽ van sonde. Sonderlinge als hi siet datsi scamel is ĩ sulc dĩc te eyschẽ. eñ ducht dat si ĩ sonden

vallē mocht:voerquame hijts niet Die alduus mal kander haren scult betalen:die en misdoen nz voer god.want guedertierēheit verwertse daer toe. Mer in anderen manyeren machmen wel sondighē mit werck des huylicx daghelix of dotelix.sonderlinge in drien manyeren ¶ Die eerste is:alsmen bedde- scult eyschet alleen om ghenoechten . In deser ma ten machmen sondighen daghelicx ende dootlix . Daghelix.als die genoecht niet bouen en gaet die terminen der echtscap:dats als die ghenoechte on- derdanich is der reden ¶ Dat is dat hijs niet doen en woude.dan mit sinen geechten wijue. Mer als die ghenoechte ende wellust soe groot is mit sinē wiue:dat die reden soe verblint is: dat hijt nochtā doen soude . al en waert sijn wijf niet.soe ist doot sonde:want sulke wellust ouergaet die settinghe ende die termijn der echtscap ¶ Ende hier om wort god dicwijl toornich.op dustanich volc: ende geeft grote macht den duuel van haren werck. Als hi de de van sara raguels dochter:die namaels ionge tho bias wijf was. Ende hadde seuen mannen gehadt die elle vermoert waren vanden duuel.optē eers- ten nacht:als si tsamē woudē wesen Die engel sei de tot thobias: dat hise tot enē wiue hebbē soude. ēn seide hē.i wat lude die duuel macht heeft .dats idē genē.die god also settē wt haerre hertē : dat sij niet en dencken : dan haer wellust te voldoen . als een paert ende een mule ¶ Daer om ontrect

hem onse here god dicwijl haer vruchte: dat si ge kinder en winnen ¶ Noch moghen si dootlic sondighen in anderen manieren: dats. als die een den anderen toe treet ieghens die natuer. ende anders dan die natuer eysschet. of die wet der echtscap. die sondighen swaerliker dan die ander voerscreuen. Mer die in die echtscap die vrese goods bewaren. reyn lic ende tamelic: die behaghen gode ¶ Die ander manier dootlic te sondighen in echtscap is .:. Als een man gaet tot sinen wijue. in onbehoerliken tiden. Dat is: als sij leit in kinder bedde: of in ander ghebrekelike siecten .:. Ende die sijn wijf niet en spaert: als si in die stonde is: ende hijt weet die sondicht zwaerliken ¶ Daer om verbiedt god: dat nyemant ghesel scap en sal hebben mit sinen wiue in dien staet: om ghebrec der vruchten. Want als sinte iheronimus seit In dien staet. sijn ontfangen die mismaecte. blinde crepelen ende dwasen ¶ Ende dat wijf ist sculdich haren man te segghen. als sij is in dien staet. Des ghelijcx salmen ophouden van dien werc in heilighen tiden. Als in groten hoech tiden: om te bet gode aen te dencken. ende te beden. In die tiden der vastijnghen der heiliger kercken. sal men ophouden van sulc werc te doen. Niet wantet sonde is dan te doen. men macht in sulker menige wel doen. Mer men salt som tijt ophouden: van datmen sonder sonde doen mach: om bet te verckrighen van gode datmen bidden wil. Als sinte augustijn seit.

Voert alst twijf in die kraem leit: of als si na bi is tkint te crighen. sal die man ophouden van dat werck der echtscap. om tghebrec datter of comen mocht. Men vindt inden boke vander natuere der dieren: dat die eenhoren niet menghen en wil mit sijnre gade. als si ontfanghen heeft. Die mensche soude mit recht bet ghetempert wesen. van een beest. Hier om soudmen in dien tiden ophouden. Ic en segge niet dattet sonde is. dat werck der echtscap te doen in sulcken tiden: om guede saken en in gueden opset: daer god die rechter of is ¶ Die derde manyer: dat een swaerlic sondicht mijt sine wiue is in heilighen steden. Want in goods husē die ghewiet sijn om gode te dienē. daer en moetmē sulc werc niet doē: omder eerbaerheit der stedē. Eñ die dit also doet: die sondicht dootlike. Want het mach sonde wesen in die een stede: dat gheen en is in die ander ¶ Vanden weduwen ¶ Die vierde staet is: vanden ghenen die inder echt gheweest hebben. Mer die doot heeftse van malcander ghescreiden. Ende die te liue ghebleuen is: soude hem bewaren in reynicheit: alsoe langhe. als hij inden staet der weduwiscap is. Dits een staet die sinte pauwels seit: ende seer prijst totten weduwen. dat sij hem in sulcken staet houden sullen: ist dattet hem ghenoecht ¶ Ende en ghenoechtet hem niet: dat sij huyliken ¶ Want sekerre is te huweliken dan te bernen ¶ Die bernt hem

die tot sonden cosenteert. ¶ Want hi set sijn herte ouermids wille eñ begheerte: int vyer der oncuysheit. Eñ het waer beter te huwelikẽ. dan aldus te bernen. Dats te verstaen vãden genen die sijn inden staet der simpelre weduwiscap: niet den ghenen die geboden sijn in sulcken staet bij beloften. dat si niet huyliken en moghen: sonder doot sonde vander beloften. Nochtan in simpele loften: dat is. als si geschiẽ sonder solempniteit. Al doet hi doot sonde: die daer en bouen huyliet: mach nochtan inder echt bliuen. Op dat anders geen hinder en is. Mer hi sal penitencie doen vander gebrokẽ loften Mer als die loft ghesolempniseert is bi hande der prelaten: of mit beliinghe der religien. Of bi enighe oerde: die een ontfanghen heeft. Als dyaken subdyaken. of priester: dã is die echtscap niet. mer men moetse sceidẽ: die aldus vergadert sijn. wãt si inden staet niet behouden en moghen wesen

Totten staet der weduwiscap: sal ons verwecken dat exempel der tortelduuẽ. Want als dese haren gade verloren heeft. So en versellet si mit genen anderen. mer altoes blijft sij eenlic: ende scuwet dat ghesellscap der ander duuen. ¶ Drie dinghen horen toe: den ghenen die in weduwiscap sijn. Dat eerste is: haer te verbergen. ende heymelic te bliuen in haren huyse: niet te volghen wtwendighe ghesellscap. Exempel hebben wij van iudith. Die was een weduwe ende was schoon.

Dese hilt haer in haerre cameren besloten mitten maechden. Daer om berispt sinte pauwels die ionghe weduwen: die ledich ende curioes warē te gaē. ende te comē tot spelen ende tot veel sprekēs. Mer si souden wesen besloten in haren husē: ende aendencken guede werken te doen. als sinte pauwels seit. Die ander is gode te bidden. eñ gaern inder kerken te wesen: in ynnicheit ende in tranē. alsmē seit in sinte lucas ewangelie. Dat die guede weduwe anna haer oefende inden tempel. ende diende gode dach ende nacht. in ghebeden ende in tranē

Dat derde is. sterpheit van spisen. Want als sinte pauwels seit. die weduwe die in weelden is eñ in wellust: die is doot ouermids sonden. want als sinte baernaert seit. Reynicheit vergaet indē weelden. recht als die ghene vergaet inden water: dier so langhe onder is. dat hi die siel verliest: dats die gratie des heilighen gheests. daer die siel bi leeft in gode. Tot desen staet behoert oec oetmoedich habijt der weduwiscap. simpel ende oetmoedich niet houaerdich of curioes. Men leest van iudith inder bijblen. dat sij afleide haer scone cledinghe. ende costelike chierheit. doe haer man doot was. ende nam an habijt der weduwiscap simpel ende oetmoedich. Dat meer was een teiken der screyinghe ende des druckes: dan der bliscap of ydelre glorië. Eñ wãt sij minde reynicheit eñ hadze bewaert al haer leuen. toech si an een haren cleet. eñ vastede

alle daghe sonder die hoechtiden. Nochtan was si schoon: rijc eñ wijs. Mer guetheit des hertẽ: ende reynicheit dedet haer doen. Aldus soude hi leuen. die reynicheit bewaren woude in desen staet. Eñ dit is die vierde telge vã desẽ boe. Vãdẽ maechdõ

Die vijfte telghe van desen boem is maghedom. dats die vijfte staet der gheenre diẽ bewaren: ende hebben altoes bewaert: ende opgeset te bewaren al haer leuen. ghehelic haers lichaems om gods willen. Desen staet is seer te louen: om sijnre waerdicheit. om sijnrẽ goeth3: ende om sijnre schoõheit. Om sijnre scoonheit. Wãt hi maect. dien wel bewaren ghelijc den engelen des hemels. Als die heilighen segghen. Mer so veel meer hebben die maechden. Want die enghelen leuen sonder vleysche mer die maechden verwinnen haer vleysch. Ende het is groot wonder. datsi bewaren soe crancken casteel: dat is haer lichaem: ieghẽ so stercken ãuechter: als die duuel is. Die altoes pijnt te nemẽ. eñ te berouẽ den scat der reynicheit Van deser scat seit onse here inder ewãgeliẽ. Dat rijc der hemelen is ghelijc enen scat verborghẽ in den acker. Die scat verborgen inden acker. Is die maechdelicheit verborghen inden lichaem. Dats recht als een acker diemen sayen sal ouermids penitencie ende arbeit goeder wercken. Dese scat is ghelijc den rike der hemelen. Want dat leuen der maechden is ghelijct: bi dat leuen der engelẽ. Dat

is. bi dat leuen der saligher geesten. Daer onse he re of seit inder ewangelien. Inder verrisenis en sal gheen echt wesen: als is hier: mer si sullen wesen als enghelen indē hemel. Voert is dese staet seer te prise om sine schoonheit. Wāt het is die schoōste staet: die inder werelt is. Daer salomon of seit inden boke der wijsheit. O hoe schoon is maechdelicheit mitter claerheit ghemenghet. Si maect alte groten claerheit mitter reynicheit. Want dan is scoen maechdelicheit ende reynicheit: als sij is claer mit reynē leuē. Recht als die claerheit: maect scoen den dach: alsoe maect die claerheit des guedē leuens scoen ende claer die maechdelicheit. Sinte iheronimus seit. Alte seer scoen ende claer is die maechdelicheit bouen anderen duechden: als sij is sonder smet. ende vuylheit der sonden. Wāt wie gheheel van lichaē is: ende besmet van herten. Is ghelijc een wit gracht: dat scoen is van buten. eñ binnen ist vol stancs ende verrotheDē. Die maechdelicheit is die witten rock: daer die vlec veel lelicker in is. dan in enen anderen rock. Desen rock sou demen bewaren van drien dinghen. van slijc. van bloet: ende van vyer. Dese drie besmetten zeer desen wittē rock Die vlecke des slijcs is. begeerlicheit der werelt. die niet wesē en soude in dat herte. die god behaghen wil inden maechdeliken staet. Wāt niemant en mach gode behaghen ende sinen viant seit sinte gregorius Ende die ghene bewijstet: dat

hi goods mient niet en is die die werelt behaghen wil: want si is die vi͂at goods. Sinte pauwels seit woude ic behagen den volke der werelt: ic en waer cristus knecht niet. Die de werelt behaghen wil dat is ee͂ teike͂ dat sijn herte niet allee͂ en is mit gode. En̄ die oec grote verciperīge begere͂ en̄ curiose ō mehāgīge ōtrent de͂ lichae͂ Want nyemant en soude soken scone costelike cleder. woude hi niet ghesien wesen vanden menschen. Want wie seer begheert die scoenheit van buten: verliest die scoenheit van binnen: daermē gode mede behaecht. Sinte baernaert seit. vanden ghene͂ die begere͂ costelike cledere͂ om de werelt te behagen: en̄ ō te tonen haer iperchz. Die dochtere͂ vā babilonien: dats der confusien Want haer glorie sal hē verkeren in confuse: en̄ tot ewighen scanden. ist dat si hē niet en wachten. Si cleden hē seit hij mit purpur: ende mit sconen costeliken cleederen. Ende onder die scone cleder. is dicwijl die conscientie naect ende arm Si blincken van buten van oyerbare͂ ghesteente: van goude ende van siluer: meer sij sijn binnē lelije en̄ vuyl voer gode mit quade͂ zede͂. Sinte baernaert seit vande͂ genē die hē dus toemake͂: meer dā haer staet eysschet Al die glorie der dochter des coninck der glorien. als dauid seit. is van binnen in die heilighe conscientie: endē in schoonre duecht. daer gheen begheerte en is: dan gode te behagē. alsus besmet die vlecke des slics. Alsus soude oec hē een

hoeden voer die vlecke des bloets: dat is van ghe-
dachten:ende van begheerten des vleyssches Daer
sinte iheronimus of seit.dat sulcke maechdelichz
is offerhande ihesu cristi.die niet besmet en is in-
der herten mit quaden ghedachten: noch indē vley
schz vā leckernyen. Wāt niet en doecht reynicheit
des lichaems:als dat herte verderft is. Recht als
die vrucht niet guet en is:al is si schoē vā butē Als
si verrot of verwormt is van binnen. Voert sal hē
een bewaren in desen staet. Vanden smette die vā
den vyer comt. Dat vyer verbrant eñ versēget die
wijl den witten rock der maechdom Dats in te ho
ren die woerdē.die treckē mogē tot sondē Wāt als
sinte pauwels seit.quade woerdē verderuen goede
seden. Seneca seit:wacht di van woerden die niet
eerbaer en sijn. Die dat niet en doet wort stout eñ
onscamel:eñ valt in sonden. Die dan bewarē wil
den rock der maechdelicheit.moet hē hoedē sulcke
woerde te horen.ofte spreken. dien senghen of ver
bernen moghen. Die macke katte senget haer dic-
ke:ende die wilde katte niet. Maechdelichz is on
der ander doechden ghelijct der lelie. dat een scoen
witte bloē is. Als onse here seit doer salomō Mijn
vriendinne is ghelijc der lelie onder doornen. Die
vriendinne. dat is die maecht. Ouermids maech
delicheit vercrijchtmen alre meest die mīne goods
Daer om was sinte ian die maecht was onder dē
anderen apostelen heymelixte onsen here. Ende

onse here bewijsde hē die meeste teiken der dienst-
achticheit alst schijnt inder ewangelien. Ende hij
heete die discipel die god minde: niet hi en minde
oec die ād er. mer desen alrē meest om sijnre maech
delicheit. Dese lelie bewaert haer scoenheit onder
die doornen der becoringhen. Want dat vleisch is
een mishoep: die anders niet en ladet: als hi op hē
seluen is: dan netelen of doornē: dat sijn quade ver
maninghen. die dicke prekelen den geest. Mer die
lelie der maechdelicheit en heeft gheen noet van-
den doornen: als si wel ghewortelt is inder minen
goods. die se van becoringhen bescermt. Dese blo-
me heeft ses bladen. eñ drie grepnen vergult vā bī
nē ¶ Teerste blat deser blomē. is geheelheit des
lichaēs. dats dat tlichaē si onbesmet vā leckernyē
of wellustichz. Wāt al waer een maecht vercracht
iegen harē wille. si en verloer daer om haer maech
delicheit niet voer gode. Als sinte lucia seide tottē
tyran. Ontreynstu mi ieghē minen wille: die rey
nicheit sal mi gedubbelt wordē inder glorie ¶ Tā
der blat is. stercheit des hertē. Sinte iheronim us
seit: ten doech niet te hebben maechdelichz des lich
aems. allsmen wille heeft te huyliken. hi spreect vā
den nyewen maechden. die sullen hē bewarē puyr
eñ reyn ¶ Terde blat is. oetmoedicheit. Want die
houaerdige maecht en behaecht gode nz. Daer om
seit sinte baernaert. dattz is eē scoē dic: als oetmoe
dichz eñ maechdelichz vergaderē. als oetmoedichz

spert die reynicheit: eñ maechdelicheit verscoent oetmoedicheit. En ic derf wel segghen: dat maria sonder oetmoet gode niet en soude behaecht hebbē Dat vierde blat is anxt goods. wāt rechte maechden plaghen te wesen slecht. hoesch: stamel eñ vreesende. Tis groten teden. want si draghē enen costeliken scat in enen wekē vate. Aldus was die maecht maria altoes verborghē: ende hadde anxt doe haer die enghel openbaerde. Dese anxt goods is tresorier: die den scat der maechdom bewaert: dattē die duuel niet en steelt. Si bewaert die poortē des casteels. daer desen scat in besloten is Dit casteel der maechdelicheit: daer die scat in beslotē is. dats therte. die poortē sijn vijf sinnē des lichaēs. Dese poorten bewaert die minne ons herē: dat si dē viant niet geopent en worden. ouermids ydele curiosicheit. Van sien. vā horē: vā sprekē of vā gaē in ontamelikē stedē. wāt ydelic horen eñ siē. is dicke een wech der ontuyschz. Men leest vā iacobs dochter. doe sij gint ydelic wanderen: om te sien die vrouwē van dien lande. wort si gegrepē eñ vercracht vā des princen soen van dien lande. Daer om die maechdom behoudē wil: die moet seer. sijn sinnē ostreckē van ydelen sien. En dat doetmen mitten anxt goods. als een ōtsiet gode te vertoornē. Dits die sin vādē vijf maechdē: daer ōse here of seit īt ewāgelio Dat rike der hemelē is gelijc x. maechdē daer die v. wijs warē ende die āder. v. dwaes. dat rike der hemelē

is die heilighe kerke: die hier beneden is. Daer in sijn guede ende quade: wise ende dwase. die vijf wi se beteikenen die ghene: die haer vijf sinnen wel be waren. daer voer of gheseit is. Die vijf dwase be teikenen die ghene diese niet en bewaren. Dat vijfte blat is sterpheit des leuens. Want wie sijn maechdom bewaren wil: die moet sijn vleysch ver magheren. ende settent onder die voet mit vasten mit waken: eñ mit werkē. Sterphz des leuēs is ghe like enen sterckē tuyn. om te bewaren dat hof des hertē: datter die beestē niet in en comen. dat sijn die stercke vianden: die stelen willen die stat der maechdom. Daer om salmē desē stat wel beluten dat hi nz gestolē en worde noch verlorē. Wāt wiese verliest: en machse nz weder crighen. Recht als eē lamp die ghebroken wort niet heel weder worden en mach. Dat seste blat is volherdige eñ vast op set te bewarē: dat eē god beloeft heeft. Daer sinte augustijn of seit indē boeck der ioncvrouscap. ende spreect tottē maechdē. Volget dat lā dat is ihesus cristus in bewaringhe: vastelic: dat gi gode geloeft hebt. Doet hē coēlic. al dat gi vermoecht. op dat tguet der maechdelichz ī v nz en vergae. Gi en mo get niet also veel doē: dat gise weder crigē moget. ist dat gise verliest. Als wi exēpel geseit hebbē van der lāpē. Eñ sinte baernaert seit. studeert ī volher dinghe. want sij wint alleen die crone der glorien. Dese ses bladē voerseit verscone zeer die selve der

maechdelicheit. Met si moet binnen drie greynē hebben vergult: die beteykenē drie manyerē van god te minnē. Wāt maechdelicheit sonder god te minnē: dats recht als een lamp sonder olye. Daer om want die vijf dwase maechden niet en volleden haer lampen mit deser olie: en ginhē si niet mittē brudegō ter brulochtē ¶ Die drie manyerē vā god te minnē sijn beteikēt bidē drie greynē vāder lelie Als sinte augustijn leert. Du sultste god minnen wt al dijnre hertē ghehelic sonder dwalinge. Mit al dinen wil sonder twiuelinge. Mit al dijnre memorie: sonder vergeten. In deser matē is dat beelt goods volcomen in ons. nae drierhande waerdichz der sielen. dats verstant: memorie. ende wille Als dese drie wel gescict zijn tot god in die driē. die sinte augustijn seit. soe sijn die drie greynen der leliē wel vergult. Vander minnen. die gheeft schoenhz. guetheit: ende waertheit allen doechden. Want sō der haer en is gheen doecht scoen: noch guet: noch costelic Vander manier der minnen seit sinte baernaert aldus. O kersten mensche leer: hoe du sultst te minnen ihesum cristum suetelick. wijselick: ende ghestadelic. Wiselic. datstu niet bedroghen en wordste mit laeuheit. Suetelic: datstu niet vermoyt en sultste wesen in voerspoet ¶ Vastelic: datstu niet en wortste verwonnen van ieghenspoet. Aldus is scone die blome der maechdelicheit: als sij is alsoe als wij ghesei hebben.

Ende dit is die ander redē waer om die blome der maechdelicheit zeer te louē is. dat is om haer guet heit wille ende profijt. Wāt maechdelicheit is een groot scat van so groter waerden: datmense nz vol prisen en mach. daer die scrift of seit: dat geen dinc waert en is te ghelikenen bi een reyn herte. Dats te verstaen: dat maechdelike reynicheit bouē allen staten die meeste vrucht brenct Die in echtscap le uē als si sculdich sijn te doen brenghē dertichuout vrucht. In werduwyen staet tsestichuout. Mer die maechden hebbē hondertuout vrucht. Onse he re seit inder ewangelien: tsaet dat in die guede aer de viel: brocht vrucht. som dertichuout. som tses tichuout. Eñ som hondertuout Dat ghetal vā. xxx is van thien eñ van drie: want driewerf thiē maect dertich: behoert ter echtscap. daermen in bewaert die thiē gebodē. Inden gheloue der drienoudichz. Tgetal vā tsestich. is vā ses eñ vā thien: wāt thiē werf ses is tsestich. Eñ behoert toe den weeduwē staet. Wāt si souden houden die thiē ghebodē mit den werkē der ontfermhertichz: daer of voerscreuē is Mer tgetal vā hōderdē: dat is tmeeste eñ volco mēste. Eñ heeft een rōde figuere. dat die scoenste eñ volcomēste is vā allē figuerē. Wāt recht als in die rōde figuere dat eynde brēct tot een begin: eñ maect recht als een crone. Also voecht tgetal vā hō derden: dat eynde totten beghinsel. Want thien werf thien maect hondert: dat beteykent die crone

der wijser maechden. dat soe niet te verstaen. men mach inden andere twee staten wel verdienen die crone der glorien: ende meer verdienē: dan sommighe maechden. Want veel isser indē hemel: die in echtscap gheweest hebben ende in weduwiscap: die naerre gode sijn: dan veel maechden. Nochtan hebben die maechden een sonderlinge croen buten anderen heilighen in der glorië. wāt si haddē een sonderlinge victorie van harē vleysch. Eñ si volghen dat lam so waert gaet: diē si getrouwet sijn. Sij hebben gelaten vleyschelike brulochtē. om bi hem te wesē in ewigē brulochtē. Daer sullen si wel toe gemaect wesē. eñ edelikē geciert mit sonderlinge cierhedē. So edel eñ bequaē: dattz gheen tōge vol sprekē en mach. Daer om en wil ic daer anders nz of seggē: dan die scrift seit. Dat is: dat si singē nyewen sanc so wel ludende. die gheē ander singhē en cā in enighē anderē staet. Dese nyewe sanc beteykent nyewe bliscap. ende sonderlinghe loen dat sij hebbē. om dat si dē staet der maechdelichz wel bewaert hebben. dits die vijfte staet der reynichz eñ die vijfte telghe van desen boem. Vanden clerckē

Die seste staet daermen reynicheit in bewaren sal: dats clercken staet. Als subdyaken. dyakē priesteren ende prelaten. Alle dese sijn sculdich reynicheit te bewaren om twee dinghen. Eerst om die oerden die sij ontfanghen hebben die eysschet alle cuyscheit. ¶. Want dat sacrament:

dat si ontfanghe is soe hoghe ende soe heilich: dat si verbonden sijn reynicheit te houden. Voert om den dienst die si hebben. Want si sijn ghewiet om god te dienen in sinen tempel. eñ in sinen huse Eñ si handelen ende bueren die heilighe dinghẽ: dats. die heilige vaten kelken: eñ corporalen. Eñ dat bo-uen dat alre meeste is: dat is dat lichaem ons herẽ ihesu cristi. Dat die priesterẽ cõsacreren eñ hãdelẽ mit haren handẽ. eñ gheuet den anderẽ. Dus sul leñ si seer reyn wesen eñ seer heilich: om des herẽ wille. dien si dienen: die soe heilich is eñ haet alle vuylnis Daer hi of seit inder scrift. Weest heilich want ic bin heilich: want sulcken heer sulc ghesin Ende om die heilicheit der steden. daet si in dienẽ dats die kerc. die ghewiet is om god te dienen.

Men vint onder die heiden. dat die priesteren die dienden inden tempel: bewaerden reynicheit. Veel reynre sonder gelijc: souden wesen õse priesterẽ der kerstenheit: die dienen inden tempel ons herẽ ihe su cristi. die ghewiet ende gheheilicht is om gode te dienẽ. Noch souden sij veel reynre ende heiliger wesen: om dat si dienen ter tafelen ons heren Wt sinen cop. van sinen brode: van sinen wijn. ende van sijnre spisen. Die tafel goods. is dat outaer Sijn cop is die kelc. Sijn broot ende sijn wijn. is sijn eyghen lichaem: ende sijn bloet. Seer hey-lich ende reyn souden sij dan wesen. die dustanigẽ dienst dã gode doẽ. Sinte pauwels seit dattet noot

is dattie bisscoppen: ende alle die ander. daer hij of spreect. dat sijn die dienrers goods: ende der heili-gher kerken: sullen reyn wesen Dese reynicheit was onbeteikent inder ouder wet. daer god gheboot die dat lam eten souden: dat beteykent tlichaem ihesu cristi: datsi opscorten mosten haer lendē. Dat gor-del daer hem die leden ons herē eñ heiliger kerken mede gorden. is reynicheit. die verdruct die lecker-heit vāden vleische. Daer om geboet god aaron die prieste was ende bisscop: dat al sijn kinder sou dē gecleet wesē mit linen rockē: eñ daer op gegort mit wittē linen gordelē. Aaron eñ sine sonē die in-dē tabernakel dienedē: beteikenē die dienrers der hei liger kerkē. die gecleet sullē wesē mit wittē rockē der reynicheit. die beteikēt is bi dat wit: want recht als die dwael vāden vlasse eer si wit wort. moet si wel gesleghē wesē eñ gewasschen. Alsoe moet dat vleysch gesleghē wesen mit scerpheit der disciplinē Eñ therte dicwijl ghewasschē vā quader ghenoech tē: ende vā quader begheerten mit biechtē: eer mē den witten rock der reynicheit crighen mach. De-sē sal hebbē daer bouē een wit gordel. dat dat rey-nicheit strēgelic bewaert wesē sal mit abstinēciē al so veel als redē eyscht. die daer is die ghesp vā desē gordel. Anders machmen segghen dat die linen rock beteykent reinicheit der herten. Dat gordel daer op. is reynicheit des lichaēs. die wesē sal gegort bouē dat vleysch: om te bewarē reinicheit der zielen

Dit is ons oeck beteykent inden gordel. eñ mider alue: die die dienrers der heiliger kerkẽ aendoẽ als si ter missen gaen. Want si sullen wesen reyn vã binnen inder herten: eñ butẽ indẽ lichãe. Alte seer lelic is die smette der sonden. Eñ sonderlinge der oncuysheit: indẽ dienrers der heiliger kerkẽ. Wãt si sijn die oghen der heiligher kerkẽ. Wãt die ogẽ geleiden dat lichãe. eñ wisen hem den wech der salicheit. Recht als die smette leliker is inden oghẽ van in anderẽ ledẽ. Also is die smette der oncuysheit: leliker ende quader inden clercken eñ indẽ prelaten der heiligher kerken: daer hem die lekẽ i spieghelen. dan in anderen leken menschen. Voert so sijn si die spieghel der heiligher kerken. daer ander lude exempel an nemen. Mer als die spiegel vuyl is: dat sietmen alte lichtelic. Eñ die hem daer in spieghelen. en sien haers selues smetten niet õ dat die spiegel so vuyl is Mer als die spieghel claer eñ reyn is. dan mach hẽ een daer in spieghelen. eñ bekennen sijn smetten. Also als die prelaet van gueden leuen is: ende van gueder maer. Hoe machmen daer exempel aen nemen van gueden leuen Voert sal hij seer reyn eñ heilich wesen. Om dat hij ander lude reynicht ende heilicht Sinte gregorius seit. Die hant die vuyl is ende slickich: en mach die ander niet reynighen. noch schoen maken: dats te segghen van sinẽ verdientẽ Want dat sacrament datter gemaect is of gegeuẽ

wort vanden handen des quaden dienrers: en is nz argher in hem seluē: eñ en is niet min verdiētelic of crachtich te heilighen die ghene diet ontfangen dā of sijt ōtfingē vādē hādē eens guedē dienrers Ende die quaethz des dienrers en verarcht nz dat sacramēt: noch oec die guetheit en verbeterts niet Nochtan mach die quaethz des dienrers verargen ander luden mit quaden exēpel. Eñ die guetheit stichtē ouermids guedē leuen. want si dā heilighē eñ reynighen ander ludē: als si genē die sacramētē der heiliger kerkē. So sullen si wesē veel heiliger eñ reynre: dā ander lude. Want sijn si quaet: si sul len meer ghepijnt worden; dan die ander. Dits die seste staet: daermen reynicheit in bewaren sal: ende die seste telghe van desen boem ¶ Van den begheuen menschen ¶. Die seuende telghe ende die seuende staet: daermen reynicheit in bewaren sal: is die staet der religioser ¶ Want dese hebben gode ghelouet ende hem daer toe verbon den datsi in reynicheit leuen sullen. Ende ghe houden ende verwilkoert mit sulcker beloften: dat si nēmermeer huyliken en moghen: nae datsi gheprofessijt sijn. Ende huyliken sij: dat huylic en sal niet wesen. Daer om souden sij grote naerstiticheit ende sorchuoudicheit hebben haer rey nicheit te bewaren. ende oec om haeren staet inder heyligher kerken: ende om haer professie. Want soe die staet hogher is; soe die sonde ende die

val meerre is. Recht als die smet alre lelicxte is i een witten clede. En die van hogen valt quetst he meest. Om te verwinnen haren ieghe saeck: dats den duuel. die hē meer pijnt te becoren. en te doen sneuelen: die ghene van religien En hē meer verblijt. als hi daer een mach verwinnen: dan vā enē anderen staet. Want recht als die enghelen des hemels grote bliscap hebbē van enen sondaer: als hij berou heeft ende penitentie doet. Also verblijt hē die duuel: als hi enen groten mensche verwinnen mach. En hoe hi van meerre staet is ende heiliger hoe hij hem meer verblijt. als hi een bedrieghen mach. Recht als hem die visscher meer verblijt vā enen groten visch: dan van enen cleynen ¶ Men leest inder vaderen boeck: dat een heilich mensche vertelde: hoe hi was geworde een monick. En seide: dat hi geweest hadde een heydens priesters sone: en doe hi een kint was. ghinc hi op een tijt in den tēpel heymelic mit sinen vader. Daer sach hi enen groten duuel sitten op een groten stoel. En al zijn ghesin omtrent hem. Daer quam een van sinen princen ende aenbeden. doe vraechde hem die ghene die daer hoghe sat: waen hi quam. Dese antwoerde dat hi quā wt een lāt: daer hi toe ghebrocht en beiaecht had groten twist. Alsoe datter veel volcx doot bleef: en veel bloets gestort wort. Die meester vraechde hē binē hoe lāge tijt hi dat gedaen had: hi ātwoerde in xxx dage. doe seide die

meester. En hebstu in dus langhe tijt niet meer be drevuen. Ende heet dat men seer slaen soude: eñ qualic handelen. Doe quam een ander: dien oeck aenbede. Die meester vraechde hem waen hij quam: hi antwoerde: dat hi uter zee quam: daer hi grote tempeeste ghemaect hadde: als datter veel scepen braken: eñ veel volcx verdranck. Die meester vraechde hē in hoe veel tijts hy dat ghedaen hadde. Hij ātwoerde: in .xx. dagē. Doe dede hi hē slaē gelijc dē anderē: om dat hi so luttel bedreuē hadde in so lāge tijt Daer na quā die derde eñ seide: dat hi quam wt een stat daer brulocht was. daer had hi kryuige gemaect eñ vechtinghe: so datter veel volcx doot bleef. Eñ bouen al hadde hi den brudegō doē dootslaē. Die meester vraechde i hoe lāge tijt hi dat gedaē hadde. Hi ātwoerde i x dagē. Daer geboot die meester so dat hi wel geslegē wort: ō dat hi so lāge getoeft hadde dat te doē. Ten lestē quā een ander voerdē prins eñ aenbedē. Hi vraechde waē hi quā Hi antwoerde: dat hi quā wt eenre woestine daer hi xl. iaer ghewe est hadde. om te becoren enen monic vāder sōde der ōcuysche. ende had soe veel ghe wrocht: dat hi hē in dier nacht verwōnē hadde eñ doē vallē i dier sōde. Daer sprāc die meester op. eñ nā hē omden hals. eñ custe hē eñ sette hē sijn crone op thooft. eñ dedē bi hem sittē En seide dat hi alte grotē dīc gedaē hadde eñ vroemhz gewrocht hadde Doe die goedemā dit gesiē eñ gehoert hadde docht

hi dattet alte groten staet was die monickscap. En hier om soe wort hi monick ¶ In desen exempel machmen merken: dat die duuelen grote blijscap hebben. als si enen religiosen moghen doen vallen Want als die mensche in een oerde ghegaen is: so is hi als die ghene. die in enen camp gegaen is. te ghens den duuel te vechten. Want doe onse here becoert wesen woude vanden duuel: ghinc hi ī die woestijn. Aldus is die woestine der religien: een velt der becoringē. Religie is gehetē een woestijn Want als die woestijn is een scerpe stede veruerret vanden volke. Alsoe sal wesen die staet der religiosē. starp mit scarpheit des leuēs: dat een starcke tuyninge is: ieghens die quade beestē. Een sterke wapen iegens den viant. het is die boete ieghēs die sonde der oncuyscheit. So wie wt doen wil die sonde der onsuuerheit: die sal ofdoen die ontstekinghe der wellust des vleysches. Die die guede religiose of snyden sal van sinen vleysche: mit vasten mit waken: mit tranen. eñ mit disciplinē. Of dat vyer sal worden bernen: ende men en sals niet wt moghen doen. Die een stat of een casteel winnen wil. doet al sijn beste: om haer te outrecken haer spise ende dranck. Om die te verhongheren. Wāt als dat casteel verhonghert is. Soe en macht niet wederhouden ieghens sine vianden. Also is dat casteel des buucx. die die stercheit des lichaem is: en mach hem niet houden; ieghens den gheest; alst

verhongert is mit vasti en̄ mit abstinentie Die staet der religien sal veruerret wesen vander werelt. Want die in sulcken staet is en gheuoelt niet vander werelt. en̄ is als doot der werelt: en̄ leeft mit gode als sinte pauwels seit. Want recht als die dode heeft verlorē sijn lichaemlike vijf sinnen zien. horen. spreken. smaken. ruken. Alsoe sal we sen der religiosē doot der werelt. dat hi niet en ge-uoele. dat die sonde toe hoert. Alsoe dat hi waerliken van hem seluen seggen moghe: dat sinte pauwels seit. Die werelt is mi een cruce: en̄ ic der werelt. dats te seggē. dat hi die werelt hilt voer quaet ende versmadze: recht als die gene die gecrupst en̄ verdoomt is ō sijnre misdaet. Aldus soude doē die inden staet der volcomentheit is. Onse wanderinghe is inden hemel. Want al is tlichaem inder aerden: dat hert is inden hemel mit conuersatie ende minne. Die guede religiose en sal niet eyghēs hebben inder aerden: mer hi sal maken sinen scat indē hemel. Als onse here seit inder ewangelien. wiltstu volmaert wesen: ganc en̄ vercoep al dattu hebste. ende gheeft den armen. soe sultstu hebbē enen scat inden hemel. Die scat der religiosen. is waerachtich armoede: die comt van gueden wille. Als inder vaderen boeck staet. Die armoede heeft: die heeft dat ghelt: daermē dat coninckrijck des hemels mede coopt. Daer om seit onse here. Salich sijn die arme van gheest. Want dat rijck der hemelen

is hart. Voerwaer die arme van geest. dats vā gueden wille. die en begeert niet in deser werelt. noch wellust noch rijcheden. noch hoechz. mer vergetet al om die minne goods. Aldus sal doen die guede religiose: die inden berch der volcomenhz climmē wil. Daer of seide die enghel tot loth: doe hij wt sodoma ghegaen was Toeft niet op die stede. die du gelaten hebtste: mer verhuyde di seluen inden berch. Want die vter werelt ghegaen is: en sal hē niet na bider werelt houden. mit begeertē. of mit wille: mer hem veruerrē also veel als hi mach tot dat hi come indē berge der volcomenheit. daer sal hi aendēcken op sine salichz sonder ommesiē. Die stede bernde daer loths wijf wtghegaen was. Hij sach omme: daer om wort sij verwādelt in eē sout steen. Loths wijf beteykēt die ghene: die vter werelt ghegaen sijn in enen gheestēliken staet: ende keren weder ōme mitten wille ende mit begheerten. die tlichaē hebben inden cloester: eñ therte inder werelt. Dese beteikenen dat beelt van soute. dat die ghedaente eens mēschē heeft: eñ is cout eñ hert. als een steen. Aldus sijn dese menschen cout inder minnen goods: ende hert inder minnen der guedertierenheit ende deuotien. ende en hebbē nz van dat habijt der religien. Dat beelt van sout beteykent sin ende onderscheit in sinen werc-ken ende woerden. Dit beelt van sout sal gheuen sin eñ verstant den ghenen die in religien sijn. Eñ

exempel .dat si. die die werelt gelaten hebbē:niet weder omme en kerē: tot dat si achter ghelatē heb ben. Daer om seit onse here inder ewangelien tot sinen iongeren:dat si dicwijl gedenckē soudē loths wijf:die starf ō dat si ōmesach:tot dat si achter ge laten hadde. Onse here seit īder ewāgeliē:die sijn hant an die ploecht slaet.eñ achterwaert siet. En is niet waert dat rijck des hemels:want als die ge ne die die ploech hout.Alsoe sal die ghene doen die den ploech der penitencien houdt.of der religiē Al toes sal hi die oghen des herten hebben. Dats der stāt eñ wille:tot dat voer hē is.dats tot die ewige guedē:die wesen sullen. als voer in therte . Niet tot tijtliken dinghen :die achter wesen sullē. Als sinte pauwels seit. Dat hi vergheten had dat ach- ter was:dats die werelt ende haer begheerte .die hi niet en achte.Ende ghinc altoes voer hē. Wāt hi hadde altoes sijn meninghe ende begheerte in den hemel. Mer veel religiosen setten die ploech voer die ossen. Want tot haren scanden minnen sij meer tijtelike dinghen : dan ewighe. Dese sijn in groten anxt haerre verdomenisse . want sij en hebben niet dan dat habijt der religien. Naden exempel van sinte pauwels .souden die guede reli giosen.die werelt vergheten : ende laten die ach- ter hem. Ende die ewighe guede hebben voer den oghen : .Ende voert gaen in duechden. Tot hij quaem inden berch der glorien. Daer hij

god claerlic sien sal ende gheheelic minnen ende e-
welic hebben. Dits die salicheit daer die gaue des
verstants toe leidt den genen die reynicheit bewa-
ren wil als voerscreuen is. Daer om seit onse here.
Salich sijn die reyne van herten. want sij sullen
god sien. Dese salicheit beghint hier: want sij sijn
ghereinicht vander dusternisse der dwalinge indē
verstant vanden vlecken der sonden inden wille.
Daer om seit hi. god verlicht mittē geloue. Ende
die claerheit coemt vā die gaue des verstants: daer
een mēsche bi bekēt sinē scepper. ēn al dat behoert
tot sijnre salichz sonder twiuelen. sonder misdoen
ēn sonder sneuelē indē geloue ihesu cristi: daer sij
so sijn gheuoecht ēn wel gefondeert. dat si daer niet
of scheiden en sullen. noch om steruē noch om pi-
nē. Hier om so sijn salich die reyne vā hertē in dese
leuē: wāt si hebbē die ogē des hertē: dats verstant
ēn wille. claer ēn reyn. Want si minnē god ēn sijn
mit tgeloue geuest ēn gesekert: als wi geseit hebbē
Daer om seide ōse here tot sinte thomas. want tu
mi gesien hebste: so hebstu geloeft. Salich sijn die
mij niet ghesien en hebben lichaemliken. ende heb
bent gheloeft waerachtelic. Mer dese salicheit is
inden ewighen leuen. Daer die reyne van herten
die hē hier sien ouermids ghelove: al ist duyster-
lic. sij sullen hē daer sien vā aensicht tot aensicht
openbaerlic: als sinte pauwels seit. Dese salicheit
der engelē ēn der heiligē: god te siē indē aēsichte. Js

Te kennen enen god in drien personen. Te sien claerlic in sulcken spieghel: daer alle dinge in blic kẽ. Daer die enghelẽ ende alle heilighẽ in spieghelen: ende verwonderen eñ en connen niet versadet worden van hẽ an te sien. Want daer is alle scoenheit. alle guetheit. alle sueticheit: eñ fonteyne des ewichs leuens. eñ al dat herte begeren mach. Mer ic segghe te luttel. want die scrift seit. Noch steruelic oge eñ mochtet sien. noch ore horẽ: noch menschen herte denckẽ. dat god sinẽ vriẽdẽ bereit heeft Sinte ãcelmus seit. vriẽt hoer op dijn verstãt hier bouẽ. eñ denck soe veel altstu moechste: hoe veel ende hoe goet eñ genoechlic die vroechde is die hi hout. ende die ghenoechte van allen gueden. Ende niet sulcke genoecht eñ bliscap: alsmẽ vĩt ĩ creatuerẽ. Mer also veel meerre. als die scepper meerre is dã die creaturẽ. O seit hi miaecsel vã mẽschẽ: wat gaetstu dwalẽ om te sõkẽ sõderlinghe guet tot dijnre zielẽ: tot dinen lichaem Minne eeu guet daer alle guet in is. dat god bereidt sinẽ vriẽdẽ: dat is hẽ seluẽ. Die is dat ouerste guet daer wt vloeyẽ alle ãder guedẽ Als die ryuierẽ vãder fõteynẽ Voerwaer hi sal salich wesẽ seit sinte augustijn: die sõder enigẽ deersel sal aensiẽ die glorie: ende sal wesen ouergeformt indẽ beelde der glorien: daer hij god sien sal: als hij is: welc ghesicht croont sonder eynde. Ende alle dat loon der heilighen sal weesen dat guet des menschen. seit hugho van sinte victoer.

waerachtic mensche.die alle menschē maecte ende formde. Want daer om woude god mensche worden. dat hi in hē alle menschen salich maken woude. in lichaem eñ in ziel. om datmen sien soude mit tē oge des lichaēs inder menscheit. eñ die siel hem sien soude inder godheit. Dan butē inder menschz dat sal wesen die glorie der menschen. dat sal wesen sijn bliscap sijn genoechte. eñ ewich leuē. Dat dese salighe ghesichte. dats die salicheit ghereynt die die ghene verwachten. die sijn reyns van hertē ende vā lichaē. ¶ Die gaue der wijshz werpt wt die sonde der gulsichz. Eñ si plant soberheit.

Die leste gaue. is die ouerste: eñ die hoechste dat is die gaue der wijshz: dats eē gracie die die heilige geest geeft: dē scouwēdē hertē waer bi hi āders niet en soect dā god te siē. in hē te verblidē eñ mit hē te bliuen. Dits die sume der volmaecthz. ende dat eynde der contēplacien. Die gaue des verstāts daer of voerscreuē is: doet god bekennen: ende die geestelike dīgē. als mit simpelē aensiē. Mer die gaue der wijshz doet god bekēnē ouermids dē smaec Wāt wijshz en is āders nz. dā smakende kennisse die te smakē is in grotē genoechtē des hertē. mit der gaue des verstāts sichtmē god: recht alsmē den wijn siet scoē eñ claer ī een glas. mer mitter gaue der wijshz smaectmē god. Als die gene die dē wijn drinct ende geuoelt ende smaect. Veel philosophen kenden god bider scrift: ende bij creatueren recht

als bi enen spieghel. Daer si bi reden en̄ verstant
in sien. Sijn moghentheit. sijn scoenheit: sijn wijs
heit zijn guetheit. Want si saghen sijn creatueren
die hi ghemaect heeft so groot. so scoē soe guet: en̄
so wel ghesticht: bi welken sie bekenden bi simpelē
aensien des verstāts: en̄ der natuerliker redē Mer
nye en gheuoelden si yets guets bi smaec der rech
ter minē. noch bi deuotie. Aldus sijn veel kerstenē
clerckē: en̄ leekē. dien wel bekennē bi geloue ende
bi scrift. Mer want si den smaec ongheschict heb-
ben bi sonden, zoe en moghen sien niet gheuoelen.
Recht als die siecke mensch genē smaeck en heeft
inder spisen. Die gaue der wijsheit: die die heilige
gheest set in dat herte. purgeertet ghehelic en̄ rey
nichtet vā allen vuylnissen der sondē. En̄ verheft
den gheest: en̄ voechten indē smaec der minē: alsoe
dat hi al is mit god. Daer groeyt hi: daer voedt hij
daer wort hi vet. daer veruroecht hi hē. daer wort
hi in slaep: ende vergheet al sijn moynes. al sine be
gheertē vleyschelic en̄ aerdsch: en̄ hē seluē oec als
dz hi nz en decket vā dat hi mit: dats vā gode alleē
Dats die leste graet vāder ladder der volcomēthz.
die iacob sach indē slaep: die raecte ten hemel. daer
die engelen bi op ende neder clommē. Die trappē
van deser ladder: sijn die seuen gauē des heilighen
gheests: daer wij of ghesproken hebben. Bij desen
seuen graden climmen die enghelen op: dat zijn
engelsche menschen inder aerden ouermids puyer-

heit ende reynicheit. die therte inden hemel hebbē ouermids begheerten. Als si voertgaen van doech dē tot doechdē: tot dat si god claerlic sien. Mer als si ghecomen zijn totten laetsten graet: so moetē si somtijt nederdalē bi oetmoedicheit. Wāt als een is alre volmaectste: so is hi alre sipelste: eñ oec moedichste. ende min prijst hi hē seluen. Eñ hier om pleechtmen te seggen. Die meest van waerdē is: die veroetmoedicht hē meest vā werken. Die volcomen mensche sal wesen. recht als die boem die geladen is mit vrucht. Want so hi meer ghela den is: soe hi hem meer neder neyghet ter aerden. In een ander manyer machment verstaē: dat die enghelen neder cōmen. Want guede menschē die leiden dat leuē der enghelen inder aerden bi haerre heilicheit. eñ als si ghecōmen sijn tottē ouerstē graet der contēplaciē: daerse die gaue der wijsheit leidet. die genoecht sal wesen tot god. so dat hi vergheet al dat onder god is. om grote sueticheit: die therte ghevoelt. dat alsoe verborgen is in god: dat si bouengaet alle ander genoechten. eñ soe moet hi somtijt neder dalen. Wāt van dier zueticheit ende vā die rust: eñ vāder ghenoecht die hi voelt. vā die zoete borsten der vertroestinge. daer hi mede ghetroest wort inder cōtēplaciē. daelt hi tot dat werckē ke leuen daer of voerstreuen is: daer die volcomen luden hē in sullen oefenen. om die gheestelicheit eñ ō werkelicheit te beleuē. Een āder redē is. waer

om men moet neder dalen van soe hoghē graet der contēplaciē.is. Wāt die grote broeshz des vleysths belet dēn gheest.dat hi in desen sterueliken lichaē niet langhe bliuen en mach .in so hogen graet des scouwens : noch dese grote zueticheit ghevoelen . die bouengaet alle genoechten diemen voelē mach inder werelt . Als die ghene weten . diet beproeft hebben. Van welken die weder wichte vādē vleysche is soe zwaer.dat sy den gheest nedertreet:weder hy wil of niet . Want die grote zueticheit die dat scouwēde leuen beuoelt ouermids den smake der wysheit in desen sterueliken leuen.niet en ist: dan een cleyn smaeck daer een mensche by voelt. hoe god suet is ende bequaem. Recht alsmen den wyn smaect ende voelt . eermen sat drinct . Mer alst comē sal totter tavaernē:daer die tonne te voren wort ghegheuen.dats in dat ewighe leuē:daer god der vreden des bliscaps ende des solaes .sal te voren ghegheuen wesen:dat syts alle versaedt sullen wesen.Als dauid seit.alle begheerten des herten sullen veruolt weesen . als god sal doen neder dalen op sine vrienden . een vyer des vredes. Als die propheet seit . daer sy soe verdroncken of wesen sullen . dat sy alle vol sullen weesen. Van deser dronckenscap seit ons dauid inden souter . Here alle sullen sy droncken wesen van groter ouervloedicheit uwes huses .:. Ende ghy sult hem drincken gheuen . vanden vloede uwer

zueticheit. Mit v is die fonteyn des ewichs leuēs die niet steruen en mach: dat is god selue. Wāt vā hē vloeyen ēn nederdalen: die vloeden des vredes. ēn der ghenoechtē: op alle die gene die inden pa- radijs sijn. soe groot: dat alle die daer of drinc- ken: die sullen daer dronken wesen. Dits die vre- de ēn die salicheit: die wesen sal inder toecomender werelt. Om die te hebben ende te winnen So sal men soberlic leuē in deser werelt. Als sinte augus- tijn seit Vanden vate des ewichs vredes: en mach nyemant drincken. hij en wort dronken van o- ueruloedicheit der blijscappen. Want soberheit dat is die doecht. die die gaue der wijsheit plant int herte. die iegens ouervloedicheit der gulsicheit Wāt wijsheit leert soberheit. als die wise salomō seit ¶ Van soberheit ¶ Soberheit is een boom ende is seer costelic. Want si bewaert ghesontheit der zielē ēn des lichaems. als die scrift seit. Ende gulsicheit van veel eten ende drinckē: is een saeck van veel siecten. Ende somwijl vander doot. Ende die doot neemtse dicwijl onuersienlic. Alsmen den visch vanghet mitten aes. dats te seggen. die brock inder kelen ¶ Dese doecht salmen seer nauwe be- waren. Want sij oerbaerlic is den ghenen diese wel bewaert ¶. Ten eersten nader reden ende tverstant Recht als ghij siet inden wijn. Ende als een waent den wijn drincken: so drinct hem die wijn ¶ Ten anderen verlost si die ziel van allen

versmadeliken dienst en̄ vuylheit des bukes. daer niet wt en coomt: dā vuylnis en versmaethz. Mer soberheit bewaert den mensche in sijnre heerscap-pie. Want die geest sal wesen bouen dat lichaem. en̄ dat lichaem sal dienen den geest. En̄ dese vuyl-nes voerhoet soberheit. Ten derden bewaert so-berheit die poorten ieghens dat heer des duuels. dat is die mōt: die is die meeste poort des casteels des herten. dā die duuel also seer bestoort als hi mach. Mer soberhz licht die poorte: dats die mont Ende als die poorte des monts open is. soe gater dat heer der sonden lichtelic in. Daer om vecht hij te vergheefs ieghens die ander sonden: die sijn tō ghe niet en bewaert. Die dese duecht heeft. die heeft heerscappie van sinē lichaē. Recht alsmē dat paert vermeestert mitten toem. Soberheit heeft den eersten strijt in dat heer der duechden. en̄ bewaert en̄ bescermt die ander duechdē. vā wel ken die duuel becoorde ten eersten ouermids den monde onsen here: doe hi seide: dat hi maken soude vāden stenē broot Des gelijcx bestoorte hi tē eerstē mitter gulsichz dē eerstē mēsche: en̄ verwānē. Wāt hi ontsloet die poorte van sinen casteele: doe hi cō senteerde der becoringhe. Soberheit te houden leert ons natuer. scriftuer: ende creatuer. Natuer want onder allen dieren heeft die mensche den cleinsten mont naden lichame. Voert heeft die mensche. ander dinck dubbelt. als twee oghen

twee oren:ende en heeft mer enē mont. Daer wort ons in bewijst .dat luttel eten ende drincken Wāt die natuer is mit cleynen dingē ōthoudē. Ēn mit te veel spisen dicwijl ter neder getogen. Die scrift bewijst ons ī veel manyerē. ende in veel exempelē Als die ghene wel moghen sien:die scriftuere connen verstaen:ende aensien dat leuen der heilighen Item alle creatueren leren ons soberheit. Wāt onder allen creatueren:heeft god rechte maet ghe set. Als salomon seit Soberheit en is anders gheē dinc: dan rechte mate: die altoes dat middel hout tusschen te veel ende te luttel : nae dien dattie reden verlicht is mit gratien. In desen titelikē gueden:dat te veel is inden enen :dat is te cleyn inden anderen. Ende dat te veel is inden armen mensche is somtijt luttel inden riken menschē. Mer soberheit ēn matichz set ouer al mate . Des ghelijcx īdē geestelikē guede. Als vastē:wakē. disciplinen: ēn ander werken der doechdē .die ghemaect sijn om oerbaer. ēn om profijt der zielen:die sette sulcke mate. als reden wijst. ¶ Die duecht der maticheit ende soberheit : dats een duecht die bewaert redelike mate : niet alleen in eten ende in drincken mer in allen duechden. Als sinte baernaert seit. Wāt dese duecht set alle ghedachtē alle alle wille moynisse des hertē ende die sinnē des lichaems onder die heerscappie der rechter redenē. Als die wise tulius seit .alsoe dat redē verlicht mitter gaue der

wijsheit. hout in vreden die heerlicheit des herten eñ des lichaēs. Eñ dat is dat eynde ende meninghe van allen doechden. die therte ende tlichaē wel doē stirken tot god. So dat god alleen here si in sulker maten: dattet al si in onderdanicheit: al datter is int coninctrike des lichaēs ende der sielen Dit doet soberheit: die therte set indē wille goods Waer of sinte augustijn seit: dat die doecht der soberheit eñ der maticheit. is een minne die dat herte bewaerē geheelic sonder verderffenisse. ende ons of treet vander aertscher minnen ende wereltliker. die dat herte turbeert. eñ maectet onbequaē. Ende treet hē of die rechte kennis goods. eñ sijns selues. recht als men in een vuyl water niet claer en siet. Mer die minne goods: die gepurgeert is van alle aertscher minnen: ende van allen toeneyginge des vleysch set therte in vreden. Daer en is gheen reden noch bliscap. dan daer onse here of seit inder ewangeliē. Ghi sult verdruct wordē inder werelt: mer in mij suldi vrede vindē. Sinte augustijn seit. here mijn hert en mach niet in vreden wesen: eert in di rust Dese minne en is niet vander aerden. noch vander werelt. mer sij daelt van hoger steenroedsen. daer die grote stat der heiligher kerken op ghefondeert is: dats ihesus cristus. op wien ghesticht ende hefondeert sijn mit rechten gheloue die sterrke castelen. dat sijn die sterrke herten der heilighen. eñ der gueder mēschē. Dā deser hoger rootse daelt

die fōteyn der minē int herte. dat gereynicht is vā der mine der werelt. Dese fonteyn is so claer. eñ gesaet. dat dat herte bekent sinen scepper: recht of hi sage ī een claer gesate fonteyn. Op dese fōteyn rust hē dat herte nader moynisse der gueder wercken. Als wi lesen van ihesu cristo onsen here. dat doe hi moede was van gaen: sat hi eñ ruste op die fonteyne. Die fōteyne daer hem dat gued e herte op rust: is die mine goods Dese fōteyne is so suet ende so smakelic. dat die daer of drinct: vergeet alle ander zueticheit ende smaec Dese fonteyne en smaect niet ouds: noch vander aerden. noch vandē zout des zees deser werelt. Eñ daer om is hi suet ende bequaem te drincken. Want hoe die fonteyn min vander aerden smaect. hoe si beter ende gesonder is te drinckē. dit is die fonteyne der wijsheit eñ der wel smakenheit. Eñ dier of drinct: die kent eñ smaect die grote sueticheit die in god is. Eñ dat is die ouerste wijsheit des menschen te kennē. eñ te minnē sinen scepper. Sonder dese philosophie is alle ander wijsheit dwaesheit. Desē sin set die heilighe gheest int herte: als hi hem gheeft die gaue der wijsheit. Die voedt dat herte gheestelic mit bliscap. Eñ gheeft hē drinckē. eñ maectet dronckē vā sijnre minē Dat is dattie geest set sulkē sin īt herte wel gepurgeert. Als voerscreuē is ī dē tractaet vā deser duecht. dese sin die cōt vāder volmaecter minē goods; die maect dat herte sober eñ matich

eñ in allen dinghẽ te hebben maecte:also dat dus ta nighen hert is in vrede.also zeer alsmen mach wesen in desen leuen. Want in desen leuen en mach nyemant wesen sonder strijt:ende sonder becoringhe.die god sendet om te prouen sijn ridders. Eñ om dat si connen sullen wapen te ghebruke. want anders en mocht hi gheen guet ridder wesen. Allsmen pleecht te doen inden tiden des vredes. Mer als die guede ridder verwonnen heeft dẽ strijt.soe keert hi weder omme thuyswaert:daer rust hi eñ is blide. Aldus duet dat guede hert:alst den strijt des becoringhen verwonnen heeft. soe comtet tot hem seluen eñ rust in gode:die hẽ vertroest na der moeth;:ende vergheet al sinen arbeit:eñ denct anders niet dan op god. Daer vintet al datt; begeert Dits die vrucht die die boẽ der soberheit draecht die coẽt vãder gaue der wysheit:als voerstreuen is

Als ic voer bewijst heb ... Dan maticheit hẽ:soe en is soberheit anders niet:dan mate te bewaren in allen dinghen:mer sonderlinghe in seuen dinghen. Dats als een graet daer dese boem der soberheit mede wast ende voertgaet. Die eerste graet der soberh; . is dat die mensche maet sette in sijn verstant. Eñ sonderlinghe inden articulen des gheloues.die bouengaet die maet eñ natuerlike reden. In dien dattet bouen reden is: ende bouen verstant: als doen die ongheloughe lude die tghelone meten willen nae haren verstant. Mer

men sal ghelouen:als guede kersten lude gelouen
Sinte pauwels seit. dat een niet wiser wesen en
sal:dan theilighe gheloue eyssthet. Mer sober na
der mate des ghelouen:dat ons god gegheuē heeft
Ende salomon seit tot sinen sone. Sone set in di
nen sin mate. Dat is :wes niet van so eygē sinne.
ende so verstijft in dijnre vermetenheit.du en hu
gheste di te ghelouen gueden raet. Ende laet dinē
eyghen sin:om te ghelouen enen wiseren : dan du
biste . sonderlinghe inden articulen des gheloefs.
Sal een laten sinen sin eñ zijn verstant bughē.eñ
setten ten dienst des ghelōues. Als sinte pauwels
seit.niet te nauwe te ondersoken natuerlike redē :
daer gheen en is. Als dese curiose doen:of die fan-
tastici. Die geliken den ghenen. die musselen so-
ken in die gootkijns. Of die dat haer soken īt oge
Of dat oyer inden water Die ander graet is ma
te te setten inden gheest: ende inden begheertē vā
den wille. Dat hem een niet soe strenghe en ken-
ne in sijn werck:of in begheerte van sinē vleysch.
noch in begheerte vander werelt.daer die wise mā
of seit . En veruolle niet die begheerlicheit dijns
herten. Ende ofkeer dinen wille:dattu die niet en
veruoltste:du en geueste goede redē daer of. Wāt
gheuestu dijnre herten sulcke begheerte .du sult ſ
te bliscap dinen vianden doen:dat sijn die duuelē.
recht als een bliscap doet sinen wedersake: ieghēs
wien hi vechten sal:als hi hem van hem verwōnē

gheeft. Die gheeft hem verwonnen den duuel die niet en vecht ieghen hem: en̄ sine quade begeerten Daer om seit sinte pieter die apostel. Jc beswere v als vreemde ende als pelgrims v te onthouden van vleyschelike begeerten: die striden iegens der zielen. Die pelgrims. ende die in vreemden lande zijn. daer veel moerdenaers en̄ veel rouers sijn die die pelgrims verspien: ende wachten inden weghe Die wachten hem seer: dat si niet inden handē der moordenarē en vallen en̄ dencke̅. hoe si sekerlic gaē moghen. Alle guede menschen inder werelt: sijn vreēde en̄ pelgrims Vreemde. wāt si sijn wt harē lantscap: dat is uten paradijs. dattet lantscap en̄ eruenisse der gueder menschen is. Si sijn pelgrīs Want si en dencken niet te doen. dan haer dachreisen. ter tijt toe. datsi comen tot haer erfnis. Dats totter stat des paradijs Die guede pelgrim verwacht als sinte pauwels seit. Dat si gheen erfnis en willē in deser werelt Die pelgrims die zeker gaen willen: die setten hem onder guet geselscap. en̄ in vast gheleide: dats gheloue ende mīne. Ghe loue wijst den pelgrims den wech. Mer gheloue ende minne draghense. so dat hem den wech niet en verdriet. Wie dustanich ghesellscap heeft: en heeft gheen anxt voerden rouers die inden weghe wachten. Dat sijn die duuelen dien vanghen ende rouen al die gheen: die dus maken willen haer begheerten. en̄ diese setten inden handen; ende indē

stricken des duuels. Ghelooue ende minne ophouden therte. ende treckent vanden quaden begheertē ende van dwasen ghedachten: dattet niet en consēteert. Recht alsmen houdt die voghelen bidē stric anden voet: datsi niet en vlieghen na haren wille. Dat hert is recht als een voghel. die na sinen wille vlieghen wil. ten si dat gehecht si mitten strick des ghelooues. eñ der minnen. Het vliecht seer anxtelic. soe dattet hē dicwijl verliest. eñ valt idē stric des voghelaers vander hellen. dats die duuel: die hem seer pijnt desen voghel te stricken. Hier om die guede menschen die ophouden van haren wille te doen. ende haer begheerten bi maticheit. ende haer gedachten bi soberheit. Hier of seit seneca Ist datstu minneste wijs te wesen. ende sober eñ matich. ophoude dine begheerten eñ dijn gedachtē. eñ set een breydel dijnre begheerlicheidē. Want alsmē hout dat paert biden toem: dattz niet na sinen wille gaet. Also sal een sijn herte houden mitten breydel der soberheit. dattet hē niet ouer en gheue totten wille: noch tot begheerte. noch tot ydelheit der werelt Die derde graet der soberheit. is te settē mate in spreken. Als salomon seit. Die wise ende welgeleerde ende matighe. heeft mate sijnre spraken. : . Ende sinte iheronimus seit. dat mit luttel sprake is beproeft dat leuen der menschen. Dats te segghen naden woerden: machmen kennen den sin. ende die dwaesheit des mēschen. recht

alsmen dat verken kent bi sijnre tonghe alst ongās is. daer om seit die wise mā. Die woerdē der wi ser sijn ghewe ghen inder scalen der reden. ēn des ōderscheits. datter niet ī en is te berispē. Som mighe menschen en connen nz zwighē. ēn en nemē niet waer wat si seggen: weder waer of logē. Die sijn ghelijc die watermolē sonder sluus: die altoes omme loopt nadien lope des waters. Wāt si hebbē also veel woerden: alst water vander molen. Mer die wisē setten die sluse des onderscheits: om te houdēn dat water der dwaser spraken: ende der o-uervloedigher. Dat si ouer die molen der tonghen niet en lopen. daer om seit die wise man. En laet niet lopen dat water. dat is. Ophoude dijn woerdē mitter slusen des onderscheits. Salomon seit. die twater laet lopen: dat is twater der woerden: nae sijnre ouervloedicheit: wort een sake der scheldinge. ende van veel quaets: dat comt vander quader ton-gē. Als voerscreuē is inden tractaet vādē sonden. daer wi spraken vander sonde der tōgen. Die wise mā seit. Set dijn woerde ī die scale ēn in dinē mōt enen gueden breidel. Ende neem waer datstu niet en valtste mit dijnre tongen voer dine vianden: die di wachten ende verspyen. Die zijn woerden niet en weecht: in die scael der onder scheidenheit: ende in sijn tonghe niet en hout biden briedel der rede-licheit. die die tonghe of trecken soude vandē qua den woerden. valt lichtelic in die handen sijnre

viandē.dat zijn die duuelen.diē ouer al verwachtē
Als die viauden een casteel bestormen en̄ die poor
te open vinden:so gaen si lichtelic in.Also doet die
duuel :die altoes dat casteel des herten anstormt:
Als die meeste poorte open is . wint hi dat casteel
lichtelic. Daer om seit dauid inden souter. Ic heb
be ghesēt goede hoede in minen monde.iegēs mi
nen viant:dat is die duuel Die hoede vandē mō
de: dat is die reden ende onderscheit . Dese onder
soken die woerde eer si uten monde gaen .wāt het
is die scale.als die wise mā seit. daermē dat woert
in weghen sal eerment spreect . Merct dat waer
achticheit hout dese scale . Want waerheit accoor
deert een sijn meninghe des herten:en̄ die woerdē
des monts. dat hi niet en seit dan die waerheit als
si inder herten is . Dese scale en sal niet hanghen
ter rechterziden;noch ter luchterziden. Want om
heimelike minne der personen:noch om tijtelic ge
win.noch om enigē hadt en salmen laten die waer
heit te seggen.alset noot is.Noch loghentael noch
valscheit en salmen segghen om yemants wille .
Allsmen sal maet houden inden spreken.Also sal
men oec maet houden inden horen. Want alsoe
wel sondichtmen inden horen :als inden spreken:
Want die ghene die hoert missegghen : of achter
clap van enen anderen . is mede deelachtich ende
ghezelle vanden sonden : des gheens die hi hoert
Want nyemant en soude quaet segghen vanden

anderen:hi en meende dattet den ghenen behaech-
de:diet hoert. Daer om seit een heilich man. Men
soude gheen quaetclappers vinden. vondemen gee
diet gaern hoerde. Dese grote rike mannen soudē
hem seer wachten. wien si hoerden of gheloefden.
wanter luttel sijn die hē die waerheit segghē. mer
flatterers hebben si veel in haren houen. Dat cos-
telixste dat omtrent hē is. dats trouwe eñ waerh;
Daer om worden si dicke bedroghen. Want sij ho
ren ende gheloven gaern die loghenaers. Seneca
seit. den groten herē en ghebreect niet:dan een die
hem die waerheit seit. want loghenaers ende flat
terers hebben sij gheven coop. Mer si souden haer
oren opdoē:om gaern te horen salicheit haerre sie-
lē:eñ haer oren sluten totten dwasen woerden. die
der sielen scadelic sijn:ende niet en vorderen. Daer
om seit die wijse man:stopt dijn oren mitten door
nen. ende en hore die quade tonghe niet. Die qua
de tonghe is: recht als dat hellsche serpent. Want
sij venijnt die ghene diet horen. als die achterclap
pers doē. Jeghens dese tonghen soudemen die orē
stoppen mit doornen. dats mitten anxt des herē
Of mitten doornen daer onse here mede ghecroōt
was: ende mit ghehoechnis sijnre passien. Die
die vrese goods hadde: ende ghehoechnis sijnre
passien. die en soude niet gaern die achterclappers
horen: noch die flatterers. noch dwase oneerbaer
woerden. In een ander manier machmen

dit verstaen. Stoppe dijn oren mit doornen. Die
doornen prekelen: ende beteykenē die herde woor-
den ende scerp: daermen mede berispen sal die ach
terclappers: ende doense zwighen. ende doen hē te
weten. datmen se niet gaern en hoert. Het is een
serpent: dat in latijn gheheten is aspis: dat is van
der naturē dattet dat een oer stopt mit sinē staert
ende dat ander mitter aerde. op dattet den sangher
niet en hore. Dese sanghers sijn loghenaers ende
flatterers. Dese begokelen die rike menschē. Mer
soe wie stopt sijn een oer mitter aerden: ende tan-
der mitten staert. en soude gheen noet hebben be-
gokelt te wesen vanden duuel: of vander quader tō
ghen. Die stopt dat een oer mitter aerden. die om
sijn armoede denct. eñ om sijn snootheit ende crāc
heit. daer hi hem of soude veroetmoedighen ende
cleyn achten. Dat ander oer soudemen stoppē mit
ten staert: dats mit ghehoechnis des doots. die hē
zeer sal veruaren. Die alous sijn oren stopte: en
soude niet gaern dinghen seggen of vertellen. die
gode mishaghen mochten. Alous soude hi wel ghe
tempert eñ ghematicht wesen. in horen eñ in luys
teren. ende dits die vierde graet der soberheit
Van costelike cleder. Die vijfte graet. is mate te
bewaren in cledinghe eñ in costelike habite. daer-
men dicke in ouertreet die mate: ende doet gro-
te ouertallicheit. Ende want dat sonde is eñ die-
wijl een sake der sonden in enen anderen. soe sal-

men hier mate in houden. Want en waer costelike cyeringhe gheen sonde: god en souder soe scerpe lic niet of seggen inder ewangelien ieghens dē quaden riken man. Dese rike cleden hem . soe dicwijl mit bonten mit graewen: ende mit rikelike purpur. als die rike man dede. Eñ voerwaer hi is zeer dwaes ende kintsch: die van sinen rock maect sijn bespottinghe: ende men souden houdē voer dwaes die hem daer in verhief te draghen een toe roeringhe: dat anders niet wesen en soude. dan een teykē des quaets. ende der standen sijns vaders: eñ sijns selfs. Het is een ghewoente dat wi cleder draghen ende dat anders nerghent om: dan om die sōde ōs eersten vaders . ende was een decsel van hem eñ vā onser confusen. Men seit een baer wel gecyert dats een teykē datter eē doot lichaē ōder is. Also is dicwijl ōder enē sconē rock die dode ziel: ouermids sōden: sonderlinge ī diē mēschē. die daer in glorierē eñ verheffē. Dat hē die paeu verhouaerdichde vā sinē staert: of die haen vā sinē sconē cam. dat en is geen wōder: wāt natuer heeftse hē gegeuē. Eñ sij doen als hē die natuer leert. Mer die mensche die sin ende reden heeft. eñ die wel weet. dat hē natuer niet ghegeuen en heeft alsulke cledinghe: hē daer om te verheffen. noch op die scone kroeck sijns houets. dats onreden. Daer om seit die wise mā En glorieer niet in dinen sconen cledinghen. Eñ sinte pauwels seit. dat die vrouwē hem soudē cyerē in

soberheit:dats in maten . sonder ouertallicheit na haren staet. Ten is voerwaer niet sonder ouertal licheit:dat een persoen heeft so menich paer cleederen :ende van so menigerhande manyeren. dat veel arme menschen souden onthouden wesen:van dat ter te veel is. Nochtan waren si doch ten lesten die armen ghegheuen:dat waer yet. Mer somtijt worden sij ghegheuen den ribauden. ende den loddinghen:dat grote sonde is. En hier in salmē maet bewaren:nae dien dat die staet des persoens eysschet als voerscreuen is . Die seste graet der soberheit ende der maticheit is: datmen bewaer guede mate en guede manyer in sijnre conscientie: en in sinen ommeganc . Seneca seit:bistu sober ende matich Neem di seluen waer:dat die moynes dijns hertē. ende dijns lichaēs niet lelic en sijn ende onbequaē. Sommighe sijn so kintsch ende soe slecht van manyerē:dat si hem doen houden voer dwaes. Het is betaemlic een man van waerden:ende die in gueden staet is . dat hi wel ghescict ende matich si in sinen wercken en woerden :en vā scoonre continancien voer allen menschen. so datter nyemāt quaet exempel an en neem. Ende dat hi niet voer dwaes gehouden en worde noch voer kints . Als een meester seit . kints van iaren . kints van sinnen : kints van seden sijn alleens Ende die scrift seit . dat dat kint van hondert iaren sal vermaledijt weesen voer god Ende sinte pauwels seit. Doe ic een kint

was: dede ic als een kint. Mer doe ic een man ghe-
worden was: doe liet ic mijn kintsheit. Want wie
een out mensche hout voer een kint. die houtē voer
dwaes. Daer om seit sinte pauwels. En weest nz
kintsch van sinnē: mer in quaetheden weest cleyn.
Dus ist dan een scoen ende oerbaerlic dinc. ist mā
of wijf: ende sonderlinghe den groten heren ende
vrouwen: datsi bewaren redelike mate in harē we-
sen ende in haren gheuaerde: dat si wel gesticht sijn
voer gode. ende voerden menschen. Dits die seste
graet van desen boem. Die seuende graet is. in te
bewaren mate in eten eñ in drincken. Want hier
mede doetmen den lichaem veel quaets. ende der
zielē als voerscreuē is. Eñ onse here seit inder ewā
gelien. V lichaemen moet niet bezwaert worden
vā gulsicheit. noch vā dronckenscap. dat is en doet
gheen ouertallicheit in eten ende in drincken. So
berheit bewaert die mate in eten ende in drincken
Vā ouertallicheit in eten eñ in drinckē is voerscre
uen inden tractaet vanden sonden. daer ic seide vā-
der gulsicheit. Welker sonde dese duecht der sober
heit is recht contrarye. Daer om so en wil ic nv nz
meer daer of segghen. Dus hebstu ghehoert die
gradē daer dese boem bi wast eñ opgaet. Eñ wilt
gi weten die telgē vā desen boem. Sich an alle die
duechden: die begrepen sijn in desen boec: soe sults-
tu vīdē ouer al dese duecht. Der mate ī allē doechdē
bi welkē ic segge. dat die āder doechdē sijn telghen

vā deser doecht Wāt si tokt haer ī allē āderē doech
den. daer om en set ic anders gheen telghen: vā die
doechdē voerscreuē Dese boom draecht veel scoē
vruchten: eñ seer suete. dat is vrede van hertē. als
ic voerscreuen hebbe. Want die dese doecht heeft.
die heeft therte so verscheiden vander werelt: ende
so vereenicht mit gode in caritaten. ende inder min
nen goods: dat hi alle dinghē verghetet. die niet ge
sticht en sijn tot gode. In deser maten rust dat herte
in god. daert sijn vertroestinghe heeft: eñ sine ghe
dachte. eñ sine ghenoechte. die bouen gaet alle ghe
noechtē. Dustanige troost: eñ dustanige genoechte
set die heilighe gheest int herte dat hij volmaect
in deser doecht der soberheit. die welke comt van
der gaue der wijsheit: als voerscreuen is ¶. Voer
waer die dese vrede des herten mocht voelen: ende
hebben dat hi ruste in god. Twelc is dat eynde eñ
veruollinghe eñ somme alre begheertē: die soude
salich wesen in deser werelt: eñ in die ander. Ende
hi soude ghewonnen hebben die salicheit: die god
belouet inder ewangelien. den ghenē die desen vre
de ghelijc bewaren daer hij seit. Salich sijn die
vreedsamighe. Want sij sullen heeten die sonen
goods. Sinte augustijn seit. Die sijn vreedsamich
die alle moynes des herten stricken: ende setten on
der die heerscappie der rechter reden: ende onder
den gheest. Dit sijn sonen goods: want sij heb-
ben die gelikenis van haren vader. die daer is god

des vreden.eñ der minen. als sinte pauwels seit Die vrede ende die mine goods is.die den mēsche redelixste maect: ende ghelijcste gode:eñ contrarie den duuel die een viant goods is Voert soe sijn si gheheten sonen goods. want si kennē haren vader van veel naerre:dan die ander.want vrede eñ mine volghen si: ende die houtse veel naerre:dan enige ander duecht Voert so sijn si die werkē haers vaders.Wãt god uten hemel quã:dat was d vrede te maken tusschē god ende den mensche. ende hē seluen. Ende doe hi gheboren wort: songhen die enghelen vrede:ende verworuen vrede: alsoe veel als si mochten ieghens god:ende haren even ghelijc.Ende in hem seluen sijn si geheten sonē goods sonderlinge:want si doen die werken haers vaders Want si dan gheheten sijn sonen goods:so sijn sij salich in deser werelt bi sonderlinghe gracie.Mer dese salicheit sal volmaect wordē:als si wesen sullen in vreedsamiger besittinghe des erfnis haers vaders:dat is des coninrx van hemelrijc. Daer sullen si wesen in sekeren vrede.in volmaecten vrede daer alle begheerten veruolt sullen wesen.daer en mach comen quaet noch druck. noch wederspoet. noch ghebreck.Mer ouervloedicheit eñ volheit vā allen gueden.ende blijscap ende glorie sonder eynde. Het sal wesen eerlike vrede :ghenoechtlike vrede.ende ewighe vrede:die bouēgaet :eñ bouē clim met alle sinlichz.Als sinte pauwels seit. Eñ want

sij bouengaet alle sinlicheit. Voor bouengaet si alle spreken. Want gheen hert en macht volpeynsē noch tonghe volspreken wat die vrede is. die god bereit heeft: ende gheeft sinen vrienden. En want icker niet of spreken en soude konnen. Dan al sta mere noch volcomelic wtsprekē en mach. So wil ic swighen. ende mijn reden sluten. En mijn dicht eynden tot glorien ende eren ons heren ihesu cristi. In wien is alle eer. Dat hi ons leide in sinen gheselscap. daer ewich leuen: ende ewighen vrede is. Amen..

Hier gaet wt dat boexkijn datmen heet. Somme le Roy. Of des coninex somme. En wort gheeynt ende voldaen. in die printe te delf in hollant. Int iaer ons heren duysent vier hondert acht ende tseuentich. den vier ende twintichsten dach der maent aprilis: dat was sdaiechs nae sinte iorijs dach. Ridder ende maertelaer.

